

T.C.
BARTIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

DERVİŞ, MEVLÎDÜ'N-NEBÎ (İNCELEME-METİN-DİZİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
EDA ÖZKAN

DANIŞMAN
PROF. DR. HACI İBRAHİM DELİCE

BARTIN-2019

T.C.
BARTIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
DERVİŞ, MEVLÎDÜ'N-NEBÎ (İNCELEME-METİN-DİZİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

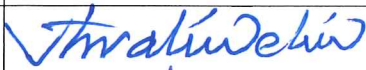
HAZIRLAYAN

Eda ÖZKAN

DANIŞMAN

Prof. Dr. Hacı İbrahim DELİCE

“Bu tez 03.07/2012 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	İMZA
Prof. Dr. Hacı İbrahim DELİCE	
Doç. Dr. Sedat BALLYEMEZ	
Doç. Dr. Gül Banu DUMAN	

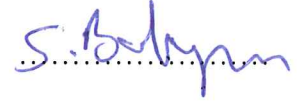
KABUL VE ONAY

Eda ÖZKAN tarafından hazırlanan “Dervîş, Mevlîdû'n-Nebî (İnceleme-Metin-Dizin)” başlıklı bu çalışma, ~~03.07.2019~~ tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Hacı İbrahim DELİCE (Danışman)

Üye : Doç. Dr. Sedat BALLYEMEZ

Üye : Doç. Dr. Gül Banu DUMAN

Bu tezin kabulü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun/...../..... tarih ve sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Metin SABAN
Enstitü Müdürü

BEYANNAME

Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre Prof. Dr. Hacı İbrahim DELİCE danışmanlığında hazırlamış olduğum “Dervîş, Mevlîdû'n-Nebî (İnceleme-Metin-Dizin)” başlıklı yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

Eda ÖZKAN

İmza

Tarih

03.07.2019

ÖN SÖZ

İslam dininin doğuşuyla beraber bu dini benimseyen toplumların hayatlarında kültürden sanata birçok alanda değişiklikler yaşanmış, bu değişiklikler kültürel mirası günümüze taşıyan edebi eserlere de yansımıştır. Bu edebi türlerden biri de Türk halkının peygamber sevgisini gösteren ve diğer dini türlere nazaran sayıca öne çıkan mevlidlerdir. “Mevlid denince, bütün Müslüman edebiyatlarında daha çok Hz. Muhammed’in doğumu başta olmak üzere, hayatı, mucizeleri, gazaları, ahlakı, vefatı ve hilyesini övgü ile anlatan ad anlaşılr” (İsen 2009: 255). Mevlid, İslam’ın ilk dönemlerinde siyer, şemail ve magazi gibi türlerde bir bölüm olarak yer alırken Ebu’l-Cevzî’nin Mevlüdü’n-nebî’si müstakil olarak yazılmış ilk mevliddir. Türk edebiyatında bilinen en eski mevlid olan Süleyman Çelebi’nin Vesiletü’n-necât’ı ise kendisinden sonraki şairleri tesirinde bırakmış, pek çok şaire ilham kaynağı olmuştur. Bu şairlerden biri de çalışmanın konusunu oluşturan Dervîş’tir, Dervîş, “Mevlîdü’n-Nebî” adlı eseriyle, Türk edebiyatı tarihinde önemli yer tutan “mevlidin” Hz. Peygamber’in hayatını kendi diliyle edebiyata kazandırmıştır, bu sebeple eserin edebiyata katkı sağlaması ve değerinin ortaya çıkması amacıyla çalışmada bu konu ele alınmıştır.

Çalışmanın ilk kısmında “Giriş” bölümü yer almaktadır. Burada mevlidin tanımı yapılmış ve mevlidler hakkında bilgi verilmiştir. Çalışılmış olunan eser mesnevi nazım şekliyle, tarihi belirlenemeyen bir zamanda Dervîş mahlaslı biri tarafından telif edilmiştir. Eser Süleymaniye Kütüphanesinde, Hacı Selim Ağa Bölümünde 853 numara ile kayıtlıdır. Eser 36 varaktan oluşmaktadır. “1. Bölüm”de eserin ses bilgisi, “2. Bölüm”de ise şekil bilgisi özellikleri açısından incelenmesi yapılmıştır. Çalışmanın “3. Bölüm”ünde metin yer almaktadır. Burada eserin transkripsiyonlu metni verilmiştir. Metin bölümünden sonra eserde yer alan kelimelerin bulunduğu, alfabetik sıra gözetilerek hazırlanan bir “dizin-sözlük” kısmı bulunmaktadır. Burada kelimelerin manaları verilmiş, daha sonra kelimeler orijinal metnin varak numarası ve beyit numaraları ile birlikte verilmiştir. Bu bölümden sonra yer alan “Sonuç” bölümünde ise “Mevlîdü’n-Nebî” isimli eser hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır. Son olarak “Ekler” bölümünde metnin tıpkıbasımı verilmiştir.

Bu tezin hazırlanma sürecinde desteğini esirgemeyen, tezin her aşamasında bana doğru yolu göstererek yapıcı bir şekilde beni yönlendiren tez danışmanım Prof. Dr. Hacı İbrahim DELİCE’ye; yardımlarını esirgemeyen sevgili hocam Dr. Öğr. Üyesi Tuna

BEŞEN DELİCE'ye; tez savunma jürisinde görev alan ve öneriyle beni yönlendiren Doç. Dr. Sedat BALYEMEZ'e ve Doç. Dr. Gül Banu DUMAN'a; deneyimlerinden yararlandığım değerli hocam Öğr. Gör. Mehmet UÇAR'a; ümitsizliğe düştüğümde her zaman yanımda olan, maddi ve manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen tüm aileme ve bugünlere gelmemde emeği olan tüm hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Eda ÖZKAN
Bartın, 2019

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Dervîş, Mevlîdü'n-Nebî (İnceleme-Metin-Dizin)

Eda ÖZKAN

Bartın Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı AnaBilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hacı İbrahim DELİCE

Bartın-2019, Sayfa: XV + 153

Bu çalışmanın amacı, Hz. Muhammed'in doğumunu anlatan, mesnevi şeklinde fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün ve fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün kalıplarının kullanılarak yazılan ve yazarının “Dervîş” mahlaslı bir şair olduğu bilinen bu eseri incelemektir. Eserin yazılma tarihi ile ilgili bir bilgi tespit edilememiştir.

Eser Hz. Muhammed'in hayatı etrafında şekillendiği için mevlid özelliği göstermesi ile beraber sade bir dil ile yazılmıştır. Dil özelliklerinden Eski Anadolu Türkçesine yakın bir dil kullanıldığı anlaşılmaktadır; fakat eserde ayet iktibasları da görülmektedir.

Bu metin, ses ve şekil bilgisi bakımından incelenmiş; çevriyazı ile günümüz alfabesine aktarılmıştır. Daha sonra eserin içerisinde bulunan genel kelimelerden bir dizin hazırlanmış ve metnin orijinal sayfaları da metnin daha kolay anlaşılması için çalışmanın sonunda verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mevlid; Dervîş; Metin; Dil İncelemesi.

ABSTRACT

M. Sc. Thesis

“Mevlîdü’n Nebî” as a Poetry by Dervîs, the Poet (Review-Text-Index)

Eda ÖZKAN

Bartın University

Institute of Social Sciences

Turkish Language and Literature Department

Thesis Adviser: Professor Hacı İbrahim DELİCE

Bartın-2019, Page: XV + 153

The aim of this study is to examine the related work written in the form of masnavi by using the patterns of “fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilün ve fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilâtün / fâ‘ ilün” which is known to be written by a poet whose assumed name is “Dervîş”. Information on the date of writing of the work could not be determined.

The work has the feature of mawlid as it is based on The Prophet Muhammad’s life and was written with a simple language. It is understood from the language characteristics that a language close to Old Anatolian Turkish was used in, however, the work contains citations from the verses of the Koran.

The text was examined in terms of phonics and morphology. It was translated into modern alphabet by transcription and then an index was prepared from the general words in the work. At the end of the study, the original pages of the text are given to be understood better.

Key Words: Mawlid; Dervish; Transcript; Language Analysis.

İÇİNDEKİLER

SAYFA

KABUL VE ONAY.....	ii
BEYANNAME	iii
ÖN SÖZ	iv
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
EKLER DİZİNİ	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xiv

GİRİŞ.....	1
------------	---

1. BÖLÜM: SES BİLGİSİ.....	3
----------------------------	---

1.1. Ünlüler	3
--------------------	---

1.1.1. Ünlü Uyumları	3
----------------------------	---

1.1.1.1. Kalınlık-İncelik Uyumu.....	3
--------------------------------------	---

1.1.1.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu	4
---	---

1.1.2. Ünlü Değişmeleri	7
-------------------------------	---

1.1.2.1. Ünlü Genişlemesi.....	7
--------------------------------	---

1.1.2.2. Yuvarlaklaşma	7
------------------------------	---

1.1.3. Ünlü Düşmesi	8
---------------------------	---

1.1.4. Ünlü Birleşmesi.....	8
-----------------------------	---

1.2. Ünsüzler	8
---------------------	---

1.2.1. Ünsüz Uyumları.....	8
----------------------------	---

1.2.1.1. Bulunma Eki {+dA}	9
----------------------------------	---

1.2.1.2. Ayrılma Eki {+dAn}	9
-----------------------------------	---

1.2.1.3. Görülen Geçmiş Zaman Eki {-dI}	9
---	---

1.2.1.4. Oldurganlık Çatı Eki {-dUr}.....	9
---	---

1.2.2. Ünsüz Değişmeleri	10
1.2.2.1. Ötümlüleşme.....	10
1.2.3. Ünsüz Düşmesi	11
1.2.3.1. r Düşmesi	11
1.2.3.2. l Düşmesi.....	11
1.2.4. Ünsüz Türemesi	11
1.2.4.1. y Türemesi	12
1.2.5. Ünsüz İkizleşmesi.....	12
2. BÖLÜM: ŞEKİL BİLGİSİ.....	13
2.1. Türetme Ekleri.....	13
2.1.1. İsimden İsim Türeten Ekler	13
2.1.2. İsimden Fiil Türeten Ekler	15
2.1.4. Fiilden Fiil Türeten Ekler	17
2.2. Tür Değiştirici Ekler.....	18
2.2.1. Fiillere Eklenenler	18
2.2.1.1. Fiilimsiler	18
2.2.2. İsimlere Eklenenler	21
2.2.2.1. {+II} Varlık Eki	21
2.2.2.2. {+sIz} Yokluk Eki	21
2.3. İşletme Ekleri	21
2.3.1. Ögeleri Belirleyiciler.....	22
2.3.1.1. İsimlerde	22
2.3.1.2. Fiillerde	23
2.3.1.3. Şahıs Ekleri.....	24
2.3.1.4. Zaman Ekleri.....	26
2.3.1.5. Kip Ekleri	27
2.3.1.6. Bildirme Ekleri.....	29

2.3.2. Bağlantı Kurucu Ekler	29
2.3.2.1. İyelik Ekleri	29
2.3.2.2. Tamlayan Ekleri	30
2.4. Kategori Ekleri.....	30
2.4.1. Çokluk Kategorisi.....	31
2.4.2. Sıralama Sayı Kategorisi	31
2.4.3. Olumsuzluk Kategorisi	31
3. BÖLÜM: METNİN TRANSKRİPSİYONLU ÇEVİRİSİ.....	32
4. BÖLÜM: DİZİN.....	78
SONUÇ	132
KAYNAKLAR.....	134
EKLER DİZİNİ.....	136
ÖZGEÇMİŞ	153

EKLER DİZİNİ

Ek	Sayfa
No	No
EK 1: 2a	136
EK 2: 1b	136
EK 3: 3a	137
EK 4: 2b	137
EK 5: 4a	137
EK 6: 3b	137
EK 7: 5a	138
EK 8: 4b	138
EK 9: 6a	138
EK 10: 5b	138
EK 11: 7a	139
EK 12: 6b	139
EK 13: 8a	139
EK 14: 7b	139
EK 15: 9a	140
EK 16: 8b	140
EK 17: 10a	140
EK 18: 9b	140
EK 19: 11a	141
EK 20: 10b	141
EK 21: 12a	141
EK 22: 11b	141
EK 23: 13a	142
EK 24: 12b	142
EK 25: 14a	142
EK 26: 13b	142
EK 27: 15a	143
EK 28: 14b	143
EK 29: 16a	143

EK 30: 15b	143
EK 31: 17a	144
EK 32: 16b	144
EK 33: 18a	144
EK 34: 17b	144
EK 35: 20a	145
EK 36: 19b	145
EK 37: 22a	145
EK 38: 21b	145
EK 39: 23a	146
EK 40: 22b	146
EK 41: 24a	146
EK 42: 23b	146
EK 43: 25a	147
EK 44: 24b	147
EK 45: 26a	147
EK 46: 25b	147
EK 47: 27a	148
EK 48: 26b	148
EK 49: 28a	148
EK 50: 27b	148
EK 51: 29a	149
EK 52: 28b	149
EK 53: 30a	149
EK 54: 29b	149
EK 55: 31a	150
EK 56: 30b	150
EK 57: 32a	150
EK 58: 31b	150
EK 59: 33a	151
EK 60: 32b	151
EK 61: 34a	151
EK 62: 33b	151
EK 63: 35a	152
EK 64: 34b	152

EK 65: 35b	152
-------------------------	------------

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ا (ā)	a, ā	ص	ş
ا (ā)	a, e, ı, i, u, ü	ض	ž, ḍ
ب	b, p	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	ʿ
ث	ṯ	غ	ğ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	q
ح	ḥ	ك	k, g, (ñ)
خ	ḫ	ك	ñ
د	d	ل	l
ذ	ẓ, ḍ	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ی	y, ı, i, ī
		ء	ʾ

KISALTMALAR

- Ar. : Arapça
- Ar. e. : Arapça Edat
- Ar. F. zf. : Arapça Farsça Zarf
- Ar. fi. : Arapça Fiil
- Ar. i. : Arapça İsim
- Ar. s. : Arapça Sıfat

Ar. zf.	: Arapça Zarf
Ar. zm.	: Arapça Zamir
Bkz.	: Bakınız
DLT	: Divânü Lügâti't-Türk
ET	: Eski Türkçe
F. e.	: Farsça Edat
F. i.	: Farsça İsim
F. s.	: Farsça Sıfat
F. zf.	: Farsça Zarf
F. zm.	: Farsça Zamir
i.	: İsim
zm.	: Zamir

GİRİŞ

Mevlit denince İslamî edebiyatta daha çok Hz. Muhammet'in doğumu başta olmak üzere hayatı, mucizeleri, vefatı ve hilyesini övgüyle anlatan eserlere verilen ad olarak anlaşılır. Kelime daha sonraları peygamberimizin doğumu münasebetiyle yapılan merasimler için de kullanılır olmuştur. Arapça *velâdet* kökünden türemiş olan *mevlid*, sözlük anlamı itibariyle, "doğum yeri, doğum, dünyaya geliş, doğum zamanı, Hz. Muhammed'in doğumunu anlatan eser" (Parlatır, 2011: 1080) anlamlarına gelmektedir.

Mevlit, İslamiyet'in ilk dönemlerinden itibaren yazılmaya başlanan siyer, şemail ve magazi türü eserlerde bir bölüm olarak yer almaktaydı. "İslam âleminde mevlid metinleri X. asırda görülmeye başlar. Hatta meşhur hadis âlimi İmam Tirmizî (Öl. 892) nin IX. Asırda kaleme aldığı Şemâil-i şerif de bir mevlittir. Muhammed b. İshak (Öl. 850) siyer müellifi olmasına rağmen ilk mevlid müellifleri arasında yer alır. İbaresinde mevlid kelimesi bulunan ilk eser ise İbnü'l-Cevzî (Öl. 1201) nin Mevlîdü'n-Nebî adlı telifidir" (Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 1986: 316).

Mevlit, Türk-İslam edebiyatında da büyük bir ehemmiyete sahiptir. İlk Türkçe mevlid metni hakkında kesin bir bilgi olmamakla birlikte, bilinen en eski mevlid Süleyman Çelebi'nin (ö.1422?) "Vesîletü'n-necât" isimli mevlididir. "Ancak Vesîletü'n-Necât'tan önce de benzer eserlerin olduğuna dair bilgiler bulunmaktadır. Bu eserlerden biri Ahmet Fakih'e (ö. 650/1252) aittir. Vesîletü'n-necât çok sayıda mevlid yazarının etkilemiş ve birçok dile çevrilmiştir. Açık ve yalın bir Eski Anadolu Türkçesi ile yazılan eser, mesnevi nazım şekliyle yazılmıştır. Türk edebiyatında Vesîletü'n-necât dışında ancak 64'ü belirlenebilen 200 kadar mevlid yazıldığı söylenir" (İsen, 2009: 256). Ancak M. Fatih Köksal'ın da dediği gibi "Süleyman Çelebi, ulvi hisleri samimi ve inandırıcı bir tarzda ifade etmesini bilmiş, hem kültürlü zümreye ve hem de halka hitap edebilen bir eser vücuda getirmiştir. Onun bir mevlid çıkışı açmasının sebebi budur" (Köksal, 2011: 36). "Süleyman Çelebi'den sonra mevlit yazarların birçoğu hem şekil hem de muhteva bakımından Vesîletü'n-necât'ı örnek almışlardır. Bunlar üzerinde yapılan çalışmalar, bir kısmının Süleyman Çelebi'nin eserine aynen benzediğini, bir kısmının bazı motifler yönünden ayrılık gösterdiğini, geri kalanların ise tamamen farklı olduğunu ortaya koymuştur" (Pekolcay, 1993: 38).

Üzerinde çalışılan mevlit de bunlardan biridir. “Mevlîdü’n-Nebî” adlı eser ise mesnevi nazım şekliyle, tarihi belirlenemeyen bir zamanda Dervîş tarafından telif edilmiştir. Eser Süleymaniye Kütüphanesinde, Hacı Selim Ağa Bölümünde 853 numara ile kayıtlıdır. Bu eser, tüm İslam âleminin peygamberi Hz. Muhammet’in doğumu, peygamber oluşu, mucizeleri ve kızı Hz. Fatıma anamızla olan ikili konuşması ile birlikte vefatını konu edinen manzum bir mevlit örneğidir. Söz konusu eserin müellifinin Dervîş mahlaslı biri olduğu bilinmekle birlikte, eserin yazılış tarihi tam olarak bilinmemektedir.

1. BÖLÜM: SES BİLGİSİ

1.1. Ünlüler

1.1.1. Ünlü Uyumları

“Türkçe sözlerde ünlü uyumu, kök hece ünlülerinin taşıdığı oldukları düzlük-yuvarlaklı ve kalınlık-incelik özelliklerine göre diğer hece ünlülerine yapmış olduğu etki neticesinde meydana gelen benzeşme sistemi olarak tanımlanmaktadır” (Korkmaz, 2007: 229).

Türkçede ünlü uyumu olarak iki benzeşme sistemi bulunmaktadır:

- Kalınlık-incelik uyumu
- Düzlük-yuvarlaklık uyumu

1.1.1.1. Kalınlık-İncelik Uyumu

Türkçenin en önemli ses özelliklerinden biri olan bu olay kalın ünlü ile başlayan heceden sonra yine kalın ünlüyle devam eden hece veya hecelerin; ince ünlülü bir heceden sonra ise yine ince ünlüyle devam eden hece veya hecelerin gelmesi durumudur.

Metinde kalınlık-incelik uyumu genel olarak bulunmaktadır.

virdi [2a/8]	bildiler [8b/10]
düşmüşleri [11a/13]	sevindirdi [9b/11]
gözlerinden [11b/2]	ķulları [11b/4]

Alıntı sözcüklerin kalınlık-incelik uyumuna uymadığı bu eserin söz varlığında görülmektedir:

raħme [8b/5]	ħaşre [8a/2]
şenā [2a/13]	eşvāb [9a/10]
yādigār [4a/10]	meşhūr [11a/11]

1.1.1.2.Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

Düzlük yuvarlaklık uyumu, düz ünlülü bir heceden sonra düz-geniş veya düz-dar; yuvarlak ünlülü bir heceden sonra dar-yuvarlak veya düz-geniş ünlü bulunduran hecelerin gelmesi kuralıdır. Bu çalışmada düzlük-yuvarlaklık uyumunun genel olarak sağlam olduğu görülmüştür:

virdi [2a/8]	eylegil [2b/3]
eyleyesin [4b/1]	diñlegil [3a/9]
özge [17a/11]	söyler[23a/9]
öyle [26b/10]	

Metinde yine de kalınlık-incelik uyumu kadar kuvvetli olmadığı için kök ve eklerde olmak üzere iki biçimde uyumsuzluk kendini göstermektedir. Metinde bu uyumun dışında kalan kullanımlara dair bazı örnekler şunlardır:

İyelik 1.Tekil Şahıs Eki (+Im)

1. tekil şahıs iyelik eklerinin genel olarak düzlük yuvarlaklık uyumuna uygun şekilde kullanıldığı görülmüştür: *başıma, kardaşım, derdim*. Bununla birlikte az sayıda örnekte uyum dışında kullanımı mevcuttur.

cānum [12b/9]	‘ aqlumı [15b/9]
---------------	------------------

İyelik 2.Tekil Şahıs Eki (+Uñ)

Bu ek de 1. tekil şahıs iyelik eki gibi genel olarak düzlük-yuvarlaklık uyumuna girse de *can* isim köküne yuvarlak ünlülü eklendiği tespit edilmiştir.

cānuñ [16b/4]	yoluña[19b/2]
---------------	---------------

İyelik 3. Tekil Şahıs Eki (+I/ +sI)

Bu ek daima düz ünlülüdür. Yuvarlak ünlülü hecelerden sonrada düz ünlülü kullanıldığından uyumu bozar.

odıña [30a/5]	tozına [14b/2]
kapusına[32a/11]	yüzine [3a/6]
mevlūdina [4b/6]	

İyelik 1.Çokluk Şahıs Eki (+mUz)

Bu ek metinde daima yuvarlak ünlülü kullanılmıştır.

gönlümüz [8b/3]

mağşudumuz [21a/12]

İyelik 2.Çokluk Şahıs Eki (+ñUz)

Bu ek metinde daima yuvarlak ünlülü kullanılmıştır.

lütfuñuzdan[28b/9]

añañuz[29b/13]

karşuñuzda [32b/9]

İlgi Eki (+Uñ)

Bu ek, metinde daima yuvarlak ünlülü kullanılmıştır.

yaradılmışlaruñ [14a/11]

tahtınuñ [14a/12]

mührinüñ [14a/12]

Hakkuñ [15a/1]

Bildirme Eki (+dUr)

i- ek-fiilinin şahıslara göre çekiminde kullanılan, ad cumlelerinde özne ile yüklem arasında yargı bağı kuran 3. şahıs teklik ekidir (Korkmaz, 1992: 52). Bu ekin ünlüsü düzlük yuvarlaklık bakımından kökün ünlüsüne uymaz. Daima yuvarlak ünlölüdür. Ayrıca metinde –tur, -tür şekli de bulunmamakta, her zaman –dur, -dür şeklinde görülmektedir.

açdur [34 b/9]

‘aşıkdur [10 b/10]

kılmışdur [26 b/11]

3. Tekil Şahıs Emir Eki (-sIn)

Bu ek, metinde genel olarak düz ünlülü kullanılmış olup nadiren yuvarlak ünlülü (*gitsün*) kullanıldığı görülmektedir.

emzürsın [17a/3]

bakmasın [24a/6]

1. oęul şahıs Emir Eki (-AlUm)

Bu ek, metinde daima yuvarlak ünlü kullanılmıştır.

idelüm [27b/5]

ölelüm [35a/3]

2. oęul şahıs Emir Eki (-Uñ)

Bu ek, metinde daima yuvarlak ünlü kullanılmıştır.

bakuñ [23 a/3]

řatuñ [34a/10]

3. oęul şahıs Emir Eki (-sUnlAr)

Bu ek, metinde daima yuvarlak ünlü kullanılmıştır

gelsünler [21 b/1]

itsünler [20a/13]

Öğrenilen Geçmiş Zaman Eki (-mlş)

Bu ek, metinde genellikle düz ünlü şekilde kullanılmış olup yuvarlak ünlü olarak kullanıldığı. (*tutmuş*) örnek de vardır.

tutuşmış [25 a/2]

düşmişlere [14a/10]

toğmış [12a/11]

yaradılmışlarıñ [14a/11]

olmuş [12b/6]

kuşatmışlar [16a/8]

Geniş Zaman Eki (-Ur)

Bu ek, metinde daima yuvarlak ünlü kullanılmıştır.

gelür [3a/8]

olur [34a/3]

Sıfat-Fiil Eki (-dUk)

Bu ek metinde daima yuvarlak ünlü kullanılmıştır.

varduğı [22 a/3]

başduğı [17a/8]

olduğını [2b/8]

kalduęın [9a/12]

Zarf-Fiil Eki (-u)

Bu ek metinde daima yuvarlak ünlülü kullanılmıştır.

ağlayu [22a/12]

tağlayu [22a/9]

deyu [31b/12]

Ettirgenlik ve Oldurganlık Eki (-dUr)

Bu ek, metinde daima yuvarlak ünlülü kullanılmıştır.

indürdi [20b/3]

idündür [21b/10]

göndürdiler [35b/7]

1.1.2. Ünlü Değişmeleri

Biçim birimleri oluşturan hecelerin asıllarında bulunan ünlülerin çeşitli sebeplerle değişmesidir. Ünlü değişmesi için örnekler verilirken önce metindeki sonra Türkiye Türkçesindeki şekiller verilmiştir.

1.1.2.1.Ünlü Genişlemesi

Bir kelime içinde dar olan ünlünün diğer ünlü ve ünsüzlerin etkisiyle geniş bir ünlüye dönüşmesidir.

i > e Şeklinde Genişleme

“Eskiden beri Türkçede çok yönlü değişmelerin olması, bu meselenin kesin olarak isbatını güçleştirmiştir. Bu türlü çok yönlü değişiklikler yalnızca eski devrelere ait değildir. Bugünkü Türk lehçelerinde de aynı şekilde ikilik gösteren ünlülerin bulunduğu bilinmektedir” (Arat, 1951: 311).

ET vir- >ver [8a/3]

ET yidi > yedi [9b/7]

ET yir >yer [8b/8]

1.1.2.2.Yuvarlaklaşma

Düz ünlünün çeşitli nedenlerle yuvarlak ünlüye dönüşmesi durumudur. Metinde düz-dar ünlüden (/i/) sonra gelen düz-dar ünlü, dar-yuvarlak ünlüye (/u/ü) dönüşmektedir.

ü > i Şeklinde Yuvarlaklaşma

ET giri > girü [9b/4]

Bunun dışında eklerde görülen yuvarlaklaşmalar da bulunmaktadır. Mesela emir 1. çokluk şahıs eki –*AlUm* eki, ET döneminde daima düz ünlüdür (bkz. düzlük-yuvarlaklık uyumu).

1.1.3. Ünlü Düşmesi

Bu ses olayı, kelimeyi oluşturan ünlülerin yanında bulunan ünlü ve ünsüzlerle olan ilişki doğrultusunda ünlülerden birinin kaybolmasıdır. Ünlü düşmesi vurgunun etkisiyle gerçekleşir. Bu olay, ünlünün düşmüş olduğu yere göre sözcüğün başı, ortası veya sonunda görülmektedir. “Türkçe’de en önemli ve en yaygın ünlü düşmesi olayı da üç heceli kelimelerde orta hece düşmesidir” (Banguoğlu, 2007: 63). İki heceli ve ikinci hecesi dar ünlülü sözcüklere ünlüyle başlayan ekler getirildiğinde orta hecede bulunan ünlü düşer. Bu ses olayına metinde de birçok örnekte rastlanmıştır.

bağır > bağır [30 a/7]

göñül > göñlün [9b/8]

oğul > oğluñ [9b /12]

‘ömür > ömrümüñ [29a/6]

1.1.4. Ünlü Birleşmesi

“Türkçede kelime kökenlerinde yan yana iki ünlünün bulunması mümkün olmadığından, ünlü ile sona eren bir kelimeye ünlü ile başlayan bir ek veya kelime eklendiği zaman ünlülerden biri düşmekte ve birleşme meydana gelmektedir” (Timurtaş 1976: 340).

bu+eyle > böyle [22a/2]

kendü+öz > kendüzin [15b/7]

ne+içün > niçün [22b/10]

şu+ol > şol [26b/8]

1.2. Ünsüzler

1.2.1. Ünsüz Uyumları

Ötümsüz ünsüzle biten bir kelimedden sonra gelen ekin ötümsüz ünsüzle; ötümlü bir ünsüzle biten bir kelimedden sonra gelen ekin de ötümlü bir ünsüzle başlaması durumuna ünsüz uyumu denir.

geldiler [7a/3]

hılkatte [7a/12]

içinden [6b/7]

kıldılar [7b/1]

Metinde ünsüz uyumunu bozan ekler de mevcuttur. Bu ekler, aşağıda başlıklar hâlinde verilip örneklendirilmiştir.

1.2.1.1.Bulunma Eki {+dA}

+dA eki Türkçenin her döneminde ve tüm şivelerinde +da/+de ve/ veya +ta/+te şeklinde kullanılmıştır. İncelenen mevlid metninde ise +dA eki, yalnız ötümlü ünsüz ile +da/+de kalıplaşmış biçimiyle kullanılmıştır.

ahiretde [27a/1]

gökde [33b/4]

hayretde [31a/13]

meclisde [4b/4]

nefesde [19b/5]

1.2.1.2.Ayrılma Eki {+dAn}

Bu ek çıkma ve uzaklaşma anlamı vermektedir. Metinde –tan, –ten şekli ile kullanılmamış; yalnızca kalıplaşmış olarak –dan, –den şeklinde kullanılmıştır:

başdan [20a/8]

çokdan [23a/6]

gökden [12b/10]

Hakdan [14a/8]

otdan [31b/10]

taşdan [29a/1]

1.2.1.3.Görülen Geçmiş Zaman Eki {-dİ}

Bu ek yazılış açısından ünsüz uyumuna girmez; hep ötümlü ünsüzle yazılır.

dikdiler [12b/11]

düşdi [8b/4]

esdi [15b/2]

işitdi [24a/1]

itdi [19b/9]

yetdi [29a/2]

1.2.1.4.Oldurganlık Çatı Eki {-dUr}

Geçişsiz fiillere getirilen ek, onları geçişli yapmaktadır. Daima ötümlü ünsüzle kullanılır.

buluşduralar [31a/1]

irişdür [35 a/11]

1.2.2. Ünsüz Değişimleri

Sözcük içindeki ünlü ve ünsüzlerin etkisiyle ünsüzler çeşitli değişikliklere uğramaktadır. Bu ses olaylarının metin içindeki çeşitli kullanımlarını şu şekilde gösterebiliriz:

1.2.2.1.Ötümlüleşme

“Oğuzcayı diğer Orta Türkçe şivelerinden ayıran en önemli fonetik özelliklerden biri kelime başında ünsüzlerin ötümlüleşmesidir. Bu ötümlüleşme hadisesi $t > d$, $k > g$, $ç > c$, $p > b$ ünsüzleri arasında tespit edilebilmektedir. Ötümlüleşme başta, ortada ve sonda görülebilir” (Şahin, 2003: 43). Metinde $t \rightarrow d$ - ve $k \rightarrow g$ - ötümlüleşmesi örnekleri bulunmaktadır.

t > d Ötümlüleşmesi

ET tüş- > düşdi [8b/6] ET tört > dört [9a/5]
ET tur- > durdılar [32a/13] ET tök- > dökdi [28b/2]

Oğuz Türkçesi dil özellikleriyle yazılmış olan bu eserde sözcük başı t ünsüzünün korunduğu örnekler de mevcuttur:

ET tağla- > tağladı [16 a/11]

Geçici ötümlüleşme olayı ise ötümsüz ünsüzle biten sözcüklere ünlüyle başlayan eklerin getirilmesi sonucu sondaki ötümsüz ünsüzün ötümlü olması durumudur. Metinde bu ses olayının örnekleri de tespit edilmiştir:

et- > idelüm [2b/8] ögret- > öğredelüm [1b/8]
doyunca > toyunca [23 a/3]

k > g Ötümlüleşmesi

ET köñül > gönülden [4a/3] ET kör- > görür [8b/7]
ET köz > gözden [13a/10] ET kit- > gitdi [22a/2]
ET kün > gün [26b/12]

Metinde tespit edilen k- > g- ötümlüleşmesi olayı yalnız ince sıradan ünlülü sözcüklerde görülmektedir. k-> g- ötümlüleşmesi olayı ise tespit edilememiştir: *kapu*, *kız*, *kar*, *kara*, *kırk*.

Sözcük sonunda gerçekleşen geçici -k- > -g- ötümlüleşmesi olayı da metinde görülmektedir.

koltuğ+um+a > koltuğuma [22b/2] kulak+ı+n+ı > kulağuma 15b/10]
toprak+a > toprağa [22a/11]

p > b Ötümlüleşmesi

Metinde zarf-fiil eki -Ub'de -p > -b ötümlüleşmesi olayına rastlanmıştır. ET'de bu ek daima p ünsüzüyle yazılmaktadır (Gabain, 1988: 84).

ağlayup> ağlayub [27b/7] varup> varub [27b/12]
eriyüp> eriyüb [28b/2] olup> olub [28b/6]

1.2.3. Ünsüz Düşmesi

Kelimenin içinde (bir ünsüzden önce) ve sonunda kaynaşma yoluyla iç seste r, n, l, f gibi akıcı ve sızıcı ünsüzler ile y, g, ğ, k, h gibi ünlüleşme ve sızıcılaşarak erime özelliği taşıyan ünsüzlerin kaybolma olayı olarak adlandırılmaktadır (BSTS, Gramer Terimleri Sözlüğü, 2003).

1.2.3.1. r Düşmesi

Metinde tek örnekte rastlanan ses hadisesidir.

ET birle/bilen > bile [35b/4]

1.2.3.2. l Düşmesi

DLT keldür- > getürdi [2b/7]

ET oltur- > oturduk [17b/10]

1.2.4. Ünsüz Türemesi

Kelimenin aslında olmamasına rağmen çeşitli sebeplerle ünsüz harflerin ortaya çıkması hadisesidir.

1.2.4.1. y Türemesi

Metinde ünsüz ile biten sözcüklere getirilen –lA (<-ile< bile< bilen< birle) ekinin sözcüğe herhangi bir yardımcı sese ihtiyaç duymaksızın bağlandığı (Hâsanla [29a/13]) görülürken ünlü ile biten sözcüklere bu ek getirildiğinde arada bir y ünsüzünün türediği görülmektedir.

tuzağıyla [35a/13]

anasıyla[35a/1]

gözyaşıyla [24a/3]

1.2.5. Ünsüz İkizleşmesi

Bazı seslerin düşmesi veya değişmesi sonucu ünsüzlerin ikizleştiği görülür. Metinde yalnız bir kelimede -s- > –ss- ikizleşmesi görülür:

ıslığ >ıssısına [18a/13]

2. BÖLÜM: ŞEKİL BİLGİSİ

Ek, kelime sonlarında bulunan, tek başına anlamı olmayan, fakat köklerle birleşerek anlam veren şekillerdir (Ergin, 2009: 114). Ekler son 15 yıla kadar yapım ve çekim ekleri olmak üzere temel iki başlık altında sınıflandırılmaktaydı. Son dönemde yapılan işlev çalışmaları sonucunda yeni ek tasnifleri yapılmış ve ekler işlevlerine göre yeniden sınıflandırılıp adlandırılmıştır.

Bu çalışmada şekil bilgisi bölümünde eklerin tasnifi yapılırken, G. Gülsevin'in "Türkçede 'Sıra Dışı Ekler' ve Eklerin Tasnif-Tanımlama Sorunu Üzerine" adlı bildirisinde yaptığı tasniften ve yer yer H. İ. Delice'nin "Türk Dilinde İşlevsel Ek Tasnifi Denemesi" adlı makalesinden faydalanılmıştır.

2.1. Türetme Ekleri

Genel olarak gramer çalışmalarında ve gramer terimleri sözlüklerinde türetme/yapım ekleri şu şekilde tanımlanmaktadır. İsim veya fiil kök ve gövdelerine yapım ekleri getirilerek eklendiği kök ile ilgili yeni mânâlar kazanmış kelime oluşturma işidir (GTS, 1992: 153).

2.1.1. İsimden İsim Türeten Ekler

Bu ekler isim kök ve gövdelerine eklenerek yeni isim soylu kelimeler yapmak için kullanılan türetme ekleridir.

{+an}

Z. Korkmaz, türetme ekleri arasında incelediği bu ek için Eski Türkçede bağlılık, güçlendirme ve çokluk görevinde kullanıldığı ve ekin zamanla canlılığını kaybederek kökün bir parçası hâline geldiği açıklamasını yapmıştır (2009: 35).

oğlanları [16a/7]

{+erü}

Eski Türkçe döneminde yön gösterme hâli eki olarak görülen bu ek, sonraki dönemlerde bazı sözcüklerde donup kalmıştır. Yön göstermek için başka bir ek

kullanılmaya başlandığı için işlek bir ek değildir. Bu nedenle türetme ekleri içinde ele alınmıştır. Tespit edilen örneklerde bu ek üzerine yeniden yönelme hâli eki getirildiği de görülmüştür.

içerü [15b/5]

içerüye [23a/13]

{+cAk}

Delice ve Gülsevin bu ekleri türetme ekleri olarak kabul etmemektedir. Ancak, genel olarak gramer çalışmalarında türetme ekleri arasında incelenmektedir. İsimlere sevgi ve küçültme anlamı katar. İncelenen metinde yalnız bir örnekte tespit edilmiştir.

kıuzıcağ [33b/11]

{+CA}

Delice'nin (2000: 229) dönüştürme eki kabul ettiği ve Gülsevin'in (2004: 12) kategori eki olarak kabul ettiği bir ektir. Aslında bir çekim ekiyken kalıplaşarak ve işlev değiştirerek yapım eki hâlinde de kullanılmıştır (Ergin, 2009: 167).

hoşça [29b/1]

ardımca [31a/5]

nice[2b/6]

{+di}

Zaman zarfı türetme işleviyle ve kalıplaşmış olarak iki örnekte görülür.

imdi [2b/4]

şimdi [16a/5]

{+düz}

Zaman zarfı türetme işleviyle tek örnekte görülür.

gündüz [9a/4]

{+Ilk}

Birçok fonksiyonu olan bu ek, “genel oluş ve bol bulunuşu bildirir” (Gülsevin, 2007: 256). Ayrıca somut varlık adlarını soyutlaştırır.

aylık [17a/8]	câzûlıklar [33a/3]
dostluk [20a/6]	haştalık [22a/3]
imâmlık [19b/8]	muştuluk [9b/11]
vârlıklarını [10b/12]	yetimlik [30a/3]

{+II}

Delice ve Gülsevin'in türetme ekleri arasına almadığı eklerdendir. Delice (2000: 225) genişletme, Gülsevin (2004: 1278) kategori ekleri arasında bu eke yer verir. İsimleri sıfat yapan ve işlek olarak kullanılan eklerdendir. Bu ek hep yuvarlak ünlülüdür.

başlu [30a/7]	dertlülere [2b/1]
dürlü [2b/1]	heybetlü [17b/11]
himmetlü [34a/2]	kanlu [24a/7]
kaşlu [30a/8]	kutlu [34a/2]
yerlü [7a/8]	yüklü [9a/4]
yüzlü [30a/7]	

{+rA}

İsimlere gelerek zaman ve yön gösteren zarflar yapar.

içre [18a/8]	soñra [5b/10]
taşra [18a/3]	

2.1.2. İsimden Fiil Türeten Ekler

İsim kök ve gövdelerine eklenerek yeni fiiller yapmak için kullanılan türetme ekleridir.

{+A-}

Bu ek işlek olmamakla birlikte geçişli ve geçişsiz fiil yapmaktadır.

beñzer [32a/8]	dileriseñ [32a/1]
----------------	-------------------

{+te-}

İşlek olmayan bir ektir. Geçişli fiiller yapar.

ister [33b/10]

{+IA-}

En işlek fiilden isim türetme eklerinden biridir. Eklendiği isimlerden hem geçişli hem de geçişsiz fiiller yapar.

bağışladı [23a/8]

bağladı [22a/13]

başlayalım [1b/7]

ışmarladı [5b/10]

koğulaya [4a/9]

şaklayasın [11b/9]

tağladı [16a/11]

tıñla [9a/1]

yaralanmış [30a/6]

{+IA_n-}

+IA- ekine -n- çatı eki eklenerek genişletilmiş hâlidir (Gülsevin, 2007: 150).

güzellenmiş [17b/1]

‘özürlendüğün [35b/3]

tozlanacak [29a/4]

yaralanmış [30a/6]

{+(a)r-}

Genellikle renk isimlerine eklenerek geçişli ve geçişsiz fiiller türetmektedir.

şar(ı)armış [22b/10]

2.1.3. Fiilden İsim Türeten Ekler

Fiil kök ve gövdelerine eklenerek yeni isimler yapmak için kullanılan türetme ekleridir.

{-az}

İşlek olmayan bir ektir.

boğazınıñ [33a/6]

{-(I)k}

Ünlüsü daima yuvarlak ünlü ile yazılan bu ekin geçişli ve geçişsiz fiillere eklenmesiyle isim, sıfat ve hastalık isimleri meydana gelmektedir (Doğan, 2009: 80).

bölük [9b/10]

dilek [17a/12]

otlağa [17b/10]

şovuğ [13b/1]

{-U}

Gülsevin (2007: 136), *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler* adlı eserinde Eski Türkçedeki g'lerin sızıcılaşarak kaybolması sonucu içerisinde bu ünsüzün olduğu eklerin Eski Anadolu Türkçesi (EAT) döneminde tek ünlü ile karşılandığını söylemiştir.

toptolu [35b/10]

{-gI}

Bu ek, Türkçede eskiden beri kullanılan işlek bir ektir. Ek araç-gereç adları, somut ve soyut adlar türetir (Korkmaz, 2009: 80).

sevgülü [33b/3]

{-(I)m}

Ekin genel olarak tek seferde veya kısa zamanda meydana gelen olayları ifade etmek için kullanılan isimleri türettiği görülür (Korkmaz, 2009: 89).

içim [13a/13]

ölüm [34a/2]

2.1.4. Fiilden Fiil Türeten Ekler

Delice (2000: 226), yaptığı ek tasnifinde fiilden fiil yapım eki olmadığı düşüncesiyle böyle bir başlık açmamıştır. Yaygın olarak gramer çalışmalarında fiilden fiil yapım ekleri kabul edilen çatı ekleri ve çatıya etki etmeyen ekler, Delice'nin tasnifinde fiili genişleten ekler olarak sınıflandırılmıştır. Gülsevin (2004: 1278) ise çatı eklerini kategori ekleri olarak değerlendirmiş; çatıya etki etmeyen ama fiilin anlamını anlatılan hareketin tekrar etmesi bakımından genişleten ekleri fiilden fiil yapım ekleri arasında belirtmiştir.

2.2. Tür Değiştirici Ekler

Tür değiştirici ekler, sözlüksel kelime türetmemektedirler. Eklenmiş oldukları fiil ya da isimleri, sözlükte yer almayacak isim, sıfat ya da zarf hâline getirmektedirler (Gülsevin, 2004: 1278).

2.2.1. Fiillere Eklenenler

Araştırmanın bu kısmında mastarlar, sıfat fiil ekleri ve zarf fiil eklerinden oluşan fiilimsiler incelenmiştir.

2.2.1.1. Fiilimsiler

2.2.1.1.1. Mastarlar

Fiillerin isimleşmiş şekillerine mastar denilmektedir. Mastarlar, bir ismin girebileceği bütün şekillere girmekle birlikte isimlerin aldığı bütün ekleri de almaktadırlar (Gülsevin, 2007: 122).

{-mA}

Az kullanılan bir isim-fiil ekidir.

gel**mesi** [3a/7]

kı**lmaya** [4b/5]

ol**ması** [3a/7]

toğ**masına** [12b/3]

{-mAk}

En işlek isim-fiil ekidir.

at**mağ** [17b/10]

bildirm**ek** [14b/12]

dime**k** [33a/2]

geç**mek** [20a/5]

görm**ek** [14b/5]

virm**ekle** [27b/3]

2.2.1.1.2. Sıfat-Fiil Ekleri:

Fiillerin zamana bağlı sıfat ve isim şekillerine sıfat-fiil ekleri denmektedir. İsimlerde olduğu gibi iyelik, çokluk ve hâl eklerini almaktadırlar (Gülsevin, 2007: 122).

{-mİş}

Düz ünlülü kullanılan bu ek eklendiği kelimeyi sıfatlaştırır ve kelimeye geçmiş zaman anlamı katar.

az mış ları [11a/13]	düş mış lere [14a/10]
güzellen miş koyunlar [17b/1]	yaradıl mış [14a/2]
yaradıl mış ların sultânı [14a/11]	

{-An}

Fiilleri sıfat yapan en işlek sıfat-fiil ekidir. Eksiltili yapılarda kendinden sonra gelmesi gereken ismin alabildiği bütün ekleri alır.

olan [4a/6]	idenlere [4b/3]
gören [15b/7]	gelen [6b/12]

2.2.1.1.3. Zarf-Fiil Ekleri

Fiilleri başka fiillere bağlayan zarf fiil ekleridir. Zarf-fiil ekleri iki türdür. Gerçekte zarf-fiil olan şekilleri olduğu gibi, çeşitli eklerin bir araya gelerek oluşturmuş olduğu ve zarf-fiil fonksiyonu üstlenen türleri de (-dUk-çA gibi) bulunmaktadır.

{-Ub}

Metinde bu ekin sadece yuvarlak ünlülü şekli kullanıldığı görülmüştür. Eski Anadolu Türkçesinde yuvarlak ünlüyle kullanılan bu zarf-fiil eki, Osmanlı Türkçesinde de yuvarlak ünlülüydü.

darıl ub [5a/1]	düzil üb [5b/8]
gel üb [6a/8]	mevc ur ub [4b/9]
şığın ub [4b/8]	vir üb [5b/10]

{-erek}

“Genel olarak Oğuz lehçelerinde kullanım alanı bulan zarf-fiil ekidir. Ancak Eski Anadolu Türkçesi’nin XIII-XV. yüzyıl yazmalarında da kullanıldığı ve Osmanlı Türkçesi döneminde gelişme gösterdiği ifade edilmektedir.” (Korkmaz, 2003: 993). Ekin yapısı

üzerine birden çok görüş vardır. Bunların arasında en yaygın olanı +A istek eki ile +rAk karşılaştırma ekinin birleşmesine dayananıdır. Çalışmada tek örnekte rastlanmıştır.

giderek [8b/1]

{-sA}

Eklendiği fiili, asıl fiile şart anlamıyla bağlayan zarf-fiil ekidir. Şart bildirdiği sürece esas cümlemin yüklemi olamayan ve bu yüzden bir kip özelliği taşımayan -sA eki, sadece dilek-istek bildirdiği örneklerde asıl cümlemin yüklemi olabilmektedir (Gülsevin, 2002: 7).

dirse [20b/13]

olsa [11a/7]

olunsa [15a/4]

terk itse [23a/2]

varsa [18a/13]

{-ken}

Süreklilik bildiren bu zarf-fiil eki metinde *i-* cevher fiili ile kullanılmıştır. Tek şekillidir.

bakar-iken [14b/11]

ider-iken [32b/11]

söyler-iken [23a/9]

yoğ-iken [2a/3]

{-dükçe}

Karaağaç (2012: 385), *-dUk* sıfat-fiil eki üzerine eşitlik hâli ekinin gelmesiyle oluşmuş birleşik bir zarf-fiil eki olduğunu ve Eski Türkçede bulunmayan bu ekin Oğuzcada ortaya çıktığını söylemiştir. Tek örnekte rastlanmıştır.

söyledükçe [4b/7]

{-IcAk}

Metinde en sık kullanılan zarf-fiil eklerindendir. *-IncA* ekine eş değer anlamda kullanılmıştır.

tozlan**ıca**k [29a/4]

çık**ıca**k [33a/11]

toğ**ıca**k [11a/2]

gel**ice**k [13a/11]

işid**ice**k [33a/2]

{-IncA}

Korkmaz (2003: 1004), Eski Türkçedeki *-gInçA* zarf-fiilinin ses değişmesine uğraması sonucunda meydana gelen bu ekin Türkiye Türkçesinde ön ses olan *g-* sesinin kaybedilmesi ve dudak benzeşmesine uğraması sonucunda *-(y)IncA/-(y)UncA* biçimini aldığını belirtmiştir. Ekin yapısı üzerine farklı görüşler bulunmaktadır. Ergin (2009: 342), *-gin+ca* eklerinin birleşmesinden oluştuğunu belirtirken Banguoğlu (2007), *-IcAk* zarf fiiline bir zamir *-n-*'sinin girdiğini belirtmektedir.

id**ince** [20b/8]

ol**unca** [35b/6]

toy**unca** [23a/3]

yetdüg**ünce** [4a/7]

2.2.2. İsimlere Eklenenler

İsimlere eklenen tür değiştirici ekler; varlık ve yokluk ekleri, *+II* ve *+sIz* eki olmak üzere iki alt başlıkta incelenmiştir.

2.2.2.1. {+II} Varlık Eki

Bir şeyin var olduğunu bildiren ektir. Eklendiği ismi sığata dönüştürür.

gizl**ü**ler [19b/1]

heybetl**ü** [17b/11]

kan**lu** [9a/13]

yamal**ı** [31a/2]

2.2.2.2. {+sIz} Yokluk Eki

Bir şeyin yokluğunu, var olmadığını bildiren ektir. Eklendiği ismi sığata dönüştürür.

anas**ız** [34b/10]

sens**ız** [23a/1]

şübhes**ız** [15a/1]

2.3. İşletme Ekleri

İşletme eklerinin temel görevi, cümlede kelimelerin ve kelime gruplarının arasındaki ilişkiyi kurmaktır. İşletme ekleri, sözlüksel kelime türetmedikleri gibi

kelimelerin türünü de değiştirmemektedirler (Gülsevin, 2004: 1278-1279). Bu eklerin bir kısmı eklendiği kelimeyi yükleme bağlayarak cümlelerin ögelerini belirlerken diğer bir kısmı, eklendiği kelimeyle başka bir kelime arasında ilgi kurar (isim tamlamaları, kısaltma öbekleri gibi).

2.3.1. Ögeleri Belirleyiciler

Ögeleri belirleyici ekler isimlere ve fiillere eklenenler olmak üzere iki alt başlıkta incelenmiştir.

2.3.1.1. İsimlerde

2.3.1.1.1. İsim Hâl Ekleri

Yalın Hâl (+Ø)

İsimde herhangi bir bağlayıcı ekin bulunmaması durumudur.

bülbül [4a/8]

cân [4a/3]

kitâb [4b/5]

merd [4a/5]

Belirtme Hâli

{+(y)I}

Belirtme hâli eki, eserde hep düz ünlülü olarak kullanılmıştır.

bizleri [22b/13]

cihânı [5b/5]

dünyâyı [16a/12]

şarâbını [4b/9]

bunı [12b/9]

{+n}

+(y)I ekinin yanı sıra birçok örnekte +n eki belirtme hâli bildirmek için kullanılmıştır.

Emerdi dâyesin [17a/9]

Çamûsın lütf -ile ol toylar idi [18a/7]

Sekiz ucmâğın kapusın açdılar [19b/2]

Yönelme Hâli {+(y)A}

‘âleme [2b/13]

anaya [9a/1]

dürdâneye [7b/11]

söze [2b/4]

Bulunma Hâli {+dA}

dilde [11a/10]

ezkârında [17b/3]

ortada [11a/1]

yevm-i maḥşerde [11b/3]

Ayrılma Hâli {+dAn}

gözlerinden [12b/2]

ırmaıklarından [7a/7]

Mekke’dan [20b/10]

ravzasından [7a/4]

Vasıta Hâli {+(y)+lA}:

gözyaşıyla [24a/3]

hâl diliyle [25a/1]

dostlarıñla [2b/3]

virmekle [27b/3]

Eşitlik Hâli {+CA}:

hoşça [29b/1]

2.3.1.2. Fiillerde

2.3.1.2.1. Çatı Ekleri

“Türkçede eklerle belirlenen eylemin, özne ve nesneyle ilişkisi açısından görev anlamca tamamlanmasını sağlayan biçimine çatı adını veriyoruz” (Atabay vd., 2003: 189).

Oldurganlık Ekleri

{-dIr- / -dUr-},

buluşduralar [31a/1]

öldürürüz [34b/1]

sevindirdi [9b/11]

{-der-}

dönderdiler [35b/7]

{-Ir-}

yetürdiler [14b/10]

Ettirgenlik Ekleri

{-dIr}

bildirmek [14b/12]

Meçhul/Edilgenlik Ekleri

{-(I)I}

açılalum [10b/7]

yaradıldı [2a/10]

{-(I)n}

biline [2a/5]

bulma [4b/4]

İşteş/Karşılıklılık Ekleri

{-Iş}

buluşasın [23b/4]

irişüp [7a/9]

Dönüşlülük Ekleri

{-(I)n}

görünür [7b/13]

2.3.1.3.Şahıs Ekleri

2.3.1.3.1. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

“Görülen geçmiş zaman, şart ve emir çekimlerinde görülmezken şimdiki zaman, geniş zaman, gelecek zaman, öğrenilen geçmiş zaman, istek ve gereklilik çekimlerinde görülürler” (Karaağaç, 2012: 356).

Metinde zamir kökenli I. teklik şahıs ekinin kullanımına rastlanmamıştır. Tespit edilen örneklere göre II. teklik şahıs eki daima düz ünlülü –sIz şeklindedir. I. çokluk şahıs

eki ise hem düz hem de yuvarlak ünlülü şekliyle kullanılmışsa da tespit edilen örneklerde kendinden önceki hecedeki ünlüye göre olmadığı belirlenmiştir: *kaluruz*, *tutmuşız*. II. çokluk şahıs eki *-sIz* ise daima düz ünlülüdür. Zamir kökenli şahıs ekleri aşağıda sıralanmıştır (Gülsevin, 2007: 88);

I. teklik şahıs	-vAn, -In, -Am	bilüre m [20b/4]
II. teklik şahıs	-sIn	tuymaz sın [20b/4]
III. teklik şahıs	-	ķormış [21a/13]
I. çokluk şahıs	-Uz, -vUz, -Iz	ķaluru z [23a/1], tutmuş ız [33a/4]
II. çokluk şahıs	-sIz	dilers siz [31b/10]
III. çokluk şahıs	-lAr	ağlar lar [9b/1]

2.3.1.3.2. İyelik Kökenli Şahıs Ekleri

Sadece görülen geçmiş zaman ve şart çekimlerinde kullanılır. Karaağaç (2012: 357), iyelik kökenli şahıs eklerinin şart çekiminde Eski Türkçe döneminde kullanılmaya başlandığını belirtmiştir.

Şahıs	Ekler	Görülen Geçmiş Zaman	Şart
I. teklik şahıs	-m	nüş kıldı m [28a/13]	bulmazs am [23b/5]
II. teklik şahıs	-ñ	yağdıñ [30a/5]	olsa ñ [28a/3]
III. teklik şahıs	-	çekmedi [26b/2]	olsa [31b/5]
I. çokluk şahıs	-k	dimişdi k [31a/5]	-
II. çokluk şahıs	-ñUz	-	-
III. çokluk şahıs	-lAr	gördiler [30a/1]	olsalar [11a/7]

2.3.1.3.3. Emir Kipindeki Şahıs Ekleri

Ergin (1993: 272), emir eklerinin her birinin bir şahsı belirtmesi dolayısıyla aynı zamanda şahıs ekleri olduğunu söyler.

{-AyIm} I. Teklik Şahıs Eki

tırayım [32b/4] yoğurayım [32b/4]

Ø II. Teklik Şahıs Eki

tutma[6a/4] ķoma [20a/6]

{-gil} II. Teklik Şahıs Eki

eylegil [26b/10]

gelgil [9a/9]

vargıl [9a/9]

yarlıgagıl [25b/6]

{-sUn} III. Teklik Şahıs Eki

ağlasun [16b/1]

gitsün [17a/13]

{-AlUm} I. Çokluk Şahıs Eki

başlayalum [1b/7]

olalum [27b/5]

{-ñ/ -Uñ} II. Çokluk Şahıs Eki

bakuñ [23 a/3]

eyleñ [24a/6]

{-sUnlAr} III. Çokluk Şahıs Eki

gelsünler [21b/1]

itsünler [20a/13]

2.3.1.4. Zaman Ekleri

2.3.1.4.1. Bilinen-Görülen Geçmiş Zaman

{-dI}

Ek, bazı örneklerde düz ünlülü köke yuvarlak ünlülü olarak da getirilmiştir

kalduķ [30a/4]

koyuvirdi [25a/5]

uğradı [25a/3]

oldı [12b/4]

2.3.1.4.2. Duyulan-Öğrenilen Geçmiş Zaman

{-mIş}

Ek genel olarak düz ünlü olup yuvarlak ünlülü olarak kullanıldığı da tespit edilmiştir.

gelmişdür [33b/10]

medh eylemiş [4a/7]

tutmuşız [33a/4]

yaralanmış [30a/6]

2.3.1.4.3. Geniş Zaman

{-r/-Ar/-Ir/-Ur}

Geniş zaman ekidir.

görür [8b/7]

irer [8b/7]

kaçar [34b/7]

tutar [6a/5]

{-mAz}

Geniş zaman kipinin olumsuz çekiminin bütün şahıslarda –mAz olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

kaçırmazam [35a/10]

bulmazız [16a/13]

azād olmazız [16a/13]

söylemezsin [29a/10]

tuymazsın [20b/4]

olmaz [20b/13]

2.3.1.4.4. Gelecek Zaman

{-Isar}

Gelecek zaman ekidir.

yanısar [3a/3]

urulısar [6b/10]

toğısar [8b/10]

viriser [6a/3]

2.3.1.5.Kip Ekleri

2.3.1.5.1. Gereklilik Kipi

{-sA+şahıs eki gerek}

gelsen gerek [28a/3]

olsañ gerek [28a/3]

2.3.1.5.2. İstek Kipi

{-A}

haşr idesin [11b/6]

şaklayasın [11b/9]

giresin [23a/11]

gidesin [23a/11]

2.3.1.5.3. Emir Kipi

{-AyIm} 1. Teklik Emir Eki

Bu ek metinde düz ünlülü şekilde kullanılmıştır.

tır**ayım** [32b/4]

yoğur**ayım** [32b/4]

kıra**yım** [32b/5]

göre**yım** [32b/6]

{-gil} 2. Teklik Emir Eki

Bu ek metinde –gil şeklinde kullanılmış olup bazen de eksiz şekilde kullanılmıştır.

eyle**gil** [26b/10]

gel**gil** [9a/9]

tutma [6a/4]

{-sIn} 3. Teklik Şahıs Çekimi

Bu metinde ekin hem yuvarlak hem düz ünlülü kullanıldığı görülür.

ağlas**un** [16b/1]

gits**ün** [17a/13]

başmas**ın** [24a/6]

{-AlUm} 1. Çokluk Şahıs Çekimi

Bu ekin son hecesindeki ünlü daima yuvarlak ünlülüdür.

başlay**alum** [1b/7]

ol**alum** [27b/5]

öle**lüm** [35a/3]

söyle**lüm** [2b/4]

{-ñ/ -Uñ} 2. Çokluk Şahıs Çekimi

Ünlü ile biten fiillere –ñ, ünsüzle biten fiillere –Uñ şeklinde eklenir. Hep yuvarlak ünlülüdür.

eyle**ñ** [24a/6]

baku**ñ** [23 a/3]

şatu**ñ** [34a/10]

tutu**ñ** [34a/10]

{-sUnlAr} 3. Çoğul Şahıs Çekimi

-sUn kısmı teklik çekiminde olduğu gibi hep yuvarlak ünlüdür.

gelsünler [21 b/1]

itsünler [20a/13]

2.3.1.6. Bildirme Ekleri

Eklendiği ismi yüklem olarak kullandıran ektir. Metinde hep yuvarlak ünlülü şekli kullanılmıştır.

{+dUr}

3. tekil şahıs bildirme ekidir.

açdur [34b/9]

meşeldür [3a/9]

pervānedür [4a/6]

yoğdur [28a/9]

{+i-} Cevheri Ek Fiil

Hem isme hem de çekimli fiile getirilebilir. Eklendiği ismi ana cümlelerin veya yan cümlelerin yüklemi yapmaya yarar. Çekimli fiillere gelerek de birleşik zaman anlatımı için kullanılır. Çalışmada i- fiilinin hem bağımsız olarak hem de düşmüş şekilde kullanımına rastlanmıştır: bulmazsam [23b/5], bulmaz isem [23b/7]

bakar-iken [14b/11]

besler-idi [17a/11]

virmez-ise [23a/11]

yoğ-idi [34a/1]

2.3.2. Bağlantı Kurucu Ekler

Bağlantı kurucu ekler iyelik ekleri ve tamlayan ekleri olmak üzere iki alt başlıkta incelenmektedir.

2.3.2.1. İyelik Ekleri

{+Im}

1. tekil şahıs iyelik ekidir.

günāhı**m** [4a/13]

iş**im** [6b/12]

göñlü**m** [12b/9]

cānu**m** [12b/9]

{+Uñ}

2.tekil şahıs iyelik ekidir.

cānu**ñ** [16b/4]

yolu**ña**[19b/2]

{+I/ +sI}

3.tekil şahıs iyelik ekidir. Eserde hep düz ünlülü olarak kullanılmıştır.

atası [8b/7]

dedesi [17a/1]

evine [12b/9]

kapusın [19b/2]

{+(U)mUz}

1.çoğul şahıs iyelik ekidir. Daima yuvarlak ünlülüdür.

göñlü**müz** [8b/3]

mağşūdum**uz** [21a/12]

{+lArI}

3. çoğul şahıs iyelik ekidir.

göz**leri** [22a/4]

ulul**arı** [9a/3]

2.3.2.2.Tamlayan Ekleri

{+Uñ} {+nUñ}

Ünlüsü daima yuvarlak olan bu ek, ünlü ile biten bir kelimeye +Uñ, ünsüzle biten kelimeye +nUñ şeklinde eklenir.

Hakkı**uñ** [20b/6]

gevherin**uñ** [10b/8]

oğlın**uñ** [15b/13]

şalātu**ñ** [22a/6]

2.4. Kategori Ekleri

Kategori ekleri için Gülsevin (2004: 1279-1280), kelimelere eklenmeden önce kelimelerin cümlede hangi görevde kullanılmışsa kategori eklerini aldıkları zaman da bu

durumun devam ettiğini söyler. Eklenmiş oldukları kelimelere, söz konusu kelimelerle sınırlı olan özellikler kattığını belirttiği kategori eklerinin sözlüksel kelime türetmemekle birlikte kelimelerde tür değişikliğine de neden olmadığını vurgulamıştır. Cümle içerisinde öge belirlemek ve ilişki kurmak gibi bir fonksiyonları da bulunmadığını da söylemiştir.

2.4.1. Çokluk Kategorisi

{+lAr}

İsme çokluk anlamı katar.

cühūd**lar** [35b/3]

deñiz**ler** [11a/7]

hūrī**ler** [12a/10]

ķuzul**ar** [23a/2]

melek**ler** [7a/3]

oğul**lar** [29a/1]

2.4.2. Sıralama Sayı Kategorisi

{+Incl}

Sayıların derecelerini belirtmek ve sıralarını bildirmek için kullanılır. Sondaki ünlüsü daima düzdür.

dörd**ünci** [6a/3]

ikincisi [26b/12]

üç**ünci** [6a/2]

2.4.3. Olumsuzluk Kategorisi

{-mA}

Eklendiği fiile olumsuzluk anlamı katar.

gidemedi [7b/12]

tut**ma** [6a/4]

3. BÖLÜM: METNİN TRANSKRİPSİYONLU ÇEVİRİSİ

[1b/1] Bismillāhırrāḥmānırraḥīm [1b/2] Āllāhü lā-ilāhe illā hüve'l-ḥāyyü'l-ḳayyūmü lā-te'ḥüzühü sinetün ve lā-nevmün le-hu mā fis's-emāvāti [1b/3] vemā fi'l-arḍi menzellezî yeşfe'u 'indehü illā bi-iznihi ya'lemü mā beyne eydihim ve mā ḥalfehüm [1b/4] ve lā-yuhîṭüne bi-şey'in min-'ilmihi illā bi-mā şā'e vesî'a kürsiyyühü's-semāvāti ve'l-arḍa [1b/5] ve lā-ye'udühü ḥıfzuhümā ve hüve'l-alıyyü'l-'aẓīm. Hāzā mevlüdü'n-nebiyyi şalla'l-lāhü te'ālā [1b/6] ve sellim 'aleyhi. Bismillāhırrāḥmānırraḥīm

[fâ ilâtün / fâ ilâtün / fâ ilün]

- [1b/7] Başlayalum evvel Allâh adını¹
Uralum andan sözün bünyâdını²
- [1b/8] Evvel Allâh diyelüm biz derd ile
Allah adın öğredelüm her dile
- [1b/9] Evvel Allâh diyelüm bir Hakk durur
Ḥayy ü Bâkî Vâḥid ü Rezzâk durur
- [2a/1] Allah adın dilde tesbîḥ idelüm
Allah adıyla şürû' idelüm
- [2a/2] Dest-giri³ Hakk ola bir kişinün
Ebter olmaya şonı her işinün
- [2a/3] Cümle 'âlem yoğ-iken ol varıdı
Evvel ü âḥir ġanî Cebbâr idi
- [2a/4] Ol var-ıdı yoğdı 'âlemde eşi
Kimse andan virmez-idi hiç haber⁴
- [2a/5] Diledi-kim kendüzin kıla 'ayân
Hem biline 'âleme ol Müste'ân
- [2a/6] Biline ḥaḳḳuñ kemâl ü kudreti
Tâ 'ayân ola Muḥammed Ḥazreti
- [2a/7] Hakk Te'ālâ çün yarattı 'âlemi
Kıldı 'âlemde müzeyyen 'âdemi
- [2a/8] Âdem içre virdi bir nûr-ı şafâ
Seyyid-i kevineyn Muḥammed Muştafâ
- [2a/9] Ol durur iki cihānuñ serveri
Oñ⁵ sekiz biñ 'âlemin peygamberi

¹ 'Adımı' metinde iki kez yazılmıştır.

² Metin: '-dını' ekleri diğer beytin başında yazılmıştır.

³ Metin: dest-gîr

⁴ Kafiye tutmamaktadır.

- [2a/10] Añun-içün yaradıldı⁶ dü cihân
Cümle vârlıķ âşikâre o nihân
- [2a/11] Añun-içün oldu bu şems ü kamer
Añun-içün oldu ‘âlem ser-te-ser
- [2a/12] Añun-içün oldu ‘âlem nûr-ile
Hürmetine tıldı cennet hûr-ile
- [2a/13] Āline evlādına olsun du‘ ā
Ānlara olsun du‘ ā-y-ıla şenā
- [2b/1] Raḥmeten li‘l-‘ âlemîndir ol Ḥabîb
Ḳamu dürlü dertlülere oldur tabîb⁷
- [2b/2] Lütf u ‘ izzüñ ḥaḳḳı-çün yā Rābbenā⁸
Anlaruñla eyle bizi āşinā
- [2b/3] Hürmetine anlaruñ lütf işlegil
Dostlarıñla bizi yoldāş eylegil
- [2b/4] Geldik imdi söze ma‘ nî diyelüm
Muştafa mevlüdını söyleyelüm
- [2b/5] İdelüm ol serverüñ mevlüdını
Şāz u ḥurrem idelüm ehl-i dili
- [2b/6] İşid imdi Ḥaḳḳ Te‘ ālā ḳudretin
Nice yarattı Muḥammed ḥazretin
- [2b/7] ‘ Āleme nice getürdi Aḥmed’i
Cümle ‘ âlem faḥri ol Muḥammed’i
- [2b/8] Daḥı nice olduḡını ‘ âlemüñ
Hem nice ḥaḳḳ ittüḡünü âdemüñ
- [2b/9] Aşlı ile diyelüm anı sañā
Cân ḳulaḡın dutsañ benden yana⁹
- [2b/10] Ḥaḳḳ Te‘ ālā tā getüre¹⁰ söyleyem
Vaşfinuñ biñde birin şerḥ eyleyem
- [2b/11] Ol ḥüdāvend-i ‘ alîm ve dest-gîr
Ol münezzeh zātı pāk-i bî-naẓîr
- [2b/12] Kendüsi bir gizlü zāt idi ezel
Yokdı ‘ âlem var ıdı ol Lem Yezel

⁵ “lam” yerine “kef” harfî olmalıdır.

⁶ Metin: yaradıldı bu

⁷ Tabîb' kelimesi bir sonraki beytin başında yazılmış.

⁸ Dizeye sonradan eklenmiş.

⁹ Metinde sonraki dizenin başında yazılmış.

¹⁰ Metin: getüre dilüme

- [2b/13] Diledi ol zātı ide āşikār
Biline bu ‘āleme Perverdigār
- [3a/1] Bir tecellī itdi Hāḫḫ ol arada
Muṣṭafā’nuñ rūḫın anda yarada
- [3a/2] Yaradup Hāḫḫ Muṣṭafā ervāhını
Yaḫdı ḫudret ḫandili misbāhını
- [3a/3] Yanısar iki cihānda ol ıraḫ
Anuñ-iün yaradıldı nüh-ṭıbāḫ
- [3a/4] Hāḫḫ Te‘ālā ol ḫabībūñ zātını
Yaradup virdi Muḫammed adını
- [3a/5] Sevdi anı ol Hüdāvend-i Celīl
Ḥāzretine anı idindi Ḥalīl
- [3a/6] Hāḫḫ anı maḫbūb idindi zātına
Raḫmet iün ṣaldı dünyā yüzine
- [3a/7] Anuñ-iündür cihānuñ olması
Cümle bu eṣya vücuda gelmesi
- [3a/8] Her nebātāt kim gelür kimi biter
Cümle bunlar gine toḫmından biter
- [3a/9] Bu meṣel bir ḫoṣ meṣeldür diñlegil
Cümlesinüñ aṣlı oldur añlagıl
- [3a/10] Beṣ delīl oldı Muḫammed ‘āleme
Anuñ-iün oldı ‘izzet ādeme
- [3a/11] Ol ḫabībūñ ḫürmeti-ün yā Ḳerīm
Merḫamet ḫıl yarlıgagıl yā Raḫīm
- [3a/12] Yarlıgasiñ ‘ālemi yā Ze’l-celāl
Ol münezzeḫ zātuña irmez zevāl
- [3a/13] Yā İlāhī raḫmetiñ iṣār ḫıl
Aḫiretde cennetüñe¹¹ didār ḫıl
- [3b/1] Ger bu ‘ālem dirse ḫalkı¹² ṣubḫ u ṣām
- [3b/2] Medḫ olunsa ḫaṣre dek olmaz tamām
- [3b/3] Ger diler-iseñ bula cânuñ ṣafā
- [3b/4] Ver ṣalavat ber-Resūli Muṣṭafā

¹¹ Metin: cennet ü ve.

¹² Metin: +dirse.

[3b/5] Bismillāhirrāhmānirrahīm

[3b/6] Vemā Muḥammedü'n illā-rasûl ḳad-ḥalet min-ḳablihi'r-Rüsülü efe'in mâte ev ḳutile enḳalebtüm [3b/7] 'Alā a'ḳābiküm ve men yenḳalib 'alā a'ḳibeyhi felen yeḍurru'l-lāhe şey'en ve seyeczi [3b/8] Allāhü's- şākirīne ve mā kāne li-nefsin en-temûte illā bi-izni'l-lāhi kitāben [3b/9] mü'eccelen ve men yurid şevābe'd-dünyā nü'tihi minhā ve men yurid şevābe'l- āhireti [3b/10] nü'tihi min-hā ve seneczi's-şākirīn ve ke'eyyin min-nebiyyin ḳātele me'ahu ribbiyyûne [3b/11] Keşiru fe-mā ve henevü'l-mā eşābehum fī-sebīli'l-lāhi ve mā za'ufu ve mâ istekānū [3b/12] vā'l-lāhu yuḥibbū's-sābirīne ve mā kāne ḳavlühüm illā en-ḳālū Rabbenā [3b/13] aḡfirlenā zünubenā ve isrāfenā fī-emrinā ve şebbeti aḳdāmenā ve enşurnā 'alā

[4a/1] el-ḳavmi'l-kāfirīne fe-âtihümü'l-lāhu şevābe'd-dünyā ve ḥüsne şevābi'l āhireti
[4a/2] vāllāhu yuḥibbu'l muḥsinīn.

[4a/3] Ol Resûli Aḥmed'e 'uşşāk olan
Cân gönülden hoş aña müştāk olan¹³

[4a/4] Şal bugün ber-pāy-i 'aşḳa özüni
Tutuban dergāh-ı Hāḳḳa yüziñi

[4a/5] Gel bugün meydāna ehl-i derd isen
Söyle fevt itme bu sözi merd iseñ¹⁴

[4a/6] 'Āşık olan bu söze pervānedür
'Āşık ol da şemḡa pes yanaṭur

[4a/7] Nice fāzl-ı serveri medḥ eylemiş
Her kişi güç yetdügünce söylemiş

[4a/8] Bizde tāḳat yok ki ol cān bülbülin
Medḥ idem terk ide her bülbul¹⁵ gülün

[4a/9] Nāle vü āh eyleyem bülbulleyin
Ḳoḡulaya ḥāḳḳ-ı 'ālem gülleyin

[4a/10] Ger bize destûr vire Perverdigār
Söyleyem bu sözi ḳala yādigār

[4a/11] Hāḳḳ Te'ālā ḥabībi Aḥmed ü Maḥmūd içün¹⁶
Ḳur'anı inzāl itdügi maḥbûb-çün

[4a/12] Bir kitāb idem bu sözi anlana
Mevlûd ola dā'imā ol dinlene

[4a/13] Ol Resûlün bende meddāhı olam
Ol günāhım derdine dermān bulam

¹³ Metinde sonraki dizenin başında yazılmış.

¹⁴ Metinde sonraki dizenin başında yazılmış.

¹⁵ Metin: bülbuli.

¹⁶ Vezin tutmuyor.

- [4b/1] Muştafā’nuñ mevlüdın¹⁷ dinleyesin
Dilerüz himmet ‘atā eyleyesin
- [4b/2] Kim-ki bu ben miskine du‘ ā ide
Anlara raḥmet kıla yarın Ḥudā
- [4b/3] Dilerem Ḥaḳḳ rāzı olsun anlara
Bizim içün bir du‘ ā idenlere
- [4b/4] Her ki bu meclisde bile bulına
Cennet ü dizār vire ol ḳulına
- [4b/5] Daḡı her kime iriše bu kitāb
Ḳılmaya ‘ayb u ḡaṭāsı çün ‘itāb
- [4b/6] Başladum ol serverüñ mevlüdına
Diñledüm tā derd-ile ehl-i dine
- [4b/7] Diledüm pes bir yeñi mevlüd düzem
Söyledükçe her söze dürrler¹⁸ dizem
- [4b/8] Şıḡınub mevlāya sözüm söyledüm
Bülbüli-vār nāle vü āh eyledüm
- [4b/9] Mevc urub deryā gibi cüş eyledüm
‘Aşḳ şarābını içüp nüş eyledüm
- [4b/10] Ger hidāyet olur ise özüme
İdevüz ilhām olursa sözüme
- [4b/11] Medḡ idem ol serverüñ evşāfını
Tā bulam ol gevherüñ şarrāfını
- [4b/12] Ben daḡı medḡ idevüz ol serveri
İşidüp hayrān olan ins ü beri
- [4b/13] Cem‘ olalar bir yere tā ehl-i dīn
Diñleyeler Muştafā’nuñ mevlüdın
- [5a/1] Darılub ‘āşıkı anı dinleye
Gözlerinden yaş döküben inleye
- [5a/2] Ger bu ‘ālem ḡaḷḳı dirse¹⁹ şubḡ u şām
Medḡ olunsa ḡaşr u dek olmaz temām
- [5a/3] Ger diler-iseñ bula cānuñ şafā
- [5a/4] Ver şalavatı ber Resūli Muştafā

¹⁷ Metin: mevûdın

¹⁸ Metin: dūr.

¹⁹ Metin: dirüse

[5a/5] Bismillāhirrāḥmānirraḥīm

[5a/6] mā kāne ‘ale’n-nebiyyi min-ḥaracın fī-mā farazā’l-lāhu le-hü sünnetā’l-lāhi fī’l-lezīne ḥalev [5a/7] min-ḳabl ü kāne emrū’l-lāhi ḳadren makdūren ellezīne yübelliḡüne risālāti [5a/8] Allāhi ve yaḥşevnehu ve lā-yaḥşevnehu eḥaden illā’l-lāhu ve kefā bi’l-lāhi ḥasīben mā kāne [5a/9] Muhammedün ebā eḥādin min ricālikum velākin Rasūlā’l-lāhi ve ḥāteme’n-nebiyyine ve kānā’l-lāhu [5a/10] bi-küllü şey’in ‘alīmen yā eyyühellezi amenūzḳurū’l-lāh zıkrān keşīran ve yüsebbihūnahu [5a/11] ve sebbihūhu būkraten ve eşīlen hüvellezī yüşallī ‘āleykūm ve melāi’ketehu li-yuḥricekum [5a/12] mine’z-zulumāti ile’n-nūri ve kāne bi’l mü’mini ne raḥīmen taḥiyytuhūm yevme yelḳavnehu

[5b/1] Selāmün ve e‘addelehūm ecran kerīman yā eyyuhe’n-nebiyyü innā erselnā şāhiden [5b/2] ve mübeşşiran ve nezīran ve dā‘iyen ilā’l-lāhi bi-iznihi ve sirācen münīrān ve beşşiri’l- mü’minin [5b/3] bi-ennelehūm minā’l-lāhi faẓlen kebīran velā tüṭi‘i’l kāfirine ve’l münāfikīne ve da‘a [5b/4] ezāhūm ve tevekkel ‘alā’l-lāhi ve kefa bi’l-lāhi vekilin

[5b/5] Yaratmak diledi Hakk bu cihānı
Ki zāhir eyleye zāt-ı nihānı

[5b/6] Yer-ile gökleri ihyā ide Hakk
Yaratdı anda bir gevher-i rûḥānı

[5b/7] Muhammed Muştafā’nuñ dostluḡına
‘Arş ü kürsī yaratdı āsumānı

[5b/8] Pes ‘ālem düzilüb oldu temāmet
Uruldu Ādemün andan nişānı

[5b/9] Gelüp zürriyyetinden enbiyālar
Nübuvvet-ile fetḥ itdi bu cihānı

[5b/10] Bulardan soñra Allāh Muştafā’ya
Virüb ısmarladı āḫir zamānı

[5b/11] Ḳuruldu anuñ-içün ‘arş ü kürsī
Oḳundı sūre -i seb‘a’l meşānı

[5b/12] Ki ya‘nī Fātiha ol sūre-i ḥaş
Ki furḳān evvelinde oḳur uş nās²⁰

[5b/13] Ebūbekir oldu evvel yāri şādık
Tutup destinde miftāḥ-ı cinānı

[6a/1] İkinci yāri ‘Ömer’dür Resūl’uñ
Ri‘āyet eyledi şer‘-i ‘ayānı

[6a/2] Üçüncü yāri ‘Oşmān şāh-ı Ḳur’ān
Oḳudı cem‘ idüb aḫub dihānı

²⁰ Sonraki dizenin başında yazılmıştır.

- [6a/3] Ki dördünci ‘Aliyyü’l- Murtażā’dur
Viriser kevşeri âb u revānı
- [6a/4] Resûlün yâridür bunlar ey yārān
Muhıbb ol anlara tıtma gümānı
- [6a/5] Hāsan’la Hüseyn ol nūr-ı ‘ayneyn
Tutar ‘arş üstlerine sāyebānı
- [6a/6] Resûlün yoluna Hāamza vü ‘Abbās
Olar terk itdiler bāş-ile cānı
- [6a/7] İlahî ol ḥabībīn Muşţafā’ya
Bu olsun cismi armağanı
- [6a/8] Gidüp cennet yolına anuñ-ile
Gelüb tıtmaya maḥşerde zebānı
- [6a/9] Ola kim raḥm idüb kıla şefā‘ at
Hācīm itmeye Hāḫḫ anda maḫāmı
- [6a/10] Dilerseñ irişe rûḥuñ şafāya
Şalavāt vir Muḥammed Muşţafā’ya
- [6a/11] Ger diler-iseñ bula cānuñ şafā
- [6a/12] Vir şalavāt ber Resûli Muşţafā
- [6a/13] **Bismillāḥirrahmānirrahīm**
- [6b/1] Ve mine’l-‘arābi men yū’min bi’l-lāhi vel yevmi’l-aḥiri ve yetteḥizu mā yünfiḳu
ḳurubātin ‘indā’l-lāhi [6b/2] ve şalavātı’r-Resûli elā innehâ ḳurbetün lehüm
seyüdhilühüm Allāhu fī-raḥmetihi innā’l-lāhe [6b/3] Ğafürü’r-Raḥīm
vessābiḳüne’l-evvelüne mine’l-muhācirine ve’l-enşāri vellezîne [6 b/4]
ettebe‘ūhum bī-iḥsānin Raḍiya’l-lāhu ‘anhum ve razû ‘anhu ve e‘addelehüm
cennātin [6b/5] tecrī min taḥtihe’l-enḥāru ḥālidine fīhā ebeden zālike’l-fevzü’l
‘āzīm
- [6b/6] Gel beri ey cān elinden diñle sen
Canıña vire şafālar añla sen
- [6b/7] Ādemüñ ḫalḳ oldugun kılam beyān
Aç gözün bu ğaflet içinden uyan²¹
- [6b/8] Naḳl idelüm bu sözi vire şafā
Vir şalavāt pes Resûli Muşţafā
- [6b/9] Diñle imdi ādemi Hāḫḫ yarada
Ol Muḥammed zāḥir ola arada

²¹ Metinde sonraki dizenin başında yazılmış.

- [6b/10] Biline²² Hakkıñ kemâl-i kudreti²³
Âdemüñ urulısar hılķati
- [6b/11] ‘Azrâ’ıl’e²⁴ Emr ider ol dem Hüdâ²⁵
Tâ ki vara yirden ol toprāk ala²⁶
- [6b/12] Ol gelen toprāk ile var bir işim
Anı âdem yaradam oldur işim
- [6b/13] Heybet-ile ‘Azrâ’ıl indi yere
Tâ ki Hakk emrin yerine getüre
- [7a/1] Geldi indi yire ‘Azrâ’ıl-i emîn
Qorĥusundan yer muṭî‘ oldı hemîn²⁷
- [7a/2] Qabza urdı şarķ u ģarba minkâline
Muṭṭalî‘ olmadı kimse hâline
- [7a/3] Pes melekler derilüben geldiler
Ol gelen toprâğı bâlçık qardılar
- [7a/4] Muşṭafâ’nuñ toprâğını Cebrâ’ıl
Ravzasından aluban oldı delil
- [7a/5] Hakk buyurđı Cebrâ’ıl’e ol zemân
İlete toprâğını cennete hemân
- [7a/6] Al ĥabibim toprâğın git cennete
Yuyup incü gibi ģarķ it rahmete²⁸
- [7a/7] Cennetüñ ırmaķlarından yudılar
Ademüñ balçığı içre şaldılar
- [7a/8] Qardılar çün âdemüñ balçığına
Tâ ki ol nûr vara yerlü yerine
- [7a/9] Qodı kırķ yıl tertîb itdi Celil
Cân irişüp buldı devlet Ḥalîl
- [7a/10] Âdeme cân gelüben buldı şafâ
Berķ urur alında nûr-ı Muşṭafâ
- [7a/11] Pes temâm oldı bu eczâ irdi cân
Oldı ol balçık kemük ve et ü qân
- [7a/12] Aĥsen-i şûrette kıldı Hakk anı
Bir güzel hılķatte kıldı ol Ğanî

²² Metinde bir önceki dizenin sonunda yazılmış.

²³ İki defa yazılmıştır.

²⁴ Bir sonraki dizenin aşına yazılmış.

²⁵ İki defa yazılmıştır.

²⁶ Bir sonraki dizenin başına yazılmıştır.

²⁷ Metinde sonraki dizenin başında yazılmıştır.

²⁸ Metinde sonraki dizenin başında yazılmıştır.

- [7a/13] Ba‘zı ‘ilmini aña arz eyledi
Ba‘zı esmâsın aña farz eyledi
- [7b/1] Emr olub cümle melekler geldiler
Secde idüp ‘izzet ü ikrâm kıldılar
- [7b/2] Geldiler cümle melek in‘âmıla
Secde kıldılar kamu ikrâmıla
- [7b/3] Âdemüñ ol nûrı alında kodı
Hakķ anı öğdi ve “Kerremnâ!” didi
- [7b/4] Tırdı alında nice gün Âdem’üñ
Soñra Havvâ alında vardı bilin
- [7b/5] Şit toğdı nûr aña kıldı nüzûl
Bu cihâna evvel oldı ol Resûl
- [7b/6] İrdi İbrâhîm’e ve İsmâ‘îl’e
Geldi ol nûr anlara envâ‘ıla
- [7b/7] Birbirinden seyr idüb geldi ki tâ
Kimlere dede vü kimlere ata
- [7b/8] Geldi ‘Abdülmuttâlib’e irdi nûr
Hoş tecellâ eyleyüb anda o nûr
- [7b/9] Pes ne hâcet kim uzatmak bu sözi
Uyara Hakķ nevm-i ğafletten bizi
- [7b/10] İrdi ‘Abdullâh’a ol nûr ulaşub
Cümle ecdâd alını heh tolaşub
- [7b/11] Oradan irdi Amîne Ana’ya
Baħre düşüb irdi o dürdâneye
- [7b/12] Anları devr eyleyüb nûr-ı revân
Buldı yirin gidemedi andan hemân
- [7b/13] Bu nûr ol nûrdur görünür ravzadan
Berķ urur dâ’im mübârek türbeden
- [8a/1] Ol ħabîbiñ²⁹ ħürmetine yâ Kerîm
Kıl teraħħüm raħmet eyle yâ Raħîm
- [8a/2] Ger bu ‘âlem ħalkı dirse şubħ u şâm
Medħ olunsa ħaşre dek olmaz temâm
- [8a/3] Ger diler-iseñ bula cânuñ şafâ
Ver şalavât ber Resûli Muştafâ

²⁹ Metin + nûrı

[8a/4] Bismillāhirrāhmānirrahīm

[8a/5] Hüvellezī ersele Resūlehü bi'l-hüdā ve dini'l-ḥaqqı li-yüzhirehu 'ale'l-lezine küllihi [8a/6] ve keḫābi'l-lāhi şehiden Muḫammedün Resū'l-lāhi vellezīne ma'ahu eşiddā'u ale'[8a/7] -küffāri ruhamā'u beynehüm terāhum Rükke'ān sücceden yebteğüne fazlen mine'l- [8a/8] lāhi ve rızvānen sîmāhum fî-vücûhihim min-eşeri's-sucûdi zālîke meşelühüm [8a/9] fî'l-Tevrāti ve meşelühüm fi'l-İncil kezer'in aḫrece şaṭ'ehu fe-azerehu [8a/10] festağleze festevā 'alā sūḫîhi yucibü'z-zurrā'a li-yağîza bi-himü'l-küffāra [8a/11] ve 'ada'l-lāhu'l-lezine āmenū ve 'amilü's-sālihāti minhüm mağfiraten ve ecrān a'zîmen

[8a/12] Gel beri seyr idelüm bu arayı
Ma'na yolların bulalım arayı

[8b/1] Giderek ol yola irevuz
Dost bağı güllerin direvüz

[8b/2] Girelüm ol gülşene bülbül-vâr
Dilüme kuvvet vire Perverdigâr

[8b/3] Muştafa'nun mevlüdın yād idelüm
Gönlümüz tahtını ābād idelüm

[8b/4] Çünkü düşdi rahme ol ḫayrū'l-enām
Ol giceden bāṭın oldı her şanem

[8b/5] Düşdügi yıl rahme ol ḫayrū'l-beşer
Anda ol yıl ḫayra döndi nice şer

[8b/6] Nice düşdi rahme anı diyelüm
Sin erenlere beyān eyleyelüm

[8b/7] Atası ol serverün bir düş görür
Çıkıdı bir kendüden 'arşa irer

[8b/8] Anı ta'bir eyledi 'ālimleri
Bir yere cem' oldılar ne-kim varı

[8b/9] Dedi 'Abdullāh'a bunlar ey şafā
Geliser senden Muḫammed Muştafa

[8b/10] Bunlar ol dem şād u ḫurrem oldılar
Toğısar andan Muḫammed bildiler

[8b/11] Âmine'yle ol gice cem' oldılar
Ay-ile gün bir araya geldiler

[8b/12] Şād u ḫurrem yatdı bunlar ey ḫāce
Muştafa da rahme düşdi ol gice³⁰

³⁰ Metinde sonraki dizenin başında yazılmıştır.

- [8b/13] Hem recep ayı ve cum‘a gicesi
Raḥme düşdi ol dü-‘ âlem ḥ‘âcesi
- [9a/1] Nūr irişdi pes Amîne Ana'ya
Tıñla ḥātūnlar dirildi ḥāneye
- [9a/2] Amîne alnında nūr kıldı qarār
Gördi anı bāy u yohsūl ne ki var
- [9a/3] Heb Ḳureyş’iñ uluları irdiler
Amîne alnında nūrı gördiler
- [9a/4] Yüklü oldu Amîne ol nūr-ile
Gice gündüz hemdem oldu ḥūr-ile
- [9a/5] Dört aya degin getürdi anası
Deprenicek çok sevindi anası
- [9a/6] Çün işitdi bunu ‘ Abdulmuṭṭalib
Şan gülüstāna irişdi ‘ andelib
- [9a/7] Didi ‘ Abdulmuṭṭalib pür-şafā
Gelmelü oldu cihāna Muştafa
- [9a/8] Pes didi oğlına ‘ Abdulmuṭṭalib
Söyledi bu sözi yanına gelib
- [9a/9] Tiz Medine şehrine vargıl didi
Oğluña eşvāb alub gelgil dedi
- [9a/10] Vardı ‘ Abdullāh Medine şehrine
Aldı eşvābı ki qaşd itdi döne
- [9a/11] Ḥasta olub ol kişi anda ölür
Va‘ de yetişüb Medine’de qalır
- [9a/12] Anda ölüb qalduğın işitdiler
Ḳureyş ehli cümlesi yas itdiler
- [9a/13] İşidüb Amîne feryād eyledi
Qanlu yaşın yüze döküb ağladı
- [9b/1] Dede ebe cümle ağlarlar idi
Görümedi oğlı yüzün dirler-idi
- [9b/2] Anası raḥminde qaldı ol yetim
Atası oldu bulara irdi bil
- [9b/3] Didi ‘ Abdulmuṭṭalib Amîne’ye
Bu kelāmı söyledi ol anaya

- [9b/4] Ağlamağı koyalum şimden girü
Sevgüñi oğluña düşün şimden girü³¹
- [9b/5] Nite kim ben şağın anı besleyem
Ben ölünce işigini bekleyem
- [9b/6] Kim döğünüp ağlamağdan kim fiğān
Geydi bunlar yās tönını bir zamān
- [9b/7] Her birisi yedi gün yās itdiler
Ġam-gīn olub olar yine gitdiler
- [9b/8] Geldi ‘ Abdulmuṭṭalīb Amīne’nün
Ġoş teselli eyledi göñlün añun
- [9b/9] Her sözini lüṭfıla söyler-idi
Tā ki sekiz aya değın añlar-ıdı
- [9b/10] Sekiz aydan soñra gördi Amine
Bir bölük ferişte indi evine
- [9b/11] Didiler kim muştuluk olsun saña
Ġaḡḡ sevindirdi seni öñden soña
- [9b/12] Ol toğan oğluñ peygāMBER olısar
Şarḡ u ġarba mu‘ cizātı tolısar³²
- [9b/13] Yir ü gögi tobtolu nūr eyleye
Küfri yıḡub dīni ma‘ mūr eyleye

[10a/1] Ger diler-iseñ bula cānuñ şafā

[10a/2] Ver şalavāt ber-Resūli Muştafā

[10a/3] **Bismillāḡirrahmānirrahīm**

[10a/4] Ve iz ḡāle ‘ İsebnü Meryeme yā Beni İsrā’il’e inni Resūlu’l-lāhi ileyküm
muşaddıḡan [10a/5] limā beyne yedeyye mine’t-tevrāti ve mübeşşiran bi’-Resūlin
ye’ti min-ba‘dismuhu Āḡmedü felemmā [10a/6] cāe’leḡum bi’l-beyyināti ḡālū
hazā sıḡrun mübinün vemen ezlemü mimmen iftera ‘ala’l-lāhi [10a/7] kezıbe ve
hüve yüd‘a ile’l İslāmi va’l-lāhu lā yehdi’l-ḡavme’z-ḡālimin [10a/8] yüridüne lī
yüṭfi’u nūrā’l-lāhi bi’-efvāhihim va’l-lāhu mütimmü veleḡ kerihel kāfirüne [10a/9]
Hüvä’ll-āḡhülleṡi ersele Resūlehu bi’l-hüdā ve dini’l-ḡaḡḡı li-yüzhirehu ‘aleddini
liküllihi [10a/10] veleḡ kerihe’l müşriküne yā eyyühe’l-leṡine āmenu hel
edüllükum ‘alā-ticāretin [10a/11] tüneiküm min-‘azābin elimin tü’āminû bi’l-lāhi
ve Resūlihi ve tücāhidüne fī-sebili’l-lāhi [10a/12] bi-emvāliküm ve enfüsiküm
zalıküm ḡayrunleküm inküntüm ta‘lemūna ya‘firleküm zunūbeküm ve yüd
[10a/13] ve yüdḡiliküm cennātin tecrī min-taḡtiḡā’l enhārū ve mesākinu
ṡayyibetin fī-cennāti [10b/1] ‘adnin zālike’l-fevṡü’l-‘azīmü ve uḡrā tuḡibbu nehe
naşrun minā’l-lāhi ve fethun ḡarībün [10b/2] ve beşşiri’l-mü’miñine yā eyyühe’l-

³¹ Metinde sonraki dizenin başında yazılmıştır.

³² Metin: to-ısar

lezīne āmenū kûnū ensāru'l-lāhi kemā kıāle [10b/3] 'İsebne Meryeme li'l-
havāriyyīne men enşārī ilā'l-lāhi kıāle'l-havāriyyūne [10b/4] naḥnū enşāru'l-lāhi
fe'āmenet ṭā'ifetün min-Beni İsrā'ile ve keferet ṭā'ifetün fe eyyednā [10b/5]
ellezīne āmenū 'ālā 'adüvvihim fe eşbeḥū zāhirīne

- [10b/6] Gel beri gel diñle ol cān bülbülin
'Āşık olub özler her dem gülin
- [10b/7] Gülüstāna girelüm bülbul gibi
Açılalum 'āleme bir gül gibi
- [10b/8] Açalum la' l ü gevheri dükkānını
Ol sa' ādet gevherinuñ kānını
- [10b/9] Pes bu gevher³³ cānā zelīn durur
On sekiz biñ 'ālemüñ sultānidur
- [10b/10] Her kim 'āşıkdur Rasūl'e cānıla
Hem-dem ola dün ü gün imānıla
- [10b/11] Bir nice 'āşık dirilüb geleler
Kim bu gevher ma' denini bulalar
- [10b/12] Her biri bir gevher alub gideler
Cümle vārılıklarını unıdalar
- [10b/13] Kimi şādık kimisi 'āşık gide
Kimisi ol servere ma' şük gide
- [11a/1] Her birine yetiše bu dürlü ḥāl
Qalmaya hiç ortada bir kıl u qal
- [11a/2] Diñle imdi nice toğdı Muştāfā
Ol toğıcaq tıldı 'ālem pür-şafā
- [11a/3] Ol Muḥammed Aḥmed ü Maḥmūd durur
Nūr-ı Ḥaqq'dur 'āleme maḥbūb durur
- [11a/4] Ḥaqq Ṭa'ālā öğdi Qur'an'da anı
Sevdi aña ümmet eyledi seni
- [11a/5] Ol Muḥammed'dür ki Ḥaqquñ sevdüğü
Ol durur Qur'an'da añub öğdüğü
- [11a/6] Anı kim Ḥaqq Ḥazreti öğmiş ola
Kim ola kim vaşfi idebilmiş ola
- [11a/7] Ger midād olsa deñizler ne ki var
Cümle 'ālem kātib olsalar ey yār
- [11a/8] Biñde bir bölücegi vaşfu olmaya
Yazmağa qalem daḥı 'āciz kıala

³³ İki defa yazılmıştır.

- [11a/9] Hakk ʿināyet kıllur ise biz daḥı
Medḥ idevüz diñleyesiz daḥı
- [11a/10] Ol ḥabībīñ medḥini kılam beyān
Söyleye bu manzumum dilde ʿıyān
- [11a/11] Bu daḥı mevlüd-i peygāmbere ola
Meşhūr ola ʿālem içinde tola
- [11a/12] Umaram server bizi yarın bula
Gel beru derviş deye elüm ala
- [11a/13] Qaldura lütf ide biz düşmüşleri
Yevm-i maḥşer cümle yol azmışları
- [11b/1] Hem şefāʿ at eyleye ol gün bize
İlede dūstlar bölüğine düze
- [11b/2] Ve daḥı şunlar cemʿ olub diñler-idi
Gözlerinden yaş döküb inler-idi
- [11b/3] Yevm-i maḥşerde derilüb varalar
Ol livāüʿl-ḥamd katında turalar
- [11b/4] Muştafāʾnuñ ḥürmetiycün ol kulları
Raḥmet idüb yarlıgağıl anları
- [11b/5] Hem daḥı şol cismi bendeki bile
Gönderesin anlaruñ ile vara
- [11b/6] Ol ḥabībīñ ḥurmetine sen anı
Dūstlarıñla haşr idesin yâ Ğanî
- [11b/7] Yâ İlahî dilerem senden gine³⁴
Ḥatm olıcaḳ yönümüz saña döne
- [11b/8] Biz fāni dünyeyi terk idevüz
Fāni dünyādan beḳāya gidevüz
- [11b/9] Ḥayr-ıla ḥatm idesin bu cānımız
Şaḳlayasın soñ nefes imānımız
- [11b/10] Yarın anda ʿarz-ı maḥşer olıcaḳ
Nice dūstlar saña vuşlat bulıcaḳ³⁵
- [11b/11] Kıl ʿināyet ol zaʿıf bî-çāreye
Dostlarıñla cemʿ it bir araya
- [11b/12] Ger bu ʿālem ḥalkı dirse şubḥ u şām
Medḥ olunsa ḥaşre dek olmaz tamām

³⁴ Metin: + hem

³⁵ Metinde sonraki dizenin başında yazılmıştır.

[11b/13] Ger diler-iseñ bula cânũñ şafā

[12a/1] Ver şalavāt ber-Resūli Muşţafā

[12a/2] **Bismillāhirrāhmānirrahīm**

[12a/3] İnnā erselnāke şāhiden ve mübeşşiran ve nezīran lī-tü'minu bi'l-lāhi ve Resūlihi
ve tu'azziruhu [12a/4] ve tuvekkiruhū ve tusebbihuhu bükraten ve aşīlā inne'l-
lezīne yübāyi'üneke innemā yübāyi'üne [12a/5] Allāhe yedu'l-lāhi fevķa eydihim
femen nekeşe fe innemā yenkuşü 'alā nefsihi vemen evfā [12 a/6] bi-mā 'āhede
'aleyhu'l-lāhe fese yū'tīhi ecrān 'azīmā

[12a/7] İşid imdi nice toğdı Muşţafā
Yā nicesi virdi dünyāya şafā

[12a/8] Ol ḥabīb-i Ḥaķķ faḥr-i enbiyā
Vir şalavāt bulasın andan vefā

[12a/9] Ol ḥabībũñ toğduğun yād idelüm
Gönlüni mü'minlerũñ şād idelüm

[12a/10] Çün tamām oldı toķūz ay bildiler
Cennet içinden ḥūrīler geldiler

[12a/11] Ol rebi' u'l evvelũñ bir gicesi
Toğmış idi on ikinci gicesi

[12a/12] Ol gice kim anadan toğdı Rasūl
Gitdi zulmet oldı 'ālem pür-uşūl

[12a/13] Anası ol gice ḥalvetde idi
Oğlunuñ toğacağını bilmiş idi

[12b/1] Yalnız kaldı o ḥātũn ol gice
O gice ne oldı diñle ey ḥ'āce

[12b/2] Gözlerinden perde gitti cün anuñ
Sıdķ-la diñler-iseñ uyar cânũñ

[12b/3] Amine eydür cü kaldum yalnız
Ol Muhammed toğmasına tutdı yüz

[12b/4] Evimũñ kıble divārı yarılıb
Yaña üç ḥūrī 'ayān oldı

[12b/5] Gelib anları göricegez kaldum tañā
Yanıma gelib bular didi bana

[12b/6] Korķma bizden hizmetũne gelmişüz
Ḥūrīlerüz oğlñ-içün olmuşuz

[12b/7] Anı işidüb feraḥ oldı içüm
Gönlüm anda şu diledi bir içim

- [12b/8] İllā şabr itdim olara dimedüm
Ġayrı qayda düşdi cānım tınmadım
- [12b/9] Şādīlık düşdi bu gönlüm evine
Añladım bunı ki cānum sevine
- [12b/10] Dağı gördüm üç ‘alem gökden gelür
Her birisi bir araya dikilür
- [12b/11] Birisini dikdiler şarqa anuñ
Hem birisini diktiler ġarba anuñ
- [12b/12] Bir ‘alem dağı getürdiler olar
Ka‘be üstine anı da dikdiler
- [12b/13] Ol gice gördi buları Amine
Bir ki hātūnlar da geldi evine
- [13a/1] Ol hātūnlar üç neferdi geldiler
Ṭaya olub aña hizmet kıldılar
- [13a/2] Biri Sāre Ana idi o cānuñ
Birisi de Ḥazreti Meryem anuñ
- [13a/3] Birisi de Āsiye Ḥatun idi
Ḥizmet-içün Ḥaqq aña göndermiş idi
- [13a/4] Amine'yle ol gice kaldı olar
Ol gice anlar neler gördi neler
- [13a/5] Gelmelü oldı Muḥammed Ḥazreti
Tiz irişdi hūriler cem‘ iyyeti
- [13a/6] Her birinüñ ellerinde hulleler
Ṭoğduğı dem Muṣṭafā’ya saralar
- [13a/7] Döşediler sündüs ü aḥzar hemīn
Böyle idi emri Rabbi’l-‘ālemīn
- [13a/8] Cebrā’il’e Ḥaqq nidā itdi yine
‘Arş altından gelib ol yire ine
- [13a/9] Ol muḥarreb indi çağırdı yire
Vaḥy irişdi bātına ve zāhire
- [13a/10] Didi-kim gözden gideriñ ġafleti
Bu gice toğar Muḥammed Ḥazreti
- [13a/11] Amine eydür Muḥammed Muṣṭafā
Pes vücūda gelicek buldum şafā
- [13a/12] Andan irdi dört hūrī ġāyet ulu
Yüzleri nūr-ile evüm toptolu

- [13a/13] Geldi bunlar tırdı dördi dört yana
Bir içim şu virdiler ol-dem bana
- [13b/1] İçdim ammâ şanasın kând-ı benât тұrur
Südden aq kardan şovuk buldum
- [13b/2] Hâyât gine gördüm bir bölük kuşlar
Birisi kâlkub baña karşı yürür
- [13b/3] Geldi ol kuş şıgadı arkam benim
Küllî nûra batdı bu cânım benim
- [13b/5] O kuş arkam şıgayub buldum şafâ
Toğdı ol sâ at Muhammed Muştafâ

[13b/6] Bismillâhırrâhmânırrahîm

- [13b/7] İnnellezîne sebekât lehüm minne'l-hüsna ol ülä'ike 'anhâ müb'adüne'l-yesme'üne [13b/8] hasîsehâ vehüm fî-meştehet en füsühüm hâlidüne lâ-yahzünühümü'l feze'u elekberu [13b/9] ve tetelekķāhumu'l-melâ'iketü hazâ yevmi kumü'l-lezî küntüm tû'adüne yevme [13b/10] naţvi's-semâe keţtayyi's-sicîlîlî'l-kütübî ke-mâbede'nâ evvele halkın nü'idühü va'den 'aleynâ [13b/11] innâ künnâ fâ'ilîne vele-kad ketebnâ fi'z-Zebûri min-ba'di'z-zikri enne'l-erda [13b/12] yerîşühâ 'ibâdiye's-şâlihüneinne fi-hazâ le-belâgân li-kavmin 'âbidîne vemâ [13b/13] erselnâke 'illâ rahmeten li'l-'âlemin
- [14a/1] Toğdı ol sâ atde ol sultân-ı dîn
Nûra garķ oldu semavât-ı zemin
- [14a/2] Yaradılmış cümle oldu şâd-mân
Ėam gidüb 'âlem yeñiden buldı cân
- [14a/3] Cümle derât-ı cihân idüb şadâ
Çıgruşuban didiler kim merhabâ
- [14a/4] Merhabâ ey 'âlî sultân merhabâ
Merhabâ iy kân-ı 'irfân merhabâ
- [14a/5] Merhabâ 'iy sırr-ı Furķân merhabâ
Merhabâ merhabâ iy derde dermân
- [14a/6] Merhabâ merhabâ iy cân bâķî merhabâ
Merhabâ 'uşaķa şâķî merhabâ
- [14a/7] Merhabâ iy kurreti'l 'ayn-ı Halîl
Merhabâ iy hass-ı maķbûb-ı Celîl
- [14a/8] Merhabâ iy cümleñün maķşûdı sen
Merhabâ iy Hakkdan olmayan cüdâ
- [14a/9] Merhabâ iy Rahmeten li'l-'âlemin
Merhabâ sensin şeffî' u'l- müznibîn

- [14a/10] İy cemāli gün yüzi bedr-i münîr
İy kamu düşmişlere sen dest-gir
- [14a/11] İy gönüller derdiniñ dermānı sen
İy yaradılmışlaruñ sultānı sen
- [14a/12] İy risālet tahtınuñ sen hātemi
İy nübüvvet mührinüñ sen hātemi
- [14a/13] Ol habībūñ fażlını zıkr idelüm
Ümmet olduğumuza şükr idelüm
- [14b/1] Tayyib ü tahir olub fahr-i cihān
Geldi dünyāya qadem başdı hemān
- [14b/2] Nūr olub çıkdı bu dünyā yüzine
‘Arş yüzün sürdi ayağı tozına
- [14b/3] Ol gice kim dünyāya geldi Resul
Ana rahminden çıkub itdi nüzul
- [14b/4] Toğduğı dem Raḥmeten li’l-‘ālemīn
Ümmetini diledi Ḥaḳḳ’-dan hemīn
- [14b/5] Şād oluban geldi ğilmān u hūrī
Görmek-içün Muşṭafā’yı her biri
- [14b/6] Geldi Cebrā’ıl anı aldı aradan
Zirā emr itmiş idi anı Yārādan
- [14b/7] Hūriler her biri bir hizmet ider
Gel buna kim anası gör ne ider
- [14b/8] Ol gice irdi bulara vecd-i hāl
Turdılar uyḥūdan uyanur mişāl
- [14b/9] Anası gördi hūriler cem’i yok
Muşṭafā’yı bulmadı āh itdi çok
- [14b/10] Tiz melekler Aḥmed’i götürdiler
Anasınıñ kātına yetürdiler³⁶
- [14b/11] Ḥasret-ile baḳar-iken anası
Gördi secde itmiş ol dürr dānesi
- [14b/12] Kendüyi bildirmek-içün ol Ğanī
‘Āleme şaldı ve gönderdi anı
- [14b/13] Budur ol ümmet için ağlayan
Ümmetini yarın anda şaklayan

³⁶ Metin: yiridiler.

- [15a/1] Budur ol Kābe-i kavseyne iren
Şübhesiz Hakk'ıñ cemālini gören
- [15a/2] Budur ol her kim tutarsa sünnetin
Göstersin Hakk didārın cennetin
- [15a/3] Budur ol şefî^c yevme'l-kıyām
Öñlerine düşüben olan imām
- [15a/4] Ger bu 'ālem hālkı dirse şubh u şām
Medh olunsa haşre dek olmaz temām
- [15a/5] Ger diler-iseñ bula cānuñ şafā
Ver şalavāt ber³⁷ Resūli Muştafā

[15a/6] Bismillāhırrāhmānırrahīm

- [15a/7] Velevlā faẓlu'l-lāhi 'aleyke ve raḥmetühü lehemmet tã'ifetün minhüm en
yuḍillūke [15a/8] vemā yuḍillūne illā enfüsehum vemā yuḍırrūneke min şey'in ve
enzele'l-lāhu 'aleyke [15a/9] el kitābe ve'l-hıkmete ve 'allemeke mālem tekün
ta'lemu ve kâne faẓlu'l-lāhi 'aleyke 'aẓımen [15a/10] lâ-ḥayra fî-keşirin min-
necvahum illā men emene bi-şadaqatin ev ma'rûfin ve işlāhin [15a/11] beyne'n-
nāsi vemen yef'al zālîke ibtiğâ'i merḍâti'l-lāhi fesevfe nü'tîhi [15a/12] ecren
'aẓımân
- [15b/1] Toğdı Muḥammed Āmine Ana'dan
Ka'be'yi pāk eyledi büt-hāneden
- [15b/2] Ol gice esdi nesīmüñ bādı hem
Cümle 'ālem şād olub qalmadı ğam
- [15b/3] Mekke şehri nūrıla tıldı hemân
Nūra ğarq oldı kamu pîr ü civân
- [15b/4] Muştafā'nuñ ceddi 'Abdülmuṭṭalib
Ol giceden ne haber virdi gelib
- [15b/5] Didi-kim ben Ka'be'ye varmış idim
Kapu açub içeri girmiş idim
- [15b/6] Nāgehân oldı bir ulu zelzele
Kilseler yıqılub oldı velvele
- [15b/7] Dağı gördüm bunları düşmiş yüzün
Anı gören devşirimez kendüzün
- [15b/8] Ol gice oldı keliseler ḥarāb
Dübdüz olub yerleri oldı türāb
- [15b/9] Qaldum ol ḥayret içinde bir zemân
Başıma divşürdüm 'aqlumı hemân

³⁷ Metin: pür.

- [15b/10] Bir ün irişdi ulağuma benüm
Anı işidüb şafâ buldı cānum
- [15b/11] Ol nidâ işidüb buldum şafâ
Didiler oğdı Muḥammed Muṣṭafâ
- [15b/12] Bildüm andan oğlum oğlın oğduğun
‘ Ālem üzere raḥmet-i Ḥaḳḳ yağduğun
- [15b/13] Āmine’nün evine oldum revān
Oğlum oğlınun yüzün görem hemān
- [16a/1] Ol mecūsiler kim berdi oda
Söyünüb yoğ oldu ol demde o da
- [16a/2] Sāde baḥri yire gecdi almadı
Kimse anun atresini bulmadı
- [16a/3] Cümle kāfire pādīshāhi düşdiler
Bütleri bātıl oluban şaşdılar
- [16a/4] Daḥı şol şeyṭānı gör kim neyledi
Cümle avmini ağırub söyledi
- [16a/5] Bir ‘ alāmet oldu şimdi nagehān
Başuma yıkıldı sāndum āsumān
- [16a/6] Tīz ḥaber virün baña siz bu gice
Ne olubdur neye irdi iş nice
- [16a/7] İblisiñ oğlanları aradılar
Berr ü baḥri ol gice aradılar
- [16a/8] Arayuraḳ Mekke’ye irdi bular
Mekke’yi cümle uşatmışlar bular
- [16a/9] Ol melekler söyleşürler zevḳ-ile
Faḥri ‘ ālem oğdı diyüb şevḳ-ile
- [16a/10] Atalarına irüb geldi bular
Ne ki gördiler beyān eylediler
- [16a/11] İblis ol dem şāgu şağıb ağıladı
Yüreğün miḥnet odıyla ağıladı
- [16a/12] Ol Muḥammed geldi dünyâyı tutar
Mu‘ cizāt-ile bize otlar atar
- [16a/13] Hem didi biz ğamdan azād olmazız
Ümmetin azdurmağa yol bulmazız
- [16b/1] Da’imā düşmānı Ḥaḳḳ’uñ ağılasun
Yüreğün nārı cehennem ağılasun

- [16b/2] Dostlarını serveruñ Hakk şaklasun
Şerr-i İblīs'den imānın beklesün
- [16b/3] Ger bu 'ālem halkı dir-ise şubh u şām
Medh olunsa haşre dek olmaz temām
- [16b/4] Ger diler-iseñ bula cānuñ şafā
- [16b/5] Ver şalavāt ber-Resūli Muştafa
- [16b/6] **Bismillāhirrāhmānirrahīm**
- [16b/7] İnnā fetañnā le-ke fethān mübīnen li-ya' fireke'l-lāhu mā- teḳaddeme min-zenbike
ve mā-te' aḥḥar [16b/8] ve yütimmü ni' metehu 'aleyke ve yehdiyeke şıraṭan
müsteḳīmen ve yenşuraka'l-lāhu naşran 'azīz [16b/9] hüve'l-lezī enzele's-
sekinete fī-ḳulūbi'l-mü'minīne li-yezdādü imānen ma-'imānīhim [16b/10] ve li'l-
lāhi cünüdü's-semavāti ve'l-arzı ve kāna'l-lāhu 'alīmen ḥakīmen lī-yüdḥile'l-
mü'minīne [16b/11] ve'l mü'mināti cennātin tecrī min-taḥtihe'l -enhāru ḥalidīne
fī-hā ve yükeffire [16b/12] 'anhum seyyi'ātihim ve kāne zālīke'indā'l-lāhi fevzen
'azīmen
- [16b/13] Muḥammed'dür yiriñ gögüñ cırāğı
Anuñ firdevs-i a' lādur turāğı
- [17a/1] Çü Mekke ḳavmi baḳdılar yüzine
Dedesi oḥşayub aldı dizine
- [17a/2] Muḥammed'dür adı yirde o şāhıñ
Dine şānında erselnāke o mâhıñ
- [17a/3] Anası bir iki gün emzürdi anı
Buluñ bir dāye emzürsin o cānı
- [17a/4] Didiler dāye gerek buluñ imdi
Nice ḥātūñ gelüben redd olundu
- [17a/5] Birisinüñ südin itmedi imsāk
Taḥayyürde iken irdi ol özi pāk
- [17a/6] Adı Ḥalīme idi irdi anda
Anı redd itmedi imdi o demde
- [17a/7] Muḥammed'i Ḥalīme aldı gitti
Düni gün emzürüb hem hizmet itdi³⁸
- [17a/8] Büyür pes günde bir aylık ḳadar ol
Çimen çayır olurdu başduğı yol
- [17a/9] Emerdi dāyesin ol arı cān
Yog-idi bevli olmazdı perīşān

³⁸ Dizeye sonradan eklenmiştir.

- [17a/10] Kaçan-kim bekle hâcet olsaydı yir
İki yarılıb örterlerdi anı yir
- [17a/11] Halîme besler-idi dün ü gün anı
Teni içre ol idi özge cânı
- [17a/12] Halîme dâyenüñ evladı geldi
Dilek idüb Resûli bunlar aldı
- [17a/13] Muhammed'i yire vir bile gitsün
Koyun kuzı yirmüle bile gitsün
- [17b/1] O gün gitdi koyuna gine geldi
Güzellenmiş koyunlar sudli oldı
- [17b/2] Gine yarındası gitdi koyuna
Olarla üns tutub girmez oyuna
- [17b/3] Hemâna kendü efkârında idi
Hüdâya fikr u ezkârında idi
- [17b/4] Bulara anda iki kişi irdi
Muhammed'i tutub karnını yarı
- [17b/5] Çıkardı bir oyunmuş kan anda
Didi kim hazz-ı şeytân var bunda
- [17b/6] Bir ibrik aldı cennetden gülâbı
Bir altun tase koydılar ol âbı
- [17b/7] Resûlin yüregün anlar yudılar
Zafer bulmaya hiç şeytân didiler
- [17b/8] Kodılar yüregün yine yerine
Su'ûd itdi olar lu yirine
- [17b/9] Gelib oğlanlar anasına irdi
Muhammed'den bu mu'cizâtı gördi
- [17b/10] Koyunı otlağa şalıb oturdık
Yemeğe ortaya etmek getürdik
- [17b/11] Çıkageldi iki heybetlü âdem
Muhammed'i tutarlar hemân dem
- [17b/12] Kimesne görmemişdür iki kişi
İgen heybetlülerdi her birisi
- [17b/13] Gelib kardaşuma anlar yaşadı
Şunu gördük hemân bir yere üşdi
- [18a/1] Yüregün yarub itdiler yabana
Sebep oldu bugün bir ulu kana

- [18a/2] Hālīme bu sözi çün-kim işitdi
O dem āh eyleyüb arayı gitdi
- [18a/3] Atasıy-la anadan ayru düşdi
Ki bir dürrdi şadeften taşra düşdi
- [18a/4] Anası bir gün gül kordı mişāle
Gitdi kurdı kaldı ibrişimi hālî
- [18a/5] Hümā kuşu yumurdadan ki çıkdı
O yumurda hümādan hālî kaldı
- [18a/6] Ebū Talīb ile oldı nice yıl
İrişdi yaşa Aḥmed on iki yıl
- [18a/7] Ki ḥalka ḥalkule ol söyler idi
Ḳamusın lütf-ile ol toylar idi
- [18a/8] Cemî'-i 'ömri içre itmedi kîn
Ṭutarlardı ḳamu 'ālem didüġin
- [18a/9] Kimesneyle ebed laġv itmez idi
Oturub lehv ile lu'b itmez idi
- [18a/10] Anı Ḥaḳḳ 'āleme rahmet virübdı
Ḳıyāmetde şefî'ü'l-müznibindi
- [18a/11] İrişdi ol hilāl on dört yaşına
Giydi tâc-ı levlâki başına
- [18a/12] Bir aḳ buluṭ başı üzre ṭururdi
Cemî' i yaradılmış heb görürdi
- [18a/13] Güneş ıssısına gölge olurdi
Ne yire varsa üstünde ṭururdi
- [19b/1] Bu gicede olısdur 'izz ü nān
Bu gice zāhir olur her gizlüler
- [19b/2] Sekiz ucmāġıñ kapusın açdılar
Yoluña rahmet şuyunu şacdılar
- [19b/3] Gök yüzinden anda indi çok melek
Çarḥa girdi şād olub çarḥ u felek
- [19b/4] Bindi 'izzet-ile hem ol şāh-ı cihān
Açdı birini Burāk uçdı hemān
- [19b/5] Yola girüb Ḳuds'e oldılar revān
Bir nefesde Ḳuds'e irdiler hemān
- [19b/6] Cebrā'il'dir Yā Muḥammed bunda in
Kim mübārek ayaġıñ öpsün zemîn

- [19b/7] Bu maḳāmda iki rik‘ at kı l namāz
Dile Ḥaḳḳ’dan ümmetüñ ile niyāz
- [19b/8] Oḳudı anda ezān Cebrā’ıl-i Emīn
Geçdi imāmlıḳ eyledi Aḥmed hemīn
- [19b/9] Çün temām itdi şalavātı ol imām
Lütf-ile hoş anlara virdi selām
- [19b/10] Enbiyā ervāhı didiler temām
Reh-nümā olduñ bize sen hem imām
- [19b/11] Çünki şahrā taşına başdı ḳadem
Taş debrendi ḳadem başduğı dem
- [19b/12] Gördi şahrā üzerinde ol ‘ayān
Üç gökde nūrdan bir nerdubān
- [19b/13] Nerdubāndan göge kıldılar ‘urūc
Tā ki seyrān ide eflāk-i burūc
- [20a/1] İrdi evvel ki göke çün kim imām
Çoḳ ‘acāyib gördi anda ol hümām
- [20a/2] Ol gök ehli cümle ḳarşu geldiler
‘İzzet ü ta‘zīm ü ikrām kıldılar
- [20a/3] Her göke kim irdi ol ḥayru’l-enām
Ol gök ehli kıldılar i‘zār-ı tām
- [20a/4] Geçti anlardan idüb Ḥaḳḳ’a şenā
Muştafā Sidre’ye vardı müntehā
- [20a/5] Sidre’den çün geçmek istedi Resūl
Ḳaldı anda Cebrā’ıl olub melūl³⁹
- [20a/6] Gel gidelüm tenhā ḳoma sen beni
Ḳanı dostluḳ ḳanı yoldaşlıḳ ḳanı
- [20a/7] Didi ol vaḳit Cebrā’ıl ey bedr-i tam
Cümleye Ḥaḳḳ ta‘yin itdi bir maḳām
- [20a/8] Bundan öte ger başarsam bir ḳadem
Yanaram başdan ayağa ben nidem
- [20a/9] Çün irişdi Aḥmed’e bu hoş ḥiṭāb
Oldı anuñ gönli ol dem müsteṭāb
- [20a/10] Ḥaḳḳ aña ol vaḳt tecellī eyledi
Lütf idib anı tesellī eyledi

³⁹ Metin: melū.

- [20a/11] Çün Resûl buldı Allâh'dan vişâl
Hâk Te' âlâ aña gösterdi cemâl
- [20a/12] Yâ Muhammed vir naşîhat ümmete
Sa' yi ideler kim gireler cennete armağan
- [20a/13] İlet anlara elli vakit nemâz
Anı kılub tâ ki baña itsünler niyâz
- [20b/1] İlet nemâzı anlara mi'râc durur
Başlarına ol sa' âdet tâcîdur
- [20b/2] Ol namâzı diledi şâh-ı cihân
Ümmete çokdur didi yâ Müste'ân
- [20b/3] Diledi beş vakte indürdi Resûl
Hâk katında dileği oldu kabûl
- [20b/4] Diye Hâk yâ Muhammed ben seni
Bilürem görem maña tuymazsın beni
- [20b/5] Yâ Muhammed gine menzîlüne var
Ümmetüni nevm-i ğafletden uyar
- [20b/6] Hâkkuñ emri birle çün Sidre'ye ol
Geldi şahrâ üstüne kıldı nüzûl
- [20b/7] Cebrâ'il çekdi Burâk'ı önüne
Muştafa bindi Burâk'ı uçdı yine
- [20b/8] Yire indi halkı da' vet kıldı ol
Tâ vefât idince meşgul idi ol
- [20b/9] Hâk Te' âlâ her ne-kim farz eyledi
Geldi ol dem ümmetine 'arz eyledi
- [20b/10] Mekke'den hicret idüb gitdi Resûl
Ol Medine şehrine yitdi Resûl
- [20b/11] Anda tırdı anı idindi makâm
Anda oldu ahîr 'ömri tamâm
- [20b/12] Çün irişdi altmış üç yaşına ol
İrdi ahîr 'ömrine ol uşûl
- [20b/13] Ger bu 'âlem halkı dirse şubh u şâm
Medh olunsa haşre dek olmaz temâm
- [21a/1] Ger diler-iseñ bula cânun şafa
[21a/2] Ver şalavat pes Resûli Muştafa

[21a/3] Bismillāhirrāhmānirrahīm

[21a/4] Le-ḳad cā'eküm Resûlün min-enfûsiküm 'azîzün 'aleyhi mâ-annitüm ḥarişun
[21a/5] 'aleyküm bi'l-mü'minîne ra'ûfun raḥīm fe in-tevellev fe-ḳul ḥasbiya'l-lāhu [21a/6] lâ ilahe illā hüve 'aleyhi tevekkeltü ve hüve Rabbü'l -'arşi'l-azim.

[21a/7] Diñle imdi ol cihân sulṭânını
Ol mürüvvet ol şefâ' at kânını

[21a/8] Nice terk itdi bu fânî 'âlemi
Nice yaḳdı fûrḳat odı âdemi

[21a/9] Eyleyen bu ma' nâyı beyân
Gözlerüñüz gözyaşla ṭolsun hemân

[21a/10] Çün irişdi altmış üç yaşa Resûl
İrdi âḥir 'ömrine ol pür-uşûl

[21a/11] Nāgehân ol beyk-i sulṭân-ı celil
Ḥâzır oldı mescid içre Cebra'ıl

[21a/12] Didi kim itdi selām ma' būduñuz
Didi kim ol durur bizim maḳşûdumuz

[21a/13] 'Ayişe dir yaḳdı ḡuşşañ yâ Ḥabīb
Yoḡsa ḳormış bizi bunda ḡarīb

[21b/1] Çün Resûl didi Bîlāl'e yâ Bîlāl
Bir münādî eyle gelsünler bular

[21b/2] Çün Bîlāl ol dem münādî eyledi
Mescide eşḫâbı heb cem' eyledi

[21b/3] Çün Resûl ḳıldı olarla namāz
İki rek' at hem Ḥaḳḳ'a ḳıldı niyāz

[21b/4] Minbere çıḳdı o dem şāh-ı cihân
Ḥaḳḳ'a ḥamd ile şenā ḳıldı o cān

[21b/5] Biliñüz dünyā degildür beḳā
Çarḡ itmez kimseye her giz vefā

[21b/6] Lütf idüb beş vaḳit namāz ḳılasın
Hem Ḥaḳḳ'a yüz uruben yalvarasın

[21b/7] Dünyāda kimse ḥaḳḳın yimeyesin
Kimse Ḥaḳḳ'ıyla Ḥaḳḳ'a gelmeyesin

[21b/8] Bunda aşlā kimse şādî olmadı
Kim ki geldi ağladı hem gülmedi

[21b/9] Yâ aşḫâbî bunda umma gün ḥayāt
Bunı terk iden durur bular necāt

- [21b/10] Bir dem aşhāba naṣīḥat eyledi
Lütf-ula anlara bir dem söyledi
- [21b/11] Teñrīnuñ emrine ulu gün müṭi^ç
Yarın anda ben size olam şefi^ç
- [21b/12] Diñle imdi göz yaş-ıla bir haber
Mescid içre ol oturdu meğer
- [21b/13] Otururken geldi anda Cebra 'il
Didi kim saña selām itdi Celīl
- [22a/1] Kim aña benden selām olsun didi
Cümle halkı aña bende kıldum didi
- [22a/2] Böyle didi Cebra 'il gitdi yine
Muṣṭafā çün vardı ' Āyişe evine
- [22a/3] Varduğı dem haştalık dutdı katı
' Āyişe'nün cānı çün korkdı
- [22a/4] Katı Fāṭimā işitdi çün bu işleri
Yaş-ıla töldi mübārek gözleri
- [22a/5] Ağlayuban geldi Resūl katına
Yüzünü sürdi añun ayağına
- [22a/6] Ol dem içre geldi Bilāl dir hemīn
Kim şalātuñ vaḳti oldı yā Emīn
- [22a/7] Didi ol-dem yā Bilāl ol dem za^ç īf
Ṭāḳatum ṭāka oldı olmadum ḥafīf
- [22a/8] Didi Bekr'e imāmet eylesün
Yirüme geçsün niyāyet eylesün
- [22a/9] Vardu aşhāba Bilāl çün ağlayu
Derd ü fūrḳatle yüreğın tağlayu
- [22a/10] Ben za^ç īf oldum varıamazam didi
Hem dağı Ebūbekir imām olsun didi
- [22a/11] Çün işitdiler Bilāl'in bu sözün
Her birisi toprağa urdı yüzün
- [22a/12] Geçdi mihrāba Ebūbekir ağlayu
Derd-ile āh idüben ağlayu
- [22a/13] Tekbīr itdi çünki el bağıladı ol
Ditredi bağı çün tırmadı ol
- [22b/1] Pes tutup fermānın ol pākize-dīn
Geçdi mihrāba emīrū'l-mü 'minīn

- [22b/2] Anı gördi Muşafā şabr itmedi
Yā ‘ Alī gel koltuğuma gir didi
- [22b/3] Muşafā'nuñ sağ elin tutdı ‘ Alī
Şol elini İbni ‘ Abbās ol velī
- [22b/4] ‘ İzzet-ile koltuğına girdiler
Añıl añıl mescide getürdiler
- [22b/5] İktidā itdi Ebūbekr'e Resūl
Otururken uydı aña pür-uşul
- [22b/6] Çün nemāzı kıldı ol hayrū'l-enām
Hem Ebūbekr'e didi olgıl imām
- [22b/7] Tırmağa cisimde kuvvet kalmadı
Yā ‘ Alī gel koltuğuma gir didi
- [22b/8] Tütuben yine ‘ Alī İbni ‘ Abbās-ile
Geldiler ‘ Ayişe evine bile
- [22b/9] Fāṭimā didi benüm cānım baba
Yüreğüm derdine dermānım baba
- [22b/10] Niçün beñziñ şararmış Yā Ḥabīb
Yoḥsa qor mısın bizi bundan ġarīb
- [22b/11] Fāṭimā ol dem āh idüb ağladı
Babasınıñ boynına el bağladı
- [22b/12] Çün Ḥüseyn'le Ḥaşan geldi hemān
Boynına şarıldılar ol dem hemān
- [22b/13] Didiler kim ey dede n'ettiñ⁴⁰ bizi
Yoḥsa bunda qor mısın ġarīb bizleri
- [23a/1] Ey dede sensiz qaluruz biz yetīm
Fūrkatuñ odı bizi yaqdı ‘ aẓīm
- [23a/2] Didi ḥanum kızular budur dilek
Dedeñiz dünyāyı terk itse gerek
- [23a/3] Yüzüme toyunca bakuñ bir zemāñ
Kim ecel geldi bana virmez amān
- [23a/4] İşbu ḥâldeyken irdi Cebre'îl
Didi kim selām itdi Celîl
- [23a/5] Şordı hem ḥâlünüzi daḥı Çalab
Şor ḥabibim ne kıılır benden taleb

⁴⁰ İki kere yazılmıştır.

- [23a/6] Ümmetümi dilerem Hakk'dan didi
Dileğüm Hakk'dan budur çokdan didi
- [23a/7] Girü Hakk'a vardı geldi Cebre'il
Didi kim girü selâm itdi Celil
- [23a/8] Hakk Te'âlâ saña çok lütf işledi
Ol yazuklu ümmetün bağısladı
- [23a/9] Söyler-iken anlar ile ol kâmile
Hakk'dan emri olmuş idi 'Azrâ'il
- [23a/10] Var Habîbüm Muştafâ'ya Ey Emîn
Lütf -ıla söyle aña tutgıl sözün
- [23a/11] Kim saña destür virürse giresin
Virmez-ise girü dönüb gidesin
- [23a/12] Çünkü Hakk'dan böyle emr oldı hemân
Geldi 'Azrâ'il kapuya ol zamân
- [23a/13] Taşradan içerüye kıldı nidâ
Didi kim yâ ehl-i beyt-i Muştafâ
- [23b/1] Fâtımâ didi benüm cânım baba
Derdimiñ dermânı sulţânım baba
- [23b/2] Uşda senden ayrıluram ben nidem
Ey 'aceb girü seni kıanda görem
- [23b/3] Ol Reşûl didi aña kim ey kıızım
Tâ kıyâmette görisersin yüzüm
- [23b/4] Havzım üzre şusuz ümmetime ben
Şu virürem buluşasın anda sen
- [23b/5] Fâtımâ didi ki anda dağı ben
Seni bulamazsam nerede bulayın ben
- [23b/6] Didi ey kıızım beni isteyessin
Ol terâzünün kıtında bulasın
- [23b/7] Fâtımâ didi baba anda dağı
Bulmaz-isem seni ben anda dağı
- [23b/8] Çün Resûl didi sıratıta bulasın
Hâzretüme ol maķâmda iresin
- [23b/9] Fâtımâ vardı kapuya ağlayu
Atası derdi yüreğın tağlayu
- [23b/10] Fâtımâ anı görüb kıldı kirâm
Ditreyü Azrâ'il'e virdü selâm

- [23b/11] Şordı kabz-ıçün mi geldiñ yâ melek
Yâ ziyâret mi durur ancağ dilek
- [23b/12] Didi gelmişem ziyâret itmeğe
Dağı kabz-ı rûh idüben gitmeğe
- [23b/13] Hem didi kim ne dilerse işledüm
Heb yazuklu ümmetin bağışladum
- [24a/1] Çün işitdi bu kelâmı Muşafâ
Didi ‘Azrâ’il’e gel ey pür-şafâ
- [24a/2] Çünki gördi ‘Azrâ’il’i Cibr’il-i Emîn
Yüreği ditredi gayb oldu hemîn
- [24a/3] Fâtımâ ol demde feryâd eyledi
Çün Resûle gözyaşıyla söyledi
- [24a/4] Didi ey gözüm nûrî cānum baba
Derdimün derdine dermānum baba
- [24a/5] Emr-i Hakk’dur yâ ‘Alî sen yuyasın
İbni ‘Abbās’a didi şu koyasın
- [24a/6] Yemenî bizden kefen eyleñ baña
Lütfi idüb hem kimse bakmasın baña
- [24a/7] Bu sözi çün-kim işitdi ‘Āyişe
Garğa verdi gözleri kanlu yaşa
- [24a/8] Çün tecellî eyledi Allāh aña
Yâ Muhammed gel didi benden yana
- [24a/9] Fazl-ı Hakk’dan çün-kim irdi âfitâb
Ara yerden çün götürüldi hicâb
- [24a/10] Bir kez Allāh didü cān şıçradı
Yir ü gök ‘arş u kürsî heb ditredi
- [24a/11] Ger bu ‘âlem halkı dir-ise şubh u şām
Medh olunsa haşre dek olmaz temām
- [24a/12] Ger diler-iseñ bula cānuñ şafâ
Ver şalavat ber Resûli Muşafâ

[24b/1] Bismillāhirrāhmānirrahīm

- [24b/2] Ve yū’tüne’z-zekāte vellezīne hüm bī-āyātīnā yu’mīnune ellezīne yetebīū’ne
[24b/3] er-Resûle’n-nebiyyil ümmiyellezī yecidūnehu mektuben ‘indehum fī’t-
Tevrati ve’l-İncil [24b/4] ye’murhum bi’l-ma’rūfī ve yenhāhum ‘ani-l münkeri
ve yahillu lehümü’t-tayyibātī ve yuharrimu [24b/5] ‘aleyhim el ḥabāi’sē ve
yede’u ‘anhum ısrāhum ve aḡlelleti kānet ‘aleyhim [24b/6] fellezīne āmenū bihi
ve ‘azzeruhu ve naşrūhu vettebe’u’n-nurellezī ünzile ma’ahu [24b/7] ülā’ike
hümü’l-muflihū kul yā eyyüha’n-nāsü in-Resûla’l-lāhi ileyküm cemī’an [24b/8]

ellezi lehü mülkü's-semāvāti velardı lā ilāhe illā hüve yuḥyi ve yümītü [24b/9] fe
āmenu bi'l-lāhi ve Resūlihi'n-nebiyyil ümmillezi mü'minü bi'l-lāhi ve kelimātihi
[24b/10] vettebi'ūhu le'alleküm tehtedüne

[24b/11] Çünkü Aḥmed cānı pervāz eyledi
Ḥaqqına özini pervāz eyledi

[24b/12] Ḥüsneyn didi kim ey dede olduk yetim
Furkātın odı bizi yaqtı 'azim

[24b/13] Eydür-idi Fāṭimā cānum baba
Arba ekmeğin yiyen geyen 'aba

[25a/1] Ḥāl diliyle vahş u tayr u cinn ü nās
Şavtu fūrkat birle tutdı cümle yās

[25a/2] Meks-i 'aqlı gidüb düşmiş idi
Cümlesi bu oda tutuşmuş idi

[25a/3] Bu firāk odı kime kim uğradı
Uğradığınıñ yüreğin toğradı

[25a/4] Didiler çäre nedir n'itmek gerek
Teñri emrince yarağ itmek gerek

[25a/5] Çün 'Alī yudı Resūli bil yaqın
İbni 'Abbās şu koyuvirdi hemin

[25a/6] Teñri taqdirine ḥayrān qaldılar
Muştafa kabrine indürdiler

[25a/7] Qanı ol maḥbüb-ı şultān-ı cihān
Vardı yir altında oldu ol nihān⁴¹

[25a/8] Ne revādır yerde bedr-i āsumān
Yene sen bunda olasın şād u māt

[25a/9] Ümmet olan böyle olmaz bil ey yār
Ümmet olan ol durur leyl ü nehār

[25a/10] Her ne kim dir-ise anı işleye
'Aşq yolunda kendüyi kül eyleye

[25a/11] Ey cihānı yoğ-iken var eyleyen
Aḥmed'i kendüye dildār eyleyen

[25a/12] Muştafa'nuñ yüzi şuyı ḥürmeti
'Afv kıl cürmümüzü kıl rahmeti

[25a/13] Lütfuñ ḥaddine gāyet yok durur
Raḥmetüne hiç nihāyet yok durur

⁴¹ Metinde sonraki dizenin başında yazılmıştır.

- [25b/1] Bize ‘imān-ile Ḵur’ān yoldaş it
Enbiyāyı evliyāyı hāldaş it
- [25b/2] H̱aḳḳa ḥamd-ile şenālar bu kitāb
‘Avn-i H̱aḳḳ-ile yazıldı feth-i bāb
- [25b/3] Hem toḳuz yüz on yedide ey yār
Cem’ idüb tārīhin itdik ihtiyār
- [25b/4] Muşṭafā’nuñ ruḥına yüzbiñ selām
Āline aşḥābına her şubḥ u şām
- [25b/5] Rāzı olsun ümmetinden ol Mu’ in
Raḥmetu’l-lāhi ‘aleyhim ecma’ in
- [25b/6] Oḳuyanı diñleyeni yazanı yazdıranı
- [25b/7] Yarlıḡagıl raḥmetiñle yā Ġanī
- [25b/8] **Bismillāḥirrahmānirrahīm**
- [25b/9] Le-ḳad tāba’l-lāhu ‘ale’n-nebiyyi ve’l muhacirīne ve’l-enşāri ellezīne ettebe’ūhū
[25b/10] fī-sā’atil usrāti min-bā’ di mā-kāde yezīḡu ḳulūbū farīḳin min-hūm
şümme tābe [25b/11] ‘aleyhim innehū bihim raū’fun raḥīm ve’ale’s-şelāseti’l-
lezīne ḥullifū ḥatta izā ḍāḳat [25b/12] ‘aleyhimu’l-erḍu bi-mā raḥubet ve ḍāḳat
‘aleyhimenfüsühüm ve zannū en-lā melcā’e [25b/13] mina’l-lāhi illā ileyhi
şümme tābe ‘aleyhim li-yetübū inne’l-lāhe hüve’t-tevvābū’r-raḥīm. [26a/1] Yā
eyyühellezine āmenū’t-teḳullāhe vekūnū ma’a’s-şādiḳīne mā-kāne li-ehli’ [26a/2]
l-medineti ve min-ḥavlihim min-e’l-a’rābi en-yeteḥallefū ‘an-Resūli’l-lāhi velā-
yerḡabū[26a/3] bi-enfüsihim ‘an-nefsihi zālike bi-ennehüm lā-yuşībuhum
zemā’un velā-neşebūn ve [26a/4] lā-mecma’atūn fī-sebīli’l-lāhi velā-yete’üne
mevṭi’ en yaḡīzū’l-küffāre ve [26a/5] lā-yenālūne min-‘aduvvin neylen illā
kütibele-hūm bi-hi’amelūn şāliḡun innā’l-lāhe [26a/6] lā yūḍī’u ecrā’l-muḡsinin.
- [26a/7] Ta’rifū’n- nazmi beyānū’l-mevtā
- [26a/8] Vefat idüb çü defn oluna insān
İki melek gelür anda mehībāt
- [26a/9] İderler emr-i H̱aḳḳ ile su’ālī
Cevābıñ ḥāzır it ḳo ḳıl ü ḳālī
- [26a/10] Saña ol luṭf-ile virmez selāmı
Olur men Rabbūke evvel kelāmı
- [26a/11] Daḡı der “şıf le-nā Rabbūke saña ol
Anı bilen durur maḳbūl olan ḳul
- [26a/12] Daḡı vemā dīnūke vemen nebiyyūke
Cevābın bilmeyen çeker āḡır yük
- [26a/13] Eḡer H̱aḳḳ üzre virürseñ cevābı
İder ḳabriñe işbu ḡitābı

- [26b/1] Deyeler vâsi' ol hîç virme taẓyîk
Ki vûs' atte gerek aşhâb-ı taḥkîk
- [26b/2] Cevâbıñ ger dir-iseñ tâ muvafık
Çekersin anı ki çekmedi nüh ufık
- [26b/3] Haze'n-naẓmü cevâb
[fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün]
- [26b/4] Rabbum ol ḥālîk durur kim bî-şebih ü bî-naẓîr
Nebîm ol Aḥmed durur kim hem beşîr hem nezîr
- [26b/5] Hem kitâbım Rabbümüñ Qur'ân'idur bî-rey bi-şekk
Dinim İslâm dinidir kim ol bedr-i münîr
- [26b/6] Milletindenem Ḥabîbüñ kıble ol Beytü'l-Ḥarâm
Hem aşlım ademdür kim ol durur ebû'l-kebîr
- [26b/7] İ' tiḳâdda ehl-i sünnet ve'l-cemâ' at mezḥebim
Hem 'amelde mezḥebim Nu' mân zû'l-'izzî'l-keşîr
- [26b/8] Yâ ilahî eyle âsân bu cevâbı sen bize
Şol zamân ki şoralar bizden bunı münkir ü nekîr
- [26b/9] Bil ki imân altıdır evvel Ḥüdâya i' tiḳâd
Hem Resûl'e hem kitâba ḥaşr u neşre i' timâd
- [26b/10] Ḥayr u şerr Ḥaḳḳ'ıñ işidir anı taşdîk eylegil
Hem melekler hizmetinde kullarıdır öyle bil
- [26b/11] Hem Ḥudâ beş nesneye İslâm kılmışdur binâ
Ḥacc u tevḥîd u zekât u şavmu beş vaḳtı
- [26b/12] Kılar gün imân ikidür evvel taşdîki bi'l-cenân
Hem ikincisi anuñ iḳrâr oldu bi'l-lisân
- [26b/13] Yâ Rabb cümlemüzi ehl-i sünnet i' tiḳâdından
Dünyâda Resûlüñ sünnetinden âḫîr nefeste
- [27a/1] İmândan âḫiretde Ḥabîbîñ şefâ' atından
Cennette ayırma rıḍvânından
- [27a/2] Temmet temâm
[fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün]
- [27a/3] Fî-beyân-ı vefât-ı Fâtıma
Raḍıyâ'l-lahu Te' âlâ 'anhâ
- [27a/4] İşid imdi Fâtıma aḫvâlini
Kim Resûl'den soñra tolmadı ḥâlini
- [27a/5] Gice gündüz ağlamağa başladı
Kâ'inâtı dağlamağa başladı

- [27a/6] Yimez içmez uyumazdı bir zemân
Söyle kim hayretde kılmışdı hemân
- [27a/7] Dirdi vâ hasretâ vâ fırkatâ
Nideyin ey baba vâ veyletâ
- [27a/8] Söyleşür bir yirde kimse ol
Anlara eydür-idi kıân-ı Resûl
- [27a/9] Böyle mi olur kıanı hürmet-e kıanı cehd
Kıanı dostluk kıanı sohbet kıanı ‘ahd
- [27a/10] Ol degil miydi bire her dem ra’ûf
Ol degil miydi size her dem ‘aţûf
- [27a/11] Ey yürek yan yüzi güneş mâh-içün
Kıara kıara kıana kıana ol şâh-içün
- [27a/12] Böyle diyüb dâ’im ağlar ol nigâr
Gözlerinden yaş akıdur seyl-vâr
- [27b/1] Bir gün aşhâb bir yere cem‘ oldılar
Yâ ‘Alî diñle sözümüz didiler
- [27b/2] Gel kerem eyle digil ey gül-‘izâr
Gice gündüz ağlamasın zâr u zâr
- [27b/3] Ağlamakla ele girseydi Resûl
Yâhûd cân virmekle ol pür-uşûl
- [27b/4] Ağlayuban vire-yidüñ cânımız
Tek ele girey-idi cânânımız
- [27b/5] Lîk bu emr-i Hudâ’dur n’idelüm
Buña râzı olalum şabr idelüm
- [27b/6] Geldi didi bu sözi ol-dem ‘Alî
Fâtıma ağladı-y-idi yâ velî
- [27b/7] Yiriñ altında yata şâh-ı Resûl
Nice ben ağlayub olmayam melûl
- [27b/8] Ah idüb bir kerre düşdi yire
Yoğ-ıdı ‘aklı ki velî dire
- [27b/9] Nice vakte dek soñra ol hayrû’l-bütûl
Kalkdı yirinden olup ğâyet melûl
- [27b/10] Didi kim diñle beni sen yâ ‘Alî
Gel kerem kııl var Kıubâ’ya yâ velî
- [27b/11] Anda yaña bir gümelti yapıvir
İçine dahı anuñ gül serpivir

- [27b/12] Adıñ anuñ Beytü'l-Ahzen koyalım
Anda varub kanlu yaş ağlayalum
- [27b/13] Sözüni kıldı kabül ol dem ' Alî
Vardı bir ev yaptı anda ol Velî
- [28a/1] Her şabāh anda varırdı ol nigār
Nevha idüb ağlar-idi zār u zār
- [28a/2] Tā ana dek kim dimişdi Resûl
Altı aydan soñra ol hayrû'l-bütûl
- [28a/3] Emri Hakk'dır baña sen gelsen gerek
Hem benümle tā ebed olsañ gerek
- [28a/4] Çünkü va' de yetdi bir gün ol nigār
Qabrine vardı Resûlün kıldı zār
- [28a/5] İştıyākum gecdi hadden didi ol
Yağdı cānum nārı hicriñ yā Resûl
- [28a/6] Niçeye dek bunda ben şabr ideyim
Kendüzüme ya nice cebr ideyim
- [28a/7] Ey diriğā rāzı nice gizleyem
Vaqtümi ben yā nicesi gözleyem
- [28a/8] Firqatüñ hecrine ben hod düşmişem
Hasretüñ tārına hod tutuşmışam
- [28a/9] Zağmet miğnetlerim çokdur benim
Dağı hergiz tākatum yokdur benüm
- [28a/10] Uş cerāhat oldı yürek yaş-ile
Gözlerinüñ nūrı gitdi yaş-ile
- [28a/11] Uş benefşe gibi qaddim oldı ham
İşbu derde nice olası duram
- [28a/12] Uş tenüm inceldi ve oldum hilāl
Gitdi şādî cānıma irdi melāl
- [28a/13] Firqat ağusı tolu tolu qadeh
Nüş kıldım nice olam ben ferağ
- [28b/1] Çün Habîbim menzili oldu türāb
Bu cihān olsun harāb-ender-harāb
- [28b/2] Qatı efgān eyleyüben dökdi yaş
Eriyub şu olayazdı anda taş
- [28b/3] Ditredi qabr-i Habîb-i gird-kār
Düşti qabri üstüne ol nigār

- [28b/4] abri iinden Mutafa ve mucteba
Didi kim ey nr-ı ayn meraba
- [28b/5] at mtaam ciger kem saa
Va de yetti gelisersin sen bana
- [28 b/6] ad olub urdu yerinden hemn
Eve irdi ol dem iinde revn
- [28b/7] Baladı kend zni avurmaa
Hem evi iin aın devurmee
- [28b/8] Grdiler an Hseyn-ile Hsan
Didiler ey ana bugn nold sen
- [28b/9] Bu ta cl malaat nold saa
Lfuuzdan bir aber viri bana
- [28b/10] Bu szi nkim bulardan dinledi
Derd-ile eyleyben inledi
- [28b/11] Gel oullar didi oluuban
Yanna geldi Hseyn-ile Hsan
- [28b/12] Birin aldı bir dizine ol aa
Bir dizine birini aldı hem yine
- [28b/13] pdi gzlerini srdi yzni
Yzlerine badı ve ok aladı
- [29a/1] Yregi adan dilese alıyan
Dile mi ey cnım oullar nideyin
- [29a/2] Va de yetdi biliz bu dem hemn
Dede gel didi u oldum revn
- [29a/3] U ecel irdi baa v asret
Sizden ayruliserem v firat
- [29a/4] Ey tozlanıca sizin bauuzı
Kim yuyısar y kim oaya sizi
- [29a/5] acuuzı kim arayısar sizi
Gzgui kim srmeler sizi
- [29a/6] mrim o gnidir bugn benim
Size urbn olsun u cnum benm
- [29a/7] Yuyam bugn aqlaruı sizin
Dkdi anda anlı gzyalarn
- [29a/8] aradan ol dem girb geldi  Al
Ol nigrı grdi alar ol Vel

- [29a/9] Didi kim yā Fāṭimā noldı saña
Niçün ağlarsın haber virgil baña
- [29a/10] Baña niçün söylemezsin yā helāl
Eydivir baña nedir işbū hāl
- [29a/11] Dir ‘ Alī’ye Fāṭimā diñle beni
Bākī tutsun Hakk bu dünyāda seni
- [29a/12] Va‘ de itmişdi babam ol dem bana
Yetdi ol va‘ de bugün eydem saña
- [29a/13] Sen esen kal ben yöneldüm giderem
Saña Hasan’la Hüseyin’i ısmarlaram
- [29b/1] Bu iki körpe kuzıları ey cān
Hoşça tutgıl dileğüm budur hemān
- [29b/2] İşbu sözleri işitdi çün ‘ Alī
Āh idüp ağladı anda ol Velī
- [29b/3] Geçdi ol gün gice oldı ol nigār
Didi kim ey Hālīk-ı perverdigār
- [29b/4] Saña şıgındım İlāhī hālimi
Virmege āsān kılıvir cānımı
- [29b/5] Böyle didi vü hemān ah eyledi
Cānını teslīm-i Allāh eyledi
- [29b/6] Aḥşam-ile yatsu arasında vefāt
Eyledi ol bint-i sırr-ı kâ’ināt
- [29b/7] Koğdı anda misk ü ‘ anberle gül-āb
Ditredi üstüne anuñ āfitāb
- [29b/8] Zāhir oldı ol eviñ içinde nūr
Toldı eviñ içi ervāḥ-ile hūr
- [29b/9] Hem Hadīce’nüñ rûhı hāzır oldılar
Ol nigārıñ üstüne ağlaşdılar
- [29b/10] Hāzır oldı enbiyā ervāḥı hem
Zî mübârek sâ‘ at kutlu kadem
- [29b/11] Yüzi güller gibi ol yatmışdı
İçi taş nûra anuñ bitmiş-idi
- [29b/12] Üstüne vardı ‘ Alī eyledi yās
Kıanlu yaş dökdi gözünden taş u taş
- [29b/13] Didi ey cānum oğulları geliñüz
Añañuz gitmiş dünyādan biliñüz

- [30a/1] Geldi yanına Hüseyn-ile Hasan
Gördiler gitmiş cihândan ol hasen
- [30a/2] Didiler bu iş durur ġāyet ‘ acīb
Bir ‘ acebdür kıalmaz-isevüz ġarīb
- [30a/3] Kıalbimüze düşdi firkıat kıorkusu
Geldi bize hem yetimlik kıokusu
- [30a/4] Dedemüz gitti ve biz kıalduk ġazīn
Sen de gittün bize kim ola Emin
- [30a/5] N’oldı nergis gözleriñ yumdun ana
Firkıat odıña bizi yakdıñ ana
- [30a/6] Ĥasret ile yaralanmış anamız
Fırkıat ile yaralanmış anamız
- [30a/7] Bağrı başlu gözi yaşlu anamız
Şems yüzlü māh kıaşlu anamız
- [30a/8] Gözyaşına ġarķa varmış anamız
Başımı cānı şāha virmiş anamız
- [30a/9] N’oldı böyle kıatı yatmışsın bugün
...ana yüregümüze düğün
- [30a/10] Gözyaşı-y-la yir yüzün ısladılar
Analarunuñ yaşın yaşladılar
- [30a/11] Er ġātūn bir yire cem‘ oldılar
Ĥasret odına yanub şem‘ oldılar
- [30a/12] Ĥalvet itdiler anı ol dem revān
Yumağa meşğul oldılar hemān
- [30a/13] Müşk-ile ‘ anber buġurlar itdiler
Ağlaşub üstüne saflar tutdılar
- [30b/1] Yudılar anı ve şardılar kefene
Kātına geldi Hüseyn-ile Hasan
- [30b/2] İkişi şarmaşuban öğrüşdiler
Üstüne analarınıñ düşdiler
- [30b/3] Öptiler yüzüni efğān itdiler
Ağladılar yaşların kıān itdiler
- [30b/4] Ol güzeller şāhı acdı gözlerin
Her birin oġşadı öpdı yüzlerin
- [30b/5] Bağrına başdı ve kıuçdı ağladı
Cānların ġasret odına dağladı

- [30b/6] Bir kıyāmet oldu ol gice iy yār
Anda oldu biñ kıyāmet āşikār
- [30b/7] Ey niceler anda mecnūn oldılar
Vey niceler zār u maḥzūn oldılar
- [30b/8] Ditredi ‘arş-ile kürsī nüh felek
Anuñ içün ağladı cümle melek
- [30b/9] Geldi Ḥaḳḳ'dan bir nidā kim yā ‘Alī
Ḳaldır üstünden buları yā velī
- [30b/10] Pāre pāre olmasun çerḥ-ı felek
Yanmasun ḥasret odına her melek
- [30b/11] Anları ḳaldırdı üstünden revān
Oldılar meşḡul namāzına hemān
- [30b/12] Didi ol demde Ebūbekr'e ‘Alī
Siz ḳılıviriñ namāzın yā velī
- [30b/13] Ḳıldılar anuñ namāzın ol gice
Ḳudretini gör Ḥaḳḳ'uñ diñle nice
- [31a/1] İletdiler ol dem Resūlūñ yanına
Kim buluşduralar anı cānanına
[fā‘ ilātūn / fā‘ ilātūn / fā‘ ilātūn / fā‘ ilūn]
- [31a/2] Şol yamalı eski geyen Fāṭimāñdır bu gelen
Cebr-i faḳr-ile büyüyen Fāṭimāñdır bu gelen
- [31a/3] Boynun aña ḳoyuban kendüzini alçaḳ tutan
Şol yüce ḳaddini büken Fāṭimāñdır bu gelen
- [31a/4] Ümmet içün ol şefā‘ at ḥucetini şaḳlayan
Anlarıñ ḳaydını yiyen Fāṭimāñdır bu gelen
- [31a/5] İşde ardımca gelesin dimişdiñ Yā Resūl
Avınup ol söze uyan Fāṭimāñdır bu gelen
- [31a/6] Hem anuñla va‘ de idüb getmiş-idüñ yā Reşūl
Şabr idüb ol güne ḳoyan Fāṭimāñdır bu gelen
- [31a/7] Mevtini ‘ilme’l-yaqīn bilüb yaraḡın eyledi
Hem yetimlerin dōke ḳoyuben Fāṭimāñdır bu gelen
- [31a/8] İntizār çeküben ārzū ḳılurduñ bunı sen
Muştuluk çün ravzana kim Fāṭimāñdır bu gelen
[fā‘ ilātūn / fā‘ ilātūn / fā‘ ilūn]
- [31a/9] Dilediler ‘ādet üzre hem anı
Ḳabrine ḳoyalar ol nazūk teni

- [31a/10] Gördiler fahr-i cihân ol pür-şafâ
Mürtezâ vü müctebâ vü Muştafâ
- [31a/11] Ol mübârek ellerin ol dem hemân
Ğabri içinden çıkardı nâgihân
- [31a/12] Kuçdı vü didi gözüm nûrî saña
Key ıatı müştâkıdum irdüñ bana
- [31a/13] Aldı elinden ‘Alî’nüñ Muştafâ
Ğaldı hayretde ‘Aliyy-i Murtezâ
- [31b/1] Çün Resûl aldı anı ol dem yanına
Ğıldılar medh u şenâlar cânına
- [31b/2] Gördiler ol hâli anda câzi‘ ün
Didiler innâ’l-lâhe ileyhi râci‘ ün
- [31b/3] Fânî cismi kodı ol hayru’n-nisâ
İtdi menzil milket-i dârü’l-beğâ
- [31b/4] Çün fenâ ide Resûlün ehline
Ğaçan ola kimseye bunda bekâ
- [31b/5] Bunda olsa ger bekâ biñ yıl saña
Fâ’ide ne çün ire âhîr fenâ
- [31b/6] Zî sa‘ âdet ehlidür şol kimseye
Ğalbi tola hubb-ı Âl-i Muştafâ
- [31b/7] Çünki gitdi ehl-i beyt-i Muştafâ
Ğördi anlar ger belâda çok cefâ
- [31b/8] Sen kemin kâh-ı belâyı eyle hayâ
Tâ olasin anların-ile bile
- [31b/9] Bizi itme ırağ olardan Rabbenâ
Anlarıñla bile eyle dâ‘imâ
- [31b/10] Ger dilersiz bulasız otdan necât
‘Aşkıla derd-ile idüñ eş-şalât
- [31b/11] Faşlün fî-dâsıtân-ı geyik
Min-mu‘ cizeti’n-nebiyyi ‘aleyhi’s-selâm
- [31b/12] Yine başladım söze Allâh deyu
Evvelinde fâzl-ı bismillâhi deyu
- [31b/13] Başladım bir mu‘ cizâtı uş gül gibi
Şerh ideyin bu mağal bûlbûl gibi
- [32a/1] Muştafâ’nuñ mu‘ cizâtıñ söyleyem
Diler-iseñ ben saña şerh eyleyem

- [32a/2] Diñle imdi bir ‘ acāyib hoş haber
Muşţafā’dan eydem ey şāhib-i hüner
- [32a/3] Gör ne kıldı Tañrı’nuñ peygamberi
Yaradılmışıñ hem oldur serveri
- [32a/4] İşit imdi eydeyim bir mu‘ cizāt
Ol Resūl-i Hāşimī ol pāk-zāt
- [32a/5] Ol Ḥabību’l-lāh Muḥammed Muşţafā
Dīni arı kendüsi pāk u şafā
- [32a/6] Mescidinde bir gün ol dīn serveri
Dāñ namāzıñ kıldı ol dīn rehberi
- [32a/7] Söykenüp oturmuş-idi miḥrābına
Va‘ iz bend ider idi eşḥābına
- [32a/8] Ol Muḥammed kim aya beñzer yūzi
Yarın ol Ḥaḳḳ’dan dileyiser bizi
- [32a/9] Cümle aşḥābı daḥı anda bile
Soḥbet iderdi Resūl bunlar ile
- [32a/10] Gördiler qarşudan ki kırk atlu gelür
Ḳuvvet-ile ğāyet heybetlü gelür
- [32a/11] Tā kırk mescide degin geldiler
Çüñki mescid ḳapusına irdiler
- [32a/12] Muşţafā’nuñ andalıĝın bildiler
Ḳamusı atdan aşāĝa indiler
- [32a/13] Girdiler mescīde virdiler selām
Şaf şaf olub qarşu durdılar temām
- [32b/1] Didiler kim gösteriñ Muḥammed’i
Ol bizim dinimüzde bātıl dedi
- [32b/2] Kimdür ol kim bunlara bātıl diye
Ḥalk içinde böyle da‘ vā eyleye
- [32b/3] Eydüñ aña böyle söz söylemesün
Söyler-ise bu arada tırmasun
- [32b/4] ‘ Ömer eydür yā Resūl ben tırayım
Şurrem-ile cümlesin yoĝurayım
- [32b/5] ‘ Alī eydür yā Resūl ben tırayım
Zülfikār ile ḳamusın kırayım
- [32b/6] Resūl eydür şabr idiñ bir göreyim
Nedür dilekleri bir şorayım

- [32b/7] Ola kim hüküme fermân olalar
Mu‘cizât görüp müslimân olalar
- [32b/8] Resûl eydür ne durur dilegünüz
Gelsün ilerü otursun begiünüz
- [32b/9] Anlar eydür gelüben oturmazuz
Dağı bir dem karşıñuzda durmazuz
- [32b/10] Bize peygamberligiñ eyle ‘ayân
Ger yoğ-ise sözün içinde yalan
- [32b/11] İder-iken bunlar anda mâcerâ
Bağdı gördi ol Muḥammed ey yâra
- [32b/12] Bir gicek anda bağılu bir at-a
Kim görüben kaldı anı ‘ibretâ
- [32b/13] Taşma-y-ıla bağılu ayağı başı
İllâ sel gibi aķar gözi yaşı
- [33a/1] Resûl eydür şeşin geyik söylesin
Benim peygamberligim şerḥ eylesün
- [33a/2] İşidicek bu sözi ol kâfir beğı
Geldi eydür ne demek olur ya‘nî
- [33a/3] Al-ile diler geyigimizi ala
Fi‘l-ile bize câzûlıklar kıla
- [33a/4] Bizi kendü ümmetine döndüre
Kırk kişiyle avlayuban tutmuşuz
- [33a/5] Resûl eydür hele şeşin siz anı
Disün ol yiri göği yârâdanı
- [33a/6] Şeşdiler ol geyigin ayağını
Pek tutuban boğazının bağını
- [33a/7] Bağılu yirden geyigi aldılar
Muṣṭafâ'nuñ ḥazretine geldiler
- [33a/8] Didiler ne sözün var söyle gel
Bize peygamberligi şerḥ eyle gel
- [33a/9] Didi şeşin boğazını da hemân
Eylesün peygamberligim siz ‘ayân
- [33a/10] Bunlar eydür şeşicek geyik kaçır
İki kez señirtse bir belek geçer
- [33a/11] Çıkıcaķ elden geyigimiz yiter
Buña ğayrı kaçıcaķ kimler yeter

- [33a/12] Resûl eydür şeşinüz sözüm tutuñ
Geyigiñiz kaçır ise beni tutuñ
- [33a/13] İşbu kavle râzı olub üşdiler
Geyigñ boğazını şeşdiler
- [33b/1] Çün çözilüp geyik geldi şafğ-ıla
Haqq çalâbın getürüb adın dile
- [33b/2] Haqq calâb dil virdi lütfinden aña
Vir şalavât ne didi eydem saña
- [33b/3] Eydür iki cihânüñ serveri
Haqq calâbın sevgüli peygamberi
- [33b/4] Teñri birdür sen Resûlsin bî-gümân
Yirde gökde işbu söz oldu ‘ayân
- [33b/5] Her kim bunda Haqq bildi seni
Otdan azâd olısar yarın cânı
- [33b/6] Her kim ol bunda seni Haqq bilmedi
Yarın ol tāmū odında kaynadı
- [33b/7] Yedügi zükūm ola yeri çağım
Yüzi kara içdügi ola hamım
- [33b/8] Dağı senüñ hükmüne fermân ola
Yiri cennet yoldâşı Rıdvân ola
- [33b/9] Ben dağı göynüklüyem yâ Muştafâ
Bu kara bâd-ileyim gözüm gördi cefâ
- [33b/10] Çîn ilinden gelmişdür bir ğarib
İster idüm kardaşımı arayup
- [33b/11] Gelüben Mekke tağında kuzuladum
İki kuzıcağ kuzularım gizledim
- [33b/12] Erken tırmuş idim ot otlayam
Giru gelem kuzularım emzürem
- [33b/13] Bu kâfirler gelüb beni avladılar
Çevre yanım onıla bağladılar
- [34a/1] Kaçamadım yoğ-idi bende mecâl
Kardâşın yavı kılanda ne mecâl
- [34a/2] Kardâşı kişiye kütlu himmetlü tağ
Ölüm irse irkürür yürece dağ
- [34a/3] Kardâşı yavı kılan kişi ne olur
Kāmûlardan yalımı alcağ olur

- [34a/4] Kişinüñ kardāşı yürek yağıdur
Mālī milki baķcası hem yağıdur
- [34a/5] Şimdi irdi baña bir koynüñ daķı
Neylem ol iki yüzüni daķı
- [34a/6] Dişleri yok tā ki ot otladılar
Ne bulalar ol issüz tağda
- [34a/7] Yā Resūl baña yā bend ol bugün
Yüregim derdiñe dermān ol bugün
- [34a/8] İrişem ben ol iki kuzulara
Ĥālīmī ‘ arz eyleyem ben anlara
- [34a/9] Çün işitdi Muştafa bu sözleri
Yaş-ile tōldı mübārek gözleri
- [34a/10] Resūl eydür kāfirlere sözüm tūtuñ
Giyigi baña bağışlañ yā şatuñ
- [34a/11] Yā pā-bend olayın kılūñ ķabūl
Ger geyik gelmez ise dir ol Resūl
- [34a/12] Geyik iki bahāsın alasız
Yaķūd her ne-kim dilersiz ķılasız
- [34a/13] Anlaru eydür nāmımız eksik şatalum
İllā pā-bend olur pes tūtalum
- [34b/1] Geyigimüz gelmez olur ise ya‘ nī
Bellī bil kim öldürürüz biz seni
- [34b/2] Resūl iķrār ile geyigi şaldılar
Ĥavli ikindüye degin ķıldılar
- [34b/3] Çünki bunlar işbu ķavli ķıldılar
Geyigi ol demde şalıvirdiler
- [34b/4] Çıķdı geyik derd ile girdi yola
Vāy aña kim kuzulardan ayrıla
- [34b/5] Yāvuz oķdur uğramasun kimseye
Ĥuzılar ayrulıķına kimler döye
- [34b/6] Aķardı geyikiñ gözi yaşı
Yıl gibi geķer idi tağı taşı
- [34b/7] Tağ u taşdan depe dimez kaçır
Yaş yerine gözlerinden ķan şacar
- [34b/8] İrdi eydür o iki ķörpe ķuzı
Nice şorayım siziñ ĥālīñüzü

- [34b/9] Geliñüz aħir bir dem yüziñüz göreyim
 Çarnıñuz açdur sizi emzüreyim
- [34b/10] Ey iki körpe kızılar biliñüz
 Şimden soñra anasız qaldıñuz
- [34b/11] Bunlar eydür ana ne duydu canuñ
 Diliñe gelmezdi evvel bu söz senüñ
- [34b/12] Yâ ana ne geldi söyleñ kim sizi
 Didigüñ yok idi bize bu sözi
- [34b/13] Geyik eydür kâfirlere tutulmuşam
 Hakq Resûline pâ-bend virmişem
- [35a/1] İşbu sözi idüben ağlaşdılar
 Anasıyla bir zamân meleşdiler
- [35a/2] Didiler südün bize oldu ħarâm
 Degüresin Resûle bizden selâm
- [35a/3] Qo bizi bu tağ içinde ölelüm
 Teñri Resûline qurbân olalım
- [35a/4] Geyik eydür ben giderem aradan
 Size destegir ola yaradan
- [35a/5] İşbu sözi idüben döndi girü
 Diñle imdi Teñri ħükmin gel berü
- [35a/6] Meger ol kâfir begi âdem gönderüp
 Yoluna varın tuzak quruñ deyüp
- [35a/7] Gelüben tuzak quruban gitdiler
 Ol geyicegi tuzâğa tutdılar
- [35a/8] Qaldı geyik tuzak içre ağlayu
 Hakq çalap buyruğına bel bağlayu
- [35a/9] Eydür ey ‘âlemleriñ sırrın bilen
 Ey kamu dertlülere dermân kılan
- [35a/10] Hiç qayırmazam baña oldu cefâ
 İllâ pâ-bend oldu baña Muştafâ
- [35a/11] Dertlüyem dermân irişdür yâ Hakiñ
 Ben za‘îfem hem senüñ lütfuñ ‘azîm
- [35a/12] Qaldı geyik tuzak içre turur
 Hakq Te‘âlâ Cebre‘îl'e ol sâ‘at buyurur
- [35a/13] Tiz irişgil geyigi götür didi
 Tuzâğıyla Aħmed'e yetür didi

- [35b/1] Geldi geyik ortaya Allāh deyu
Hālimi gör yâ Resûlallāh deyu
- [35b/2] Siz ‘ ayıblamañ benim geç geldüğüm
Size ma‘ lûmdur benim ne olduğum
- [35b/3] Ol cühûdlar gördi geyik geldüğün
Muştafa önünde ‘ özürlendüğün
- [35b/4] Kırkı da ol dem müslimân oldılar
Kamusı bile imân getürdiler
- [35b/5] Muştafa aşhâbıla şād oldılar
Kıyğudan cümle azāde oldılar
- [35b/6] Kāfirleri gör nice dine döndiler
Dīn ‘ ayān olunca neler gördiler
- [35b/7] Öylelik yola degin geyigi göndürdiler
Kāfirleri eyü dīne dönderdiler
- [35b/8] Nefsüñi eyle Müslimân şadra dīn
Azād olasin tamu odundan emīn
- [35b/9] Nefsüñe uyub iderseñ ‘ işreti
Şakınup gam yime görsem deyu cenneti
- [35b/10] Nefsüne cezā kılanlarıñ yiriñ
Uçmak olur içi toptolu hūri
- [35b/11] Uş temām oldu bir mu‘ zicāt size
Vir şalavāt Muştafa peygambere
- [35b/12] Ger dilersiz bulasız otdan necāt
‘ İşkıla derd-ile eydün eş-şelāt
- [35b/13] Temmetü'l-ḥurūf ve ba‘ net Te‘ ālā

4. BÖLÜM: DİZİN

A

āb: (F. i.) 1. Su [6a/3], [17b/6].

ābād: (Ar. i. abd'in c.) Köleler [8b/3].

‘Abbās: (Ar. i.) 1. Peygamberimizin amcalarından, Mekke fethinde Müslüman olan zât [6a/6], [22b/3], [25a/5], [24a/5], [22b/8].

‘abdullāh: (Ar.) Tanrının kulu [9a/10], [7b/10], [8b/9].

‘ābidīn: (Ar. i.) İbâdet edenler; inanmışlar [13b/12].

‘acāyib: (Ar. s.) Çok tuhaf şey anlaşılmaz [20a/1], [32a/2].

‘aceb: (Ar. i.) Acaba, hayret, gariplik, şaşılacak şey. a'ceb (daha, çok, pek) acayip, tuhaf ve garip olan.

açıl: 1. Açmak işi yapılmak veya açmak işine konu olmak [10b/7].

‘acīb: (Ar. s.) tuhaf [30a/2], [23b/2], [30a/2].

‘āciz (Ar. s. acz'den. c. ācizân) 1. Zayıf, güçsüz [11a/8]

aç-: 1. Bir şeyi kapalı durumdan kurtarmak. 2. Bir şeyin kapağını veya örtüsünü kaldırmak. 3. Engeli kaldırmak. 7. Görünür duruma getirmek [6b/7], [10b/8], [19b/4], [19b/2], [6a/2], [15b/5], [30b/4], [10b/7].

aç: 1. Doymamış, yemek yemek ihtiyacı olan (kimse), tok karşıtı [34b/9].

‘ādet: (Ar. âdât) Görenek, usul, tabiat alışkanlık [31a/9].

âdem: (Ar. i.) 1. Dünyâdan ilk yaratılan adam. 2. (f.c. âdemân). [2a/7], [2a/8], [2b/8], [3a/10], [5b/8], [6b/7], [6b/9], [6b/10], [6b/12],

[7a/7], [7a/8], [7a/10], [7b/3], [7b/4], [17b/11], [21a/8], [26b/6], [35a/6].

ad: 1. Bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya, tanımlamaya, açıklamaya, bildirmeye yarayan söz, isim: Çocuk, kedi, ağaç, düşünce, iyilik, Ahmet, Ertuğrul birer addır. 2. Herkesçe tanınmış veya işitilmiş olma durumu, ün, nam, şöhet. 3. Anılacak değer, önem [17a/2], [17a/6], [1b/8], [2a/1], [27b/12], [33b/1], [1b/7], [3a/4], [2a/1].

‘adüvv: (Ar. edâdî) Düşman, yağı, hasım [10b/5].

āfitāb: (F.) 1. Güneş, 2. Güzel yüz [24a/9], [29b/7].

‘afv: (Ar. i.) 1. Suçunu bağışlama. [25a/12]

ağfe -ül-ağfirlîn: Affedenlerden en çok affeden, Tanrı [3b/13].

ağla-: 1. Üzüntü, acı, sevinç, pişmanlık aldanma vb.nin etkisiyle gözyaşı dökmek. 2. Sızlanmak, yakınmak. 3. Bir duruma karşı üzüntü duymak [9b/4], [9b/6], [16b/1], [27b/2], [27b/3], [27a/5], [9a/13], [16a/11], [21b/8], [22b/11], [28b/13], [29b/2], [30b/8], [27b/6], [30b/3], [27b/12], [14b/13], [22a/9], [22a/12], [22a/12], [23b/9], [35a/8], [27b/7], [22a/5], [27b/4], [29a/1], [27a/12], [29a/8], [28a/1], [9b/1], [29a/9].

ağlaş : 1. Birlikte ağlamak [29b/9], [30a/13], [35a/1].

ağu: Zehir [28a/13].

ah: (müşterek) Ah, yazık [4a/9], [4b/8], [14b/9], [18a/2], [22a/12], [22b/11], [27b/8], [29b/2], [29b/5].

‘ahd: (Ar. uhûd) 1. Söz verme [27a/9].

aħir: (Ar. s.) 1. En son, en sondaki [2a/3], [5b/10], [20b/11], [20b/12], [21a/10], [26b/13], [27a/11], [31b/5], [29b/8].

āħiret: (Ar. i.) Öbür dünya, öteki dünya [3b/9], [4a/1].

Aħmed: (Ar. s.) 1. Daha, pek, çok, en çok methedilmiş olan. 2. Erkek ismi [4a/11], [11a/3], [18a/6], [19b/8], [24b/11], [26b/4], [4a/3], [20a/9], [35a/13], [2b/7], [14b/10], [25a/11], [10a/5].

aħrec: (Ar. i. hırc'ın c.) Alacalı (beyaz, kırmızı ve koyu karışımı) [8a/9].

aħsen: (Ar. s.) (daha, en veya) Pek güzel [7a/12].

aħvāl: (Ar. i. hāl'in c.) 1. Oluşlar, bulunuşlar, durumlar. [27a/4]

aħzār: (Ar. s.) Yeşil. [13a/7]

aķ : 1. Kar, süt gibi şeylerin rengi, beyaz, kara ve siyah karşıtı. [13b/1]

aķ- : 1. (sıvı maddeler veya çok ince taneli katı maddeler için) Aşağıya, yere düşmek. [27a/12], [32b/13], [34b/6]

aķdām: (Ar. i. kadem'in c.) Ayaklar. [3b/13]

a‘ķābi: (Ar. s.) Önceye ait. [3b/7]

a‘ķib: (Ar. s. akeb'den) 2. Resullerin arkasından gelen (Hz. Muhammed) [3b/7].

‘aķl: (Ar i.c. ukul) Akıl, us. [25a/2], [27b/8], [15b/9].

al-: 1. Bir şeyi veya kimseyi bulunduğu yerden ayırmak. 2. Bir

şeyi elle veya başka bir araçla tutarak bulunduğu yerden ayırmak, kaldırmak. 3. Yanında bulundurmak. 4. Birlikte götürmek [9a/10], [14b/6], [17a/1], [17a/7], [17a/12], [17b/6], [28b/12], [28b/12], [31a/13], [31b/1], [33a/7], [7a/4], [9a/9], [10b/12], [34a/12].

‘alāmet: (Ar. alāmât, alâim) 1. İşaret, iz, nişan, belge [16a/5].

alçak: 1. Yerden uzaklığı az olan, yüksek karşıtı. 2. Bile bile en kötü, en ahlâksızca davranışlarda bulunan, aşağılık, soysuz, namert, rezil hain [31a/3], [34a/3].

âlem: (Ar. âleniûn, âlemûn, avalim) 1. dünyâ, cihan [2a/3], [2a/4], [2a/5], [2a/7], [2a/9], [2a/11], [2a/12], [2b/1], [2b/7], [2b/8], [2b/12], [2b/13], [3a/10], [3a/1], [3b/1], [4a/9], [5a/2], [5b/8], [8a/2], [8b/13], [10b/7], [10b/9], [11a/2], [11a/3], [11a/7], [11a/11], [11b/12], [12a/12], [12b/12], [13a/7], [13b/13], [14b/2], [14a/9], [14b/4], [14b/12], [15a/4], [15b/2], [15b/12], [16a/9], [16b/3], [18a/3], [18a/10], [20b/13], [21a/8], [24a/11], [35a/9], [12b/10], [14a/2].

‘aleyhi: (Ar. e.) Onun üzerine [1b/6], [21a/4], [21a/6].

‘aleyhim: (Ar. c.) Aleyh kelimesinin cemi ve tesniye şekilleri.

‘aleyhi’s-selām: (Ar. c.) “Ona selām olsun!” mânâsında peygamberin adı anılırken kullanılan bir söz [31b/11].

‘aleyke: (Ar. e.) Senin üzerine [15a/7], [15a/8], [15a/9], [16b/8].

‘aleyküm: (Ar. e.) Sizin üzerinize [5a/11], [21a/5].

‘aleynā: (Ar. e.) Bizim üzerimize olsun [13b/10].

‘**Alî:** (Ar. s. ulüvv'den) 1. Yüce, ulu. Ebû Tâlib'in oğlu ve Peygamberimizin damadı ve amcazadesi, dördüncü hâlîfe [14a/4], [22b/2], [22b/3], [22b/7], [22b/8], [24a/5], [25a/5], [27b/1], [27b/6], [27b/10], [27b/13], [29a/8], [29b/2], [29b/12], [30b/9], [30b/12], [32b/5], [31b/6], [2a/13], [25b/4], [29a/11], [31a/13], [6a/3], [31a/13], [5a/10], [16b/10].

‘**âlim:** (Ar. s. ilm'den. c. ulemâ') Çok okumuş, bilgin [8b/8].

Allâh: (Ar. i.) Tanrı [1b/2], [1b/7], [1b/8], [1b/9], [2a/1], [3b/8], [5a/8], [5a/8], [5b/10], [6b/2], [12a/5], [20a/11], [24a/8], [24a/10], [29b/5], [31b/12], [35b/1], [23b/8].

alın :1. Yüzün, kaşlarla saçlar arasındaki bölümü [7a/10], [7b/3], [7b/4], [9a/2], [9a/3], [7b/10].

alt :1. Bir şeyin yere bakan yanı, üst karşıtı. 2. Bir şeyin yere yakın bölümü [25a/7], [27b/7], [13a/8].

altı: 1. Beşten sonra gelen sayının adı ve bu sayıyı gösteren rakam [28a/2], [26b/9].

altmış :Elli dokuzdan sonra gelen sayının adı ve bu sayıyı gösteren rakam [20b/12], [21a/10].

altın: Altın [17b/6].

amân: (Ar. i.) 1. Eminlik, korkusuzluk [23a/3].

‘**amel:** (Ar. i.) 1.Niyet [26b/7].

Âmîne:(Ar. i.) Hz. Muhammed'in annesi [9b/10], [13a/11], [7b/11], [9a/1], [9a/2], [9a/3], [9a/4], [9a/13], [15b/1], [9b/8], [15b/13], [9b/3], [12b/13], [12b/3].

ammâ: (Ar. e.) 1. Ama, fakat, lâkin, ancak; şu kadar ki, o kadar ki, öyle ki [13b/1]

âmen: (Ar. s.) Çok veya en emin, güvenilir [10a/10], [24b/9], [8a/11], [10b/2], [10b/5], [24b/6].

añ-: 1. Birini veya bir şeyi akla getirerek sözünü etmek veya onu düşünmek, zikretmek, hatırlamak [11a/5].

ana: 1. Çocuğu olan kadın, anne [7b/11], [9a/1], [9a/5], [9b/2], [9b/3], [12a/12], [12a/13], [13a/1], [14b/3], [14b/7], [14b/9], [14b/10], [14b/11], [15b/1], [17a/3], [17b/9], [18a/3], [18a/4], [28b/8], [29b/13], [30a/5], [30a/6], [30a/7], [30a/8], [30a/9], [30a/10], [30b/2].

aña: Ona [4a/3], [7a/13], [7a/13], [7b/5], [11a/4], [13a/1], [13a/2], [13a/3], [14b/3], [20a/10], [20a/11], [22a/1], [22a/1], [22b/5], [23a/10], [23b/3], [24a/8], [28a/2], [28b/8], [28b/12], [30a/5], [30a/5], [30a/9], [31a/3], [32b/3], [33b/2], [34b/4], [34b/11], [34b/12], [30b/2], [30a/10], [30a/6], [29b/13], [9a/5], [35a/1], [34b/10].

‘**anber:** (Ar. s.) 1. Güzel koku [29b/7], [30a/13], [29b/7].

ancağ: 1. “Yalnız, sadece” gibi sınırlama anlatır [23b/11].

anda: orada, onda, ondan, şunda, şundan, bundan, ondan sonra derhal, o zaman [3a/1], [5b/6], [6a/9], [7b/8], [8b/5], [9a/11], [9a/12], [11b/10], [12b/7], [14b/13], [17a/6], [17b/4], [17b/5], [19b/3], [19b/8], [20a/1], [20a/5], [20b/11], [20b/11], [21b/11], [21b/13], [23b/4], [23b/5], [23b/7], [23b/7], [26a/8], [27b/11], [27b/12], [27b/13], [28a/1], [28b/2], [29a/7], [29b/2], [29b/7], [30b/6], [30b/7], [31b/2], [32a/9], [32b/11], [32b/12], [32a/12].

andan: Ondan [1b/7], [2a/4], [5b/8], [7b/12], [8b/10], [12a/8], [13a/12], [15b/12].

‘andelib: (Ar. anadil) Bülbul [9a/6].

‘anhā: (Ar. zf.)Ondan [müen. anhâ]. [13b/7], [27a/3].

‘anhu: (Ar. zf.) Ondan [müen. anhâ]. [6b/4]

‘anhum:(Ar. zf.) Onlardan.[6b/4], [16b/12], [24b/5].

anla-: 1. Bir şeyin ne demek olduğunu, neye işaret ettiğini kavramak; yeni bilgileri eskileriyle bir araya getirerek sonuç niteliğinde başka bir bilgi edinmek 2.Birinin duygularını, isteklerini, düşüncelerini sezebilmek [6b/6], [12b/9], [3a/9], [4 a /12].

anlar: Onlar [13a/4], [17b/7], [17b/13], [23a/9], [31b/7], [32b/9], [2a/13], [4b/2], [4b/3], [6a/4], [7b/6], [19b/9], [20a/13], [20b/1], [21b/10], [27a/8], [34a/8], [20a/4], [7b/12], [11b/4], [12b/5], [30b/19], [9b/9], [31a/4], [34a/13], [2b/3], [11b/5], [31b/8], [2b/2], [31b/9].

anı: 1. Onu [2b/9], [3a/5], [3a/5], [3a/6], [5a/1], [6b/12], [7a/12], [7b/3], [8b/6], [8b/8], [9a/2], [9b/5], [11a/4], [11a/6], [11b/6], [12b/7], [12b/12], [14b/6], [14b/6], [14b/12], [15b/7], [5b/10], [17a/3], [17a/6], [17a/10], [17a/11], [18a/10], [20a/10], [20a/13], [20b/11], [22b/2], [23b/10], [25a/10], [26a/11], [26b/2], [26b/10], [28b/8], [30a/12], [30b/1], [31a/1], [31a/9], [31b/1], [32b/12], [33a/5].

anun: Onun [2a/10], [2a/11], [2a/12], [3a/3], [3a/10], [5b/11], [3a/7], [6a/8], [9b/8], [12b/2], [12b/11], [12b/11], [13a/2], [16a/2], [16b/13], [20a/9], [22a/5], [26b/12], [27b/11], [27b/12],

[29b/7], [29b/11], [30b/8], [30b/13], [31a/6].

ara: 1. İki şeyi birbirinden ayıran uzaklık açıklık, aralık, boşluk, mesafe. 2.İki olguyu, iki olayı birbirinden ayıran zaman, fasıla [24a/9], [3a/1], [6b/9], [32b/3], [14b/6], [35a/4], [29b/6], [8b/11], [11b/11], [12b/10], [8a/12], [18a/2].

ara-: 1. Birini veya bir şeyi bulmaya çalışmak, yoklamak [16a/7], [33b/10]

arđı: Hemen arkasından, hemen ardından, arkasısıra, ardı sıra [24b/8], [31a/5].

arı: 1. Temiz, münezzeh. 2. Yabancı şeylerden arınmış, katışıksız, saf, hâlis [17a/9], [32a/5].

arğa: 1. Bir şeyin sırt durumunda olan yüzeyi [13b/3], [13b/5].

armağan: 1. Birini sevindirmek, mutlu etmek için verilen şey, hediye [6a/7], [20a/12].

‘arş: (Ar. i.) 1. Dokuzuncu gök [5b/7], [5b/11], [6a/5], [13a/8], [14b/2], [24a/10], [8b/7], [21a/6], [30b/8].

‘arz: (Ar. i) 1. Bir büyüğe sunma, gösterme bildirme, önüne koyma, 2.Büyük bir zata ifade etme, anlatma [7a/13], [20b/9], [34a/8], [11b/10].

ārzū: (F. i.) İstek, heves. [31a/8].

āsān: Kolay [29b/4].

aşhāb: (Ar. s. sâhib ve sahb'ın c.) 1. sahipler, mâlik ve mutasarrıf olanlar, 2. Peygamberimizi görmek ve sohbetine ermek şerefini kazanmış kimseler [27b/1], [21b/10], [22a/9], [32a/9], [35b/5], [25b/4], [21b/9], [26b/1].

Āsiye (Ar. i.) Dînî inanışlara göre Hz. Mûsâ'yı Nil'den çıkararak büyütüp yetiştiren Firavun'un zevcesinin adı. [13a/3].

aşlâ : (Ar. zf.) Hiçbir vakit.[12a/4], [21b/8].

aşlı: (Ar. i.) asl 1. Asıl, kök, dip, kütük, temel, esas, kaide, kural; hakikat; soy, nesep. 2. s. hakikî, esaslı, hâlis, safî. [2b/9], [3a/9], [26b/6].

âsmân: (F. i.) Gök, semâ. [5b/7], [16a/5], [25a/8].

aşağı: 1. Bir yere göre daha alçak yerde bulunan. [32a/12].

‘aşk: ‘:(Ar. i.) aşkSevgi, [aslı ışk dır], [4a/4], [4b/9], [25a/10], [31b/10].

‘âşık: (Ar. s. ışk'dan) 1. Birine, bir şeye tutkun, imre, emre [4a/6], [5a/1], [10b/6], [10b/10], [10b/11], [10b/13].

âşikâr:(F. s.) Belli, açık, meydanda, [doğrusu âşkâr, âşkârâ, âşkâredir] [2a/10], [2b/2], [2b/13], [30b/6].

âşinâ: (F. s.) 1. Bildik, tanıdık [2b/2], [30b/6].

at: Atgillerden, binme, yük çekme veya taşıma gibi hizmetlerde kullanılan memeli hayvan.[32a/10], [32a/12].

at-: 1. Bir cismi bir yöne doğru fırlatmak..[16a/12]

ata: 1. Baba. 2. Dedelerden ve büyükbabalardan her biri.[7b/7], [32b/12], [16a/10], [4b/1], [8b/7], [9b/2], [23b/9], [18a/3].

‘atûf: (Ar. s. atfdan) 1. Birine sevgisi olan. [27a/10].

avla-: 1. Bir avı diri veya ölü olarak ele geçirmek. 2. Tuzağa düşürmek, kurnazlıkla kandırmak [33a/4], [33b/13].

avın-: 1. Bir şeyle uğraşarak acısını unutmak, sıkıntılardan

uzaklaşmak, teselli bulmak, müteselli olmak [31a/5].

‘avn: (Ar. s.) 1. Yardım, destek, katkı [25b/2].

ay: 1. Yer yuvarlağının uydusu olan gök cismi, kamer. 2.Yılın on iki bölümünden her biri [8b/13], [9a/5], [9b/9], [9b/10], [12a/10], [28a/2], [8b/11], [17a/8], [32a/8].

ayağ: 1. Ayak. 2. Bacakların bilekten aşağıda bulunan ve yere basan bölümü [20a/8],[14b/2], [32b/13], [19b/6], [22a/5], [33a/6].

‘ayân: (Ar. s.) Belli, açık, meydanda (doğrusu "lyân"). [2a/5],[2a/6], [6a/1],[12b/4], [19b/12], [32b/10], [33a/9], [33b/4], [35b/6].

‘azâb: (Ar. i.) İşkence, keder [10a/11].

azâd: (F. s.) 1. Kurtulmuş, serbest olan, kimsenin kölesi olmayıp istediği gibi hareket eden, kusursuz [35b/5], [35b/8], [16a/13].

‘Azrâ’il: (Ar. i.) Ölüm meleği.[6b/10], [6b/13], [7a/1], [23a/9], [23a/12], [23b/10], [24a/1], [24a/2].

‘azîm: (Ar. s. azamet'den) Büyük, ulu, iri [23a/1], [24b/12], [35a/11], [12a/6], [15a/12], [16b/12], [21a/6], [6b/5].

a‘zîme: (Ar. azâim) 1. Sebat, kararda kat’îlik. [8a/11], [15a/9].

‘azîz: (Ar. s. eizze, [Farsça c. azîzân]), 1.Muhterem, sayın [16b/8], [21a/4].

‘ayân: (Ar. s.) Belli, açık, meydanda (doğrusu "lyân").[2a/5], [2a/6], [6a/1], [12b/4], [19b/12], [32b/10], [33a/9], [33b/4], [35b/6].

‘ayb: (.Ar. uyûb) Utanılacak şey, kusurayıp, leke [4b/5], [35b/2.]

ayır-: 1. Bir bütünden bir parçayı herhangi bir amaçla bir tarafa koymak, saklamak [27a/1].

‘ayn: (Ar. a'yân, uyun). 1. Aslı, kendisi [14a/7].

‘ayneyn : (Ar. s.) İki gözle bakan [6a/5].

‘aynî: (Ar. s.) Göze mensup, gözle ilgili. [28b/4].

ayrı-: 1. Yerleri bir olmayan [34b/4], [18a/3], [34b/5], [29a/3], [23b/2].

az-: 1. Taşkınlıkta ileri gitmek, kötülüğünü artırmak. [11a/13], [16a/13].

azāde: (F. āzādegân) 1. Hür, serbest [35b/5].

B

bāb: (Ar. ebvâb) 1. Kapı. [25b/2], [23a/8], [23b/13], [34a/10], [22a/13], [22b/11].

baba: (F. i.) 1. Baba, ata. [22b/9], [23b/1], [23b/7], [24a/4], [24a/4], [24b/13], [27a/7], [29a/12], [22b/11].

bād: (F. e.) 1. Yel, rüzgâr. [15b/2], [33b/9].

bağ: (F. i.) 1. Bağ, büyük bahçe, bostan. [8b/1], [22a/13], [33a/6].

bağla-: 1. Bağlamak işi. 2. İp ve benzeri şeylerle birini diğer nesneye tutturmak [33b/13], [35a/8], [32b/12], [32b/13], [33a/7].

bağır: 1. Göğüs. [30a/7], [30b/5].

bağışla-: 1. Bir mal veya hakkı karşılık beklemeden birine vermek, teberru etmek. 2. Herhangi bir kötü davranış için ceza vermekten vazgeçmek, affetmek [23a/8], [23b/13], [34a/10].

bahā: (Ar. i.) 1. Güzellik, zariflik [34a/12].

baḥr : (Ar. bihâr, ebhâr, ebhur, buhur) 1. Deniz [7b/11], [16a/2], [16a/7].

baḫ-: 1. Bakışı bir şey üzerine çevirmek [28b/13], [32b/11], [23a/3].

bākî: (Ar. i. beka'dan c. bevâki) 1. Tanrı. 2. s. daimî, kalıcı [14a/6], [1b/9], [29a/11].

balçığ: Balçık 1. İçinde çeşitli organik maddeler bulunan, daha çok killi, koyu, yapışkan çamur, mil. 2. İçindeki kil oranı yüksek, yağlı, su geçirmez, koyu toprak [7a/7], [7a/8], [7a/11], [7a/3].

baña: (zm.) Ben zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi [12b/5], [13a/13], [13b/2], [16a/6], [20a/13], [23a/3], [24a/6], [28a/3], [28b/5], [28b/9], [29a/3], [29a/9], [29a/10], [29a/12], [31a/12], [34a/5], [34a/7], [34a/10], [35a/10].

bas-: 1. Vücudun ağırlığını verecek biçimde ayak tabanını bir yere veya bir şeyin üzerine koymak [19b/11], [30b/5], [17a/8].

baş: 1. İnsan ve hayvanlarda beyin, göz, kulak, burun, ağız gibi organları kapsayan, vücudun üst veya önünde bulunan bölüm, kafa, ser. 2. Bir topluluğu yöneten kimse. [6a/6], [18a/12], [32b/13], [15b/9], [30a/8], [18a/11], [16a/5], [20a/8], [20b/1], [29a/4], [30a/7].

başla-: 1. Bir işe girişmek, harekete geçmek. [27a/5], [28b/7], [31b/12], [31b/13], [4b/6], [1b/7], [29a/4].

bāṭın : (Ar. vâtın) 1. Gizli, görünmeyen nesne [8b/4], [13a/9].

bāṭıl: (Ar. s. butlân'dan) Boş, beyhude, yalan; çürük [16a/3], [32b/1], [32b/2].

bāy: Zengin [9a/2].

ba‘zı: (Ar. zf.) Birazı, bir kısmı; kimi [7a/13].

bedr: (Ar. i.) Hz. Muhammed'in dinsizlerle çarpıştığı Mekke ile Medine arasında' bir yer olup, bu savaşa "Bedir Gazası" denir [14a/10], [20a/7], [25a/8], [26b/5].

beg: Bey [35a/6], [32b/8].

bekā: Kalıcılık, ölmezlik [21b/5], [31b/4], [31b/5], [11b/8].

bekle-: 1. Bir iş oluncaya, biri gelinceye değin bir yerde kalmak, durmak 2. Ummak [9b/5], [16b/2].

belā: (Ar. belāya) Gam, keder, musibetâfet, ceza, gayet zor iş [31b/7], [31b/8].

bellî: 1. Bilinmedik bir yanı olmayan, malûm [34b/1].

ben: 1. Tekil birinci kişiyi gösteren zamir [4a/13], , [34a/1], [11b/5], [2b/9], [22a/1], [23a/5], [24a/8], [10b/4], [20a/6], [20b/4], [23b/6], [27b/10], [29a/11], [33a/12], [33b/13], [4b/2], [4b /12], [9b/5], [9b/5], [15b/5], [20a/8], [20b/4], [21b/11], [22a/10], [22b/8], [23b/2], [23b/4], [23b/5], [23b/5], [23b/7], [23b/12], [27b/7], [28a/6], [28a/7], [28a/8], [28a/13], [29a/13], [30b/2], [32a/1], [32b/4], [32b/5], [33b/9], [34a/8], [35a/4], [35a/11].

benāt: (Ar. i. bint'in c.) 1. Hayvan yavruları [13b/1].

bend: (F. i.) 1. Bağ, yular, rabita, bağlama [32a/7], [34a/7], [34a/11], [34a/13].

benefşe: (F. i.) 1. Menekşe. [28a/11].

benim: Ben zamirinin ilgi hâli eki almış biçimi. [28a/9], [29a/6], [33a/1], [35b/2], [35b/2], [13b/3], [15b/10], [22b/9], [23b/1], [28a/9], [29a/6], [28a/3].

beñzer: Nitelik, görünüş ve yapı bakımından bir başkasına

benzeyen veya ona eş olan (şey), müşabih, mümasil. [32a/8].

beñiz: Yüz rengi [22b/10].

berķ: (Ar. buruk) Şimşek [7a/10], [7b/13].

beri: 1. Bu tarafta, yakında, daha yakın, öte [6b/6], [8a/12], [10b/6], [11a/12], [35a/5].

berr: (Ar. i.) Kara toprak [16a/7].

besle-: 1. Yiyecek ve içeceğini sağlamak. 2. Yedirmek [9b/5], [17a/11].

beş: Dörtten sonra gelen sayının adı ve bu sayıyı gösteren rakam. [3a/10], [20b/3], [21b/6], [26b/11], [26b/11].

beşîr: (Ar. s.) 1. Müjde getiren, müjdecî [26b/4].

beyân: (Ar. beyanât) 1. Anlatma, açık söyleme, bildirme [6b/7], [8b/6], [8b/7], [11a/10], [16a/10], [21a/9], [26a/7], [27a/3].

beyn: (Ar. i.) 1. Ara, aralık [1b/3], [10a/5].

beyt: (Ar. büyü) 1. Mesken, hâne, ev, oda, oba [23a/13], [31b/7].

bî-çâre: (F. bî-çâre-gân) Çaresiz, zavallı [11b/11].

bî-gümân: (F.) Şüphesiz [33b/4].

bi-hi: (F.) 1. İyilik, üstünlük [24b/6], [25b/11].

bil-: 1. Bir şeyi anlamış veya öğrenmiş bulunmak. 2. Tanımak, hatırlamak. 3. Sanmak, var saymak farz etmek. 4. Anlamak [7b/4], [2a/5], [2a/6], [2b/13], [6b/10], [8b/10], [12a/10], [29b/13], [32a/12], [34b/10], [33b/6], [26a/12], [12a/13], [31a/7], [20b/4], [33b/5].

Bilâl: (Ar.) Dürüst ve sadık köle (Hz. Muhammed'in ilk müezzini)

[21b/1], [21b/2], [22a/6], [22a/7],
[22a/9], [22a/11].

bile: 1. Birlikte. 2. Aynı zamanda, da,
de, dahi. 3. Üstelik [4b/4],
[11b/5], [17a/13], [22b/8],
[31b/8][31b/9], [32a/9], [35b/4].

bi'l-lāhi: (Ar. zf.) Allah için.[5a/8],
[5b/4], [6b/1], [10a/11], [12a/3],
[24b/9], [24b/9], [21b/1].

biñ: 1.On kere yüz, dördüncü hanede
yazılan rakam, elf. 2. Bir isimden
önce geldiğinde aşırılık ve çokluk
bildirir [2a/9], [10b/9], [30b/6],
[31b/5], [2b/10], [11a/8].

binā: (Ar. ebniye) 1. Yapı [26b/11].

bî-nazîr: (Ar. F.) (bkz. bî-misâl).

bî-misâl:(Ar. F.) Eşsiz, eşi bulunmayan
[2b/11], [26b/4].

bir-: 1. Sayıların ilki. 2. Beraber. 3.
Herhangi bir varlığı belirsiz olarak
gösterir. 4. Tek. 5. Değer, önem
bakımlarından birbirinden farksız,
birbirine eşit, birbirine benzer. 6.
Sıfat veya zarf durumunda baş na
geldiği kelimelere kuvvet, istek
veya kesin olmayan anlamlar
katar. 7. Sadece. 8. Ancak, yalnız
[1b/9], [2a/2], [2a/8], [2b/12],
[3a/1], [3a/9], [4a/12], [4b/3],
[4b/7], [4b/ 13], [5b/6], [6b/12],
[7a/12], [8b/7], [8b/8], [8b/11],
[9b/6], [9b/10], [10b/7], [10b/11],
[10b/12], [11a/1], [11a/8],
[11b/11], [12a/11], [12b/7],
[12b/10], [12b/12], [13a/13],
[13b/2], [14b/7], [15b/6], [15b/9],
[15b/10], [16a/5], [17a/3],
[17a/8], [17b/5], [17b/6],
[17b/13], [18a/1], [18a/3], [18a/4],
[18a/12], [19b/5], [19b/12],
[20a/7], [20a/8], [21b/1],
[21b/10], [21b/10], [21b/12],
[23a/3], [24a/10], [27a/6], [27a/8],
[27b/1], [27b/8], [33b/4],
[27a/10], [27b/11], [27b/13],
[28a/4], [28b/9], [28b/12],

[28b/12], [30a/2], [30a/11],
[30b/6], [30b/9], [31b/13],
[32a/2], [32a/4], [32a/6], [32b/6],
[32b/6], [32b/9], [32b/12],
[32b/12], [33a/10], [33b/10],
[34a/5], [34b/9], [35a/1],
[35b/11], [35b/13], [10b/12],
[13a/2], [14b/5], [14b/7],
[24b/12], [2b/10], [30b/4],
[11a/1], [19b/4], [28b/12],
[13a/6], [9b/7], [12b/10], [13a/2],
[13a/3], [13b/2], [17b/12],
[22a/11], [12b/11], [17a/5].

bî-rey: (Ar. F.) 1. Reysiz, oysuz [26b/5.].

bismillāh: "Allah'ın adı ile" anlamında,
bir işbaşlarken söylenen veya
şaşıрма, korku gibi duyguları
belirten söz [31b/12].

Bismillāhirrāhmānirrahīm: Rahman ve
Rahīm olan Allah adıyla [1b/1],
[1b/6], [3b/5], [5a/5], [6a/13],
[8a/4], [10a/3], [12a/2], [13b/6],
[15a/6], [16b/6], [21a/3], [24b/1],
[25b/8].

bî-şebih: (Ar. F.) 1. Benzeri olmayan
benzersiz, Allah [26b/4].

biz: 1.Çoğul birinci kişi zamiri [1b/8],
[11a/9], [11a/13], [11b/8],
[16a/13], [23a/1], [30a/4], [34b/1],
[4a/8], [12b/6], [24a/6], [26b/8],
[35a/2], [4a/10], [11b/1], [16a/12],
[19b/10], [25b/1], [26b/8],
[30a/3], [30a/4], [32b/10], [33a/3],
[33a/8], [34b/12], [35a/2], [2b/3],
[7b/9], [11a/12], [21a/13],
[22b/10], [22b/13], [23a/1],
[30a/5], [2b/2], [22b/13], [31b/9],
[32a/8], [33a/4], [35a/3].

bizim: 1. Çoğul birinci kişi zamirinin
iyelik eki almış biçimi [4b/3],
[21a/12], [32b/1].

boğaz: 1. Boynun ön bölümü ve bu
bölümü oluşturan organlar, imik.
[33a/9], [33a/6], [33a/13].

boyun: 1. Gövdenin başla omuz arasında kalan bölgesi [22b/11], [22b/12], [31a/3].

bölük: 1. Bir bütünden ayrılmış olan parça, kısım [9b/10], [11b/1], [13b/2].

böyle: 1. Bu türlü, bu tarzda, bunun gibi Derece [13a/7], [22a/2], [23a/12], [25a/9], [27a/9], [27a/12], [29b/5], [30a/9], [32b/2], [32b/3].

bu: 1. Yerde, zamanda veya söz zincirinde en yakın olanı gösterir. 2. En yakında bulunan bir varlığı veya biraz önce anılan bir şeyi işaret yolu ile belirtmek için kullanılır (Çekim sırasında bunu, buna, bunda, bundan, biçimlerine girer. Çokluk biçimi bunlar) [2a/10], [2a/11], [2b/13], [3a/7], [3a/9], [3b/1], [4a/5], [4a/6], [4a/10], [4a/12], [4b/2], [4b/4], [4b/5], [5a/2], [5b/5], [5b/9], [6b/7], [6b/8], [7a/11], [7b/5], [7b/9], [7b/13], [8a/2], [8a/12], [9a/8], [9b/3], [10b/9], [10b/11], [11a/1], [11a/10], [11a/11], [11b/9], [11b/12], [12b/9], [13a/10], [13b/3], [14b/2], [15a/4], [14b/13], [15a/1], [15a/2], [15a/3], [23a/2], [23a/6], [29b/1], [16a/6], [16b/3], [17b/9], [18a/2], [19b/1], [19b/1], [19b/7], [20a/9], [20b/13], [21a/8], [21a/9], [22a/4], [22a/11], [24a/1], [24a/7], [24a/11], [25a/2], [25a/3], [25b/2], [26b/8], [27b/5], [27b/6], [28b/1], [28b/9], [28b/10], [29a/2], [29a/11], [29b/1], [30a/2], [31a/2], [31a/2], [31a/3], [31a/4], [31a/5], [31a/6], [31a/7], [31a/8], [31b/13], [32b/3], [33a/2], [33b/4], [33b/9], [33b/13], [34a/9], [34b/11], [34b/12], [35a/3].

bugün: 1. İçinde bulunduğumuz gün. [4a/4], [4a/5], [18a/1], [28b/8], [29a/6], [29a/7], [29a/12], [30a/9], [34a/7].

buğur:(F. i.) Tütsü [30a/13].

bul-: 1. Arayarak veya aramadan, bir şeyle, bir kimse ile karşılaşmak; bir şeyi elde etmek. 2. Kaybedilen bir şeyi yeniden ele geçirmek. 3. Varlığı bilinmeyen bir şeyi ortaya çıkarmak, keşfetmek. Hatırlamak [7a/9], [7a/10], [7b/12], [14a/2], [15b/10], [20a/11], [13a/11], [13b/1], [13b/5], [15b/11], [11b/10], [14b/9], [16a/2], [17b/7], [6a/7], [3b/3], [5a /3], [6a/11], [8a/3], [10a/1], [11a/12], [11b/13], [15a/5], [16b/4], [21a/1], [24a/12], [10b/11], [34a/6], [8a/12], [4a/13], [4b/11], [12b/5], [16a/10], [21b/1], [21b/9], [9b/2], [14b/8], [17b/4], [5b/10], [28b/10], [12b/13], [12a/8], [23b/6], [23b/8], [31b/10], [35b/12], [23b/5], [4b/4], [23b/7], [16a/13], [23b/5], [17a/3], [17a/4].

buluş-: 1. Bir araya gelmek 2. Kavuşmak [23b/4], [31a/1].

bulut: 1. Atmosferdeki su damlacıkları ve buz taneciklerinin görülebilir yoğunluk kazanmasıyla oluşan, biçimleri, yükseklikleri ve yol açtıkları hava olaylarıyla birbirinden ayrılan yığınlar [18a/12].

buna: 1. Bu zamirinin yönelme eki almış durumu. [14b/7], [27b/5], [33a/11].

bunda: 1. Bu zamirinin kalma durumu [17b/5], [19b/6], [21a/13], [21b/8], [22b/13], [25a/8], [28a/6], [31b/4], [31b/5], [33b/5], [33b/6].

bundan: 1. Bu zamirinin çıkma eki almış durumu [20a/8], [22b/10].

bunlar: Bu zamirinin çoğul eki almış durumu [3a/8], [6a/4], [8b/9], [8b/10], [8b/12], [9b/6], [13a/13], [17a/12], [32a/9], [32b/11],

[33a/10], [34b/3], [34b/11],
[32b/2], [15b/7].

bunı: Bu zamirinin belirtme eki almış durumu [9a/6], [12b/9], [21b/9], [26b/8], [31a/8].

Burāk: (Ar. i.) Hz. Muhammed'in Mî-raç'ta bindiği binek [19b/4], [20b/7], [20b/7].

burûc: (Ar. i. burc'un c.) Hisarlar, kuleler [19b/13].

buyruğ: 1. Belirli bir davranış ta bulunmaya zorlayıcı söz, emir, ferman. [35a/8].

buyur-: 1. Bir şeyin yapılmasını veya yapılmamasını kesin olarak söylemek, emretmek [7a/5], [35a/12].

bülbül: (Ar. belâbil) Güzel öten mâruf kuş [4a/8], [4a/9], [4b/8], [8b/2], [10b/6], [10b/7], [31b/13], [35b/13].

bülbülân: (F. i. bülbül'ün c.) Bülbüller [4a/8], [10b/6].

bülbülü: (Ar. i.) Emzikli su kabı. [35b/13].

bünyâd: (F. i.) 1. Asıl, esas, temel. [1b/7].

büt: (F. bütan) 1. Heykel, put, sanem [16a/3].

büt-hâne: (F.) Puthâne [15b/1].

büyü-: 1. Organizmanın bütününde veya bu bütünün bir bölümünde, boyutlar artmak, irileşmek, eskisinden büyük duruma gelmek. 2. Yetişmek [17a/8], [31a/2].

C

cân: (F. i.) 1. Can, ruh. 2. Hayat, yaşayış. 3. Gönül [2b/9], [3b/3], [4a/3], [4a/8], [5a/3], [6a/6], [6a/11], [6b/6], [7a/9], [7a/10], [7a/11], [8a/3], [10a/1], [10b/6], [10b/9], [10b/10], [11b/9], [11b/13], [12b/2], [12b/8],

[12b/9], [13a/2], [13b/3], [14a/2], [14a/6], [15a/5], [15b/10], [16b/4], [17a/3], [17a/9], [17a/11], [21a/1], [21b/4], [22a/3], [22b/9], [23b/1], [24a/4], [24a/10], [24a/12], [24b/11], [24b/13], [27b/3], [27b/4], [28a/5], [28a/12], [29a/1], [29a/6], [29b/1], [29b/4], [29b/5], [29b/13], [30a/8], [30b/5], [31a/1], [31b/1], [33b/5], [34b/11].

cânân: (F. s.) 1. Allah [27b/4], [31a/1].

cahîm: (Ar.) Cehennem gibi [33b/7].

cebbâr: 1. Kuvvet ve kudret sahibi, Allah. [2a/3].

cebr: (Ar. i.) 1. Zor, zorlama [28a/6], [31a/2].

Cebrâ'il: (Ar. i.) Peygamberlere emir ve vahy'e vâsita ve memur olan dört büyük melekten biri [7a/4], [7a/5], [13a/8], [14b/6], [19b/6], [19b/8], [20a/5], [20a/7], [20b/7], [21a/11], [21b/13], [22a/2], [23a/4], [23a/7], [35a/12].

cedd: (Ar. ecdâd) Dede, büyük baba ananın veya babanın babası [15b/4].

cefâ: (Ar. i.) 1. Ezizet, incitme [31b/7], [33b/9], [35a/10].

cehd: (Ar. i.) 1. Çalışma, çabalama [27a/9].

cehūd: (Ar. i.) Yahudi, çift [35b/3].

cehennem: (Ar. i.) 1. Ahirette, günahkâr kulların gideceği azap yeri, tamu. Yedi kattır [cehennem, saîr, sakar, cahîm, hutame, lâzî, hâviye veya derk-i esfel] [16b/1].

Celîl: (Ar. s. celâl'den) 1. Büyük, ulu. [vezir veya mü-şîrlere ve onların dâirelerine hitaben yazılırdı. Bu rütbeden aşağı olanlara da "behiyye", "aliyye" şeklinde hitâb olunurdu [7a/9], [21a/11], [3a/5],

[14a/7], [21b/13], [23a/4], [23a/7], [7b/11], [9a/1], [9b/3].

celâl: (Ar. i.) 1. Büyüklük, ululuk. [3a/12]

cem': (Ar. cumû) 1. Toplama, yığma. Çoğul [4b/13], [8b/8], [8b/11], [11b/2], [11b/11], [14b/9], [18a/8], [18a/12], [21b/2], [24b/7], [25b/3], [27b/1], [30a/11].

cemâl: (Ar. i.) 1. Yüz güzelliği [20a/11].

cemâli: (Ar. s.) Güzellikle, kusursuzlukla ilgili [14a/10], [15a/1].

cem'i: (Ar. s. cem'iyet'den) 1. Cemiyete ait, cemiyetle ilgili [14b/9], [18a/8], [18a/12], [24b/7].

cem'iyet: (Ar. cem'iyât) 1. Toplum, toplu hâlde bulunma, heyet, cemaat [13a/5].

cennât: (Ar. i. cennet'in c.) Cennetler uçmaklar; bahçeler [6b/4], [10a/13], [16b/11].

cennet: (Ar. cinân, cennât) 1. Uçmak. 2. Çok ferah ve havadar yer. Sekiz cennet vardır [dâr-ül-celâl, dâr-üs-selâm cennet-ül-me'vâ, cennet-ül-huld, cennet-ün-naim, cennet-ül-firdevs, cennet-ül-karar cennet-ül-adn] [2a/12], [4b/4], [6a/8], [12a/10], [33b/8], [7a/5], [7a/6], [20a/12], [15a/2], [35b/9], [27a/11], [7b/6], [7a/7], [3a/13].

cerâhat: (Ar. cerahat) 1. İrin; yara [28a/10].

cevâb (Ar. s.) Cevap, karşılık. [26b/3], [26a/13], [26b/8], [26a/9], [26a/12], [26b/2].

cezâ: (Ar. i.) 1. Ceza, karşılık [iyi veya kötü], azap [35b/10].

Cibr'il: (Ar. i.) Cebrâîl, Cebreîl [24a/2].

ciger: 1. Yürek, iç [28b/5].

cihân: (F. i.) Dünyâ, âlem. [2a/9], [2a/10], [3a/3], [3a/7], [5b/5],

[5b/9], [7b/5] [9a/7], [14a/3], [14b/1], [19b/4], [20b/2], [21a/7], [21b/4], [25a/7], [25a/11], [28b/1], [28b/11], [30a/1], [31a/10], [33b/13], [33b/3].

cinân: (Ar. i. cennet'in c.) Cennetler, uçmaklar; bahçeler [5b/13].

cinn : (Ar. i.) 1. Gözle görünmez, lâtif cisimlerden ibaret bir yaratık (mahlûk) [25a/1].

cism: (Ar. ecsâm) 1. Beden, gövde [6a/7], [11b/5], [22b/7], [31b/3].

civân: Genç [doğrusu "cevân" ve "cûvân" dır] [15b/3].

cum'a: (Ar. i. cem'den). c. cum'ât, cummeât, cumuât) 1. Perşembeden sonra gelen gün [8b/13].

cüdâ: (F. s.) Ayı, ayrı düşmüş, ayrılmış. [14a/8].

cürm: (Ar. cürüm, cerâim) Suç [25a/12].

cüş: (F. i.) 1. Coşma, kaynama [4b/9].

cümle: (Ar. cümel) 1. Bütün, hep, birlikte. 2. Herkes, insanlar, el âlem [2a/3], [2a/10], [2b/7], [3a/7], [3a/8], [7b/1], [7b/2], [7b/10], [9b/1], [10b/12], [11a/7], [11a/13], [14a/2], [14a/3], [15b/2], [16a/3], [16a/4], [16a/8], [20a/2], [22a/1], [25a/1], [30b/8], [32a/9], [35b/5], [26b/13], [14a/8], [9a/12], [25a/2], [32b/4], [3a/9], [20a/7].

Ç

çağır-: 1. Herhangi birinin bir yere gelmesini istemek, davet etmek. [13a/9], [16a/4].

çâre: (F. i.) 1. İlâç, devâ, tedbir [25a/4].

çarh: (F. i.) 1. Felek, gökyüzü, sema 2. devreden, dönen [19b/3], [21b/5].

çayır: 1. Üzerinde gür ot biten düz ve nemli yer [17a/8].

çek-: 1. Bir şeyi tutup kendine veya başka bir yöne doğru yürütmek. 2. Uğramak, dayanmak, katlanmak. 3. Yüklenmek, üzerine almak, etkisi altında bulunmak [20b/7], [26b/2], [26a/12], [31a/8].

çemen: (F. i.) 1. Yeşil ve kısa otlarla örtülü yer, çimen [17a/8].

çevre: 1. Bir şeyin yakını, dolayı, etraf [33b/13].

çık-: 1. Ayrılmak, ilgisini kesmek. 2. Sıyrılmak, ayrılmak. 3. Bir şeyin yukarısına varmak veya yükselmek. 4. Olmak, bulunmak, var olmak. 5. Yayılmak. 6. Gitmek, ayrılmak, varmak [8b/7], [14b/2], [14b/3], [17b/5], [17b/11], [18a/5], [21b/4], [31a/11], [33a/11], [34b/4].

çırak: 1. Zanaat öğrenmek için bir ustanın yanında çalışan kimse [3a/3].

çin: (F. i.) 1. Kıvrım, büküm, çatıklık, buruşukluk. [33b/10].

çok: 1. Sayı, nicelik, değer, güç, derece vb. bakımından büyük ve aşırı olan, az karşıtı. 2. Sayı, güçlük, süre vb. bakımından aşırılık bildirir [9a/5], [14b/9], [19b/3], [20a/1], [23a/8], [28b/13], [31b/7], [23a/6], [20b/2], [28a/9].

çözül-: 1. Çözmek işine konu olmak. [33b/1].

çü : (F. e.) Gibi [17a /1].

çün: (F. e.) 1. Gibi. 2. nasıl, nice. 3. çünkü, mademki [2a/7], [4b/5], [7a/8], [9a/6], [12a/10], [19b/9], [20a/5], [20a/9], [20a/11], [20b/6], [20b/12], [21a/10], [21b/1], [21b/2], [21b/3], [22a/2], [22a/3], [22a/4], [22a/9], [22a/11], [22a/13], [22b/6], [22b/12], [23b/8], [24a/1], [24a/3], [24a/8], [24a/9], [25a/5], [28b/1], [29b/2], [31a/8], [31b/1], [31b/4], [31b/5], [33b/1], [34a/9].

çünkü: (F. e.) Şundan dolayı ki, şu sebepten ki, zîrâ [8b/4], [19b/11], [22a/13], [23a/12], [24a/2], [24b/11], [28a/4], [31b/7], [32a/11], [34b/3], [18a/2], [24a/7], [24a/9], [28b/10].

D

da: 1. Kendinden önceki ve sonraki söz veya söz öbeği ile bağ kurar. 2. Ancak, fakat, ama anlamı verir [4a/6], [5b/3], [8b/12], [12b/12], [12b/13], [16a/1], [33a/9], [35b/4].

dağ-: (F. i.) 1. Yanık yarası [34a/2], [30b/5], [27a/5].

dahı: 1. Da, de [2b/8], [4b/5], [4b/12], [11a/8], [11a/9], [11a/9], [11a/11], [11b/2], [11b/5], [12b/10], [12b/12], [15b/7], [16a/4], [22a/10], [23a/5], [23b/5], [23b/7], [23b/7], [23b/12], [26a/11], [26a/12], [27b/11], [28a/9], [32a/9], [32b/9], [33b/8], [33b/9], [34a/5], [34a/5].

dâ'im: (Ar. s. devam'dan). 1. Devamlı, sürekli [7b/13], [27a/12].

dâ'imâ: (Ar. zf. devam'dan) Bir düziye, her vakit. [16b/1], [4a /12], [31b/9].

dâ'ıyan: (Ar. s. dâî'nin c.) Dua edenler, duacılar [5b/2].

dâne : (Ar. i.) 1. Tane, tohum [14b/11].

darıl-: 1. Gücenmek, kırılmak, alınmak, incinmek [5a/ 1].

dârü'l-bekâ: ("ka" uzun okunur, Ar.) Âhiret [31b/3].

da'vâ: (Ar. deâvî) 1. Mesele [32b/2].

da'vet: (Ar. i.) Çağırma, çağrı; ziyafet; dua [20b/8].

dâye: (F. i.) Dadı, bir veya birkaç çocuğa bakmakla görevli hizmetçi

- kadın.[17a/3], [17a/41], [7a/12], [17a/9].
- de-:** 1. Söylemek, söz söylemek. 2. Demek kelimesi düşünmek, oranlamak, ummak, istemek veya erişmek gibi anlamlara da gelebilir. [12b/8], [33a/2], [34b/7], [28a/2], [31a/5], [11a/12], [26b/1], [31b/12], [35b/1], [35b/9], [35a/6], [34b/12], [13a/10], [15b/5], [24a/10], [18a/8], [21a/13], [22a/6], [29a/11], [27a/7], [9b/1], [3b/1], [5a/2], [8a/2], [11b/12], [8b/6], [15a/4], [20b/13], [16b/3], [35b/13], [33a/5], [8b/9], [9a/9], [22b/7], [32b/1], [20b/4], [32b/2], [1b/8], [1b/9], [2b/4], [2b/9], [16a/9], [27a/12].
- dede :** 1. (evlât için) Babanın veya ananın babası, büyük baba [7b/7], [9b/1], [22b/13], [23a/1], [24b/12], [29a/2], [30a/4], [23a/2], [17a /1].
- defin:** (A. s. defn'den) Gömülmüş, gömülü [26a/8].
- değil:** İsim cümlesinde yükleme veya başka öğelere olumsuzluk anlamı veren kelime [27a/10], [27b/2].
- degin:** Kadar, dek gibi bir işin bir durumun sona erdiği zamanı veya yeri gösterir [9a/5], [9b/9], [32a/11], [34b/2], [35b/7].
- dek:** Kadar, gibi bir işin sona erdiği noktayı veya zamanı anlatır [3b/2], [5a/2], [8a/2], [11b/12], [15a/4], [16b/3], [20b/13], [24a/11], [27b/9], [28a/2], [28a/6].
- delîl:** (Ar. delâil, edille) 1. Kılavuz, rehber, yol gösterici [3a/10], [7a/4].
- dem:** (F. i.) 1.Soluk, nefes. 2. An, vakit, saat zaman [6b/11], [8b/10], [9a/4], [10b/6], [10b/10], [13a/6], [13a/13], [14b/4], [16a/11], [17a/6], [7b/4] [17b/11], [18a/2], [19b/11], [20b/9], [21b/2], [21b/4], [21b/10], [22a/3], [22a/6], [22a/7], [22b/12], [24a/3], [27a/10], [27b/6], [27b/13], [28b/6], [29a/2], [29a/8], [29a/12], [30a/12], [30b/12], [31a/1], [31a/11], [31b/1], [32b/9], [34b/9], [35b/4], [20a/9], [22b/11], [27a/10], [16a/1], [34b/3].
- deñiz:** 1. Yer kabuğunun çukur bölümlerini kaplayan, birbiriyle bağlantılı, tuzlu su kütlesi. [11a/7]
- derd:** (F. i.) 1. Dert, gam, keder, kasavet, tasa, kaygı [1b/8], [4a/5], [22a/9], [34b/4], [4a/5], [28a/11], [23b/9], [4b/6], [22a/12], [28b/10], [31b/10], [35b/12], [23b/1], [4a/13], [22b/9], [24a/4], [34a/7], [14a/11], [35a/11], [2b/1], [35a/9].
- dergâh:**(F. i.) 1. Tekke [4a/4].
- dermân:** 1. Çare, önlem, tedbir. 2. İlaç, deva. [4a/13], [14a/5], [14a/11], [22b/9], [23b/1], [24a/4], [34a/7], [35a/9], [35a/11].
- dervîş:** (F. i.) 1. Allah için alçak gönüllülüğü ve fıkârâlığı kabul eden veya bir tarikata bağlı bulunan kimse. [11a/12]
- derya:** (F. i.) Deniz [4b/9].
- des:** (F. i.) Eş, benzer [23b/2].
- dest:** (F. i.) El [2a/2], [2b/11], [5b/13], [14a/10], [35a/4].
- destûr:** (F. i.) 1. İzin, müsâade, ruhsat [4a/10], [23a/11].
- devlet:** (Ar. düvel) 1. bir hükümet idaresinde teşkilâtlandırılmış olan siyâsî topluluk [7a/9].
- devr:** (Ar. edvar) 1. Geçmişî gözden geçirme, anma [7b/12].
- devşir-:** 1. Bir araya getirmek, derlemek, toplamak [15b/7], [28b/7].

dîdâr: (F. i.) 1.Yüz, çehre [3a/13], [15a/2].

didi: Dedi [7b/3], [9a/7], [9a/8], [9a/9], [9b/3], [12b/5], [16a/13], [20a/7], [20b/2], [21a/12], [21a/12], [21b/1], [21b/13], [22a/1], [22a/1], [22a/2], [22a/7], [22a/8], [22a/10], [22b/2], [22b/6], [22b/9], [23a/2], [23a/4], [23a/6], [23a/6], [23a/7], [23a/13], [23b/1], [23b/3], [23b/6], [23b/7], [23b/8], [23b/12], [23b/13], [24a/1], [24a/4], [24a/5], [24a/8], [27b/6], [27b/10], [28a/5], [28b/4], [28b/11], [29a/2], [29a/9], [29b/3], [29b/5], [29b/13], [30b/12], [31a/12], [33a/9], [33b/2], [35a/13], [23b/5], [17b/5], [9b/11], [14a/3], [15b/11], [17a/4], [17b/7], [19b/10], [22b/13], [25a/4], [27b/1], [28b/8], [30a/2], [31b/2], [32b/1], [33a/8], [35a/2], [24b/12].

dihân: (Ar. i.) 1.Kırmızı sahtiyan [6a/2].

dik-: 1. Bir cismi dik olarak durdurmak [12b/10], [12b/11], [12b/12].

dil: (F. i.) 1. Gönül, yürek, kalb [33b/2], [2a/1], [11a/10], [2b/5], [34b/11], [25a/1], [2b/10], [8b/2].

dildâr: (F.) 1. Birinin gönlünü almış, sevgili [25a/11].

dile-: 1. Birinden bir şeyin yapılmasını istemek, rica etmek, arzu etmek. 2. Biri için bir dilekte bulunmak [19b/7], [29a/1], [33b/1], [2b/13], [5b/5], [12b/7], [14b/4], [20b/2], [20b/3], [2a/5], [31a/9], [4b/7], [6a/11], [33a/3], [4b/3], [11b/7], [23a/6], [3b/3], [8a/3], [10a/1], [11b/13], [16b/4], [21a/1], [24a/12], [32a/1], [23b/13], [6a/10], [31b/10], [34a/12], [35b/12], [4b/1]

dilek: Bir kimsenin dilediği şey, istek, talep, rica, murat [17a/12], [23a/2], [23b/11], [32b/6], [20b/3], [23a/6], [29b/1], [32b/8].

dîn: (Ar. edyân) Allah'a inanma ve bağlanma. dîn [22b/1], [17a/2], [35b/6], [26b/5], [32b/12], [4b/13], [14a/1], [32a/6], [32a/6], [35b/6], [35b/8], [4b/6], [35b/7], [9b/13], [32a/5].

diñle: 1. İşitmek için kulak vermek. 2. Birinin sözünü, öğüdünü kabul edip gereğince davranmak. [5a/1], [4b/13], [25b/6], [1a/9], [6b/6], [6b/9], [10b/6], [11a/2], [12b/1], [21a/7], [21b/12], [27b/1], [27b/10], [29a/11], [30b/13], [32a/2], [35a/5], [28b/10], [4b/6], [3a/9], [4 a /12], [11b/2], [12b/2], [29a/1].

diriğâ: ("ga" uzun okunur, F. zf.) Yazık, eyvahlar olsun! [28a/7].

diril-: 1.Yaşamak, canlanmak, hayata gelmek [9a/1], [10b/11]

diş: 1. Çene kemiklerinin üstüne dizili, ısırp koparmaya ve çiğnemeye yarayan sert, beyaz organlardan her biri [34a/6].

ditre- : 1. Titremek. 2. Birinden veya bir şeyden korkmak, korkuya kapılmak. [22a/13], [24a/2], [24a/10], [28b/3], [29b/7], [30b/8], [23b/10].

divâr: (F. i.) duvar [12b/4].

diz: 1. Kaval, baldır ve uyluk kemiğinin birleştiği yer [17a /1], [28b/12]

dizâr: (F.) Kale muhafızı. [4b/4], [11b/1], [11b/6], [11b/10], [8b/1], [16b/2], [11b/11], [2b/3], [5b/7].

dost: (F. dostân) 1. Sevilen kimse, yakın arkadaş, muhib, yar. [11b/1], [11b/10], [11b/6] [20a/6], [27a/9].

dök-: 1. Akıtmak, düşürmek [5a/1], [28b/2], [29a/7], [29b/12], [31a/7], [9a/13], [11b/2].

dön: 1. Geri gelmek, geri gitmek. 2. Yönelmek. 3. Durumdan duruma geçmek, değişmek, olduğundan daha değişik bir durum almak. [35b/7], [8b/5], [35a/5], [35b/6], [33a/4], [9a/10], [11b/7], [23a/11].

dört: Dört sayısı ve bu sayıyı gösteren rakam [9a/5], [13a/12], [13a/13], [18a/11].

dördünci: Dört sayısının sıra sıfatı, sırada üçüncüden sonra gelen [6a/3].

döşe-: 1. Açıp yaymak; kumaş, halı gibi şeyleri bir yeri iyice örtecek biçimde sermek [13a/7].

dövün-: 1. Aşırı üzüntü, çaresizlik, pişmanlık duyarak çırpınmak, kendi kendini dövmek [9b/6].

du'â: (Ar. ed'îye) 1. Allah'a yalvarma, niyaz [2a/13], [4b/2], [4b/3].

dur-: 1. Hareketsiz kalmak 2. İşlemez olmak [1b/9], [2a/9], [10b/9], [11a/3], [11a/5], [20b/1], [21a/12], [23b/11], [25a/9], [25a/13], [26b/4], [26b/6], [30a/2], [32b/8], [28a/11], [5a/7], [32a/13], [32b/9], [21b/9].

dü: (F. s.) İki [2a/10].

dü-‘âlem: İki dünyâ (dünyâ ve âhiret) [8b/13].

dügün: Evlenme dolayısıyla yapılan tören, eğlence [30a/9].

dükkân: (Ar. dekâkîn) İçinde öteberi satılan oda, yer. [Farsça'sı "dukan" dır] [10b/8].

dün ü gün: (zf) Her zaman, gece gündüz, sürekli. [10b/10], [17a /7], [17a/11].

dünyâ: (Ar. i.) 1. İçinde yaşadığımız âlem, yer yuvarlağı [3a/b], [3b/9], [4a/1], [11b/8], [12a/7], [14b/1], [14b/2], [14b/3], [16a/12], [21b/5], [21b/7], [23a/2], [26b/13], [29a/11], [29a/13].

dürdâne: (F.) 1. İnci tanesi [7b/11].

dürr: (Ar. i.) İnci [4b/7], [14b/11], [18a/3].

düş-: 1. Yukarıdan inmek, nüzul etmek. 2. Tesadüf etmek, tutulmak, vuku bulmak, zuhur etmek. 3. Kıymetçe aşağıya inmek, kıymeti olmamak [8b/4], [8 b/6], [8b/12], [8b/13], [12b/8], [12b/9], [18a/3], [27b/8], [30a/3], [16a/3], [30b/2], [8b/5], [15b/7], [25a/2], [28a/8], [14a/10], [11a/13], [28b/3], [7b/11], [15a/3].

düş : Rüya, vakıa, âlem-i ma'nâ [8b/7]

düşmân: (F. s.) Düşman, yağı [16b/1].

düşün- : 1. Aklından geçirmek, göz önüne getirmek, muhakeme etmek [9b/4].

E

ebter: (Ar. s.) 1. Kuyruğu kesik [hayvan] [2a/2]İ

ebû: (Ar. i.) Baba, ata [18a/6].

Ebûbekir:(Bekir'in babası) (Ar. i.) ilk hâlife Hz. Ebûbekir. ["Sıddîk" lakabıyla anılır] [5b/13], [22a/10], [22a/12], [22b/5], [22b/6], [30b/12].

Ebû Talîb: Hz. Muhammed'in amcası [18a/6].

ecdâd: (Ar. i. cedd'in c.) Dedeler, büyük babalar, atalar [7b/10].

ecel: (Ar. âcâl) Muayyen olan vâde ömrün sonu, hayâtın son demi [23a/3], [29a/3].

ecma‘în:(Ar. zf.) Hepsi, cümlesi, topu [25b/5].

eczâ: (Ar. i. cüz'Un c.) 1 Parçalar, kısımlar [7a/11].

efgân: (F. i.) İztırap ile haykırma, bağırıp çağırma; inleme, bağırma [28b/2], [30b/3].

efkâr: (Ar. i. fikr'in c.) 1. Düşünceler, [17b/3].

eflâk: (Ar. i. felek'in c.) 1. Semâlar, felekler, gökler, küreler; zamanlar. [19b/13].

efvâh: (Ar. i. fem ve fevh'in c.) Ağızlar; menfezler, ağıza benzeyen her türlü delikler. [10a/8]

eğer: (F. e.) Şart edatıdır; eğer, şayet manasınadır, ["ise, -iseler, isen, -iseniz, isem, -isek" kelimelerinden önce gelir; bâzan baştaki vokal düşerek "-ger" şeklinde kullanılır] [26a/13]

ehâd: (Ar. s.) Tek, bir, ilk sayı [5a/8], [5a/9].

ehl: (Ar. ehâlî) 1. Sahip, mâlik, mutasarrıf olan [2b/5], [4a/5], [4b/6], [4b/13], [9a/12], [20a/2], [20a/3], [23a/13], [26b/7], [26b/13], [31b/7], [31b/6], [31b/4].

el: 1. Kolun bilekten parmak uçlarına kadar olan, tutmaya ve iş yapmaya yarayan bölümü. [33a/11], [27b/4], [10a/11], [11a/12], [13a/6], [22b/3], [6b/6], [31a/13], [31a/11], [27b/3].

emîn: (Ar. ümenâ) 1. Emniyet sahibi, korkusuz; birine emniyet eden, güvenen; şüphe etmeyen; kendisine güvenilen [kimse, şey] [7a/1], [13a/4], [19b/8], [22a/6], [23a/10], [24a/10], [30a/4], [35b/8], [24a/2].

emr: (Ar. evâmir) 1. İş buyurma, buyruk, buyrultu, [ağızdan veya yazı ile], [6b/11], [7b/1], [23a/12], [13a/7], [20b/6], [23a/9], [24a/5], [26a/9], [27b/5], [2[22b/1], 8a/3], [6b/13], [25a/4], [21b/11].

emzür: Kadın veya dişi hayvan memesindeki sütü yavruya vermek [17a/3], [17a/7], [33b/12], [34b/9].

enbiyâ: (Ar. i. nebî'nin c.) Müstakil şeriat sahibi olmayan peygamberler, yalvaçlar [5b/9], [12a/8], [19b/10], [25b/1], [29b/10].

enhâr: (Ar. i. nehr'in c.) Irmaklar, çaylar [16 b /11]

enşârî: (Ar. s. ve i.) ensârdan olan kimse, [ensâr Medine'deki "evs" ve "Hazrec" kabilelerine mensup. Hicretten sonra, Hz. Muhammed'e din uğrunda yardımcı olan kimseler] [10b/3].

ensâru'l-lâh: Allah yolunda Hz. Muhammed'e yardım edenler [10b/2], [10b/4]

envâ': (Ar. i. nev'in c.) Çeşitler, türlüler [7b/6].

eren: 1. Benliğinden sıyrılmış, özvarlığından geçmiş, kendini Tanrı'ya adanmış, ermiş, evliya, veli [8b/6].

ervâh: (Ar. i. rûh'un c.) Canlar, hayâtın cevherleri [3a/2], [19b/10], [29b/8], [29b/10].

eşhâb: (Ar. s. sâhib ve sahb'ın c.) 1. Peygamberimizi görmek ve sohbetine ermek şerefini kazanmış kimseler. [21b/2], [32a/7].

esen: Hiçbir hastalığı, vücutça hiçbir eksikliği olmayan, sağlıklı, sıhhatli, salim [29a/13].

eski: 1. Çıkışından beri çok zaman geçmiş olan, kadim, atik, dirin, köhne [31a/2].

esmâ: (Ar. i.) İsimler [7a/13].

eşvâb: (Ar. i. sevb'in c.) Giyimler, giyecek şeyler [9a/9], [9a/10].

eşiddâ: (Ar. s. şedîd'in c.) Şiddetli davranan yiğitler. [8a/6]

eşya: (Ar. i. şey'in c.) Nesneler, mevcut olan şeyler, levazım; çamaşır, elbise, yolcunun sandığı, bavulu, çıkımı, sepeti; evin masası, koltuğu, kanapesi, perdesi ve benzerleri gibi nesneler. [3a/7]

ev: 1. Toplumda her ailenin ayrı olarak oturması ve yerleşmesi için yapılmış yer, hane, beyt, dar, mesken 2. Aile [3b/6], [9b/10], [12b/4], [12b/9], [12b/13], [15a/10], [15b/13], [22a/2], [22b/8], [27b/13], [28b/6], [28b/7], [29b/8].

evfâ: (Ar. s. vefâ'dan) 1. Daha (en, pek) vefalı, cana yakın, sözünde duran [12a/5]

evlâd: (Ar. i. veled'in c.) 1. Çoluk, çocuk. 2. [Türkçe'de müfred olarak kullanılır] [2a/13], [17a/12]

evşâf: (Ar. i. vasfın c.) Sıfatlar, kaliteler.[4b/11]

evvel: (Ar. evâil) 1. Önce, ilk, birinci, ibtidâ, başlangıç. [1b/7], [1b/8], [1b/9], [2a/3], [5b/12], [5b/13], [6b/1], [7b/5], [12a/11], [13b/10], [21a/1], [261/10], [26b/9], [26b/12], [31b/12], [34b/11], [20a/1].

ey: (Ar. F.) Nida için ve nidaya cevap için kullanılır; "hey, yahu, bana bak!" gibi mânâlara gelir. ["İranlılar "iy" de derler] [6a/4], [6b/6], [8b/9], [8b/12], [11a/7], [12b/1], [14a/4], [20a/7], [22b/13], [23a/1], [23a/10], [23b/2], [23b/3], [23b/6], [24a/1], [24a/4], [24b/12], [25a/9], [25a/11], [25b/3], [27a/7], [27a/11], [27b/2], [28a/7], [28b/4], [28b/8], [29a/1], [29a/4], [29b/1], [29b/3], [29b/13], [30b/7], [32a/2], [32b/11], [34b/10], [35a/9], [35a/9]

eydür: (ayıtmak) Eyitmek, söylemek, demek. Saz ozanlarının "aydur",

"eydür" gibi çekimli kullanılır [32b/3], [35b/12], [12b/3], [13a/11], [24b/13], [27a/8], [32b/4], [32b/5], [32b/6], [32b/8], [32b/9], [33a/1], [33a/2], [33a/5], [33a/10], [33a/12], [33b/3], [34a/10], [34a/13], [34b/8], [34b/11], [34b/13], [35a/4], [35a/9]

eyle: Etmek, yapmak [2b/2], [2b/3], [2b/10], [4a/7], [4a/9], [4b/1], [4b/8], [4b/9], [5b/5], [6a/1], [7a/13], [7a/13], [7b/8], [7b/12], [8a/1], [8b/6], [8b/8], [9a/13], [9b/8], [9b/13], [9b/13], [11a/4], [11b/1], [15b/1], [16a/10], [18a/2], [19b/8], [20a/10], [20a/10], [20b/9], [20b/9], [21a/9], [21b/1], [21b/2], [21b/2], [21b/10], [22a/8], [24a/3], [24a/8], [24b/11], [24b/11], [25a/11], [25a/11], [25a/10], [26b/8], [26b/10], [27b/2], [28b/2], [28b/10], [29b/5], [29b/6], [29b/12], [31a/7], [31b/8], [31b/9], [32a/1], [32b/2], [32b/10], [33a/1], [33a/9], [33a/8], [34a/8], [35b/8].

ezân: (Ar. i.) 1. Müslümanları ibâdete çağırarak için çok defa minareden, muayyen kelimeleri söylemek suretiyle, yüksek sesle yapılan davet. [Allâhü ekber Allâhü ekber, Allâhü ekber Allâhü ekber. Eşhedü en la ilahe il-1'Allah. Eşhedü en la ilahe il-1'Allah. Eşhedü enne Muhammeden Resûl-Ullah. Eşhedü enne Muhammeden Resûl-Ullah. Hayya-al esselâ, Hayya-al-esselâ, Hayya-al-el-felâh Hayya-al-el-felâh (sabah ezanlarında ilâveten es-salâtü hayrûn min-en-nevm). Allâhü ekber Allâhü ekber. La ilahe il1'Allah], (ezanı ilk kuyan zât Hz. Bilâl-i Habeşî'dir) [19b/8].

ezel: (Ar. i.) Başlangıcı olmayan geçmiş zaman, öncesizlik [zıddı "ebed" dir] [2b/12].

ezkâr: (Ar. i. zikr'in c.) 1. Anmalar, hatırlamalar, bildirmeler, söylemeler [17b/3].

F

faḥrî : (Ar. s.) 1. Şeref, onur için, parasız, maaşsız, aylıksız, ücretsiz görülen [iş] [2b/7], [16a/9], [12a/8], [14b/1], [31a/10].

fā'il: (Ar. fevâil, faale) 1. Te'sirli. [13b/11].

fakr: (Ar. i.) Fakirlik, yoksulluk, muhtaçlık züğürtlük [31a/2].

fânî: (Ar. s. fenâ'dan) 1. Ölümlü. [11b/8], [21a/8], [31b/3].

farz: (Ar. furûz). 2. Allah'ın, işlenmesi kat'î olarak lüzumlu, terki günah olan emirleri. [namaz; oruç; hac; zekât gibi] [7a/13], [20b/9]

faşl: (Ar. fusûl) 1. Ayrıntı; ayırma, ayrılma; kesme; kesinti; bölüm. [31b/11]

Fâtıma: (Ar. i.) Hz. Peygamberin ilk zevceleri Hz. Hadîce'den dünyâya gelen, dört kızının en küçüğüdür, [diğerleri Zeyneb, Ru-kiyye, Ümmü Külsûm'dur]. Hicretten 18 yıl önce 605 de Mekke'de dünyâya gelmiş, hicretten 11 yıl sonra, 632'de Medine'de vefat etmiştir. 18 yaşında Hz. Ali ile evlenmiş, Hz. Hasan ve Hüseyin'in, Ümmü Gülsûm, Zeyneb ve Rukiyye isimli kızların annesidir [kızlarına, ablalarının adını vermiştir]. Hz. Peygamberden sonra ancak 6 ay yaşamıştır. Lâkabı Zehra'dır [27a/3], [27a/4], [27b/6], [22a/4], [22b/9], [22b/11], [23b/1], [23b/5], [23b/7], [23b/9],

[23b/10], [24a/3], [24b/13], [29a/9], [29a/11], [31a/2], [31a/2], [31a/3], [31a/4], [31a/5], [31a/6], [31a/7], [31a/8].

fâtiha: (Ar. fevâtih) 1. Kur'ân-ı Kerîm'in birinci sûresi, fatiha sûresi ["elhamdü lillâhi rabb-il-âlemîn" diye başlayan sûre] [5b/12].

fazl: (Ar. fuzûl) 1. Fazlalık, üstünlük. 3. İyilik, fazilet, erdem, lütuf. [5b/3], [8a/7], [4a/7], [24a/9], [14a/13].

felek: (Ar. eflâk, fülük) 1. Gökyüzü, semâ [19b/3], [30b/8], [30b/10].

fenâ: (Ar. i.) 1. Yok olma, yokluk, geçip gitme ["bulmak" fiili ile kullanılır], "beka" mn zıddı, [tasavvufta maddî varlıktan sıyrılıp hakka ulaşma]. [31b/4], [31b/5]

ferah: (Ar. i.) Gönül açıklığı, sevinç, sevinme. [12b/7], [28a/13]

ferişte: (F. i.) [aslı "firişte" dir]. (bkz: firişte).

firişte: (F. firişte-gân) 1. Melek [9b/10].

fermân: (F. i.) Emir, buyruk; [evvelce], pâdişâh tarafından verilen yazılı emir, berat, buyrultu [32b/7], [33b/8], [22b/1].

feryâd: (F. i.) 1. Haykırma, çılgılık, figan [9a/13], [24a/3].

feth: (Ar. fütûh; c.c. fütuhat) 1. Açma, açılma [5b/9], [25b/2].

fevḥ: (Ar. i.) Üst, üst taraf, yukarı [maddî, manevî], [müen. "fevkiyye"] [12a/5].

fevt: (Ar. i.) 1. Bir daha ele geçmemek üzere kaybetme, elden çıkarma, kaçırma [4a/5].

figân: ("ga" uzun okunur, F. i.) İztırap ile bağırıp çağırma, inleme [9b/6].

firāk: (Ar. i.) 1. Ayrılık, ayrılma [25a/3].

firdevs:(Ar. ferâdîs) 1. Cennet, uçmak. [16b/13].

fırkat: (Ar. i.) Dostlardan ve sâireden ayrılık, ayrılış [aslı "fûrkat" dir] [27a/7], [28a/8], [28a/13], [30a/3], [30a/5].

fıkr: (Ar. efkâr) 1. Fikir, düşünce [17b/3].

furkân: ("ka" uzun okunur, Ar. i.) 1. Kur'ân-ı Kerîm [5b/12], [14a/5].

furkat: (Ar. F.) Ayrılık [22a/9], [23a/1], [24b/12], [21a/8], [25a/1], [30a/6].

G

ğaflet: (Ar. i.) 1.İhmal, endişesizlik [6b/7], [13a/10], [7b/9], [20b/5].

ğafürü'r-Rahîm: Esirgeyen, suç bağışlayan [Allah]. [6b/3].

ğam: (F. i.)1. Keder, tasa, hüzn [14a/2], [15b/2], [35b/9], [16a/13].

ğam-ğîn: (Ar. F.) Kederli, tasalı, hüznü [9b/7].

ğam yememek: Kaygılanmamak, tasa etmemek, üzülmemek [35b/9].

ğani: (Ar. ağniyâ) 1. Allah'ın adlarından biridir. [2a/3], [7a/12], [11b/6], [14b/12], [25b/6]

ğarb: (Ar. gurûb) 1. Güneşin battığı taraf, günbatısı, batı [7a/2], [9b/12], [12b/11].

ğark: (Ar. i.) 1. Boğulma, boğma. [7a/6], [14a/1], [15b/3].

ğarîb: (Ar. s. gurbet ve garâbet'den. c. gurabâ) 1. Kimsesiz, zavallı [22b/13], [33b/10], [21a/13], [22b/10], [30a/2].

ğarka: (Ar. s.) Suyu batmış [24a/7], [30a/8].

ğayb: (Ar. s.c. guyûb) 1. Gizli olan, göze görünmeyen şey, kayıp şeyler [24a/2].

ğâyet: ("ga" uzun okunur, Ar. gayât) 1. Nihayet, uç, son. 2. zf. çok, fazla, son derece [13a/12], [27b/9], [30a/2], [32a/10], [25a/13],

ğayr: (Ar. s. ağyar) 1. Ayrı, başka, özge, artık, diğer, ma'dâ, değil [12b/8], [33a/11].

gece: 1. Güneş battıktan gün ağarmaya başlayıncaya kadar geçen süre, tün. 2.Bu süre içindeki karanlık. [8b/11], [8b/12], [9a/4], [12a/12], [12a/13], [12b/1], [12b/1], [12b/13], [13a/4], [13a/4], [13a/10], [14b/3], [14b/8], [15b/2], [15b/8], [16a/6], [16a/7], [19b/1], [27a/5], [27b/2], [29b/3], [30b/6], [30b/13], [19b/1], [8b/4], [15b/4], [32b/12], [8b/13], [12a/11], [12a/11].

geç-: 1. Bir yerden başka bir yere gitmek, mürur etmek. 2. Bir yere ve makama veya sadarete oturmak, nasp olunmak [35b/2], [19b/8], [22a/12], [22b/1], [29b/3], [33a/10], [34b/6], [20a/5], [22a/8], [20a/4], [16a/2], [28a/5].

gel-: 1. Bir yere gitmek, varmak. 2. Geriye dönmek. 3. Varmak, ulaşmak. 3. Zuhur etmek, peyda olmak, hasıl olmak [4a/5], [6b/6], [8a/12], [10b/6], [11a/12], [14 b /7], [20a/6], [22b/2], [22b/7], [24a/1], [24a/8], [27b/2], [27b/10], [29a/2], [33a/8], [33a/8], [35a/5], [10b/11], [33b/12], [6b/12], [7a/3], [31a/2], [31a/2], [31a/3], [31a/4], [31a/5], [31a/6], [31a/7], [31a/8], [13a/11], [28b/11], [29b/13], [34b/9], [8b/9], [31a/5], [9a/9], [7a/1], [7b/6], [7b/7], [7b/8], [9b/8], [12b/13], [13a/13], [13b/3], [14b/1], [14b/3], [14b/5], [14b/6],

[16a/10], [16a/12], [17a/12],
[17b/1], [17b/11], [20b/6],
[20b/9], [21b/8], [21b/13],
[22a/5], [22a/6], [22b/12], [23a/3],
[23a/7], [23a/12], [27b/6],
[28b/11], [29a/8], [30a/1], [30a/3],
[30b/1], [30b/9], [33a/2], [33b/1],
[34b/12], [35b/1], [2b/4],
[23b/11], [7a/3], [7b/1], [7b/2],
[8b/11], [12a/10], [13a/1], [20a/2],
[22b/8], [32a/11], [33a/7],
[23b/12], [12b/6], [28a/3],
[32b/8], [21b/1], [6a/8], [33b/13],
[7a/10], [17a/4], [32b/9],
[33b/11], [35a/7], [5b/9], [3a/8],
[12b/10], [26a/8], [32a/10],
[32a/10], [35b/3], [35b/2], [9a/8].

ger: (F. e.) "Eğer" kelimesinin kısaltılmışıdır, nazımda kullanılır. -ger (F. e.) isimlerin sonuna eklenen ve fâiliyet (yapıcılık) bildiren bir edat. [3b/1], [3b/3], [4a/10], [4b/10], [5a/2], [6a/11], [8a/2], [8a/3], [10a/1], [11a/7], [11b/12], [11b/13], [15a/4], [16b/3], [16b/4], [20a/8], [20b/13], [21a/1], [24a/11], [24a/12], [27b/3], [31b/5], [31b/7], [31b/10], [32b/10], [34a/11], [35b/12].

gerek: 1. Bir şeyin yapılabilmesinin veya olabilmesinin bağlı olduğu (şey), lâzım, yarar. 2. Mutlaka, kuşkusuz, muhakkak [17a/4], [23a/2], [25a/4], [26b/1], [28a/3], [28a/3].

getür-: 1. Vücuda getirmek, 2. Gelmesini sağlamak. 3. İcab etmek, vuku ve zuhuruna sebep olmak, vermek. [2b/7], [9a/5], [17b/10], [12b/12], [22b/4], [35b/4], [2b/10], [6b/13], [33b/1].

gevher: (F. i.) 1. Cevher, elmas. [4b/11], [5b/6], [10b/8], [10b/9], [10b/11], [10b/12].

geyik: Geyikgillerden, erkeklerinin başında uzun ve çatallı boynuzları

olan memeli hayvan (Cervuselaphus) [33a/7], [34b/2], [34b/3], [35a/13], [35b/7], [33a/11], [34b/1], [33a/3], [33a/6], [33a/13], [33a/12], [31b/11], [33a/1], [33a/10], [33b/1], [34a/11], [34a/12], [34b/4], [34b/13], [35a/4], [35a/8], [35a/12], [35b/1], [35b/3], [34b/6]. [12b/5], [12b/5], [13a/8], [15b/4], [17b/9], [17b/13], [9a/7], [13a/5], [3a/7], [21b/7], [34a/11], [34b/1].

ğilmân: (Ar. i. gulâm'ın c.) 1. Tüyü, bıyığı çıkmamış delikanlılar, gençler [14b/5].

gibi: 1. .-e benzer. 2. İ mişçesine, benzer biçimde [4b/9], [7a/6], [10b/7], [28a/11], [29b/11], [31b/13], [31b/13], [32b/13], [34b/6].

gir-: 1. Dışarıdan içeriye geçmek. 2. Sığmak. 3. Yer almak, katılmak, iltihak etmek [22b/2], [22b/7], [19b/3], [34b/4], [22b/4], [32a/13], [20a/12], [8b/2], [10b/7], [23a/11], [17b/2], [15b/5], [19b/5], [29a/8].

git-: 1. Bir yere doğru yönelmek. 2. Bir yerden veya bir işten ayrılmak. 3. Çıkmak, ulaşmak [7a/6], [12a/12], [18a/4], [9b/7], [35a/7], [29b/13], [30a/1], [17a/13], [12b/2], [17a/7], [17b/2], [18a/2], [20b/10], [22a/2], [28a/10], [28a/12], [30a/4], [31b/7], [30a/4], [23b/12], [10b/13], [10b/13], [10b/12], [20a/6], [7b/12], [8b/1], [29a/13], [35a/4], [13a/10], [23a/11], [11b/8], [14a/2], [25a/2], [6a/8], [31a/6].

giz: Sır [21b/5].

gizle-: 1. Saklamak, görünmeyecek, belli olmayacak bir yere veya bir duruma koymak [33b/11], [28a/7].

gizli: 1. Görünmez, belli olmaz bir durumda olan. 2. Saklı olarak, saklayarak [2b/12], [19b/1].

gök: 1. İçinde gök cisimlerinin hareket ettiği sonsuz boşluk, uzay, feza. 2. Yeryüzü üzerine mavi bir kubbe gibi kapanan boşluk, sema [19b/3], [24a/10], [19b/12], [33b/4], [12b/10], [5b/6], [19b/13], [9b/13], [33a/5], [16b/13]. [20a/1], [20a/2], [20a/3].

gölge: 1. Bir cismin ziyaya mani olmasıyla karanlıkta bıraktığı yer ki öbür cismin şekil ve suretini gösterir [18a/13].

gönder-: 1. Bir yere doğru yola çıkarmak, yollamak, ulaşmasını, gitmesini sağlamak, irsal etmek. 2. Yetki vererek gitmesini sağlamak. [14b/12], [11b/5], [13a/3], [35a/6], [35b/7].

göñül: (i.) 1. Sevgi, istek, düşünüş, anma, hatırlama vb. kalpte oluşan duyguların kaynağı [4a/3], [14a/11], [20a/9], [2b/7], [12b/9], [8b/3], [9b/8], [12a/9], [4a/3], [14a/11].

gör-: 1. Görme gücü ile varlıkları bütünüyle algılamak. 2. Anlamak, kavramak, sezmek. 3. İlayete nail olmak. 4. Belirli bir zamanın içinde bir olaya tanık olmak, yaşamak; izlemek [14 b/7], [16a/4], [23b/3], [30b/13], [32a/3], [35b/1], [35b/6], [9a/2], [9b/10], [12b/13], [13a/4], [14b/9], [14b/11], [17b/9], [19b/12], [20a/1], [22b/2], [24a/2], [29a/8], [31b/7], [32b/11], [33b/9], [35b/3], [9a/3], [16a/10], [28b/8], [30a/1], [31a/10], [31b/2], [32a/10], [35b/6], [17b/13], [12b/10], [13b/2], [15b/7], [15b/13], [20b/4], [15a/1], [15b/7], [32b/6], [34b/9], [12b/5], [7b/13], [14b/5], [17b/12], [35b/9], [23b/10],

[32b/12], [32b/7], [8b/7], [18a/12].

göster-: 1. Görülmesini sağlamak, görmesine yol açmak. 2. Birini veya bir şeyi işaretle belirtmek. 3. Belirtmek, anlatmak. 4. Bir şeyin etkisi altında tutulmak. 5. Kanıtla inandırmak. 6. Öğretmek, açıklamak [15a/2], [20a/11], [32b/1].

götür-: 1. Taşımak, ulaştırmak veya koymak. 2. Yakından uzağa alıp gitmek, nakletmek. 3. Kaldırmak, toplamak, çekmek. [14b/10], [24a/9], [35a/13]

göz: 1. Görme organı [21b/12], [29a/7], [30a/8], [30a/10], [13a/10], [29a/5], [30a/7], [32b/13], [34b/6], [22a/4], [24a/7], [30a/5], [30b/4], [5a/ 1], [11b/2], [12b/2], [27a/12], [34b/7], [28b/13], [28a/10], [21a/9], [24a/4], [31a/1], [33b/9], [6b/7], [28a/7], [29b/12].

gözyaşı: 1. Gözyaşı bezlerinin salgıladığı, bazı etkilerle akan duru sıvı damlacıklarından her biri [21a/9], [24a/3].

gül: (F. i.) 1. Çok sevilen ve beğenilen, katmerli ve kokulu olan çiçek [10b/7], [18a/4], [27b/11], [31b/1], [32b/1], [29b/7].

gül-âb: (F.) Gülsuyu [29b/7].

gül-izâr: (F.) 1. Gül yanaklı, al yanaklı [27b/2].

gülüstân: Gül bahçesi. Huzurlu, rahat ve zenginlik dolu (yer) [9a/6], [10b/7].

gülşen: (F.) 1. Gül bahçesi [8b/2].

gümân: (F. i.) Zan, sanma sezme [6a/4].

gün: 1. Dünyanın kendi eksenini üzerinde bir kere dönmelerinden oluşan yirmi dört saatlik zaman, yevm, ruz, nehar. 2. Güneş. 3. Gündüz. 4. İçinde bulunulan

zaman. 5. Tarih. [7b/4], [8b/11], [9b/7], [10b/10], [11b/1], [14a/10], [17a/3], [17a /7], [17a/11], [17b/1], [18a/4], [20a/2], [20a/3], [21b/9], [26b/12], [27b/1], [28a/4], [29b/3], [32a/6], [17a/8], [31a/6], [29a/6], [21b/11].

gündüz: 1. Günün sabahdan akşama kadar süren aydınlık bölümü, gece karşısı [9a/4], [27a/5], [27b/2].

güneş: 1. Gezegenlere ve yer yuvarlağına ışık ve ısı veren büyük gök cismi [18a/13], [27a/11].

günâh: (F. i.) Allah'ın emirlerine aykırı olarak görülen iş, dînî suç. [nazımda "güneh" şeklinde geçer] [4a/13].

güzel: 1. Göze iyi görünen beğenilen, iyi, doğru olan. 2. Soyluluk ve ahlâkî üstünlük düşüncesi uyandıran [7a/12], [30b/4].

güzellen-: Güzel olmak, güzellik peyda etmek, güzelleşmek [17b/1].

H

haber: (Ar. aḥbâr) 1. Son ve yeni havadis, bilgi [2a/4], [15b/4], [16a/6], [21b/12], [28b/9], [29a/9], [32a/2].

habîb: (Ar. s. ḥubb'dan. c. aḥibbâ) 1. Sevgili, yar . 2. Hz. Muhammed [2b/1], [21a/13], [7a/6], [23a/5], [11b/6], [4a/11], [12a/8], [28b/3], [28b/1], [6a/7], [8a/1], [11a/10], [27a/1], [3a/4], [3a/11], [12a/9], [14a/13], [26b/6], [23a/10], [22b/10].

Ḥabîbu'l-lâh: (Allah'ın sevgilisi) Hz. Muhammed. [müen. "habîbe" dir] [32a/5].

hacc: (Ar. i.) İslâm'ın beş şartından biri olan ve muayyen zamanda Mekke'deki "Kâbe-i Şerife" yi ziyaret etmek üzere yola çıkma

farızası, [kelimenin aslında "kasid" ve "teveccüh" mânâları vardır], . hâcc (a.s. ve i.c. hüccâc) hacca giden, Kabe'yi ziyaret eden, hacı. [çok zaman kelime "el-hâcc" şeklinde kullanılır ve "hacı" şekli daha yaygındır] [26b/11].

ḥacīm: (Ar. s.) Hücüm eden, saldıran. [6a/9].

ḥâcet: (Ar. hâcât, havâyic) İhtiyaç, lüzum, gereklilik, muhtaçlık. [7b/9], [17a/10].

Hak: (Ar. i.). (bkz. hakk) [2a/7], [20a/11], [20b/3], [33b/2], [33b/3], [34b/13], [28a/3].

Hakḳ: (Ar. hukuk) 1. Allah, tanrı. 2. doğruluk ve insaf: Hakdan ayrılmamalı [12a/13], [30a/12], [1b/9], [2a/2], [2b/6], [2b/10], [3a/1], [3a/2], [3a/4], [3a/6], [4a/11], [4b/3], [5b/5], [5b/6], [6a/9], [6b/9], [6b/13], [7a/5], [7a/12], [7b/3], [7b/9], [9b/11], [11a/4], [11a/6], [1a/9], [12a/8], [13a/3], [13a/8], [15a/2], [15b/12], [16b/2], [18a/10], [20a/7], [20a/10], [20b/4], [20b/9], [21b/7], [23a/8], [26a/9], [26a/13], [29a/11], [33b/1], [33b/5], [33b/6], [35a/8], [35a/1], [24a/4], [20a/4], [21b/3], [21b/4], [21b/6], [21b/7], [23a/7], [25b/2], [14a/8], [19b/7], [23a/6], [23a/9], [23a/12], [24a/9], [30b/9], [32a/8], [11a/3], [24a/5], [26b/10], [2b/2], [2a/6], [6b/10], [11a/5], [14b/4], [15a/1], [16b/1], [20b/6], [30b/13], [24b/11].

ḥakīm: (Ar. hakeme, hâkimûn, hükkâm) 1. Her şeye hükmeden, Tanrı. [16b/10], [35a/11].

hâl: (Ar. i. aḥvâl) 1. Oluş, bulunuş, suret, durum [11a/1], [14b/8], [25a/1], [29a/10], [23a/4], [25b/1].

ḥalet: (Ar. hâlât) Hâl, suret, keyfiyet, nitelik, [kelime, "hâl" kelimesinin

eşiti ve müennesi olmakla beraber "dikkate değer hâl" mânâsına gelir]. [3b/6].

ḥālīk: (Ar. i. ve s.) Yaratan, yoktan var eden, yaratıcı, Allah [26b/4], [29b/3].

ḥālī: (Ar. s.) Hâl'e mensup, şimdiki. [18a/4], [31b/2], [7a/2], [27a/4], [18a/5].

ḥālīd: (Ar. hâlidûn, hâlidîn) 1. Sonsuz, dâim, ebedî. [6b/5], [16b/11], [13b/8].

ḥālīl: (Ar. ahillâ ve hullân) 1. Samimî [dost], [3a/5], [7a/9], [14a/7].

ḥālīm: (Ar. s.) 1. Tabiatı yavaş olan, yumuşak huylu. [Allah adlarından], [müen. "hâlîme" dir] [17a/6], [17a/7], [17a/11], [17a/12], [18a/2], [29b/4], [34a/8], [35b/1].

ḥālķ: (Ar. i.) 1.Yaratma, yaratılma [2b/8], [6b/7], [32b/2], [18a/7], [3b/1], [4a/9], [5a/2], [8a/2], [11b/12], [15a/4], [16b/3], [20b/8], [20b/13], [22a/1], [24a/11], [13b/10], [18a/7].

ḥalvet: (Ar. i.) 1. Yalnız, تنها kalma, tenhaya çekilme, tenhâlık [30a/12], [12a/13].

ḥam: (F. s.) 1. Olmamış, olgunluğa ermemiş, ham. [28a/11].

ḥamd: (Ar. i.) Tanrı'ya olan şükran duygularını bildirme. [5b/12], [21b/4], [25b/2].

ḥamīm: (Ar. i.) 1.Pek sıcak, pek kaynar nesne [33b/7].

Ḥamza: (Ar.) Abdülmuttalib'in oğlu ve Hz. Muhammed'in amcasıdır. Önce Hâşimîlerin, doğmakta olan islâm dînine karşı gösterdikleri düşmanlığa iştirak etmiş, fakat sonra Ebû Cehl'in, muhâsamada ileriye gitmiş olmasına hiddetle ilk vahiy gelişinin ikinci, yahut

altıncı senesi Peygamberimize îmân ve iltihak etmiştir; Uhud Gazâsı'nda şehit olmuştur [6a/6].

ḥâne: (F. i.) 1. Ev. [9a/1].

ḥarâb: (Ar. s.) 1. Yıkık, viran [15b/8].

ḥarac: (Ar. i.) 1. Vaktiyle Müslüman olmayan teb'adan alınan vergi. [5a/6].

ḥarâm: (Ar. s.) 1. Şerîatçe, dince yasak edilmiş şey [35a/2].

ḥarîş: (Ar. s. hırs'dan) Hırslı, tamahkâr, bir şeye çok düşkün, lüzumundan fazla istekli, hâris, son derece hırslı olan [21a/4].

Ḥaşan: Hz. Muhammed'in torunu Hasan ve Hüseyin.[22b/12], [28b/8], [28b/11], [30a/1], [30b/1], [6a/5], [29a/13].

ḥasīb: (Ar. s.) Hesâbeden, hesâbedici [5a/8].

Ḥasret: (Ar. i.) Ele geçirilemeyen veya elden kaçırılan bir nîmete üzülp yanma, iç çekme, inleme; üzüntü, iç sıkıntısı, keder, zahmet; eseflenme, göreceği gelme, özleyiş [30a/6], [30a/11], [30b/5], [30b/10], [29a/3], [27a/7], [14b/11], [28a/8].

ḥass: (Ar. havâs) 1. Mahsus, özel. [14a/7]

ḥaşta: 1. Sağlığı bozuk olan, esenliği yerinde olmayan (kimse, hayvan) [9a/11], [22a/3].

ḥaşr: (Ar. i.) 1. Ölülerini diriltip mahşere çıkarma; kıyamet [3b/2], [5a/2], [8a/2], [11b/6], [11b/12], [15a/4], [16b/3], [20b/13], [24a/11], [26b/9].

hâşimî:(Ar.) Hz. Muhammed'in mensub olduğu kabîle [32a/4].

ḥâtem: (Ar. i.) 1. Mühür, üstü mühürlü yüzük [14a/12].

ḥatm: (Ar. i.) 1. Hitâma erdirmе, bitirme [11b/7], [11b/9].

ḥâtûn: (Ar. F. havâtîn) Kadın [9a/1], [12b/1], [12b/13], [13a/1], [13a/3], [17a/4], [30a/11].

Ḥavvâ: (Ar. i.) 1. Hz. Âdem'in zevcesi olup, Âdem Cennet'te uykuda iken sol taraf kaburgasından alınan bir kemikten yaratılmış ve bu ameliyeden Âdem hiç acı duymamıştır. Adem topraktan, Havva kemikten yaratılmıştır [7b/4].

ḥavz: (Ar. i.) Etrafı çitle çevrili yer havuz [23b/4].

ḥayâ: (Ar. i.) 1. Allah korkusu ile gûnahtan kaçınma [31b/8].

ḥayât: (Ar. i.) 1. Dirilik, canlılık [13b/2], [21b/9].

ḥayr: (Ar. i.) İyilik; iyi, faydalı iş; fayda [26b/10], [8b/5], [15a/10], [11b/9].

ḥayrân: (Ar. s.) 1. Şaşmış, şaşa kalmış, şaşırmış. [4b /12], [25a/6].

ḥayret: (Ar. i.) Şaşma, şaşıрма, şaşakalma, ne yapacağını bilmeme [15b/9], [27a/6], [31a/13].

ḥayrû'l-enâm: (yaratılmışların en hayırlısı) Hz. Muhammed. [20a/3], [8b/4], [22b/6].

ḥayru'n-nisâ: (Ar.) "Kadınların hayırlısı" 1. Hz. Fâtıma'mn sıfatı. [31b/3].

ḥayrû'l-beşer: (Ar.) İnsanların en hayırlısı; Hz. Muhammed [8b/5].

ḥayy: (Ar. i.) 1. Allah'ın adlarındandır [1b/2], [1b/9].

ḥazâ: (Ar. i.) Bu, o, şu [1b/5], [13b/9].

ḥazîn: (Ar. i. hizâne'den. c. huzzân) (a.s. hüzm'den) 1. Hüzünlü, mahzun olarak, kederli, gamlı [30a/4].

ḥâzır: (Ar. huzzâr, hâzırûn, hâzırin) 1. Huzurda, meydanda, gözönünde olan, bizzat bulunan [21a/11], [26a/9], [29b/9], [29b/10].

Ḥazret: (Ar. i. huzûr'dan. c. hazerât) 1. Saygı saymak üzere büyüklere verilen unvan. Hazret-i Peygamber, Hazret-i Alî, gibi. [şahısların dışında da kullanılabilir. Hazret-i Kur'ân gibi], 2. [evvelce], büyük sayılan kimselerin adlarının sonuna "hazretleri" şeklinde getirilirdi. [2a/6], [2b/6], [3a/5], [11a/6], [13a/2], [13a/5], [13a/10], [23b/8], [33a/7]

ḥazz: (Ar. huzûz, huzûzât) 1. Hoşlanma, sevinç, memnurluk [17b/5].

hecr: (Ar. i.) Ayrılma, terketme; ayrılık [Arapçada bulunmayan "hicr" şekli daha yaygındır] [28a/8].

ḥelâl: (Ar. i.) 1. Kullanılması şer'an caiz olan, dînin hükümleri bakımından kullanılabilen, haram olmayan şey [29a/10].

hem: 1. Hem hem biçiminde tekrarlanarak görevdeş sözleri, cümleleri eşitlik, pekiştirme, birlikte olma veya karşıtlık anlamlarıyla bağlar. 2. Dahî, de, bile [2a/5], [2b/8], [8b/13], [11b/1], [11b/5], [11b/7], [12b/11], [15b/2], [16a/13], [17a/7], [19b/4], [19b/10], [21b/3], [21b/6], [21b/8], [22a/10], [22b/6], [23a/5], [23b/13], [24a/6], [25b/3], [26b/4], [26b/5], [26b/6], [26b/7], [26b/9], [26b/10], [26b/11], [26b/12], [28a/3], [28b/7], [28b/12], [29b/9], [29b/10], [30a/3], [31a/6], [31a/7], [31a/9], [32a/3], [34a/4], [35a/11].

hemân: (F. zf.) 1. Hemen, derhal, o anda, çarçabuk. 2. Öylece, böylece [7a/5], [7b/12], [14b/1], [15b/3], [15b/9], [15b/13], [17b/3].

[17b/11], , [19b/4], [19b/5],
[21a/9], [22b/12], [23a/12],
[27a/6], [28b/6], [29a/2], [29b/1],
[29b/5], [30a/12], [30b/11],
[31a/11], [33a/9].

hemânâ: Hemen, derhal [17b/13].

hem-dem: (F.) Sıkı fıkı, canciğer arkadaş
[9a/4], [10b/10].

hemîn: (F. zf. ve s.) Bu bile, tıbkı bu;
çok, [hem = beraber + î = bu dan
yapılmıştır] [7a/1], [13a/7],
[14b/4], [19b/8], [22a/6], [24a/2],
[25a/5].

her: (F. e.) Hep, bütün. Tekil isimlere
tamlayan görevinde getirilerek
birer birer olarak,"-in hepsi"
anlamını verir [1b/8], [2a/2],
[3a/8], [4a/7], [4a/8], [4b/4],
[4b/5], [4b/7], [8b/4], [9b/7],
[9b/9], [10b/6], [10b/10],
[10b/12], [11a/1], [12b/10],
[13a/6], [14b/5], [14b /7], [15a/2],
[17b/12], [19b/1], [20a/3],
[20b/9], [21b/5], [22a/11],
[25a/10], [25b/4], [27a/10],
[27a/10], [28a/1], [30b/4],
[30b/10], [33b/5], [33b/6],
[34a/12].

hergiz: (F. zf.) Asla, katiyyen, hiçbir
vakit, hiçbir suretle [28a/9].

heybet: (Ar. i.) Korku ile saygı
duygularını birden uyandıran hâl
veya gösteriş [6b/13], [17b/11],
[32a/10], [17b/12].

hilkat: (Ar. i.) 1. Yaratılma, yaradılış,
[7a/12].

hicâb: (Ar. hücüb) 1. Utanma, sıkılma
[24a/9].

hicret: (Ar. i. hecr'den) 1. Hz.
Peygamber'in Mekke'den
Medine'ye göç etmesi ki, islâm
takviminde târih başı sayılır
[20b/10].

hîç: (F. zf.) 1. Olumsuz cümlelerde
fiilin anlamını pekiştirir. 2.Yok
denecek kadar az olan; yok olan.
[2a/4], [11a/1], [17b/7], [25a/13],
[26b/1], [35a/10].

hidâyet: (Ar. i.) 1. Hak yoluna, doğru
yola kılavuzlama [4b/10].

hilâl: (Ar. ehille) 1. Yeni Ay [18a/11],
[28a/12].

himmet: (Ar. himem) 1. Gayret, emek
çalışma, çabalama. [4b/1],
[34a/2].

hiṭâb: (Ar. i.) 1. Bir veya birçok
kimselere ağızdan veya yazı ile
söyleme [26a/13], [20a/9].

hizmet: (Ar. i.) İş, iş görme, vazîfe,
memurluk [13a/1], [14b/7],
[17a/7], [13a/3], [26b/10],
[12b/6].

Ḥudâ: (F. i.) Tanrı [4b/2], [6b/1],
[6b/11], [26b/11], [27b/5],
[17b/3].

ḥod: (F. zm.) 1. Kendi [28a/8].

ḥoş: (F. s.) 1. Güzel; iyi, tayyip [3a/9],
[4a/3], [7b/8], [9b/8], [19b/9],
[20a/9], [32a/2], [29b/1].

ḥubb: (Ar. i.) Sevgi [31b/6].

ḥudâvend: (F. i.) 1. Allah, Tanrı [2b/11],
[3a/5].

ḥulle: (Ar. hulel) 1.Cennet elbisesi,
cennette giyileceğine inanılan bir
tür elbise. [13a/6].

ḥüküm: Hükm (Ar. ahkâm) Hüküm, emir,
komuta [32b/7].

ḥümâ: (F. i.) 1. Devlet kuşu [18a/5].

hūr: (F. i.) Güneş [2a/12], [29b/8].

ḥurî: (F. hûriyân) 1. Cennet kızı. [9a/4],
[12a/10], [12b/4], [12b/6],
[13a/5], [13a/12], [14b/5],
[14b/7], [14b/9], [35b/10],
[12b/6].

hurrem: (F. s.) 1. Şen, sevinçli, gülyüzlü, gönül açan; taze [2b/5], [8b/10], [8b/12].

hurûf: (Ar. i. harf'in c.) Harfler [35b/13].

hüküm: (Ar. ahkâm) Hüküm, emir, komuta [35a/5], [33b/8].

hümâm: (Ar. s.) Himmetli, azimli, bir işe sınıksız sarılıp o işi başarma [20a/1].

hüner: (F. i.) 1. Marifet, bilme [32a/2].

hürmet: (Ar. i.) 1. Saygı [2a/12], [2b/3], [3a/11], [8a/1], [11b/4], [25a/12], [27a/9], [11b/6].

Hüseyin: (Ar. i.) 1. Hz. Muhammed'in torunu ve îmâm-ı Alî'nin küçük oğlu [6a/5], [28b/8], [28b/11], [22b/12].

Hüseyn: (Ar.) 1. Hüseyin ile ilgili; Hz. Muhammed'in torunu Hüseyin'in çocukları [29a/13], [30a/1], [30b/1].

hüsn: (Ar. s.) 1. Güzel, iyi [4a/1].

hüve: (Ar. zm.) 1. Allah [10a/7], [21a/6], [24b/8].

haff: (Ar. s. hiffet'den) 1. Ağır olmayan, yeğni [22a/7].

I

ırmağ: Çoğunlukla denize dökülen, özellikle genişliği ve taşıdığı su niceliği bakımından en büyük akarsu, nehir. [7a/7].

‘Işk: (Ar. i.). (bkz. aşk). [35b/12]

İ

‘ibret: (Ar. iber) 1. Kötü bir hâdiseden (olay) alınan ders [32b/12].

iblis: (Ar. ebâlîs, ebâlîse) 1. Şeytan. [16a/11], [16a/7], [16b/2].

ibrik: (Ar. ebârik, ebârika) Toprak veya mâdenden yapılmış, kulplu ve emzikli su kabı [17b/6].

iç: 1. Herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer, dahil, dış karşıtı. 2. Oyuk, oyulmuş bulunan yer veya boşluk. 3. Muhteva, öz. 4. Ruh, gönül, gönül [29b/8], [29b/11], [35b/10], [13a/13], [12b/7], [27b/11], [28b/4], [32b/10], [28b/6], [29b/8], [6b/7], [31a/11].

iç-: 1. Bir sıvıyı ağza alıp yutmak [13b/1], [33b/7], [27a/6], [4b/9]

için: 1. Amacıyla, maksadıyla. 2. Sebep ve sonuç belirtir. 3. -dan/-den dolayı, -dan/ -den ötürü Karşılığında, karşılık olarak. 4. Uğruna, yoluna [14b/13], [28b/7], [3a/6], [4b/3] [4a/11], [30b/8], [31a/4].

içinde: 1. Ortamında [11a/11], [15b/9], [32b/2], [35a/3], [12a/10].

içre: 1. İçinde 2. Arasında, esnasında [2a/8], [7a/7], [17a/11], [18a/8], [21a/11], [21b/12], [22a/6], [35a/8], [35a/12], [23a/13], [15b/5].

id-: 1. Etmek. 2. Bir işi yapmak [2b/13], [4a/8], [4b/2], [5b/6], [11a/13], [19b/13], [11a/6], [20a/12], [2a/1], [2b/5], [6b/8], [8a/12], [8b/3], [12a/9], [14a/13], [27b/5], [4a/8], [4a/12], [4b/11], [4b/3], [11b/6], [11b/9], [4b/10], [4b/12], [11a/9], [11b/8], [28a/6], [28a/6], [20b/8], [3a/5], [3a/6], [20b/11], [31b/13], [20a/10], [32b/6], [6a/2], [6a/9], [7b/7], [11b/4], [14a/3], [17a/12], [20a/4], [20b/10], [21b/6], [22b/11], [24a/6], [25b/3], [26a/8], [27b/8], [28a/1], [31a/6], [31a/6], [22a/12], [35a/1], [35a/5].

it-: Etmek, eder [6b/11], [14 b /7], [26a/13], [32a/7], [32a/9], [32b/11], [26a/9], [35b/9].

idi: Ek fiil, Türkçede isimlerin ve isim soylu kelimelerin sonuna gelerek onların yüklem olarak kullanılmalarını sağlayan, ayrıca basit zamanlı fiillerden birleşik zamanlı fiil yapan çekim ekleridir [2a/3], [2b/12], [9b/1], [12a/11], [12a/13], [12a/13], [13a/2], [13a/3], [13a/3], [13a/7], [14b/6], [17a/6], [17a/11], [17b/3], [17b/3], [18a/7], [18a/7], [18a/9], [18a/9], [20b/8], [23a/9], [25a/2], [25a/2], [27a/8], [32a/7], [34b/6], [34b/12].

ihyā: (Ar. i. hayât'dan) 1. Diriltme, diriltirme, canlandırma [5b/6].

ihtiyār: (Ar. i.) 1. Seçme, seçilme [25b/3].

iki: 1. Birden sonra gelen sayının adı ve bu sayıyı gösteren rakam [2a/9], [3a/3], [17a/3], [17a/10], [17b/4], [17b/11], [17b/12], [18a/6], [19b/7], [21b/3], [26a/8], [29b/1], [33a/10], [33b/3], [33b/11], [34a/5], [34a/8], [34a/12], [34b/8], [34b/10], [35b/13], [35b/13], [35b/13], [35b/13], [26b/12].

ikrām: (Ar. i. kerem'den. c. ikrāmât) 1. Hürmet, saygı gösterme [7b/1], [7b/2], [20a/2].

ikrār: (Ar. i. karar'dan) 1. Söyleme, bildirme. 2. Benimseme, onama, kabul, tasdik [26b/12], [34b/2].

iktidā: (Ar. i. kıdve'den) Tabî olma, uyma. [22b/5].

İlāhî: (Ar. s.) 1. Allah'a mensup, tanrı ile ilgili, tanrısal [3a/13], [6a/7], [11b/7], [26b/8], [29b/4].

ile: 1. Kelimenin sonuna geldiğinde birliktelik, iş teşlik, beraberlik, araç, sebep veya durum anlatan cümleler yapmaya yarar. 2. Bazı

soyut isimlere getirilince durum bildiren zarflar oluşturur. 3. Cümle içinde aynı görevde bulunan iki ögeyi birbirine bağlamaya yarar [1b/8], [2b/9], [6b/12], [11b/5], [18a/6], [18a/9], [19b/7], [21b/4], [21b/7], [23a/9], [26a/9], [26a/10], [30a/6], [30a/6], [32a/9], [32b/5], [34b/2], [34b/4], [11b/1].

ilhām: (Ar. ilhâmât) 1. Allah tarafından insanın gönlüne bir şey doğdurulma [4b/10].

illā: (Ar. e.) 1. İlle, mutlaka. 2. Yalnız [1b/2], [1b/3], [1b/4], [3b/6], [3b/8], [3b/12], [12b/8], [13b/13], [15a/8], [15a/10], [21a/6], [24b/8], [25b/13], [26a/5], [32b/13], [34a/13], [35a/10].

‘ilme’l-yaqîn: Kesin bilgi [31a/7].

imām: (Ar. eimme) 1. Namazda, kendisine uyulan kimse. 2. Önde bulunan, ön ayak olan kimse. [15a/3], [19b/9], [19b/10], [20a/1], [19b/8], [22a/10], [22b/6].

imāmet: (Ar. i.) İmamlık [22a/8].

īmān: (Ar. i. emn'den) 1. İnanma, inanç. 2. İslâm dînini kabul etme [10b/10], [11b/9], [16b/2], [16b/9], [25b/1], [26b/9], [26b/12], [27a/1], [35b/4].

imdi: Şimdi. [2b/4], [2b/6], [6b/9], [11a/2], [12a/7], [17a/4], [17a/6], [21a/7], [21b/12], [27a/4], [32a/2], [32a/4], [35a/5].

imsāk: (Ar. i. misk'den) 1. Bir şeyden el çekerek nefesine hakim olma, perhiz [17a/5].

in-: 1. Yukarıdan aşağıya doğru gelmek, çıkmak karşısı [19b/3], [19b/6], [20b/3], [20b/8], [25a/6].

in‘ām: (Ar. i. ni‘met'den. c. in‘āmât) 1. Nîmet verme, iyilik etme [7b/2].

incîl: (Ar. enâcîl) Allah'ın vahiy yoluyla dört büyük peygambere, yolladığı mukaddes dört büyük kitaptan Hz. îsâ'ya nazil olanı [24b/3].

‘inâyet: (Ar. i.) 1. Lütuf, ihsan, iyilik [11a/9], [11b/11]

‘indâ'l-lâh: Allah yanında [6b/1].

ins: (Ar. i.) İnsan [4 b /12].

insân: (Ar. i.) 1. İnsanoğlu, adam, Allah'ın yarattığı varlıklar içinde akıl ve düşünme yeteneği olan en gelişmiş canlı, beşer [26a/8].

intizâr: (Ar. i. nazar'dan) 1. Bekleme, beklenilme [31a/8].

inzâl: (Ar. i. nezr'den. c. inzâlât) 1. İndirme, indirilme [4a/11].

‘irfân: (Ar. i.) 1. İlâhî bir feyiz olarak kâinatın sırlarını bilme kudreti. [14a/4]

ir-: 1. Ermek. 2. Erişmek, kavuşmak [7a/11], [7b/6], [7b/8], [7b/10], [7b/11], [9b/2], [13a/12], [14b/8], [16a/6], [16a/8], [17a/5], [17a/6], [17b/4], [17b/9], [20a/1], [20a/3], [20b/12], [21a/10], [23a/4], [24a/9], [28a/12], [28b/6], [29a/3], [34a/5], [34b/8], [9a/3], [19b/5], [32a/11].

ise: Ek fiil, Türkçede isimlerin ve isim soylu kelimelerin sonuna gelerek onların yüklem olarak kullanılmalarını sağlayan, ayrıca basit zamanlı fiillerden birleşik zamanlı fiil yapan çekim ekleridir.

-se: Şart şahıs [4b/10], [11a/9], [33a/12], [34b/1], [34a/11], [26b/2], [23b/7], [4a/5], [4a/5], [6a/11], [15a/5], [23b/3].

islâm : (Ar. i. selâm'dan. c. islâmiyân) 1. Hz. Muhammed'in Allah tarafından tebliğine me'mur olduğu din [26b/5], [26b/11].

islâmi: (Ar. s.) İslâm dînine, islâm halkına mensup, bunlarla ilgili olan [10a/7].

isrâ'îl: (Ar. i.) Hz. Yâkub'un lâkabı [10a/4], [10b/4].

iş: 1. Bir sonuç elde etmek, herhangi bir şey ortaya koymak için güç harcayarak yapılan etkinlik, çalışma. 2. Yapılan şey, davranış [26b/10], [6b/12], [2a/2].

işid-: 1. Kulakla algılamak, duymak. 2. Haber almak [2b/6], [12a/7], [27a/4], [33a/2], [9a/13], [12b/7], [15b/10], [15b/11], [4b/12], [32a/4], [9a/6], [18a/2], [24a/1], [24a/7], [29b/2], [34a/9], [9a/12], [22a/11], [22a/4].

işle-: 1. Bir şeye emek vererek onu daha elverişli bir duruma getirmek [2b/3], [23a/8], [23b/13], [25a/10].

‘işret: (Ar. i.) 1. İçki [35b/9].

iştîyâk: (Ar. i. şevk'den) Şevklenme, göreceği gelme, özleme [28a/5].

it-: 1. Bir işi yapmak. 2. Bir durumu ortaya çıkarmak [2b/8], [3a/1], [4a/11], [4a/5], [5b/9], [6a/ 6], [6a/9], [7a/6], [7a/9], [9a/10], [9a/12], [9b/7], [11b/11], [12b/8], [13a/8], [14b/3], [14b/6], [14b/11], [14b/9], [17a/5], [17a/6], [17 a /7], [17b/8], [18a/1], [18a/8], [18a/9], [19b/9], [20a/7], [20a/13], [21a/8], [21a/12], [21b/5], [21b/13], [22b/5], [22a/13], [22b/2], [23a/2], [23a/4], [23a/7], [23b/12], [25a/4], [25b/1], [25b/3], [26a/9], [29a/12], [30a/12], [30a/13], [30b/3], [30b/3], [31b/3], [31b/9].

‘itâb: (Ar. i.) Azarlama tersleme, paylama; darılma [4b/5]

i' tîkâd: ("ka" uzun okunur, Ar. i. akd'den. c. i'tikadât) 1. İnanma, gönülden

tasdik ederek inanma. [26b/7], [26b/13], [26b/9].

iy: Ey, (Ar. F.) Nida için ve nidaya cevap için kullanılır; "hey, yahu, bana bak!" gibi mânâlara gelir. ["İranlılar "iy" de derler] [14a/4], [14a/5], [14a/5], [14a/6], [14a/7], [14a/7], [14a/8], [14a/8], [14a/9], [14a/10], [14a/10], [14a/11], [14a/11], [14a/12], [14a/12], [30b/6].

izā: (Ar. i.) 1. İyiliğe karşı iyilik etme [25b/11].

‘izz: (Ar. i.) 1. Yücelik ululuk [19b/1].

‘izzet: (Ar. i.) 1. Değer, kıymet; yücelik, ululuk 2. Hürmet, saygı; ikram, îzâz [7b/1], [19b/4], [20a/2], [22b/4].

K

Ka’be: (Ar.) 1. Hicaz'da, Mekke-i Mükerrreme'de Harem-i Şerifin hemen hemen ortasında bulunan kutsal bina. [aslında Hz. Adem yapısı iken, Tufanda yıkılmış; Hz. İbrahim ve İsmail tarafından ihya olup bütün Müslümanlar için mukaddes sayılmıştır] [12b/12], [15b/1], [15b/5].

ḳabl: (Ar. zf.) Ön, önce, öndeki, evvel, evvelki [5a/7].

ḳabr: (Ar. s.) Kabir, mezar [28b/3], [28b/3], [28b/4], [31a/11], [26a/13], [28a/4], [31a/9], [25a/6].

ḳabẓ: (Ar. i.) 1. Tutacak, tutamak yeri, sap [7a/2], [23b/11], [23b/12].

ḳad: (F. i.) Hırs [3b/6].

ḳadar: (Ar. e.) 1. Miktarında, ölçüsünde, derecesinde [17a/8].

ḳadeḥ: (Ar. akdâh) 1. Su ve benzeri içkileri içmeye yarayan bardak, kase [28a/13].

ḳadem: (Ar. akdâm) 1. Ayak. 2. Adım [14b/1], [19b/11], [20a/8], [29b/10].

kāfir: (Ar. F.) Dinsiz, imansız merhametsiz kimse [35a/6], [35b/3], [10a/8] [35b/7] [33b/1], [34a/10], [34b/13], [35b/6].

kā'ināt: (Ar. i.) 1. Dünyâ [29b/6], [27a/5].

ḳal-: 1. Konaklamak, konmak 2. Olmak, herhangi bir durumda bulunmak. 3. Herhangi bir durumu sürdürmek [29a/13], [4a/10], [11a/8], [9b/2], [12b/1], [13a/4], [18a/4], [18a/5], [20a/5], [31a/13], [32b/12], [35a/8], [9a/12], [30a/4], [12b/3], [34b/10] [12b/5], [15b/9], [11a/13], [25a/6], [15b/2], [16a/2], [22b/7], [11a/1], [30a/2], [27a/6], [9a/11], [23a/1], [35a/12].

ḳaldır-: 1. Yok etmek, ortadan silmek [30b/9], [30b/11].

ḳalb: (Ar. s.) 1. Sevgi, gönül. 2. Duygu, his. [31b/6], [30a/3].

ḳalem: (Ar. aklâm) 1. Kalem. [11a/8].

ḳamer: (Ar. akmâr) Ay [2a/11].

kāmīl: (Ar. s. kemâl'den) 1. Âlim, bilgin, geniş bilgili [kimse]. [23a/9].

ḳamu: (Ar.) 1. Hep, bütün [2b/1], [7b/2], [14a/10], [15b/3], [18a/7], [18a/8], [32a/12], [34a/3], [35a/9], [35b/4].

kamūs: ("ka" uzun okunur, Ar. i.) 1. Denizin ortası [18a/7], [32a/5], [35b/4], [32b/5].

ḳandil: (Ar. kanâdîl) Kandil, [aslı "kindîl"dir] [3a/2].

kāne: (Ar. fi.) "Oldu, husule geldi" mânâsına bâzı terkiplere katılır [3b/8], [3b/12], [5a/6], [5a/7], [5a/8], [5a/12], [15a/9], [16 b /12].

ḳapu: 1. Bir yere girip çıkarken geçilen ve açılıp kapanma düzeni olan

- duvar veya bölme açıklığı [15b/5], [19b/2], [32a/11], [23a/12].
- ķardaş:** Kardeş [33b/10], [34a/2], [34a/3], [34a/4], [17b/13], [34a/1].
- ķar:** Havada beyaz ve hafif billûrlar biçiminde donarak yağın su buharı [13b/1].
- ķara:** (Ar. i.) 1. Kötü, uğursuz, sıkıntılı. 2. Yüz kızartıcı durum, leke [27a/11], [33b/7].
- ķarār:** (Ar. i.) 1. Neticeye bağlama [9a/2].
- ķarībūn:** (Ar. s. kurb'dan. c. akribâ) yakın, yakın olan, uzak olmayan; soyca yakın [10b/1].
- ķarşū:** 1. Bulunan yere göre önde, ileride olan. 2. Karşıt, zıt, muhalif [13b/2], [20a/2], [32a/13], [32b/9], [32a/10].
- ķaşd:** (Ar. i.) 1. Bir işe bilerek, isteyerek girişme [9a/10].
- ķātū:** (Ar. i.) 1. Halletme, karar verme, sona erdirmeye, bitirme. 2. Geçme, ilerleme, yol alma [28b/2], [28b/5], [30a/9], [14b/10], [30b/1].
- ķātīb:** (Ar. i. kitâbet'den. c. ketebe, küt-tâb) Kitabete eden, yazan, yazıcı; usta yazıcı [11a/7].
- ķatre:** (Ar. kater, katarât) Damla, damlayan şey [16a/2].
- ķavl:** (Ar. akvâl) 1. Lâkırdı, söz [33a/13].
- ķavli:** (Ar. s.) Söz ile ilgili, söz olarak, sözde, ["fi'li" karşılığı] [34b/3], [34b/2], [3b/12].
- ķavm:** (Ar. akvam) 1. Bir peygamberin gönderildiği topluluk [17a /1], [16a/4].
- ķebīr:** (Ar. kibar, küberâ) 1. Büyük, ulu [5b/3].
- ķefa:** (F. i.) Mihnet, meşakkat, sıkıntı [5b/4], [5a/8].
- ķefen:** (Ar. ekfân) Ölüyü sardıkları bez [24a/6], [30b/1].
- ķelām:** (Ar. i.) 1. Söz, lâkırdı. [9b/3], [24a/1], [26a/10].
- ķelimāt:** (Ar. i. kelime'nin c.) Kelimeler lâkırdılar, sözler [24b/9].
- ķemā:** (Ar. e.) "Gibi; misilli, olduğu üzere" gibi benzetme edatıdır [10b/2].
- ķemāl:** (Ar. kemâlât) 1. Olgunluk, yetkinlik, tamlık, eksiksizlik [2a/6], [6b/10].
- ķendū:** 1. Kendi [17b/3], [28b/7], [33a/4], [8b/7], [2b/12], [32a/5], [25a/11], [14b/12], [25a/10], [2a/5], [15b/7], [31a/3], [28a/6].
- ķerem:** (Ar. i.) 1. Cömertlik, el açıklığı, lütuf, bağış, bahşış [27b/2], [27b/10].
- ķerīm:** (Ar. s. kerem'den. c. kiram, küremâ) 1. Kerem sahibi, cömert, verimcil, eli açık [8a/1].
- ķerīman:** (Ar. zf.) Kerīm olan, kerem sahibine yakışır surette, kerimce [5b/1].
- ķerre:** (Ar. kerrat) Defa, kez [27b/8].
- ķeşīr:** (Ar. s. kesret'den) 1. Çok çok olan, bol [3b/11], [26b/7], [5a/10].
- ķevneyn:** (Ar.) 1. Dünyâ ve âhiret. [2a/8]
- ķevşer:** (Ar. i.) 1. Cennet'te bir havuzun adı. [6a/3.]
- ķez:** Bir olgunun, bir olayın tekrarlandığını belirtir, defa, kere, sefer [24a/10], [33a/10].
- ķible:** 1. Namazda yönelinen yön [12b/4], [26b/6].
- ķırķ:** 1. Otuz dokuzdan sonra gelen sayının adı [7a/9], [32a/10], [32a/11], [33a/4], [35b/4].

kız: 1. Dişi çocuk. [23b/3], [23b/6].

kıyâmet: (Ar. i.) 1. Dünyânın sonu, bütün ölülerin dirilerek mahşerde toplanacakları zaman [30b/6], [30b/6], [18a/10], [23b/3].

kıl-: 1. "Etmek","yapmak" anlamında yardımcı fiil olarak kullanılır. 2. Yerine getirmek, eda ve ifa etmek [2a/7], [7a/12], [7b/5], [9a/2], [20b/6], [20b/8], [21b/3], [21b/3], [21b/4], [31a/8] [22b/6], [23a/13], [23b/10], [11a/9], [20a/13], [23a/5], [27b/13], [28a/4], [32a/3], [32a/6], [7b/1], [7b/2], [13a/1], [19b/13], [4b/2], [20a/2], [34a/11], [20a/3], [30b/13], [31b/1], [34b/2], [34b/3], [28a/13], [22a/1], [3a/11], [3a/13], [3a/13], [8a/1], [11b/11], [19b/7], [25a/12], [25a/12], [27b/10], [2a/5], [6a/9], [33a/3], [34a/12], [6b/7], [11a/10], [34a/3], [35a/9], [34a/1], [35b/10], [26b/12], [21b/6], [29b/4], [30b/12], [4b/5], [26b/11].

ki: 1. Anlam bakımından birbirleriyle ilgili cümleleri birbirine bağlar. 2. İkinci cümledeki yargının birincideki hareketin yapılışı sırasında görülerek ş aşığı bildirir. 3. İki cümlede anlatılan durumların uyumsuzluğunu bildirir. [4a/8], [4b/4], [5b/5], [5b/12], [6a/3], [6b/11], [9a/2], [9a/10], [11a/5], [11a/7], [12b/9], [16a/10], [18a/3], [20a/1], [21b/8], [26b/1], [26b/2], [27b/8], [32a/10], [34a/6].

ki: Bağlaç [3a/8], [6a/9], [6b/13], [7b/7], [7a/8], [7b/9], [9b/5], [9b/6], [9b/6], [9b/11], [10b/10], [10b/11], [11a/6], [11a/6], [11a/6], [12a/12], [14a/3], [14b/3], [14b/7], [15a/2], [16a/1], [16a/4], [18a/5], [7b/7]. [18a/7], [19b/6], [19b/13], [4b/5] [20a/3], [20a/13], [21a/12], [21a/12], [21b/13], [22a/1], [22a/6], [22a/8], [22b/13],

[23a/3], [23a/4], [23a/7], [23a/11], [23a/13], [23b/3], [23b/13], [24b/12], [25a/3], [25a/10], [26b/4], [26b/4], [26b/5], [26b/6], [26b/8], [26b/9], [27a/4], [27a/6], [27b/10], [28a/2], [28b/4], [29a/4], [29a/4], [29a/5], [29a/5], [29a/9], [29b/3], [30a/4], [30b/9], [31a/1], [31a/8], [32a/8], [32b/1], [32b/2], [32b/7], [32b/12], [33b/5], [33b/6], [34b/1], [34b/4], [34b/12], [32b/2], [25a/3], [33a/11], [34b/5].

kimesne: Kimse [17b/12], [18a/9].

kimi: 1. Birtakımı, bazısı [3a/8], [10b/13], [21b/8], [10b/13], [4b/2].

kimse: 1. Herhangi bir kişi, kim olduğu bilinmeyen kişi, şahıs, nefer [2a/4], [7a/2], [16a/2], [21b/7], [21b/7], [21b/8], [24a/6], [27a/8], [21b/5], [31b/4], [31b/6], [34b/5].

kirâm: (Ar. s. kerîm'in c.) 1.Soydan gelenler, soyu temizler; ulular, şerefliler [23b/10].

kişi: 1. İnsan, kimse, şahıs [4a/7], [9a/11], [34a/2], [17b/4], [17b/12], [33a/4], [34a/3], [2a/2], [34a/4].

kitâb: (Ar. kütüb) Kitap [4a /12], [4b/5], [25b/2], [26b/9], [15a/9], [3b/8], [26b/5].

koşu: 1. Nesnelerden yayılan küçücük zerrelere burun zarı üzerindeki özel sinirlerde uyandırdığı duygu [29b/7], [30a/3].

koltuğ: 1. Omuz başının altında, kolun gövde ile birleştiği yer [22b/4], [22b/2], [22b/7].

korķ-: 1. Korku duymak, ürkmek, dehşete kapılmak. 2. Kaygı duymak, endişe etmek [22a/3], [12b/6].

ķorku: 1. Bir tehlike veya bir tehlike dūřuncesi karřısında uyanan kaygı duygusu [7a/1], [30a/3].

ķoy-: 1. Bir şeyi bir yere bırakmak, belli bir yere yerleştirmek. 2. Bırakmak [31a/9], [27b/12], [9b/4], [31a/6], [24a/5], [17b/6].

koyun: 1. Geviř getirenlerden, eti, sūtü, yapağısı ve derisi için yetiřtirilen evcil hayvan [17a/13], [17b/10], [17b/1], [34a/5]. [17b/2], [17b/1].

ķörpe: (hayvan için) Büyümemiř [29b/1], [34b/8], [34b/10].

ķudret: (Ar. i.) 1. Kuvvet, takat, güç. 2. Allah'ın ezeli gücü [2a/6], [2b/6], [3a/2], [6b/10], [30b/13].

ķuds: (Ar. i.) 1. Kudüs [19b/5].

ķul: 1. Tanrı'ya göre insan. [4b/4], [11b/4], [26b/10], [26a/11].

ķulağ: 1. Başın her iki yanında bulunan işitme organı [2b/9], [15b/10].

ķurbān: (Ar. i.) 1. Bir gaye uğrunda feda olma. [29a/6], [35a/3].

ķur'ān: (Ar. i.) Hz. Muhammed'e inen kutsal kitap [6a/2], [25b/1], [11a/4], [11a/5], [4a/11], [26b/5].

ķureyř: (Ar. i.) Hz. Muhammed'in mensūb olduđu Arap kabilesinin adı olup Kābenin korunması bu kabileye aitti [9a/12], [9a/3].

ķuř: 1. Yumurtlayan omurgalılardan, akciğerli, sıcakkanlı, vücudu tüylerle örtölü, gagalı, iki ayaklı, iki kanatlı uçucu hayvanların ortak adı. [18a/5], [13b/2], [13b/3], [13b/5].

ķuřat: 1. Çevresini sarmak, çevrelemek, çevirmek, ablukaya almak, ihata etmek, muhasara etmek [16a/8].

ķutlu: Uğur getirdiğine inanılan, uğurlu, on gün, mübarek [29b/10], [34a/2].

ķuvvet: (Ar. kuıafy) 1. Güç, kudret takat; sıhhat, sağıamlık [8b/2], [22b/7], [32a/10].

ķuzı: 1. Koyun yavrusu [17a/13], [34b/8], [33b/11], [34b/5], [34b/10], [29b/1], [33b/11], [23a/2], [33b/12], [34a/8], [34b/4], [33b/11].

ķüfr: (Ar. küfür) 1. Allah'a ve dīne ait řeylere inanmama, Cenābı Hakk'a ortak kořma [9b/13].

ķüffār: (Ar. s. kāfir'in c.) Kāfirler, hak dīnini inkār edenler [8a/7].

ķüllı: (Ar. s.) 1. Umūmī, bütün [13b/3].

ķürsı: (Ar. kürāsı) 1. Makam, vazıfe [5b/7], [5b/11], [24a/10], [30b/8].

L

lā: (Ar. e.) Menfı ('olumsuzluk) edatıdır. La havle ve lâ kuvvete illā b'illāh kuvvet ve kudret Allah'tadır. lâ ilāhe ill-Allah "yoktur tapacak; Allah'tır ancak" [10a/7], [15a/10], [21a/6], [24b/8], [26a/6].

lād: (F. i.) Duvar [15a/5].

le-hu: (zf.) Onun için, ondan yana [müen. "lehā", tesniyesi "lehūmā"dır] [1b/2], [5a/6].

lehūm: (Ar.) Birinden yana olanlar, birinin tarafını tutanlar [6b/2].

lehv: (Ar. i.) Oyun, eğlence, faydasız iş [18a/9].

levlāk: (Ar. i.) Bir kudsı hadısten alınmış olup, Hz. Muhammed'e hitaptır [18a/11].

leyl: (Ar. leyāil, leyāl, leyāli) Gece [25a/9].

luřf, luřūf (Ar. i.) 1. İyi muamele; iyilik [2b/2], [2b/3], [11a/13], [18a/7], [20a/10], [21b/6], [21b/10], [23a/8], [23a/10],

[24a/6], [9b/9], [33b/2], [19b/9],
[25a/13], [26a/10], [35a/11],
[28b/9].

M

mā: (F. zm.) Biz ma', maa ile, beraber,
birlikte [1b/2], [1b/3], [1b/3],
[3b/8], [3b/11], [3b/11], [3b/12],
[5a/6], [5a/8], [6b/1], [16b/7].

ma' būd: (Ar. i. ibâdet'den) 1. İnanılan,
ibadet edilen ve tapınılan Tanrı
[21a/12].

mācerā: (Ar. i.) Cereyan eden, geçen, olup
geçen şey [32b/11].

ma' den: (Ar. maâdin) Mâden [10b/11].

mağfîrat: (Ar. i. gufrân'dan) Allah'ın,
kullarının günahlarını bağışlaması
[8a/11].

māh: (F. i.) 1. Ay [17a/2], [30a/7],
[27a/11].

maḥbūb: (Ar. s. hubb'dan) 1. Muhabbet
olunmuş, sevilmiş, sevilen, sevgili
[4a/11], [3a/6], [11a/3], [14a/7],
[25a/7].

maḥşer: (Ar. i. haşr'den) 1. Haşr
olunacak, toplanılacak yer;
kıyamette ölümlerin dirilip
toplanacakları yer [6a/8], [11b/3],
[11a/13], [11b/10], [30a/7].

maḥal: (Ar. i. hulûl'den c. mahâll) Yer
[31b/13].

Maḥmūd: (Ar. s. ham'dan) 1. Hz.
Peygamber'in adlarından biri.
[4a/11], [11a/3].

maḥzûn: (Ar. s. hüzn'den) Hüzünlü,
tasalı, kaygılı [30b/7].

maḳām: ("ka" uzun okunur, Ar. i. kıyâm'-
dan c. makamât) 1. Kıyam edilen,
durulan, durulacak yer, durak
[20a/7], [20b/11], [19b/7],
[23b/8], [6a/9].

mā-kād: (Ar. maâkid) Akdedilecek yer.
[25b/10].

maḳbûl: (Ar. s. kabûl'den) 1. Kabul
olunmuş, alınmış, alınan [26a/11].

maḳşûd: (Ar. s. kasd'den) Kasdolunan,
istenilen şey, istek
[14a/8], [21a/12].

mālem: (Ar. maâlim) İz, eser, nişan
[15a/9].

ma' lûm: (Ar. s. ilm'den c. ma'lûmat)
1. Bilinen, belli [35b/2].

māl: (Ar. emval) 1. Bir kimsenin
tasarrufu altında bulunan değerli
ve gerekli şey [34a/4].

ma' mûr: (Ar. s. umrân'dan) Bayındır,
şenlikli [9b/13].

ma' nâ: (Ar. rnaânî) 1. Mânâ, anlam
[2b/4], [8a/12], [21a/9].

ma' nî: (F. i.). (bkz: ma'nâ)

manzum: (Ar. s. nazm'dan) 1. Nazm
olunmuş, tanzîm edilmiş, dizilmiş,
düzenlenmiş, sıralanmış [11a/10].

ma' rûf: (Ar. s. irfan'dan) 1. Herkesçe
bilinen, tanınmış, belli [15a/10].

maşlahat: (Ar. i. sulh'dan c. mesâlih) 1.
İş, emir, husus, madde, keyfiyet
[28b/9].

ma' şûḳ: (Ar. s. ıḣk'dan) 1. Aşık ile
sevilen, aşık olunan [10b/13].

mā-te' aḥḥar: (Ar. b. zf.) Sonradan
meydana gelen [16b/7].

mecāl: (Ar. i.) 1. Güç, kuvvet, takat
[34a/1].

meclis: (Ar. i. cülûs'dan.) 1. Oturulacak,
toplanılacak yer [4b/4].

mecnûn: (Ar. s. cinn'den c. mecânîn). 1.
delice seven, tutkun [30b/7].

Mecûsî: (Ar. s. mecûsiyân) Mecûs
dîninde bulunan, ateşe tapan

kimse veya mecûs dinine mensup,
bu dinle ilgili olan [16a/1].

meddâh: (Ar. s. medh'den) 1. Daha (pek,
en çok) medheden [4a/13].

medh: Birisinin iyiliğini, iyi vasıflarını
söylemek, övmek [3b/2], [4a/7],
[4a/8], [4b/11], [4b/12], [5a/2],
[8a/2], [11a/9], [11a/10], [11b/12],
[15a/4], [31b/1]. [16b/3],
[20b/13], [24a/11].

Medine: (Ar.) Hicaz'da Hz.
Muhammed'in türbesinin
bulunduğu şehir [9a/9], [9a/10],
[20b/10], [9a/1].

meger: (F. e.) Meğer [35a/6], [21b/12].

melek: (Ar. melâik, melâike) 1. Allah'ın,
hâlleri diğer canlılara
benzemeyecek şekilde nurdan
yarattığı varlıklar [7a/3], [7b/1],
[7b/2], [14b/10], [16a/9], [19b/3],
[23b/11], [26a/8], [26b/10],
[30b/8], [30b/10].

mehîb: (Ar. s. heybet'den) 1. Azametli;
korkunç [26a/8]

Mekke: (Ar. i.) Hicaz'da Hz.
Muhammed'in doğduğu ve
Kabe'nin bulunduğu şehir [15b/3],
[17a/1], [33b/11], [20b/10], [16a/8]
[16a/8].

meks: (Ar. i.) Durma, bekleme, bir yerde
kalma, eğlenme [25a/2].

mektûb: (Ar. mekâtîb) 1. Yazılmış
[24b/3].

melâi'k: (Ar. i. melek'in c.) Melekler
[5a/11].

melâl: (Ar. i.) 1. Usanç, usanma, bıkma
[28a/12].

melûl: (Ar. s. melâl'den) 1. Melâlli,
usanmış, bıkmış, bezmiş [27b/7],
[27b/9].

menzil: (Ar. i. nüzûl'den. c. menâzil)
Seyehat boyunca konaklanan yer,
konak [31b/3], [28b/1], [20b/5].

merd: (F. i.) 1. Özü, sözü doğru,
kabadayı, yiğit [4a/5].

merhabâ: (Ar. n.) 1. "Genişlenin", "rahat
oturun!" mânâsına bir selamlaşma
sözü [14a/3], [14a/4], [14a/5],
[14a/6], [14a/7], [14a/8], [14a/9],
[28b/4].

merhamet: (Ar. i. rahm'den. c. merâhim)
Şefkat gösterme, acıma; birini
esirgeme [3a/11].

Meryem: (Ar.) Hz. İsa'nın annesi [13a/2],
[10a/4], [10b/3].

meşel: (Ar. emsal) 1. Dokunaklı ve
manâlı söz [3a/9], [8a/8], [8a/9].

mescid: (Ar. i. sücûd'dan. c. mesâcid)
secde edilecek, namaz kılınacak
yer, küçük cam [21a/11], [21b/2],
[21b/12], [22b/4], [32a/6],
[32a/11], [32a/13].

meşgûl: ("gu" uzun okunur, Ar. s.
şugl'den) 1. Bir işle uğraşan, iş
görmekte olan [30a/12], [30b/11].

meşhûr: (Ar. s. sihr'den) Sihirlenmiş,
sihire uğramış, büyülenmiş,
büyülü gibi tutkun [11a/11].

mevc: (Ar. emvâc) Dalga [4b/9].

mevlâ: (Ar. mevâlî) 1. Allah [4b/8].

mevlûd: (Ar. i. velâdet'den. c. mevâlîd)
[galat olarak] 1. Mevlid. [1b/5],
[2b/4], [2b/5], [4a/12], [4b/1],
[4b/6], [4b/7], [4b/13], [8b/3],
[11a/11].

mevt: (Ar. i.) Ölüm; benliği öldürme
[26a/4], [31a/7].

mevtâ: (Ar.) Ölmüş kimseler, eceliyle
ölmüş olan kimseler [26a/7].

meydân: (Ar. meyâdîn) 1. Geniş, açık,
düz yer, alan [4a/5].

mezheb: (Ar. i. zehâb'dan) 1. Gidilen,
tutulan yol [26b/7].

midād: (Ar. i.) Yazı mürekkebi; yazı yazmaya mahsus siyah veya renkli sulu madde [11a/7].

miftāh: (Ar. mefâtih) 1. Anahtar [5b/13].

miḥnet: (Ar. mihen) 1. Gam, musibet, keder, sıkıntı, dert [16a/11], [28a/9].

miḥrāb: (Ar. i.) 1. Camilerde, mescidlerde yönelinen taraftaki duvarda bulunan ve imamlık edene ayrılmış olan oyuk, girintili yer [22a/12], [22b/1], [32a/7].

milk: (Ar. i.) Birinin tasarrufu altında bulunan şey [34a/4].

millet: (Ar. milel) 1. Din, mezhep [26b/6].

min-bâ'd: (Ar. zf.) Bundan böyle, bundan sonra [25b/10].

menber: (Ar. i) Camilerde hatiplerin hutbe okudukları yüksekçe yer [21b/4].

min-hā: (Ar. minhünn) 1. Ondan, bundan [3b/10].

minhüm: (Ar. e.) Onlardan [8a/11], [15a/7], [25b/10].

mi'rāc: (Ar. maârîc) 1. Göğe çıkma [20b/1].

mişāl: 1. Benzer, andırır [14b/8], [18a/4].

misk: (Ar. i.) Asya'nın yüksek dağlarında yaşayan bir cins ceylânın erkeğinin kânı derisi altındaki bir bezden çıkarılan güzel kokulu madde [4b/2], [29b/7].

mu'cizāt: (Ar. i. mu'cize'nin ç.) Mucizeler [9b/12], [10a/12], [17b/9], [31b/13], [32a/1], [32a/4], [32b/7], [16a/12].

muhacirîn: (Ar. s. ve i. muhâcir'in c.) 1. Hz. Peygamber'in emriyle Mekke'den Medine'ye göç edenler [25b/9].

Muḥammed: (Ar. h. i.) Birçok defalar hamd ü sena olunmuş, tekrar tekrar övülmüş mânâsına gelen bu kelime, Peygamberimizin adıdır. [Kendisi'nden evvel de bu adı almış kimse yoktur] [2a/6], [2a/8], [2b/6], [3a/4], [3a/10], [5b/7], [6a/10], [6b/9], [8b/9], [8b/10], [11a/3], [12b/3], [13a/5], [13a/10], [13a/11], [13b/5], [15b/1], [15b/11], [16a/12], [19b/6], [20a/12], [20b/4], [20b/5], [24a/8], [32a/5], [32a/8], [32b/11], [17b/9], [11a/5], [16b/13], [17a/2], [3b/6], [5a/9], [8a/6], [2b/7], [17a/7], [17a/13], [17b/4], [17b/11], [32b/1].

muḥibb: (Ar. s. hubb'dan) 1. Seven, sevgi besleyen, dost [6a/4].

muḥsin: (Ar. s. hasen'den) 1. İhsan eden, iyilikte, bağışta bulunan [4a/2].

mu'în: (Ar. s. avn'den) 1. Yardım eden, yardımcı [25b/5].

muḥarreb: (Ar. s. kurb'dan c. mukarrebân, mukarrebîn) Takrîb edilmiş yaklaşmış, yakın [13a/9].

murtezâ: (Ar. s. nzâ'dan) 1. Hz. Alî'nin lâkabı [6a/3], [31a/13].

muḥaddik: (Ar. F. zf.) Onaylayan tasdik eden [10a/4].

muḥstu: 1. Sevindiren haber, sava, müjde, erim [9b/11], [31a/8].

Muḥtafâ: (Ar. safvet'den) Hz. Muhammed'in adlarından. [2a/8], [2b/4], [3a/2], [3b/4], [5a/4], [6a/12], [6b/8], [7a/10], [8a/3], [8b/9], [8b/12], [9a/7], [10a/2], [11a/2], [12a/1], [12a/7], [13a/6], [13a/11], [13b/5], [15a/5], [15b/11], [16b/5], [20a/4], [20b/7], [21a/2], [22a/2], [22b/2], [23a/13], [24a/1], [24a/12], [25a/6], [28b/4], [31a/10], [31a/13], [31b/6], [31b/7], [32a/5], [33b/9], [34a/9], [35a/10], [35b/3], [35b/5].

[35b/11], [32a/2], [3a/1], [4b/1], [4b/13], [5b/7], [7a/4], [8b/3], [11b/4], [15b/4], [22b/3], [25a/12], [25b/4], [32a/1], [32a/12], [33a/7], [5b/10], [6a/7], [6a/10], [23a/10], [14b/5], [14b/9].

muṭī': (Ar. s. tāat'den) 1. İtaat eden, boyun eğen [7a/1].

muṭṭali': (a.s. tulû'dan) Öğrenmiş, haber almış, bilgili, haberli [olan] [7a/2].

muṭvâfik: (Ar. i. vefk'den) 1. Uygun, yerinde [26b/2].

mübârek: (Ar. s. bereket'den) 1. Bereketli, feyizli [7b/13], [19b/6], [22a/4], [29b/10], [31a/11], [34a/5].

mübeşşirân: (Ar. i. beşr'den) 1. Bir işe başlayan [10a/5], [5b/2], [12a/3].

mübîn: (Ar. s. beyn ve beyân'dan) 1. Hayrı şerri, iyiyi ve kötüyü ayıran [10a/6], [16b/7].

müctebâ: (Ar. s. ceby'den) 1. Seçilmiş, seçkin [28b/4], [31b/10].

mü'eccelen: (Ar. zf.) Müeccel olarak, te'cîl edilerek, ertelenerek [3b/9].

mühr: (F. i.) 1. Mühür; imza [14a/12].

mü'min: (Ar. s. ve i. emn'den. c. mü'minîn, mü'mînûn) 1. İmân etmiş, islâm dînine inanmış, islâm, Müslüman [5a/12], [12a/9], [24b/9].

mü'minât: (Ar. s. i. emn'den. mü'mine'nin c.) İmân etmiş, islâm dînine inanmış, Müslüman [kadınlar, kızlar] [16b/11].

mü'minin: (Ar. s. ve i. emn'den. mü'min'in c. İmân etmiş, islâm dînine inanmış olanlar, islâmlar, Müslümanlar [5b/2].

münâdî: (Ar. s. nidâ'dan) 1. Nida eden; tellâllık yapan [21b/1], [21b/2].

münâfikîn: (Ar. s. münâftk'ın c.) Münafıklar, ikiyüzlüler [5b/3].

münîr: (Ar. s. nûr'dan) 1. Nurlandıran, ışık veren, parlak [14a/10], [26b/5], [5b/2], [26b/8].

münker: (Ar. s. nekr'den) 1. İnkâr edilmiş, edilen, kabul ve tasdik edilmeyen, reddedilen [24b/4].

münezzeh: (Ar. s. hezb'den) Tehzîb olunmuş, düzeltilmiş, yoluna koyulmuş [2b/11], [3a/12].

müntehâ: (Ar. s. nihâyet'den) 1. Nihayet bulmuş; bir şeyin varabildiği en uzak yer, son derece, son kerte [20a/4].

meşâni: (Ar. i. mesnâ'nın c.) Bir şeyin tekrârı [5 b /11].

mürüvvet: (Ar. i. mer'den) 1. İnsaniyet, mertlik, yiğitlik [21a/7].

müslimân: (Ar. s. ve i. selâmet'den. c. Müslimânân) 1. İslâm dîninde olan [32b/7], [35b/4], [35b/8].

müste'ân: (Ar. s. avn'den) Kendisinden yardım beklenen, yardım istenen [Allah'ın sıfatlarındandır] [2a/5], [20b/2].

müstekîm: (Ar. s. kıyâm'dan) 1. Doğru, düz, dik. [16b/8].

müstetâb: (Ar. s. tayyib'den) İstîtâbe edilen, hoş, güzel bulunan [20a/9].

müşk: (Ar. s. şekl'den. c. müşkilât) 1. Güç, zor, çetin [30a/13].

müştaş: (Ar. s. şevk'den. c. müştâkîn) 1. İştîyaklı, özleyen, göreceği gelen, can atan [4a/13], [31a/12].

müşrik: (Ar. s. şirk'den. c. müşrikin) Allah'a şirk, ortak koşan. [10a/10].

müzeyyen: (Ar. s. zînet'den. c. müzeyyenât) 1. Zînetlendirilmiş, süslenmiş, süslü [2a/7].

müznib:(Ar. s. zenb'den. c. müznibîn) Günah, suç işleyen, suçlu [18a/10].

müznibîn:(Ar. s. müznib'in c.) Günah işleyenler, suç işleyenler [14a/9].

N

nagehân: (F.) Apansızın, birdenbire, [16a/5], [15b/6], [21a/11], [31a/11].

naql: (Ar. i.) 1. Taşıma, aktarma, geçirme [6b/8]

nâle: (F. i.) İnleme, inilti. [4a/9], [4b/8].

nâm: (F. nâmân) 1. Ün, lâkab [34a/13].

namâz: (F. i.) Namaz [19b/7], [21b/3], [21b/6], [20b/2], [30b/12], [30b/13], [32a/6], [30b/11], [20a/13], [20b/1], [22b/6].

nân: (F. i.) Etmek [19b/1].

nâr: (Ar. i.) 1. Ateş, od [16b/1], [28a/5].

nâs: (Ar. i.) (bkz. nass).

nass: (Ar. nusûs): 1. Sarıhlik, açıklık, katîlik [5b/12].

naşîhat: (Ar. i. nush'dan c. nasâyih) Öğüt [20a/12], [21b/10].

naẓmi: (Ar. s. nazm'dan) 1. Nazımla ilgili olan [26a/7].

ne: (F. e.) Değil, yok. [5a/12], [7b/9], [9a/2], [11a/7], [12b/1], [14 b/7], [15b/4], [16a/6], [16a/10], [18a/13], [23a/5], [23b/13], [25a/8], [25a/10], [31b/5], [32a/3], [32b/8], [33a/2], [33a/8], [33b/2], [34a/1], [34a/6], [34b/11], [34b/12], [35b/2].

nebâtât: (Ar. i. nebât'ın c.) 1. Nebat (bitki) lar [3a/8], [26b/4].

nebi: (Ar. i. nebe'den. c. enbiyâ) 1. Peygamber [1b/5], [3b/10], [5a/6],

[5a/9], [5b/1], [24b/3],[24b/9], [25b/9], [26a/12], [31b/11].

necât: (Ar. i.) Kurtulma, kurtuluş [21b/9], [31b/10], [35b/12].

nefer: (Ar. enfâr, neferât) 1. İnsan sayısı bildiren sözler için kullanılır [13a/1].

nefes: (Ar. enfâs) 1. Soluk [11b/9], [19b/5], [26b/13].

nefs: (Ar. enfûs, nüfûs) 1. Öz, iç, ruh, can, hayat [12a/5], [35b/8], [35b/9], [35b/10].

nehâr: (Ar. enhûr, nühûr) Gündüz [25a/9]

nekeş: (s.) 1. Cimri, eli sıkı. [Farsça"nâ + kes" den bozma] [12a/5].

nekîr: (Ar. s.) Bilinmemiş şey ["ma'ruf un zıddı]"[26b/8].

nerdubân: nerd-bân (F.) Merdiven [19b/12], [19b/13].

nergis: (F. i.) 1. mec. Güzelin gözü [30a/5].

nesîm: (Ar. i. nesm'den) 1. Hafif rüzgâr [15b/2]

nesne: 1. Belli bir ağırlığı ve hacmi, rengi, maddesi olan her türlü cansız varlık, şey, obje [26b/11].

neşr: (Ar. nüşûr) 1. Yayma, dağıtma, saçma, açma [26b/9].

nevha: (Ar. nevhât) Ölüye sesle ağlama [28a/1]

nevm: (Ar. i.) 1. Uyku [7b/9], [20b/5].

nezîr: (Ar. i. nezr'den. c. nüzêrâ, nüzûr) 1. Gözdağı vererek korkutma, yıldırma beşîr karşıtı [26b/4], [5b/2], [12a/3].

nice: Nasıl [2b/6], [2b/7], [2b/8], [2b/8], [4a/7], [7b/4], [8b/5], [8b/6], [10b/11], [11a/2], [11b/10], [12a/7], [17a/4], [18a/6], [21a/8], [21a/8], [27b/7], [27b/9], [28a/6], [28a/7], [28a/11],

[28a/13], [30b/13], [34b/8],
[35b/6], [30b/7], [30b/7], [12a/7],
[28a/7].

nidā: (Ar. i.) 1. Çağırma, bağırma,
seslenme [13a/8], [15b/11],
[23a/13], [30b/9].

niḡār: (F. i.) mec (resim gibi güzel)
Sevgili [27a/12], [28a/1], [28a/4],
[28b/3], [29a/8], [29b/3], [29b/9].

niḡān: 1. Bulunmayan; görünmeyen
[2a/10], [5b/5], [25a/7].

niḡāyet: (Ar. niḡāyât) 1. Sonuç, son,
netice [25a/13].

ni‘met: (Ar. niam) İyilik, lütuf, ihsan,
bahşış [16b/8].

nişān: (F. i.) 1. Nişan, iz, belirti [5b/8].

niyāz: (F. i.) 1. Yalvarma, yakarma. 2.
Dua [19b/7], [20a/13], [21b/3].

nübüvvet: (Ar. i. nebe'den) Nebîlik,
peygamberlik, Tanrı haberciliği
[5b/9].

nüh: (F. i.) Dokuz [26b/2].

nūr: (Ar. i. envâr, nîrân) 1. Aydınlık,
parıltı, paklaklık [2a/8], [2a/12],
[5a/12], [6a/5], [7a/8], [7a/10],
[7b/3], [7b/5], [7b/6], [7b/8],
[7b/10], [7b/12], [7b/13], [9a/1],
[9a/2], [9a/3], [9a/4], [9b/13],
[10a/8], [11a/3], [13a/12],
[13b/3], [14a/1], [14b/2], [15b/3],
[19b/12], [24a/4], [28a/10],
[28b/4], [29b/8], [29b/11],
[31a/12].

nūş: (F. i.) 1. Tatlı; bal [4b/9],
[28a/13].

nübüvvet: (Ar. i. nebe'den) Nebîlik,
peygamberlik, Tanrı haberciliği
[14a/12], [5b/9].

nüh: (F. s.) Dokuz [30b/8].

nüzûl: (Ar. i.) 1. Aşağı inme. [7b/5],
[14b/3], [20b/6].

O

o: 1. Teklik üçüncü kişiyi gösterir. 2.
Uzakta olan, hakkında konuşulan
kimse veya şeyi belirtir. [2a/10],
[7b/8], [7b/11], [12b/1], [13a/2],
[13b/5], [17a/2], [17a/3], [17a/6],
[17b/1], [18a/2], [18a/5], [21b/4],
[21b/4], [34b/8].

od: Ateş [21a/8], [23a/1], [24b/12],
[25a/3], [30a/5], [30a/11], [30b/5],
[30b/10], [33b/6], [16a/11],
[35b/8].

oḡlan: 1. Erkek çocuk [17b/9], [16a/7].

oḡul: 1. Erkek evlat. [28b/11], [29a/12],
[9b/13], [12a/13], [9a/9], [9b/4],
[9b/12], [15b/12], [15b/13],
[15b/13], [12b/6], [9a/8],
[15b/12], [9b/1].

oḡşa-: (bkz. okşa-)

okşa-: 1. Sevmek, taltif etmek [17a /1],
[29a/4], [30b/4].

oku-: 1. Yazıya geçirilmiş bir metne
bakarak bunu sessizce çözümleyip
anlamak veya aynı zamanda
seslere çevirmek [6a/2], [19b/8],
[5b/11], [5b/12], [25b/6].

ol: 1. o, bu. 2. -dır,-dir [2a/3], [2a/4],
[2a/5], [2a/9], [2b/1], [2b/1],
[2b/5], [2b/7], [2b/11], [2b/11],
[2b/12], [2b/13], [3a/1], [3a/3],
[3a/4], [3a/5], [3a/11], [3a/12],
[4a/3], [4a/6], [4a/8], [4 a /12],
[4a/13], [4a/13], [4b/4], [4b/6],
[4b/11], [4b/ 11], [4 b /12], [5b/12],
[6a/4], [6a/5], [6a/7], [6b/9],
[6b/11], [6b/11], [6b/12], [7a/3],
[7a/5], [7a/8], [7a/11], [7a/12],
[7b/3], [7b/5], [7b/6], [7b/10],
[7b/13], [8b/1], [8b/2], [8b/4],
[8b/5], [8b/7], [8b/10], [8b/11],
[8b/12], [8b/13], [9a/4], [9a/11],
[9b/2], [9b/3], [9b/12], [10b/6],
[10b/8], [10b/13], [11a/2],
[11a/3], [11a/5], [11a/10], [11b/1],
[11b/3], [11b/4], [11b/6].

[11b/11], [12a/8], [12a/9], [12a/11], [12a/12], [12a/13], [12b/1], [12b/3], [12b/13], [13a/1], [13a/4], [13a/8], [13a/9], [13b/3], [13b/5], [13b/7], [14a/1], [14a/1], [14a/13], [14b/3], [14b/8], [14b/11], [14b/12], [14 b /13], [15a/1], [15a/2], [15a/3], [15b/2], [15b/4], [15b/8], [15b/9], [15b/11], [16a/1], [16a/7], [16a/9], [16a/11], [16a/12], [17a/5], [17a/8], [17a/9], [17a/11], [17b/6], [18a/7], [18a/11], [19b/4], [19b/9], [19b/12], [20a/1], [20a/2], [20a/3], [20a/7], [20a/9], [20a/10], [20b/1], [20b/2], [20b/6], [20b/8], [20b/9], [20b/10], [20b/12], [20b/1], [21a/7], [21a/7], [21a/10], [21a/11], [21a/12], [21b/2], [21b/12], [22a/6], [22a/7], [22a/13], [22b/1], [22b/3], [22b/6], [22b/11], [22b/12], [23a/8], [23a/9], [23a/1], [23b/3], [23b/6], [23b/8], [24a/3], [25a/7], [25a/9], [25b/5], [26a/10], [26a/11], [26b/1], [26b/4], [26b/5], [26b/6], [27a/8], [27a/10], [27a/11], [27a/12], [27b/3], [27b/9], [27b/13], [28a/1], [28a/2], [28a/4], [28a/5], [28b/3], [28b/6], [28b/12], [29a/8], [29a/8], [29a/12], [29b/2], [29b/32], [9b/6], [29b/8], [29b/9], [29b/11], [30a/1], [30a/12], [30b/4], [30b/6], [30b/12], [30b/13], [31a/1], [31a/4], [31a/5], [31a/6], [31a/9], [31a/10], [31a/11], [31b/1], [31b/2], [31b/3], [32a/4], [32a/5], [32a/6], [32a/8], [32b/1], [32b/2], [32b/11], [33a/2], [33a/5], [33b/6], [34a/5], [34a/6], [34a/7], [34a/8], [34a/11], [34b/3], [35a/6], [35a/7], [35a/12], [35b/3], [35b/4].

ol-: 1. Varlık kazanmak, meydana gelmek, vuku bulmak. 2. Gerçekleşmek veya yapılmak. 3. Bir görev, makam, san veya nitelik kazanmak. 4. Bir şeyi elde

etmek, edinmek. 5. Bir durumdan başka bir duruma geçmek. 6. Herhangi bir durumda bulunmak [2a/11], [2a/12], [3a/10], [5b/8], [5b/13], [7a/1], [7a/4], [7a/11], [7b/5], [8b/4], [9a/4], [9a/7], [9b/2], [12a/10], [12a/12], [12b/1], [12b/4], [12b/7], [13a/5], [14a/1], [14a/2], [15b/3], [15b/6], [15b/8], [16a/1], [16a/5], [17b/1], [18a/6], [20a/9], [20b/3], [20b/11], [21a/11], [22a/6], [22a/7], [23a/12], [24a/2], [25a/7], [26b/12], [28a/10], [28a/11], [29b/8], [29b/10], [30b/6], [33b/4], [35a/2], [35a/10], [35b/11], [8b/8], [8b/10], [8b/11], [19b/5], [27b/1], [29b/9], [30a/11], [30a/12], [30b/7], [30b/11], [35b/4], [35b/5], [28b/1], [2b/8], [35b/2], [14a/13], [6b/7], [18a/1], [24b/12], [15b/13], [22a/10], [28a/12], [29a/2], [19b/10], [3a/9], [6b/12], [32a/3], [11b/10], [9b/12], [33b/5], [19b/1], [7a/2], [21b/8], [22a/7], [3a/7], [30b/10], [2a/2], [11a/8], [27b/7], [14a/8], [23a/9], [12b/6], [11a/7], [31b/5], [11a/7], [28a/3], [17a/10], [7b/1], [9a/11], [9b/7], [10b/6], [11b/2], [13a/1], [14b/1], [14b/2], [15b/2], [15b/8], [19b/3], [20a/5], [28b/6], [32a/13], [33a/13], [14b/5], [16a/3], [16a/6], [26a/8], [35b/6], [11b/7], [17a/4], [3b/2], [5a/2], [8a/2], [11b/12], [15a/4], [16b/3], [20b/13], [24a/11], [27b/9], [2a/13], [4b/3], [9b/11], [22a/1], [22a/10], [25b/5], [28b/1], [29a/6], [15a/3], [21b/11].

ola: Acaba, sahi, bulunabilir [2a/2], [2a/6], [4a/12], [6a/9], [6b/9], [10b/10], [11a/6], [11a/6], [11a/11], [12b/8], [30a/4], [31b/4], [32b/7], [33b/7], [33b/7], [33b/8], [33b/8], [35a/4], [4b/13], [32b/7], [32b/7], [35a/3], [27b/5], [4a/13], [28a/13], [6a/ 6], [9b/7], [12b/12], [13a/4], [31b/9],

[17b/2], [21b/3], [17b/8],
[28a/11], [25a/8], [31b/8],
[35b/8], [28b/2], [34a/11].

olan: 1. Olmak fiilinin şimdiki zaman sıfat-fiili. 2. İsim tamlaması belirtileni durumunda bulunan bir isimden sonra getirildiğinde o ismin sıfatı değerinde bir birleşik oluşturur [4a/3], [4a/6], [4b/12], [25a/9], [25a/9], [26a/11].

olur: 1. Olabilir. 2. Geniş zamanın üçüncü tekil kişisi. 3. Onay, tasdik, yapabilme izni. [4b/10], [19b/1], [26a/10], [27a/9], [33a/2], [34a/3], [34a/13], [34b/1], [35b/10], [17a/8], [18a/13], [4b/10].

olmaz: 1. İmkânsız, gerçekleşemez gayri mümkün. 2. Yapılamayacak iş, tutum veya davranış [3b/2], [5a/2], [8a/2], [11b/12], [15a/4], [16b/3], [20b/13], [24a/11], [25a/9], [17a/9], [16a/13].

on: Dokuzdan sonra gelen sayının adı ve bu sayıyı gösteren rakam [2a/9], [10b/9], [12a/11], [18a/6], [18a/11], [25b/3].

‘Osmân: (Ar. i.) Osman [6a/2].

ot: 1. Toprak üstündeki bölümleri odunlaşmayıp yumuşak kalan, ilkbaharda bitip, bir iki mevsim sonra kuruyan küçük bitkilere verilen ortak ad [33b/12], [34a/6], [31b/10], [33b/5], [35b/12].

otla-: 1. (hayvan) Dolaşarak yerdeki ot, çimen, yaprak vb.nin yemek, meşgul olmak, bulunmak [17b/10], [34a/6], [33b/12].

otur-: 1. Vücudun belden yukarısı dik duracak biçimde ağırlığı kaba etlere vererek bir yere yerleşmek [21b/12], [17b/10], [32b/9], [32a/7], [32b/8], [18a/9], [21b/13], [22b/5].

oyun: 1. Hile, düzen, desise, entrika. [17b/2], [17b/5].

Ö

ög-: 1. Birinin veya bir şeyin iyiliklerini, üstünlüklerini söyleyerek değerini yüceltmek, methetmek, sena etmek, yemek karşıt [7b/3], [11a/4], [11a/5], [11a/6].

öl-: Yaşamaz olmak, hayatı sona ermek, can vermek [9a/11], [9a/12], [9b/5], [34a/2], [35a/3].

öldür-: 1. Bir canlının hayatına son vermek [34b/1].

öñ-: 1. Baş, başlangıç, mebde 2. İleri taraf, geçen cihet, karşı, arka karşıt [9b/11], [15a/3], [20b/7], [35b/3].

‘Ömer: (Ar. i.) 1. İkinci hâlîfe Hz. Ömer. [haklıyı haksızdan ayırt ederek, adaleti tam yerine getirmekte kazandığı için Faruk kelimesiyle adlandırılmıştır] [6a/1], [32b/4].

‘ömr: (Ar. i.) Ömür, yaşama, yaşayış, hayat [18a/8], [20b/11], [20b/12], [21a/10], [29a/6].

öp-: Sevgi, saygı, bağlılık, teşekkür belirtmek amacıya dudaklarını birşeye değdirmek [19b/6], [30b/3], [30b/4], [28b/13].

ört-: 1. (kötü bir durumu) Belli etmemek, gizlemek saklamak [17a/10]

öyle: 1. Onun gibi olan, ona benzer. 2. O yolda, o biçimde, o tarzda [26b/10], [35b/7]

öz: 1. Bir kimsenin benliği, kendi manevî varlığı, nefis, derun. 2. Bir nesnenin temel ögesi, asıl mayası, cevheri şeyin temel ögesi, künh, zübde. 3. İçine, arılığını, saflığını bozacak hiçbir şey karışmamı

şolan, saf, arı [4a/4], [4b/10],
[17a/5], [24b/11], [28b/7].

özge: Başka [17a/11].

P

pā-bend: (F.) 1. Ayak bağı, payvant
[34b/13], [35a/10].

pādişāh: (F.) Pādişāh, hükümdar [16a/3].

pāk: (F. s.) 1. Temiz, arık, pak [2b/11],
[15b/1], [17a/5], [32a/4], [32a/5].

pākize: (F. s.) Tertemiz, lekesiz, kusursuz
[22b/1].

pāre: (F. i.) 1. Parça [30b/10].

perde: (F. i.) 1. Kapı, pencere gibi
yerlere asılan örtü [12b/2].

perişān: (F. s.) 1. Dağınık, karışık,
dağınık saç [17a/9].

pervāne: (F. i.) 1. (c. pervānegān)
Geceleri ışığın etrafında dönen
küçük kelebek [4a/6].

perverdigār: (F.) "besleyici, terbiye edici,
rızklandırıcı" Allah [2b/13],
[4a/10], [8b/2], [29b/3].

pervāz: (F. i.) 1. Uçma, uçuş [24b/11].

pes: (F. i.) 1. Bu durumda, bundan
böyle, öyle ise, şimdi 2. Sonuç
olarak [4a/6], [4b/7], [5b/8],
[6b/8], [7a/3], [7a/11], [7b/9],
[9a/1], [9a/8], [10b/9], [13a/11],
[17a/8], [21a/2], [22b/1], [34a/13].

peygāmbēr: ("ga" uzun okunur, F.
peygām-berān) Peygamber, Allah
tarafından haber getiren, Allah'ın
emirlerini insanlara haber veren
[2a/9], [9b/12], [11a/11], [32a/3],
[32b/10], [33a/1], [33a/8], [33a/9],
[33b/3], [35b/11].

pīr: (F. pīrān) 1. Yaşlı, ihtiyar [15b/3].

pūr: (F. s.) 1. Dolu. 2. Çok fazla. [bu
kelime ile birleşik kelimeler
yapılır] [22b/5].

R

Rabb: (Ar. i.) Efendi, sâhib [26b/4],
[26b/5], [26b/13].

rābbenā: (Ar. i.) Allah [2b/2], [3b/12],
[31b/9].

rahmet: (Ar. i.) 1. Acıma, esirgeme,
koruma, yarlıgama [7a/b], [3a/6],
[4b/2], [8a/1], [11b/4], [18a/10],
[19b/2], [2b/1], [13b/13], [14a/9],
[14b/4], [15b/12], [25a/12],
[25a/13], [25b/5], [25b/6].

rahīm: (Ar. s. rahmet'den. c. ruhamâ) 1.
Merhametli, esirgeyen, koruyan,
acıyan, âhirette mü'min kullarına
keremiyle muamelede bulunan
Cenâb-ı Hak [Allah adlarındandır]
[3a/11], [5a/12], [6a/9], [8a/1],
[8b/4], [8b/5], [8b/6], [8b/12],
[8b/13], [9b/2], [14b/3], [21a/5],
[25b/11].

raū'f: (Ar. s. re'fet'den) 1. Pek esirgeyen,
çok merhamet eden. 2. Allah'ın
adlarından biri [21a/5], [25b/11],
[27a/10].

ravza: (Ar. ravzât, riyâz) Ağacı, çayırı,
çimeni bol olan yer, bahçe. [7a/4],
[7b/13], [31a/8].

rāzı: (Ar. s. rızâ'dan) 1. Rızâ gösteren,
kabul eden, boyun eğen [4b/3],
[25b/5], [27b/5], [28a/7],
[33a/13].

receb: (Ar. i.) 1. Arabî ayların yedincisi
ve kutsal sayılan üç ayların
birincisi [8b/13].

redd: (Ar. i.) 1. Geri çevirme, çevirilme;
kabul etmeme; kabul edilmeme
[17a/4], [17a/6].

rehber: (F. b. s. ve i.) Yol gösterici,
kılavuz [32a/6].

rek'at: (Ar. rekeât) Namazda bir kıyam
(ayakta durma), bir rükû (ayakta
iken eğilme) ve iki sücûd (yere
kapanma) dan ibaret hareket, [aslı:

beli eğip yüzüstü kapanmaktır;
"rük'at" okunuşu da vardır
[21b/3].

Resûli: (Ar. i.) 1. Elçi 2. Peygamber,
yalvaç. [3b/4], [4a/3],
[4a/13],[5a/4], [6a/1], [6a/4],
[6a/6], [6a/12], [6b/2], [6b/8],
[7b/5], [8a/3], [8a/5], [8a/6],
[10a/2], [10a/4], [10a/5], [10a/9],
[10a/11], [12a/1], [12a/3], [14b/3],
[15a/5], [16b/5], [17a/12],
[17b/7], [20a/5],[20a/11],[20b/3],
[20b/10], [21a/2], [21a/4],
[21a/10], [21b/1], [21b/3],
[22a/5], [22b/5], [23b/8],
[24a/12], [24a/13], [24b/7],
[24b/8], [25a/5], [26a/2], [26b/9],
[26b/13], [27a/4], [27a/13],
[27b/3], [27b/7], [28a/2], [28a/4],
[28a/5], [31a/1], [31a/5], [31b/1],
[31b/4], [32a/4], [32a/9], [32b/4],
[32b/5], [32b/6], [32b/8], [33a/1],
[33a/5], [33a/1], [33b/4], [32a/7],
[34a/10], [34a/11], [34b/12],
[34b/13], [35a/2], [35a/3],
[35b/1], [23b/3], [27a/8], [31a/6],
[34a/7], [34b/2], [24a/3].

revâ: (F. s.) Yakışır, uygun, yerinde.
[25a/8].

revân: (F. s.) l. Yürüyen, giden, akan, su
gibi akıp giden [söz] [6a/3],
[7b/12], [19b/5], [28b/6],
[30b/11], [30a/12].

revân olmak: Yürümek, gitmek [15b/13],
[29a/2].

rezzâk: (Ar. s. rızk'dan) 1. Bütün
mahlûkların rızkını veren Allah
[1b/9]

rıdvân: (Ar. i.) 1. Rız olma, hoşnutluk
[27a/1], [33b/8]

ri'âyet eylemek: (Ar. i.) 1.Uymak uyum
sağlamak, gereğini yapmak [6a/1].

rik'at: (Ar. rekeât) Namazda bir kıyam
(ayakta durma), bir rükû (ayakta
iken eğilme) ve iki sücûd (yere

kapanma) dan ibaret hareket. [aslı:
beli eğip yüzüstü kapanmaktır;
"rük'at" okunuşu da vardır]
[19b/7].

risâlât: (Ar. i.) 1. Peygamberlik [5a/7],
[14a/12].

rûh: (Ar. ervâh) 1. Can, nefes. 2. En
mühim nokta, öz [3a/1], [6a/10],
[23b/12], [29b/9].

rûhân: (Ar. s. rûh'dan) 1. Ruha ait, ruh
ile ilgili [5b/6].

S

sa'âdet: (Ar. i.) Mutluluk [10b/8],
[20b/1], [31b/6].

sâ'at: (Ar. sâât) 1. Vakit, zaman [13b/5],
[29b/10], [35a/12], [14a/1].

şabâh: (Ar. i.) Sabah [28a/1].

şabr: (Ar. i.) 1. Sabır, dayanma,
katlanma [12b/8], [28a/6],
[22b/2], [27b/5], [31a/6], [32b/6].

saç: Baş derisini kaplayan kıllar
[29a/7], [29a/5].

saç-: 1. Dağıtmak, yaymak, serpmek
[19b/2], [34b/7].

şadâ: (i.) 1. Ses [14a/3].

şadr: (Ar. sudûr) 1. Yürek, gönül, kalp
[35b/8].

şadaqât: (Ar. i. sıdk'dan) Dostluk,
vefâlılık içten bağlılık; doğruluk,
yürek doğruluğu [15a/10].

sâde: (Ar. i.). zf. Yalnız, ancak [16a/2].

şadef: (Ar. esdâf) Sedef, inci kabuğu
[18a/3].

şadık: (Ar. s. sıdk'dan. c. asdika) 1.
Doğru, gerçek [5b/13], [10b/13].

şaff: (Ar. sufûf) 1. Dizi, sıra; camide
cemâatin sırası [32a/13], [30a/13].

şafâ: (Ar. i.) 1. Saflık, berraklık. 2. Gönül şenliği, kedersizlik, neş'e [2a/8], [3b/3], [5a/3], [6a/11], [6b/8], [7a/10], [8a/3], [8b/9], [9a/7], [10a/1], [11b/13], [12a/7], [13a/1], [13b/5], [15a/5], [15b/10], [15b/11], [16b/4], [21a/1], [24a/1], [24a/12], [31a/10], [32a/5], [6b/6], [6a/10].

şahrâ: (Ar. saharâ, saharî, saharâvât) Kır, ova, çöl [19b/11], [19b/12], [20b/6].

şâhib: (Ar. s. ve i. sahb'den. c. eshâb) 1. Sahip [32a/2].

şakla-: 1. Göz etmek, korumak, hıfz etmek [16b/2], [14b/13], [31a/4], [11b/9].

şal-: 1. Göndermek, sevk etmek. 2. Koyuvermek, salıvermek [3a/6], [14b/12], [7a/7], [34b/2], [17b/10].

şalât: (Ar. salavât) 1. Namaz [22a/6].

şalavat: (Ar. i.) 1. Hz. Muhammed'e ve Onun soyundan gelenlere okunan dua [Allahümme salli âlâ seyyidinâ Muhammedin ve âlâ âli seyyidinâ Muhammed= efendimiz Muhammed'e ve onun soyuna sopuna salât ve selâm olsun] [3b/4], [5a/4], [6a/10], [6a/12], [6b/2], [6b/8], [8a/3], [10a/2], [12a/1], [12a/8], [15a/5], [16b/5], [19b/9], [21a/2], [24a/12], [33b/2], [35b/11].

şâlih: (Ar. s. salâh'den. c. sâlihûn, sulehâ) 1. Yarar, elverişli, iyi, uygun, yakışır [26a/5].

semavât: (Ar. i. semâ'nın c.) 1. Gökler [14a/1].

saña: Sen zamirinin yönelme durumu [9b/11], [11b/7], [11b/10], [21b/13], [23a/8], [23a/11], [26a/10], [26a/11], [28b/5], [28b/9], [29a/12], [29a/13],

[29b/4], [31a/12], [31b/5], [32a/1], [33b/2], [2b/9], [29a/9].

şanem: (Ar. esnâm) 1. Put [8b/4].

şarrâf: (Ar. sarrâfân) 1. Altın ve gümüş gibi değerli madenleri işleyen ve satan esnaf [4b/11].

şavm: (Ar. sıyâm) Oruç [26b/11].

şavt: (Ar. esvât) 1. Ses, seda bağırma, avaz [25a/1].

sayebân: (F.) 1. Sayvan, gölgelik [6a/5].

secd: (Ar. secdât) Namazda alını, el ayalarını, dizleri ve ayak parmaklarını yere dayamaktan ibaret ibâdet vaziyeti [7b/1], [7a/11], [14b/11].

sebeb: (Ar. esbâb) 1. Sebep, neden [18a/1].

sekiz: Yediden sonra gelen sayının adı ve bu sayıyı gösteren rakam [2a/9], [9b/9], [9b/10], [10b/9], [19b/2].

selâm: (Ar. i.) 1. Bir kimse ile karşılaşıldığında veya bir topluluğa girildiğinde "esenlik dileme" sözü [19b/9], [21a/12], [21b/13], [22a/1], [23a/4], [23a/7], [23b/10], [25b/4], [32a/13], [35a/2], [26a/10], [5b/1].

sen: Teklik ikinci kişiyi gösteren zamir [6b/6], [9b/11], [11a/4], [11b/6], [14a/8], [14a/10], [14a/11], [14a/12], [19b/10], [20a/6], [20b/4], [23b/4], [23b/5], [23b/7], [30a/4], [8b/9], [11b/7], [14a/9], [24a/5], [25a/8], [26b/8], [27b/10], [28a/3], [28b/5], [28b/8], [29a/11], [23a/1], [33b/8], [34b/11], [35a/11], [29a/13], [31a/8], [31b/8], [33b/4], [33b/5], [33b/6], [34b/1], [23b/2].

şenâ: (Ar. esniye) Övme, övüş [2a/13], [20a/4], [21b/4], [25b/2], [31b/1].

server: (F. serverân). 1. Baş, ulu [2a/9], [2b/5], [4a/7], [4b/6], [4b/11], [4b/12], [8b/7], [10b/13], [11a/12], [16b/2], [32a/3], [32a/6], [33b/3].

ser-te-ser: (F. zf.). Baştan başa, hep, bütün [2a/11].

sev-: 1. Sevgi ve bağlılık duymak [3a/5], [11a/4], [11a/5].

sevgü: Sevgi, insanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu [9b/4], [33b/3].

sevin-: Sevinç duymak [9a/5], [9b/11], [12b/9].

seyr: (Ar. i.) 1. Yürüme, yürüyüş; gitme, hareket [7b/7], [8a/12].

seyrân: (Ar. i.) 1. Bakıp seyretme [aslî"seyerân" dır] [19b/13].

seyyid: (Ar. sâdât) 1. Hz. Muhammed'in torunu Hz. Hasan'ın soyundan olan kimse [2a/8], [27b/3].

sıdk: (Ar. i.) 1. Doğruluk, gerçeklik, hakikat [12b/2].

sırr: (Ar. esrar) 1. Gizli tutulan, kimseye söylenmeyen şey [14a/5], [29b/6].

şıra: (Ar. i.) 1. Sıra köprüsi, üstünden geçip Cennet'e gitmek üzere Cehennem'in üzerine kurulacak olan çok dar ve güç geçilir köprü [16b/8], [23b/8].

sidre: (Ar. sidr, sidrât) 1. En yüksek makam, [ondan sonra Tanrı'ya gidilir] [20a/4], [20a/5], [20b/6].

siz: 1. Çokluk ikinci kişi zamiri. [16a/6], [21b/7], [30b/12], [33a/5], [33a/9], [34a/12], [35b/2], [29a/3], [21b/11], [27a/10], [29a/6], [35a/4], [35b/2], [35b/11], [29a/4], [34b/9], [34b/12], [29a/5], [29a/7], [34b/8].

şohbet: (Ar. i.) Görüşüp konuşma; arkadaşlık [27a/9], [32a/9].

soñ: 1. En sonraki, âhir [11b/9], [9b/11], [2a/2].

sonra: 1. Daha ileri bir zamanda, müteakip.[5b/10], [7b/4], [9b/10], [27a/4], [27b/9], [28a/2], [34b/10], [35b/13], [35b/13].

sor-: Birine soru yönelterek herhangi bir konuda ondan bilgi istemek, sual etmek [23a/5], [32b/6], [34b/8], [23a/5], [23b/11], [26b/8].

söyle: 1. Düşündüğünü veya bildiğini sözle anlatmak. 2. Demek [4a/5], [23a/10], [27a/6], [33a/8], [9a/8], [9b/3], [16a/4], [21b/10], [24a/3], [4b/7], [4b/8], [33a/1], [27a/8], [16a/9], [11a/10], [2b/4], [2b/10], [4a/10], [32a/1], [32b/3], [29a/10], [4a/7], [34b/12], [18a/7], [23a/9], [9b/9], [32b/3].

söz: 1. Bir düşüncüyü eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, lâkırdı, kelâm, kavi. 2. Bir veya birkaç heceden oluşan ve anlamı olan ses birliği, kelime, sözcük [32b/3], [33b/4], [34b/11], [2b/4], [4a/6], [4b/7], [31a/5], [31b/12], [4a/5], [4a /10], [4a /12], [6b/8], [7b/9], [9a/8], [18a/2], [24a/7], [27b/6], [28b/10], [33a/2], [34b/12], [35a/1], [35a/5], [27b/12], [2a/11], [9b/9], [29b/2], [34a/9], [4b/8], [33a/12], [34a/10], [4b/10], [1b/7], [23a/10], [32b/10], [33a/8], [27b/13].

su: 1. Hidrojenle oksijenden oluşan, oda sıcaklığında sıvı durumunda bulunan, renksiz, kokusuz, tatsız madde [12b/7], [13a/13], [23b/4], [24a/5], [25a/5], [28b/2], [25a/12], [19b/2].

su'âl: (Ar. es'ile, suâlât) 1. Sorma, sorulma, soru [26a/9].

şubh: (Ar. esbâh) Sabah, sabah vakti [3b/1], [5a/2], [8a/2], [11b/12], [15a/4], [15b/4], [16b/3], [20b/13], [25b/4], [24a/11].

sultân: (Ar. selâtîn) 1. Pâdişâh, hükümdar [10b/9], [14a/1], [14a/4], [14a/11], [21a/7], [21a/11], [23b/1].

sûre: (Ar. süver) Kur'ân'ın ayrıldığı 114 bölümünden her biri [5b/11], [5b/12].

su'ûd: (Ar. i.) 1. Yukarı çıkma, yükselme [17b/8].

sücced: (Ar. s. sâcid'in c.) Secde edenler, secde edip yere kapananlar [8a/7].

şümme: (Ar. zf.) 1. Sonra [25b/10], [25b/13].

sündüs: (Ar. i.) Parlak renkli, çiçekli altın veya gümüş telle işlemeli, nakışlı olarak dokunmuş ipek kumaş [13a/7].

sünnet: (Ar. sünen) 1. Hz. Muhammed'in sözleri, işleri ve tasvibleri [26b/7], [26b/13].

Ş

şâd: (F. s.) Sevinçli [8b/10], [8b/12], [12a/9], [12b/9], [14b/5], [15b/2], [19b/3], [25a/8], [28b/6], [35b/5], [21b/8], [28a/12].

şâdî: (F. i.) 1. Memnunluk, sevinçlilik, gönül ferahlığı [12b/9].

şâdimân: (F. s.) Sevinçli [14a/2].

şâh: (F. şâhân) 1. Pâdişâh [6a/2], [5b/1], [12a/3], [17a/2], [19b/4], [20b/2], [21b/4], [27a/11], [27b/7], [30a/8], [30b/4].

şâkî: (Ar. s. şekâvet) 1. Şikayet eden, yakınan, müşteki [14a/6].

şâkir: (Ar. s. şükr'den) 1. Şükreden, gördüğü iyiliğe karşı dua eden [3b/8].

şâm: (F. i.) Akşam [3b/1], [5a/2], [11b/12], [15a/4], [16b/3], [20b/13], [24a/11], [25b/4], [28a/3], [8a/2].

şarâb: Aşk ve muhabbet [4b/9].

şarq: (Ar. i.) 1. Doğu [7a/2], [9b/12], [12b/11].

şefâ'at: (Ar. i.) Birinin suçundan geçilmesi veya dileğinin yerine getirilmesi için edilen aracılık [6a/9], [11b/1], [21a/7], [31a/4], [27a/1].

şehir: (F. i.) Şehir, büyük belde, büyük kent, il [15b/3], [9a/9], [9a/10], [20b/10].

şem': (Ar. şümû') 1. Mum [30a/11].

şems: (Ar. şumûs) 1. Güneş. [2a/11], [30a/7].

şer': (Ar. i.) Allah'ın emri doğrultusunda dini inançlara göre belirlenmiş kurallar, İlahi kanun [6a/1].

şer: Yaramazlık, kötülük, hayır karşısı [8b/5], [26b/10].

şerh: (Ar. şürûh) 1. Açıklama, açıklama [2b/10], [31b/13], [32a/1], [33a/1], [33a/8].

şevk: (Ar. eşvâk) Çoşku, heyecan, neşe, sevinç [16a/9].

şeytân: (Ar. şeyâtîn) Şeytan [16a/4], [17b/5], [17b/7].

şîr: (F. i.) Güneş, ışık, nur, aydınlık [7b/5].

şübhe: (Ar. şübeh, şübühât) Şüphe, kuşku [15a/1].

şükr: (Ar. i.) Görülen iyiliğe karşı gösterilen memnunluk, minnettarlık [14a/13].

şürû': (Ar. i.) Başlama [2a/1].

şol: şol <şu+ol [11b/5], [16a/4], [26b/8], [31a/2], [31a/3], [31b/6].

T

tâ: (F. e.) Kadar, dek, değin [2b/10], [4b/6], [4b/ 11], [4b/ 13], [6b/11], [6b/13], [7a/8], [7b/7], [9b/9], [19b/13], [20a/13], [20b/8], [23b/3], [26b/2], [28a/2], [28a/3], [31b/8], [32a/11], [34a/6].

Ṭa' âlâ: "Yüksek olsun!" mânâsına gelen bir söz olup Allah adıyla birlikte kullanılır. Allahü-teâlâ, Hakk-teâlâ ve tekaddes" [1b/5], [2a/7], [2b/6], [2b/10], [3a/4], [4a/11], [11a/4], [20a/11], [20b/9], [23a/8], [27a/3], [35a/12], [35b/13].

tâbe: (Ar. tayyib'den) "İyi ve temiz olsun!" manasınadır [25b/10], [25b/13].

ṭabîb: (Ar. i. tıbb'dan. c. etibbâ) Hekim, doktor [2b/2].

ta' bîr: (Ar. i. ubûr'dan. c. ta'bîrât) 1. Düş yorma, rüya tefsiri [8b/8].

tâc: (Ar.) 1. İktidar ya da soyluluk simgesi olarak başa giyilen, genellikle değerli bir madenden yapılmış, değerli taşlarla bezeli başlık [18a/11], [20b/1].

ta' cîl: (Ar. i.) acele'den. c. ta'cîlât) Acele ettirme, çabuklaştırma [28b/9].

ṭâ'if: (Ar. s. tavaf dan) 1.Tavaf eden, etrafını dolaşan, dönen.

ṭâ'ife: (Ar. s. tavâfdan) ["tâif'in müen.] [10b/4], [15a/7]

ṭağ: Dağ [34a/2], [34b/7], [35a/3], [34a/6], [34b/6], [33b/11].

ṭağ-: 1. Acısı yüreğine işlemek. [16b/1], [22a/9], [23b/9].

taḥayyür: (Ar. i. hayret'den. c. tahayyürât) Hayran olma, hayrete düşme, şaşkalma, şaşırma [17a/5].

ṭāhir: (Ar. i. tahâret'den) 1. Allah'ın kötülüklerden ve haramdan arındırdığı temiz kimse [14b/1].

taḥkîk: (Ar. i. hakk'dan. c. tahkikat) 1. Hakikati ortaya koyma, gerçeği bulup çıkarma [26b/1].

taḥt: (F. i.) 1. Hükümdarlık makamı [8b/3], [14a/12].

ṭāḫat: (Ar. i.) 1.Güç, zor, kuvvet, kudret [4a/8], [22a/7], [28a/9]

taḫdîr: (Ar. i.) 1. [değerini, ehemmiyetini, lüzumunu] Anlama [25a/6].

ṭaleb: (Ar. i.) 1. İsteme, dileme, arama [23a/5]

tamām: (Ar. i. temm'den) 1. Tamam, tam, eksiksiz, tam olma. 2. Bitme, son bulma [3b/2], [12a/10], [20b/11].

tamu: Cehennem [33b/6].

Ta'ñrî: Allah [25a/4], [33b/4], [25a/6], [35a/3], [35a/5], [21b/11], [32a/3].

ta' rîf: (Ar. i. irfân'dan. c. ta'rîfât) 1. Etrafıyla anlatma, anlatılma; etrafıyla bildirme, bildirilme [26a/7].

târiḥ: (i.) Bir olayın meydana geldiği, bir mektup veya bir belgenin yazıldığı vakit, gün, ay ve yıl [25b/3].

taş: (Ar. i.) Tas, su sabi [29b/12], [17b/6].

taşdîk: (Ar. i. sıdk'dan. c. tasdîkat) 1. doğrulama, gerçekleendirme, gerçek olduğunu söyleme [26b/10], [26b/12].

taş: 1. Kimyasal veya fiziksel durumu değişiklikler gösteren, rengini içindeki maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı madde. 2. . Taş gibi sert ve katı [19b/11], [28b/2],[29a/1], [34b/7], [29b/11], [34b/6], [19b/11], [28b/7].

taşra: Bir ülkenin baş şehri veya en önemli şehirleri dışındaki yerlerin

hepsi, dışarlık [18a/3], [23a/13], [29a/8].

ta'yin: (Ar. i. ayn'dan) 1. Ayırma, belli etme [20a/7].

tayr: (Ar. atyâr, tuyûr) Kuş [25a/1].

ṭayyib: (Ar. s.) 1. İyi, güzel, hoş [14b/1].

ṭayyibe: (Ar. tayyibât) İyi, güzel iş ve hareket [10a/13].

ta'zîm: (Ar. i. azm'den. c. ta'zîmât) 1. Büyükleme, ululama, büyük sayma [20a/2].

tecellâ: (Ar. i. cilve'den) (bkz.tecellî).

tecellî: (Ar. i) 1. Allah'ın lûtfuna nail olma [3a/1], [7b/8], [24a/8].

tecri: (Ar. i. cer' ve cere'den) Yudum yudum içirme, içirilme [6b/5], [10a/13], [16 b /11].

tek: (zf.) Taki, sırf, yeter ki, maksadıyla [27b/4].

tekbîr: (Ar. i. kibr'den. c. tekbîrât) "Allâhü ekber (Tanrı uluların ulusudur) demek [22a/13].

temâm: (Ar. i. temm'den). (tamâm) [5a/2], [7a/11], [8a/2], [15a/4], [16b/3], [19b/9], [19b/10], [20b/13], [24a/11], [27a/2], [32a/13], [35b/11].

temme: (Ar. fi.) "bitti, tamam oldu" manasınadır [kitapların sonuna yazılmak âdet idi].

temmet: (Ar. fi.) "temme" nin müennesidir [35b/13].

tenhâ: (F. s.) 1. Yalnız, tek [20a/6].

ten: (F. i.) 1. İnsan vücudunun dış yüzü. 2. Gövde, vücut, beden [17a/11], [31a/9], [13b/3].

terâh: (Ar. i.) Gam, tasa, acı, keder [8a/7].

terâzü: (F. i.) Terazi [23 b /6].

terahhüm: (Ar. i. rahm'den. c. terahhumât) Merhamet etme, acıma [8a/1].

terk: (Ar. i.) 1. Bırakma, bırakılma, koyuverme, salıverme; vazgeçme, vazgeçilme [4a/8], [6a/6], [11b/8], [21a/8], [21b/9], [23a/2].

tertib: (Ar. i. rütûb'dan. c. tertibat) 1. Dizme sıralama, hazırlama, düzene koyma [7a/9].

tesbîh: (Ar. i. sebh'den) 1. (c. tesbîhât) "sübhânallah" kelimesini söyleyerek Allah'a ta'zîm etme [2a/1].

teselli: (Ar. i. selâ veya sülû'den. c. teselliyyât) Avutma, avundurma. [9b/8], [20a/10].

teslîm: (Ar. i.) Kendini Allah'ın kaderine bırakma [29b/5].

tevhid: (Ar. i. vahdet'den. c. tevhîdât) 1. "lâilâhe-ill-Allah" sözünü tekrarlama [26b/11].

tevekkel: (s. tevekkül'den) İşî olurluna bırakan, kaderine razı olan [kimse] [5b/4], [21a/6].

ṭîñ-: (dinle-) [9a/1], [12b/8].

ticâret: (Ar. i.) Ticâret, alım-satım.[10a/10].

tîz: (F. s.) 1. Tez, çabuk [9a/9], [13a/5], [35a/13], [14b/10], [16a/6].

toğ-: 1. Doğmak. 2. Ortaya çıkmak, sonucu olmak [7b/5], [11a/2], [12a/7], [12a/12], [13b/5], [14a/1], [15b/1], [15b/11], [16a/9], [13a/6], [14b/4], [12a/9], [15b/12], [11a/2], [8b/10], [12a/11], [12a/13], [9b/12], [13a/10], [12b/3].

toğra-: 1. Doğramak, parçalamak [25a/3].

tohum: 1. Bitkilerin çiçekten sonra verdiği tane [3a/8].

tol-: 1. Dolmak. 2. Bir yere iyice yayılmak, kaplamak [2a/12], [11a/2], [11a/11], [31b/6], [15b/3], [22a/4], [29b/8], [34a/9], [9b/12], [27a/4], [21a/9], [28a/13].

toprağ: 1. Yer, arz. 2. Mezar, kabir [6b/11], [6b/12], [22a/11], [7a/4], [7a/5], [7a/6], [7a/3].

toz: 1. Çok küçük parçacıklara bölünmüş olan herhangi bir madde [14b/2], [29a/4].

tur-: 1. Durmak. 2. Hareketsiz kalmak. 3. İşlemez olmak, çalışmamak. 4. Beklemek, dikilmek. 5. Kalmak [7b/4], [13a/13], [20b/11], [28b/6], [14b/8], [22a/13], [22b/7], [32b/3], [33b/12], [13b/1], [35a/12], [18a/12], [18a/13].

tut-: 1. Ele geçirmek, yakalamak. 2. Hıfz etmek. 3. Yakalamak, musallat olmak. 4. Sahip ve maliki olmak. 5. Riayet etmek. 6. Kabul etmek, dinlemek. 7. Yanında bulundurmak, alıkoymak [35a/7], [12b/3], [22b/3], [30a/13], [23a/10], [29b/1], [6a/4], [6a/8], [33a/4], [29a/11], [25a/1], [6a/5], [16a/12], [17b/11], [18a/8], [15a/2], [34a/13], [31a/3], [17b/2], [17b/4], [4a/4], [33a/6], [5b/13], [22b/1], [33a/12], [34a/10].

tuzak: 1. Birini güç ve tehlikeli bir duruma düşürmek için kurulan komplo. 2. Kuş veya yaban hayvanlarını yakalamaya yarayan araç veya düzen [35a/6], [35a/12], [35a/7], [35a/8], [35a/13].

türâb: (Ar.) Toprak [15b/8], [28b/1].

türbe: (Ar. i.) 1. Mezar [genellikle ünlü bir kimse için yaptırılan] [7b/13].

U

u: Osmanlıca ve, vü, u, ü anlamına gelen bağlaç [2b/2], [2b/5], [3b/1], [4b/5], [5a/2], [5a/2], [6a/3], [7a/2], [8a/2], [8b/10], [8b/12], [9a/2], [9b/12], [11a/1], [11b/12], [14b/5], [15a/4], [16b/3], [17b/3], [19b/3], [19b/3], [20b/13], [24a/10], [24a/11], [26b/8], [25a/1], [25a/8], [25b/4], [26b/9], [26b/10], [26b/11], [26b/11], [26b/11], [27b/2], [28a/1], [29b/12], [30b/7], [31b/1], [32a/5], [34b/7], [20a/2].

uçmâğ: Cennet [19b/2].

uç-: 1. Havaya kalkıp gitmek, tayeran etmek. 2. . Yok olmak, ışık sönmek [35b/10], [35b/11], [19b/4], [20b/7].

uğra-: 1. Kötü bir duruma düşmek [25a/3], [34b/5].

uğrâ: (Ar. s.) Başka, diğer ["âhar"ın müennesi] [10b/1].

ulu: 1. Erdemleri bakımından çok büyük, yüce [13a/12], [15b/6], [18a/1], [9a/3].

um- Bir şeyin olmasını istemek, beklemek [21b/9].

ur-: 1. Vurmak. 2. Yansımak, aksetmek [1b/7], [7a/2], [22a/11], [4b/9], [21b/6], [5b/8], [6b/10], [7a/10], [7b/13].

‘urûc: (Ar. i.) Yukarı çıkma, yükselme, ağma [19b/13].

uşûl: (Ar. i.) Yol, yöntem, tertip, metod, nizam, kaide, düzen [20b/12], [22b/5].

‘uşşâk: (Ar. i. âşık'ın c.) 1. Âşıklar [4a/3].

uyhû: Uyku [14b/8].

uyu-: 1. Uyku durumunda olmak [27a/6].

uzat-: 1. Konuşmayı sürdürmek [7b/9].

Ü

ü: (F. e.) (bkz. ve).

üç: İkidenden sonra gelen sayının adı ve bu sayıyı gösteren rakam [12b/4], [12b/10], [13a/1], [19b/12], [20b/12], [21a/10].

üçüncü: Üç sayısının sıra sıfatı, sırada ikinciden sonra gelen [6a/2].

ümme: (Ar. ümem) 1. Bir peygambere inanıp bağlanan cemaat, taife [11a/4], [14a/13], [14b /13], [25a/9], [25a/9], [31a/4], [20a/12], [20b/2], [23b/4], [16a/13], [23b/13], [25b/5], [20b/9], [33a/4], [14b/4], [14b/13], [23a/6], [19b/7], [23a/8], [20b/5].

üns: (Ar. i.) 1. Alışıklık, alışkanlık, alışma. [17b/2]

üst: 1. Bir şeyin yukarı, göğe doğru olanyanı, fevk. 2. Bir şeyin dış yüzü, yüzey. 3. Vücut, beden [12b/12], [6a/5]. [18a/13], [30b/9], [30b/11], [20b/6], [28b/3], [29b/7], [29b/9], [29b/12], [30a/13], [30b/2].

üzere: (zf.). İçin, niyetiyle, maksadıyla [15b/12].

üzre: Üzere [18a/12], [23b/4], [26a/13], [31a/9].

V

vā: (Ar. n.) "Vah, yazık!" mânâsına gelerek esef, hayıf, hasret gibi kelimelerle kullanılır. [27a/7].

va' de: (Ar. i.) 1. Ecel, ölüm vakti. 2. [eski], söz verme [9a/11], [28a/4], [28b/5], [29a/2], [29a/12], [31a/6].

vāfir: (Ar. s. vefret'den) 1. Çok, bol [29a/3].

vaḥy: (Ar. i.) Bir fikrin veya bir emrin Allah tarafından bir peygambere bildirilmesi [13a/9].

va' iz: (Ar. s. ve i. va'z'dan. c. vâizân, vu'âz) Dînî öğütlerde bulunan [ibâdet yerlerinde] [32a/7].

vāḥid: (Ar. vahdet'den) Allah [1b/9].

vaḳt: (Ar. evkat) 1. Vakit, zaman [28a/7].

vaḳit: (Ar. evkat) 1. Vakit, zaman. [20a/7], [20a/10], [20a/13], [21b/6], [20b/3], [27b/9], [22a/6], [26b/11].

va'l-lāhu: (Ar. e.) "Allah için, Allah hakkı için" mânâsına gelen büyük yemin [3b/12], [4a/2], [10a/7], [10a/8].

var: 1. Mevcut, evrende veya düşüncede yer alan yok karşıtı. 2. Sahiplik bildiren olumlu isim cümleleri kurar [2b/12], [6b/12], [9a/2], [11a/7], [17b/5], [20b/5], [23a/10], [25a/11], [27b/10], [33a/8], [6b/11], [7a/8], [11b/5], [11b/3], [2a/3], [7b/4], [9a/10], [20a/4], [22a/2], [23a/7], [23b/9], [25a/7], [27b/13], [28a/4], [29b/12], [22a/9], [22a/3], [9a/9], [2a/4], [35a/6], [28a/1], [15b/5], [30a/8], [18a/13], [27b/12], [27a/7], [29a/3], [8b/8].

vārlık: 1. Var olan her şey, , mevcudiyet [2a/10], [10b/12].

vaşf: (Ar. evsâf) l. Nitelik, bir kimsenin veya şeyi taşıdığı hâl, sıfat [11a/6], [2b/10], [11a/8].

vāsi: (Ar. i. vesâyet'den. c. evsıyâ') 1. Ölmüş bir kimsenin vasiyetini yerine getiren kimse [26b/1].

vāy: 1. Ağrı, acı gibi duyguları anlatır [34b/4].

ve: (F. e.) Çok defa "ü" gibi ve vokalle (sesli) biten kelimeden sonra "vü" olarak okunur [1b/2],

[1b/3], [1b/4], [1b/5], [1b/6], [2b/11], [3b/7], [3b/8], [3b/9], [3b/10], [3b/11], [3b/12], [3b/13], [4 a /1], [4b/12], [5a/8], [5a/ 9], [5a/10], [5a/11], [5a/12], [5b/1], [5b/2], [5b/3], [5b/4], [6b/1], [6b/2], [6b/4], [7a/11], [7b/3], [7b/6], [8a/5], [8a/6], [8a/8], [8a/9], [8a/11], [8b/13], [10a/4], [10a/5], [10a/7], [10a/9], [10a/11], [10a/12], [10a/13], [10b/1], [10b/2], [10b/4], [11b/2], [12a/3], [12a/4], [13a/9], [14b/12], [15a/7], [15a/8], [15a/9], [15a/10], [16b/7], [16b/8], [16b/10], [16b/11], [16b/12], [19b/1], [1b/9], [2a/3], [2a/6], [2a/11], [4a/11], [4b/4], [5a/7], [5b/11], [7a/11], [7b/1], [9b/13], [10b/8], [10b/10], [11a/3], [13a/7], [14b/1], [15b/3], [16a/7], [17a /7], [17a/11], [20a/2], [22a/9], [24a/10], [25a/9], [29b/7], [21a/6], [24b/2], [24b/4], [24b/5], [24b/6], [24b/8], [24b/9], [25b/1], [25b/12], [26a/2], [26a/3], [26a/4], [28b/4], [28b/13], [30a/4], [30b/1], [30b/5], [35b/13].

vecd: (Ar. i.) 1. Kendini kaybedercesine ilâhî aşka dalma [14b/8].

vecdî: (Ar. s.) l. Vecde mensup, vecidle ilgili [14b/8].

vefâ: (Ar. i.) 1. Sözünde durma, sözünü yerine getirme. 2. Dince ve akılca lâzım gelen şeyi yerine getirip uhdesinden çıkmamak [12a/8], [21b/5].

vefât: (Ar. i.) Ölüm, ölme [yalnız insan hakkında]. [27a/3], [20b/8], [2[9b/6], [26a/8].

vekîl: (Ar. i.) 1. Birinin, işini görmesi için yerine bıraktığı veya yetki verdiği kimse [5b/4].

velâ: (Ar. i.) 1. Yakınlık, sahiplik [5a/8], [5b/3].

velâkin: (a.e.) Amma, fakat [5a/ 9].

velâyet:(Ar. i.) 1. Velilik, ermişlik [26a/4].

velev: (Ar. e.) Olsa da, bile, hattâ, ister, isterse [10a/8], [10a/10], [15a/7].

velvele: (Ar. i.) 1. Gürültü, patırdı, yaygara [15b/6].

velî: (Ar. i.)1. Allah’a yakın olan zat, veliyyullah [22b/3], [27b/6], [27b/8], [27b/10], [27b/13], [29a/8], [29b/2], [30b/9], [30b/12].

vir-: 1. Ver- (üzerinde, elinde veya yakınında olan bir şeyi) Birisine eriştirmek, iletmek. 2. Bırakmak veya bağışlamak. 3. Satmak. [30a/8], [34b/13], [16a/6], [23b/4], [23a/11], [26a/13], [29a/9], [28b/9], [6a/3], [6a/10], [6a/12], [6b/8], [12a/8], [17a/13], [20a/12], [33b/2], [35b/11], [2a/8], [3a/4], [12a/7], [15b/4], [19b/9], [33b/2], [13a/13], [32a/13], [23b/10], [4a/10], [4b/4], [6b/6], [6b/8], [8b/2], [27b/4], [26b/1], [29b/4], [27b/3], [23a/3], [26a/10], [2a/4], [23a/11], [5b/10], [18a/10].

ver-: 1. Yönelmek, yöneltmek Birisine eriştirmek, iletmek. 2. Bırakmak veya bağışlamak. 3. Ondan bilmek, atfetmek [3b/4], [5a/4], [8a/3], [10a/2], [12a/1], [15a/5], [16b/5], [21a/2], [24a/7], [24a/12].

vesî‘a: (Ar. s.) Geniş, bol [1b/4].

vey: (F. e.) "Ve ey!" yerinde "ey" karşılığı olarak şiirde kullanılır. [30b/7]

vişâl: (Ar. i. vasl'dan) 1. Ulaşma, kavuşma birleşme ulaşma, bitişme [20a/11].

vuşlat: (Ar. i.) 1. Kavuşma, birleşme [11b/10].

vü: (F. e.), (bkz: ve) [4a/9], [4b/8], [6a/ 6], [7b/7], [29b/5], [31a/10], [31a/12].

vücûd: (Ar. i.) 1. Bulunma, var olma, varlık [13a/11], [3a/7].

vüs'at: (i.) 1. Genişlik, enginlik.[26b/1].

Y

yâ: (Ar. n.) Ey!, hey! 1. Arapçada başına geldiği terkinin ilk kelimesini meftuh (üstün) okutur Yâ-rabb-el-âlemîn (ey âlemlerin Rabbi!). gibi; 2. Tek kelimenin başına gelirse o kelimenin son harfini mazmum (ötre) okutur Yâ Ahmedü [10a/12], [13a/6], [28a/7], [2b/2], [3a/11], [3a/12], [3a/13], [5a/10], [5b/1], [8a/1], [8a/1], [10a/4], [10a/10], [10b/2], [11b/6], [11b/7], [12a/7], [19b/6], [20a/12], [20b/2], [20b/4], [20b/5], [21a/13], [21b/1], [21b/9], [22a/6], [22a/7], [22b/2], [22b/7], [22b/10], [23a/13], [23b/11], [24a/5], [24a/8], [25b/6], [26a/1], [26b/8], [26b/13], [27b/1], [27b/6], [27b/10], [27b/10], [28a/5], [29a/4], [29a/9], [29a/10], [30b/9], [30b/9], [30b/12], [31a/5], [31a/6], [32b/4], [32b/5], [33b/9], [34a/7], [34a/7], [34a/10], [34a/11], [34b/12], [35a/11], [35b/1].

yaban: (F. i.) 1. Çöl, sahra [18a/1].

yâd: (F. i.) 1. Hatırlama, anma [8b/3], [12a/9], [17b/2].

yâdigâr: (F.) 1. Yedigâr, bir kimseyi veya nesneyi hatırlatacak şey, andaç [4a/10].

yâhûd: (F. e.), (bağ). 1. Veya; isterseniz [27b/3].

yağ-: 1. Yok etmek, bitirmek. 2. Acıtmak, yüreğini sızlatmak

[3a/2], [21a/8], [21a/13], [23a/1], [24b/12], [28a/5], [30a/5].

yakın: (Ar. i. yakn'dan) Sağlam bilgi, iyi kat'î olarak bilme [25a/5].

yalân: 1. Aldatmak amacıyla bilerek ve gerçeğe aykırı olarak söylenen söz, ktır [32b/10].

yalñız: 1. Kimsesiz, tek başına, münferit [12b/1], [12b/3].

yalvar-: Birinden ısrarla, kendine acındıracak sözlerle, saygılı bir biçimde bir şey istemek [21b/6].

yan: 1. Yön, sağ ve solun ortak adı, taraf. 2. Birlikte, beraberinde olma [33b/13], [12b/5], [9a/8], [28b/11], [30a/1], [27b/11], [31a/1], [31b/1], [2b/9], [12b/4], [13a/13], [24a/8].

yan-: 1. Çok elem, keder, hicran çekmek. [27a/11], [30b/10], [30a/11], [20a/8].

ya'nî: (Ar. e. anâ'dan). 1. Sözün kıyası, doğrusu, senin anlayacağın [5b/12], [33a/2], [34b/1].

yap-: 1. Ortaya koymak, gerçekleştirmek, oluşturmak 2. Bir dileği, bir isteği yerine getirmek, uygulamak, ifa etmek [27b/11], [27b/13].

yâr: (F. yârân) 1. Tanıdık, dost, ahbap. Cihâr-yâr (dört dost) Hz. Ebûbekir, Ömer, Osman, Ali [11a/7], [25a/9], [25b/3], [30b/6], [32b/11].

yârâdan: Yoktan var eden, halik, halk eden Allah [14b/6], [33a/5].

yârân: (F. i. yâr'ın c.) Dostlar [6a/4].

yarat-: 1. (Allah) Olmayan bir şeyi var etmek [3a/2], [3a/4], [23b/11].

yaratıl-: Yaratmak işi yapılmak [2a/10], [3a/3], [2a/7], [2b/6], [5b/5], [5b/6], [5b/7], [14a/2], [18a/12], [32a/3], [14a/11].

yarın: 1. Gelecek, ilerideki zaman [4b/2], [11a/12], [11b/10], [14b/13], [21b/11], [33b/5], [33b/6], [32a/8].

yâri: (F. i.) 1. Dostluk. [5b/13], [6a/1], [6a/2], [6a/4].

yâs: Ölüm veya bir felâketten doğan acı ve bu acıyı belirten davranışlar, matem [9a/12], [9b/6], [9b/7], [25a/1], [29b/12], [30a/10].

yaş: 1. Ağlandığında gözlerden akan berrak sıvı, gözyaşı. 2. Nemli, ıslak [5a/1], [9a/13], [11b/2], [27a/12], [27b/12], [28b/2], [29b/12], [34b/7], [21a/10], [24a/7], [32b/13], [34b/6], [17b/13], [22a/4], [30a/10], [28a/10], [34a/9], [29a/7], [30b/3], [30a/8], [21b/2].

yaş: 1. Doğuştan beri geçen ve yıl birimi ile ölçülen zaman [18a/11], [20b/12], [18a/6].

yaşlı: 1. Yaşlı [30a/7].

yat-: 1. Uyumak veyayatağa girmek. 2. Ölü olmak, mezarda bulunmak, medfun olmak [8b/12], [27b/7], [29b/11], [30a/9].

yâvuz: 1. Fena, kötü [34b/5].

yaz-: 1. Sözü, düşüncüyü özel işaret veya harflerle anlatmak. 2. Yazı ile anlatmak, yazıya dökmek [25b/6], [11a/8].

yazdır-: 1. Yazmak işini yaptırmak [25b/6].

yazıl-: 1. Yazmak işi yapılmak [25b/2].

yedi: Altıdan sonra gelen sayının adı ve bu sayıyı gösteren rakam [9b/7], [25b/3].

yedu'l-lâh: Allah'ın kudreti [12a/5].

yemenî: (Ar. s.) 1. Yemen'de yapılan veya Hind'de yapıp Yemen

yoluyla bize gelen işlemeli eşya [24a/6].

yeñi: 1. Oluş veya çıkışından beri çok zaman geçmemiş olan. 2. Görülmemiş, gösterilmemiş, düşünülmemiş olan; değişik. [4b/7], [14a/2].

yer: 1. Arş, gök karşıtı, zemin. mekân. 2. Durum, konum, vaziyet. 3. Görev, makam [7a/1], [25a/8], [24a/9], [4b/13], [6b/13], [8b/8], [17b/13], [3b/7], [5b/6], [28b/6], [6b/13], [7a/8], [17b/8], [15b/8].

yerine: Bir şeyin yerini almak üzere [34b/7].

yıkıl: 1. Herhangi bir sebeple çökmek, göçmek. 2. Yok olmak, mahvolmak. [15b/6], [16a/5].

yık-: 1. Yıkımına yol açmak, mahvına sebep olmak [9b/13].

yıl: 1. Yer yuvarlağının, Güneş çevresinde tam bir dolanım yapması için geçen 365 gün, 5 saat ve 49 dakikalık zaman. 2. (miladî takvime göre) Ocak ayının birinde başlayıp aralık ayının otuz birinde sona eren on iki aylık dönem, sene [7a/9], [8b/5], [18a/6], [31b/5].

yi-: 1. Almak, haram yemek. 2. Yemek [21b/7], [24b/13], [27a/6], [31a/4].

yine: 1. Yeniden, bir daha, yine, tekrar [9b/7], [13a/8], [17b/8], [20b/7], [22a/2], [22b/8], [28b/12], [31b/12].

yir: Yer [9b/13], [17a/10], [24a/10], [25a/7], [30a/10], [17a/2], [27a/8], [33b/4], [6b/11], [33a/7], [7a/1], [13a/8], [13a/9], [16a/2], [17a/13], [18a/13], [20b/8], [27b/8], [30a/11], [33a/5], [33b/8], [7b/12], [16b/13], [27b/7], [28b/12], [35b/10], [27b/9], [17b/8].

yit-: 1. Yok olmak, ortadan kalkmak, kaybolmak [14b/10], [20b/10], [33a/11].

yeter: İhtiyacı karşılayacak kadar olan, kâfi [33a/11].

yetim: (Ar. s.c. eytâm, yetâmâ) 1. Babası ölmüş veya anası babası ölmüş [9b/2], [23a/1], [24b/12], [31a/7], [30a/3].

yetiş-: 1. Ulaşmak, ermek, vasıl olmak. 2. (vaktinde) Tamam olmak, bitmek, hazırlanmak, hazır olmak [9a/11], [11a/1].

yevm: (Ar. eyyâm) Gün [5a/12], [13b/9].

yevmî: (Ar. s.) Günlük, gündelik, her gün [11a/13], [11b/3], [13b/9].

yoğ: Yok. [16a/1], [27b/8], [17a/9], [34a/1], [2a/3], [25a/11], [32b/10].

yoğur-: 1. Bir kişiye istenilen nitelikleri kazandırmak, yeteneklerini geliştirmek [32b/4].

yoğsa: Yoksa. 1. Bir düşüncenin, bir davranışın, bir tutumun ters olma ihtimalini anlatmak için kullanılır [21a/13], [22b/10], [22b/13].

yoğsûl: Yoksul. 1. Geçinmekte çok sıkıntı çeken (kimse), fakir [9a/2].

yok: 1. Bulunmayan, mevcut olmayan nesne, kimse vb. var karşıtı. 2. Olmayan, bulunmayan şey [4a/8], [14b/9], [25a/13], [34a/6], [34b/12], [2a/4], [2b/12], [28a/9].

yol: 1. Karada, havada, suda bir yerden bir yere gitmek için aşılacak uzaklık, tarik. 2. Bir amaca ulaşmak için başvurulması gereken çare, yöntem. 3. Gaye, uğur, maksat [11a/13], [16a/13], [17a/8], [8b/1], [19b/5], [34b/4], [35b/7], [6a/8], [8a/12], [6a/6], [19b/2], [35a/6], [25a/10].

yoldaş: 1. Yol arkadaşı. 2. Ortak bir görüşü benimseyenlerden her biri. [25b/1], [20a/6], [2b/3], [33b/8].

yön: 1. Tutulacak, izlenecek yol. [11b/7].

yönel-: 1. Belli bir yön tutmak, yüzünü belli bir yöne doğru çevirmek, teveccüh etmek [29a/13].

yum-: Kısarak kapamak, sıkarak kapalı duruma getirmek [30a/5].

yumağ: 1. Yuvarlak biçimde sarılmış olan [30a/12].

yumurda: Bir dişinin vücudunda oluşan, yumurtlama ve döllenmeden sonra aynı türden bir canlı oluşturan hücre [18a/5].

yuymak: Yıkamak [7a/6], [24a/5], [29a/4], [29a/7].

yüce: Yüksek, büyük, ulu [31a/3].

yüđî': (Ar. i. yed'in c.) Eller [26a/6].

yürek: 1. İnsanda duygu merkezi, gönül. Herhangi bir şeyden çekinmeme, korkmama, yüreklilik, cesaret. 2. Acımak, merhamet [27a/11], [28a/10], [34a/4], [34a/7], [17b/7], [30a/9], [22b/9], [34a/2], [24a/2], [16a/11], [16b/1], [17b/8], [18a/1], [22a/9], [23b/9], [25a/3], [29a/1].

yüz: 1. Yön, cihet, vech, sebep. 2. Başta, alın, göz, burun, ağız, yanak ve çenenin bulunduğu ön bölüm, sima, çehre, surat. 3. Hayasızlık. 4. Yüzey, satıh [21b/6], [9a/13], [14a/10], [25a/12], [27a/11], [29b/11], [32a/8], [33b/7], [23b/3], [9b/1], [14b/2], [15b/7], [15b/13], [22a/11], [30a/10], [19b/3], [3a/6], [14b/2], [17a/1], [4a/4], [34b/9], [13a/12], [30b/4], [28b/13], [30a/7], [23a/3], [22a/5], [28b/13], [30b/3], [34a/5].

yüz tutmak: Bir şey olmak üzere bulunmak [12b/3].

Z

zafer: (Ar. i.) 1. Düşmanı yenme, üstün gelme [17b/7].

zâhir: (Ar. s. zuhûr'dan) 1. Görünen, görünücü, açık, belli, meydanda [5b/5], [6b/9], [19b/1], [13a/9], [10b/5].

zahmet: (Ar. i.) 1. Sıkıntı, rahatsızlık, mihnet [28a/9].

za'îf: (Ar. s. za'fdan. c. zuafâ) 1. Zayıf, güçsüz, kuvvetsiz, takatsız [11b/11], [22a/7], [22a/10], [35a/11].

zâlik: (Ar. zm.) Şu, öteki [10a/12]. [15a/11], [26a/3], [8a/8].

zamân: (Ar. i.) 1. Vakit. 2. Süre [9b/6], [23a/12], [26b/8], [35a/1], [5b/10].

zan: (Ar. i.) 1. Sanma, sanı, sezme [25b/12].

zâr: (F. s.) 1. [sesle], Ağlayan, inleyen [27b/2], [28a/1], [28a/4], [30b/7].

zât: (Ar. i.) 1. Kendi, bizzat kendi. [2b/11], [2b/12], [2b/13], [3a/4], [3a/6], [3a/12], [5b/5], [32a/4].

zebânî: (Ar. i.) Cehennem ehli, cehennem meleği [6a/8].

zekât: (Ar. i.) İslâmın beş şartından biri olan, mal ve paranın, paklığını ve helâllliğini sağlamak üzere, kırkta birinin her yıl sadaka olarak dağıtılması [26b/11].

zelzele: (Ar. zelâzil) 1. Yer sarsıntısı, deprem [15b/6].

zemân: (Ar. ezmine) 1. Vakit. 2. Süre [7a/5], [15b/9], [23a/3], [27a/6].

zemîn: (F. i.) 1. Yer, yeryüzü [14a/1], [19b/6].

zevâl: (Ar. i.) 1. Sona erme, yok olma, zail olma, fena bulma [3a/12].

zevķ: (Ar. ezvâk) 1. Hoşa giden hâl, eğlenme [16a/9].

zî: (Ar. s.) "sahip" mânâsına kelimelerin başlarına getirilerek birleşikler yapar [29b/10].

zîkr etmek: (Ar. ezkâr) 1. Allah'ı dile getirmek, Allah sözünü söylemek [14a/13].

zîkra: (Ar. i.) 1. Anma, hatırlama [5a/10].

zîrâ: (F. e.) Çünkü, şundan dolayı ki. [14b/6].

ziyâret: (Ar. i.) Görmeye gitme, görüşmeye gitme, gidilme, [ziyâret-gâh mânâsına da kullanılır] [23b/11], [23b/12].

zulmet :(Ar. zulümât, zulemât, zulmât) Karanlık [12a/12].

zül: (Ar. i.) Alçalma, horluk, hakirlik [26b/7].

zûlfikâr: ("ka" uzun okunur, a.i.) Hz. Muhammed'in Hz. Ali'ye armağan ettiği ucu çatallı kılıç [Hz. Ali'nin kahramanca kullanmasıyla ün kazanmıştır] [32b/5].

zürriyyet: (Ar. zerârî, zürriyyât) Nesil, kuşak, soy, döl [5b/9].

SONUÇ

Mevlid, Hz. Peygamber'i konu alan edebi türlerin başında gelmektedir. Önceleri diğer türlerin içinde bir bölüm olan mevlid daha sonra müstakil olarak yazılmaya başlanan bir tür olmuştur. Türk edebiyatında ise mevlid yazma geleneği Süleyman Çelebi'nin Vesîletü'n-necât'ı ile başlamaktadır. Bu eserin, halkın her zümresine derin tesir bırakabilmesi ve herkes tarafından benimsenebilmesi nedeniyle kendisinden sonra yazılan diğer mevlidler için de bir örnek teşkil ettiği söylenebilmektedir. Hz. Peygamber döneminden sonra Arap ve Türk kültüründe mevlid merasimleri yapılmaya başlanmıştır. Türk kültüründe de doğum, sünnet, düğün ve ölüm gibi pek çok yerde okunmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada Türk tarihi ve kültürü açısından önemli bir yere sahip olan "mevlid" konusu ele alınmasına karar verilmiştir.

Çalışmaya konu olan "Mevlîdü'n-Nebî" isimli eser, Süleymaniye Kütüphanesinde, Hacı Selim Ağa Bölümünde 853 numara ile kaydedilmiştir. "Ses bilgisi", "şekil bilgisi", "metin" ve "dizin" olmak üzere dört ana bölümde incelenen bu tez çalışmasında ulaşılan sonuçlar aşağıdaki gibidir:

- Dervîş'in, Mevlîdü'n-Nebî'si mesnevi nazım şekliyle kaleme alınmış, fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün vezniyle yazılmış bir eserdir. Şair, aruzu kullanmada başarılı olsa da zaman zaman hatalara düşmüştür. Eserde mesnevinin bölümleri arasına yerleştirilmiş Arapça ayetlere rastlanmaktadır.
- Eserde müellif ile alakalı Dervîş, isminden başka hiçbir bulguya rastlanmamıştır. Bu ismin ise şairin kendi ismi mi yoksa mahlası mı olduğu bilinmemektedir.
- Eser, dil özellikleri açısından Eski Anadolu Türkçesini yansıtmaktadır.
- Şekil, işleyiş ve muhteva bakımından Vesîletü'n-necât'la benzer özellikler gösterdiğinden, şairin bu eserden etkilendiğini söylemek mümkündür.
- Dil özellikleri açısından kalınlık-incelik uyumu genel olarak bulunsa da düzlük yuvarlaklık uyumu her kelimedede bulunmamaktadır.
- Bazı ekler Eski Anadolu Türkçesinin diğer metinlerinde olduğu gibi metinde de yuvarlak ünlüdür: İyelik 1.çokluk şahıs eki *gönlümüz*; iyelik 2. çokluk şahıs eki *añañuz*; bildirme eki *açdur*; 1.çokluk şahıs emir eki *idelüm*; 2. çokluk şahıs emir eki

bakuñ; 3. çokluk şahıs emir eki *gelsünler*; geniş zaman eki *gelür*; sıfat-fiil eki *gönlümüz*; zarf-fiil eki *tağlayı*, *darılub*; ettirgenlik ve oldurganlık eki *indürdi*.

- Metinde daima düz ünlülü kullanılan ekler de bulunmaktadır: Belirtme hâli eki *cihânır*; 3. teklik şahıs iyelik eki *atası*; sıralama sayı kategorisi eki +IncI *dördünci*; iyelik 3.teklik şahıs eki *atası*.
- Metinde ünsüz uyumunu bozan ekler mevcuttur: Bulunma Eki {+dA} *gökde*; ayrılma eki {+dAn} *çokdan*; görülen geçmiş zaman eki {-dI} *dikdiler*; oldurganlık çatı eki {-dUr} *buluşduralar*.
- Türkiye Türkçesinde ünsüz türemesi ile kullanılan kelimelerden bazıları metinde ünsüz türemesi yapılmadan kullanılmıştır; *anası*, *buları*.
- Eski Anadolu Türkçesi döneminde kaleme alınan metin, ses ve şekil bakımından bu dönemin tüm dil özelliklerini taşımaktadır.

Türk edebiyatı ve kültürü tarihi açısından mühim olan bu eser üzerinde çalışma yaparken eserin müellifi ile alakalı bilgiye ulaşılammıştır. Bundan sonra yapılacak yeni mevlid çalışmalarıyla Dervîş'e, ait diğer nüshaların gün yüzüne çıkması, Dervîş'le alakalı yeni bilgilerin çıkmasına da yardımcı olacaktır. Yapılmış olan bu çalışmanın ileriki araştırmalara katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Arat, R. R. (1951). Türkçe metinlerde e/i meselesi. *Rocznik Orientalistyczny*, XVII (Krakow 1953), İstanbul.
- Atabay, N., Özel, S., & Kurtluk, İ. (2003). Sözcük türleri. (D. Aksan, Haz.), Ankara: Papatya Yayınları Dil Derneği Dizisi: 2.
- Banguoğlu, T. (2007). *Türkçenin grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Delice, İ. (2013). “Türkçenin ekleri yapı açısından nasıl sınıflandırılmalıdır?”. *VIII. Türkoloji Kongresi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Delice, İ. (2000). Türk dilinde işlevsel ek tasnifi denemesi. *Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (24), 221-235.
- Develi, H. (1995). *Evliya Çelebi seyahatnamesine göre 17. yüzyıl Osmanlı Türkçesinde ses benzeşmeleri ve uyumlar*. Ankara: TDK Yayınları.
- Devellioğlu, F. (2007). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Dogan, Ş. (2009). *Terceme-i akrabâdîn, Sabuncuoğlu Şerefeddin (giris-inceleme-metin-dizinler) birinci cilt*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Ergin, M. (1993). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Gülsevin, G. (2002). Eski Türkiye Türkçesinde istek kipi üzerine. *İlmî Araştırmalar: Dil, Edebiyat, Tarih İncelemeleri*, (13), 35-50.
- Gülsevin, G. (2004). Türkçede “sıra dışı ekler” ve eklerin tasnif-tanımlanma sorunu üzerine. *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri* (s. 1267-1284), Ankara: TDK Yayınları.
- Gülsevin, G., & Boz, E. (2004). *Eski Anadolu Türkçesi*. Ankara, Gazi Kitabevi.
- Gülsevin, G. (2007). *Eski Anadolu Türkçesinde ekler*. Ankara: TDK Yayınları.
- İsen, M. vd. (2009). *Eski Türk edebiyatı el kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- İşler, E., & Özay, İ. (2012). *Türkçe-Arapça kapsamlı sözlük*. Ankara: FCR Yayınları.
- Kanar, M. (2011). *Osmanlı Türkçesi sözlüğü*. İstanbul: Say Yayınları.
- Karaağaç, G. (2010). *Türkçenin ses bilgisi*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Karaağaç, G. (2012). *Türkçenin dil bilgisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Korkmaz, Z. (1992). *Gramer terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Korkmaz, Z. (2003). *Türkiye Türkçesi grameri (şekil bilgisi)*. Ankara: TDK Yayınları.
- Köksal, M. F. (2011). *Mevlid-Nâme*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Levend, A. S. (1954). Dinî edebiyatımızın başlıca ürünleri. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, Ankara, s.35-80.
- Özkan, M. (2009). *Türk dilinin gelişme alanları ve eski Anadolu Türkçesi*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Özkan, M. vd. (2001). *Yükseköğretimde Türk dili*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Paçacıoğlu, B. (1995). *Orta Türkçe*. Sivas: Dilek Ofset Matbaacılık.
- Parlatır, İ. (2019). *Osmanlı Türkçesi sözlüğü*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Pekolcay, N. (1993). *Vesiletü'n-necât: mevlid*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Şahin, H. (2003). *Eski Anadolu Türkçesi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Şemseddin S.(2009). *Kâmûs-ı Türkî*. (Ö. F. Akün, Haz.), İstanbul: Kapı Yayınları.
- Timurtaş, F. K. (2011). *Osmanlı Türkçesi grameri III*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (2011). *Büyük Türkçe sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (2019). http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&elimesec=327880 (Erişim Tarihi: 17.03.2019)
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (1986). Cilt 6, İstanbul: Dergâh Yayınları.

EKLER DİZİNİ

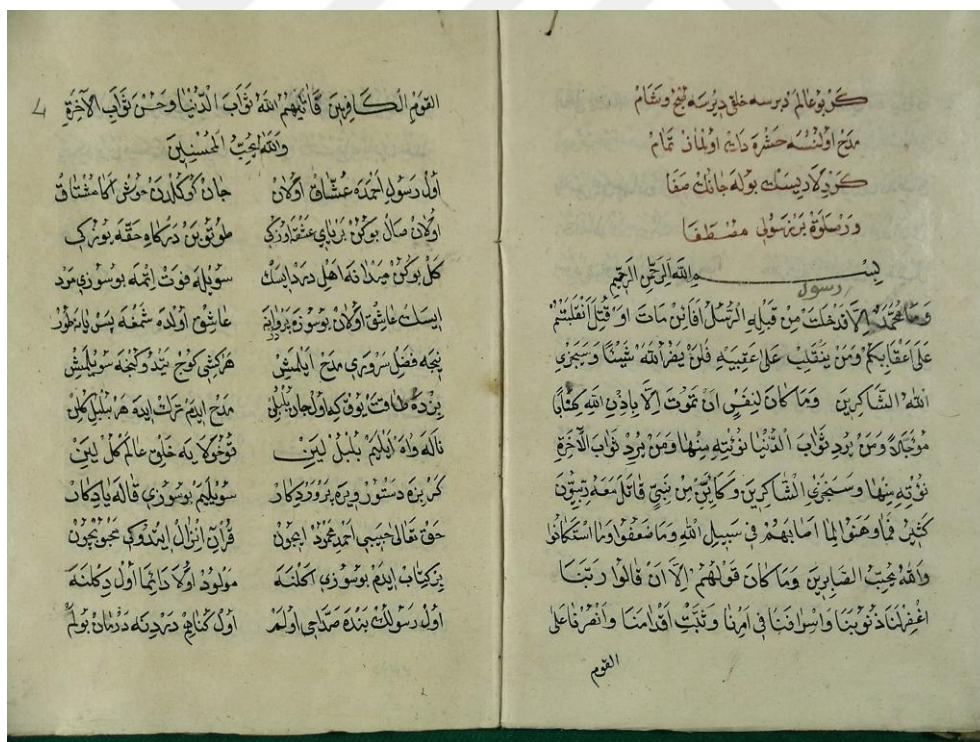
EK 1: 2a

EK 2: 1b

EK 3: 3a

EK 4: 2b

EK 5: 4a

EK 6: 3b

EK 7: 5a

EK 8: 4b

EK 9: 6a

EK 10: 5b

دمن الكعب من بين يدي الله واليوم الآخر ويجعل ما يدين قريته عذابه
 وصلاوات الرسول الا انها قربة لهم سيدخلهم الله في رحمته اذ الله
 غفور رحيم والسابقون الاولون من المهاجرين والانصار والذين
 اتبعوهم باحسان رضى الله عنهم ورضوا عنه واعلمهم جنات
 تجري من تحتها الانهار خالدين فيها ابدا ذلك الفوز العظيم
 كل يوم اقامان الزناد وكثيرا
 اذ ملك خلق اولدوغن قلم نيل
 اولان قلم ايله لم يوسوي وصفنا
 وكلمه ايمى ادى حى ياده ده
 حقا كلمى قلدين قندى
 امر ايدى اولدم خلد خدا
 الله اول كان قبل الله وادى
 هيبته عظمى ادى يس

كلدى

EK 11: 7a

EK 12: 6b

كلدى ايدى يدي عن انلى امين
 عمن قبته اوردى شرقا وغربا
 يس ملكى اديلىون كلدى
 مصطفى نك طرا عيسى مبالى
 حوى بيوردي جباله اول زمان
 ال حيم طرا عن كيت جندعه
 رحمة جنتك ايمى نيل يودى
 قردى جوى ادمك باليونيه
 قودى قردى نيل ترتيب ادى جيل
 ادمك جان كا لوى يولى صفا
 ايس تمام اولدى بولدى ايدى
 احسن صومده قلدى حى ادى
 بعضى عيسى كا عرس ايدى

EK 13: 8a

EK 14: 7b

امر اولوب حمله مسكلى كلدى
 كلدى حمله ملك انا ماله
 ادمك اول قودى الزند قودى
 طودى الزند حله كودى ادمك
 شيت طودى نور كا قاي نوز
 ايردى ايراهيمه واما ايله
 يورندين سين ايدى كلدى
 كلدى عبد المطلبه ايردى نور
 يس نك حاجتكم اذ اتمق يوردي
 ايردى عبد الله اول يولوب
 اوره دن ايردى امينه ايله
 انا يوردي نوردي وادى
 بونور اول نوردد يوردي

اول

اذ حيلك قودى حرمته باكرم
 كرم غلام نالى دى سمه ونام
 كرم ديار ايدى كرم ديار ايدى
 ورسولا من رسول مصطفى
 الله الرحمن الرحيم
 هو الذى اسل رسوله بالهدى ودين الحق ليظهر على الدين كله
 وكفى بالله شهيدا محمد رسول الله والذين معه اشهدوا على
 الكفار رجاء ينفخهم من بينهم دكها سجدا يبعثون فساد بين
 الله ورسوله ما يسمعون فى وجوههم من ان الشجر ذلك مثله
 فى التوريت ومثلهم فى الانجيل كرم ارج شفاء فازده
 فاستغلظ فاستوى على سرقه يعجب الذراع يعفونهم الكهان
 وعد الله الذين امنوا وعملوا الصالحات منهم مغفرة واهل عظيم
 كل دى سيل يده لم يوادى معنى يوادى من يولام اوه دى

EK 15: 9a

EK 16: 8b

EK 17: 10a

EK 18: 9b

EK 19: 11a

EK 20: 10b

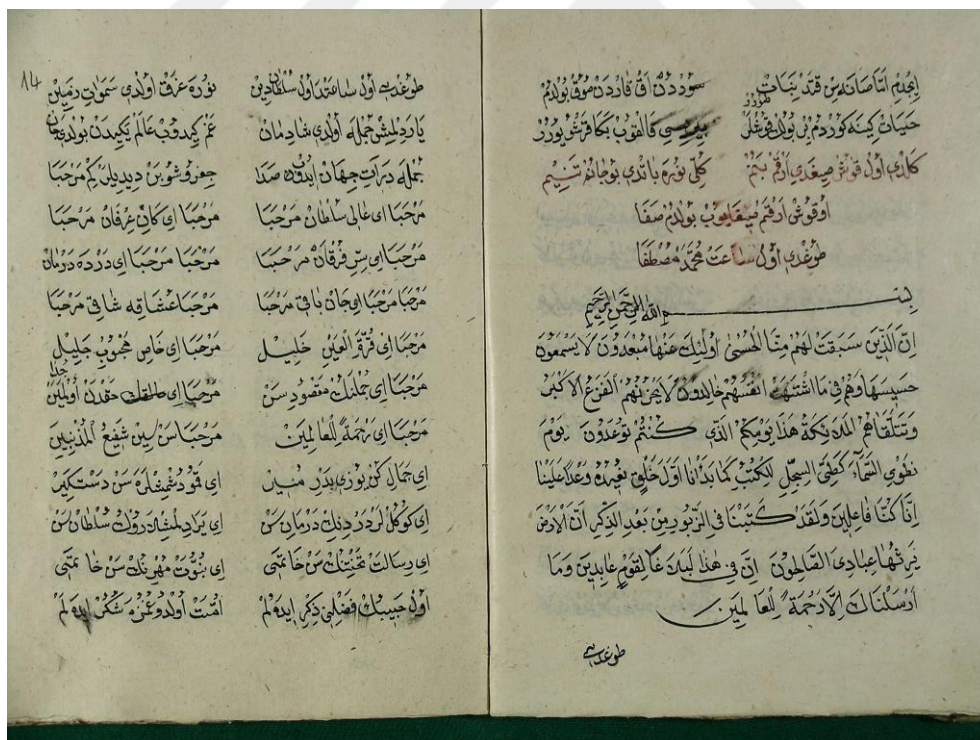
EK 21: 12a

EK 22: 11b

EK 23: 13a

EK 24: 12b

EK 25: 14a

EK 26: 13b

EK 27: 15a

EK 28: 14b

EK 29: 16a

EK 30: 15b

دایما دغای عقلی غلغولون
دوستل بی سرورک منقلوبون
کن بو عالم خلقی ویرمه صبح و غام
منج اولسه حشره دک اولما مقام

صورتیسیک بوله جانل سقا

فرملوایه بر سوبی مصلحتا

بسم الله الرحمن الرحيم
اِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا لِيَغْفِرَ لَكَ اللهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ
وَيُثَبِّتَ عَلَىكَ وَدَّيْكَ مَا كَانَ مُسْتَقِيمًا وَيُغْفِرَ لَكَ اللهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ
وَمَا تَأَخَّرَ هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ التَّوْرَةَ فِي قُلُوبِ الْمُرْسَلِينَ لِيُذَكِّرُوا الْبَنَاءَ مَا نَحْنُ
وَلَهُ جُودُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللهُ عَلِيمًا حَكِيمًا لِيُذَكِّرَ الْمُنَافِقِينَ
وَالْمُؤْمِنَاتِ حَتَّى تَخْرُجَ مِنْ خِتَمِهَا الْإِيمَانُ خَالِدِينَ فِيهَا وَيُكَفِّرَ
عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَكَانَ اللهُ ذَاكَ عَزِيزًا غَلِيظًا
محمد دؤر دیرک کون جراحی آنک فرمودن اعدا دؤر طلع غی

جمعه

جوسکه غمی بویمل بوزینه
محمد دؤر اوی ییله اوشا هک
آناهی بر ایکی کون ایزد اوی
دیویدل دایم کالک بولک ایزدی
بمیدسینک سوبن اتمادی ایلان
اوی حلیمه ایدی ایزدی انک
محمدی حلیمه ایدی کتیدی
بویور بوش کونک بر ایلیق قدا ایل
امردی دایم سن اولد ایزدی جان
فیکیم بوله حاجت اولسیدی یی
حلیمه بسلیدی دؤن کون اوی
حلیمه دایم کون اولادی کلهی
محمدی یی ویرسیده کوشون
دده سی ایشیوی ایدی دزینه
دکته شایسته ارسلانک اولماک
بولک بر دایم ایزد سن ایلانی
بیجه خالقن کالون دوا اولدی
تخیرده اکیکن ایزدی کون اولماک
اکی دوا اتمدی ایدی اودمک
دو ج کون ایزد سوبی ییعت
جمن چای ایزد سوبی بصدیق یی
یوغیری بوی اولد ایزدی پیشان
ایکی یار یولوب اولد ایزدی یی
تشی لیمه اولد ایدی اولد کجانی
دیلک ایزد سوبی بویمل ایدی
قون فری ییله ایل کوشون

EK 31: 17a

EK 32: 16b

اؤکون کوندی قیومه کیم کالدی
کیسه یارلای کیم قیومه
کمانه کوندا کاد کله ایدی
بولاده ائدی اکی کیشی ایزدی
یجتردی بر اویوش قان ائدی
یول برین ایدی جنتدن کالدی
دسولک یوزکن ائل یودی
قودیل یوزکن بیسه برینه
کلیک اولغولک انا سیکم ایزدی
قیوچ اولغولک انا سیکم ایزدی
چقده کالدی اکی هیتلوا دم
کسسه کون محمدن اکی کیشی
کلیک فرما شیمه شمه ائل یاشیدی
کونلش قیوچ قیوچ سوبل اولدی
اولله ایش موچ قیوچ اوی
خلایک کله کال کال ایدی
محمدی موچ قیوچ ایزدی
دیک کیم حیل شیطان وار بولدی
برالتون ماسه قویدی اولدی
نظر بولماک شیطان ددیل
صعود ایتدی اولدی برینه
محمد دؤن بو یجتر ایت کوردی
یکمه اوز قیه ائل کوردی
محمدی موچ لئ پش هاند
ایکن هیتلوا لردی هاند
سغوب کوردن هاند برینه ایزدی

بودکن

یوزکن یارلای ایتدی یبانه
حلیمه بوزی جو کیم ایزدی
آنا سیکم انا دؤن ایزدی
آناهی بر کون کل قوردی مثاله
هما قیوچ یوز کون کیم کوردی
ابولالت ایلله اولدی بیجه ییمل
کیم خالق حلقله اول سوبلیدی
جعی غمی ییجه ایزدی کون
کسینکله ابد لغو ایت ایدی
اکی حق عالمه دت ویرودی
ایزیدی اول هاند اون دوز
یولک بولوط باشی ایزدی
کونش اسی سینه کونکله اولدی
سبب اولدق بونون بر اولدی
اوجم امل ایلوب اوی کوردی
کیم بر دزدی صدقن دشره
کوردی قیوچ ایزدی هاند
اویزد هاند خالی قالدی
ایزیدی یاشه سوزدن اکی ییمل
قوسین لعلله اول سوبلیدی
طوین لردی قو عالم دویدی
اوتوروب هاند ایل ایت ایدی
قیامتده شفع المذنبین دی
کوردی قاج لولکی باشکله
جعی یار حلیش هاند کوردی
نه ییله وار کما سنده لوردی

EK 33: 18a

EK 34: 17b

EK 35: 20a

EK 36: 19b

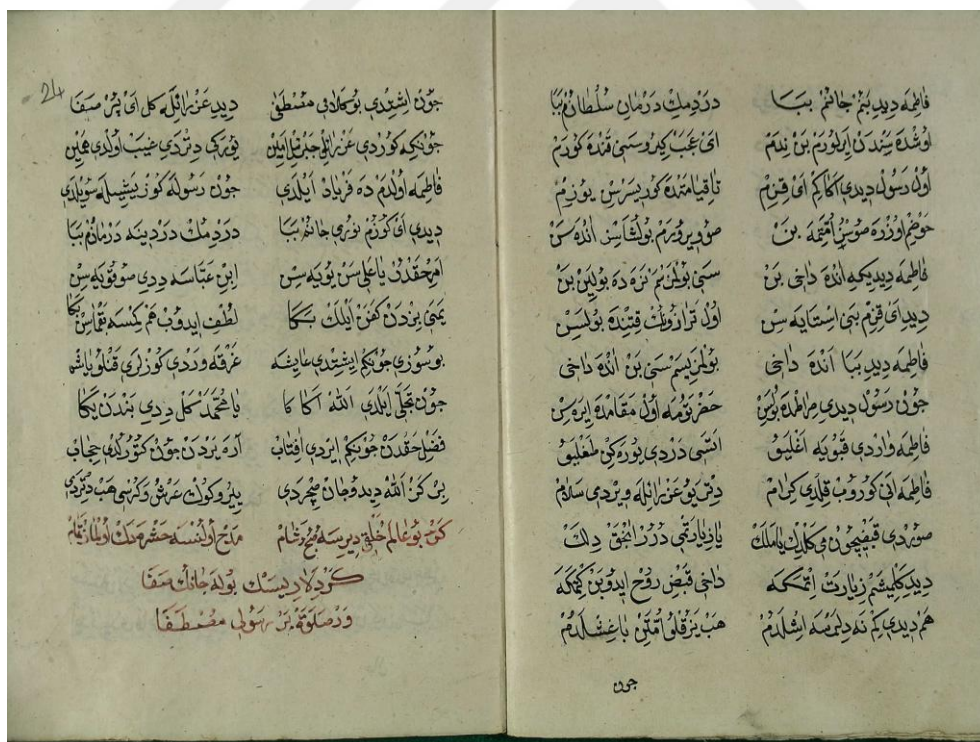
EK 37: 22a

EK 38: 21b

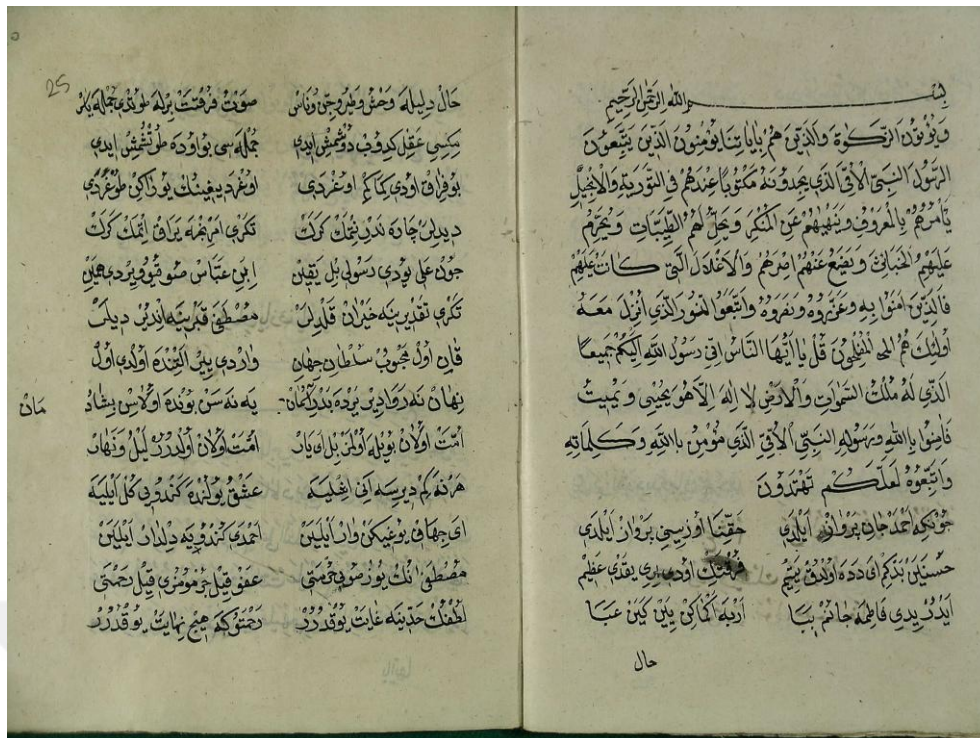
EK 39: 23a

EK 40: 22b

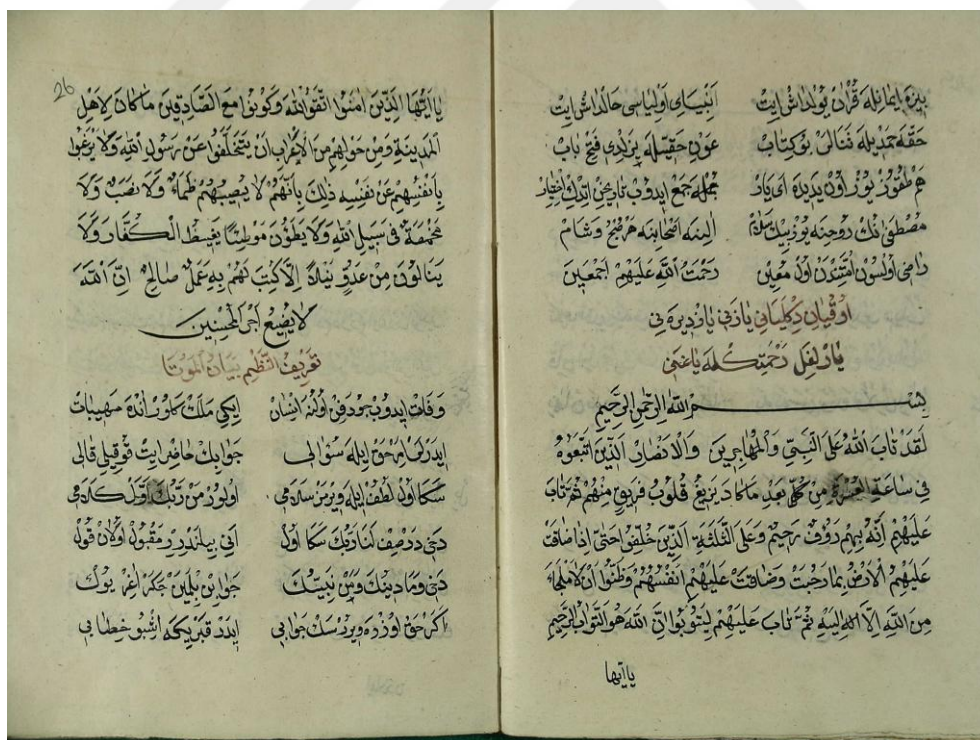
EK 41: 24a

EK 42: 23b

EK 43: 25a

EK 44: 24b

EK 45: 26a

EK 46: 25b

EK 47: 27a

EK 48: 26b

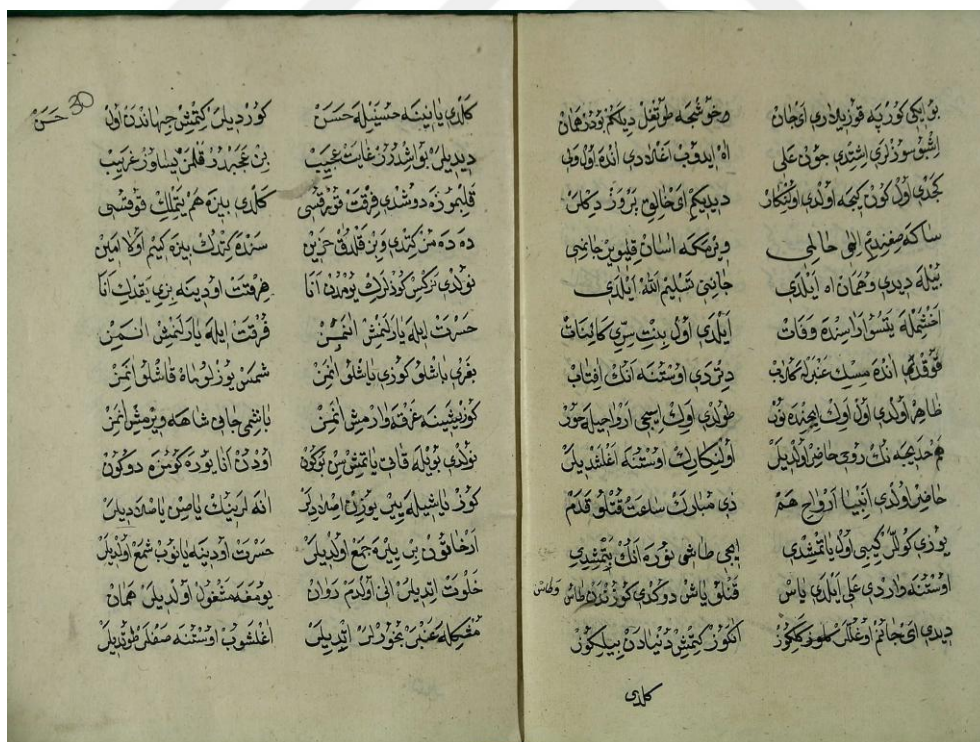
EK 49: 28a

EK 50: 27b

EK 51: 29a

EK 52: 28b

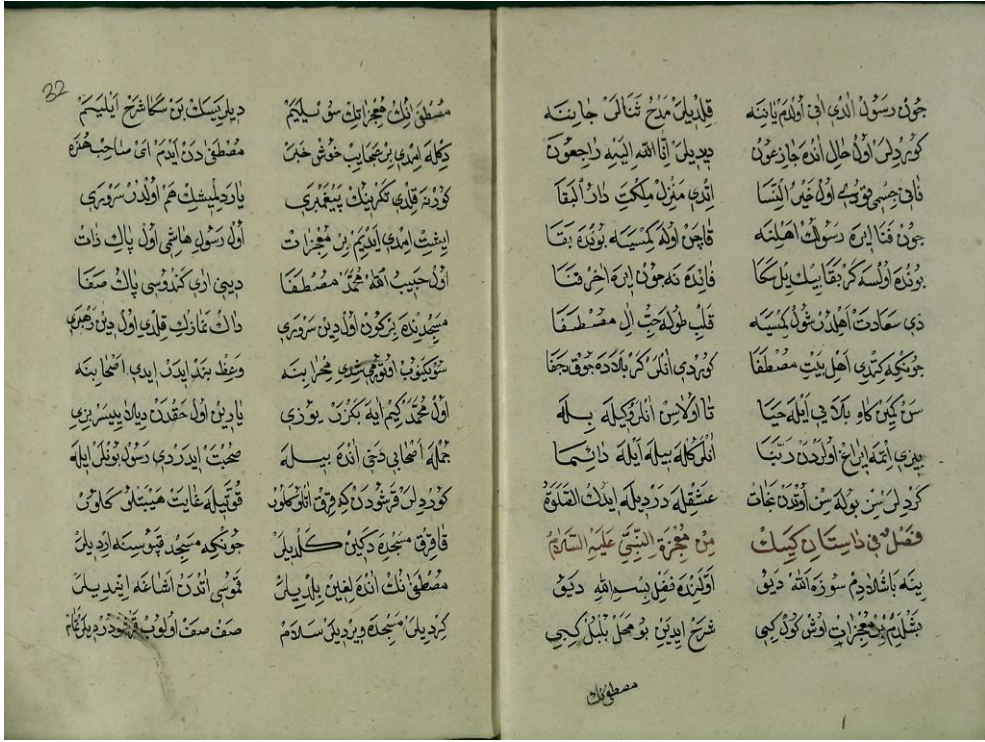
EK 53: 30a

EK 54: 29b

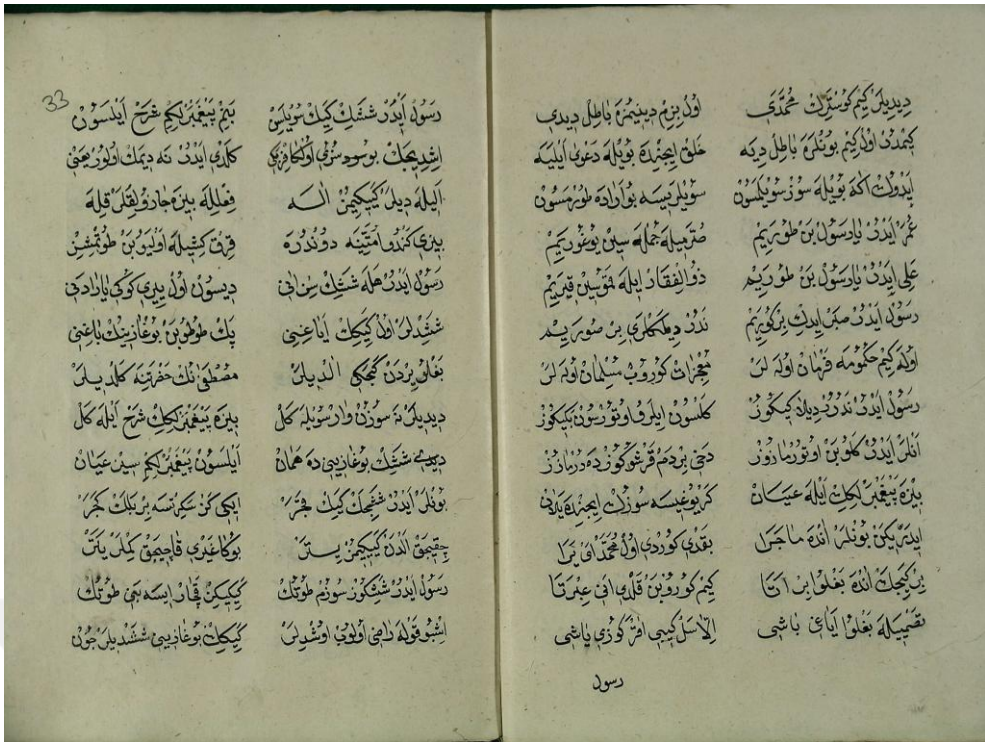
EK 55: 31a

EK 56: 30b

EK 57: 32a

EK 58: 31b

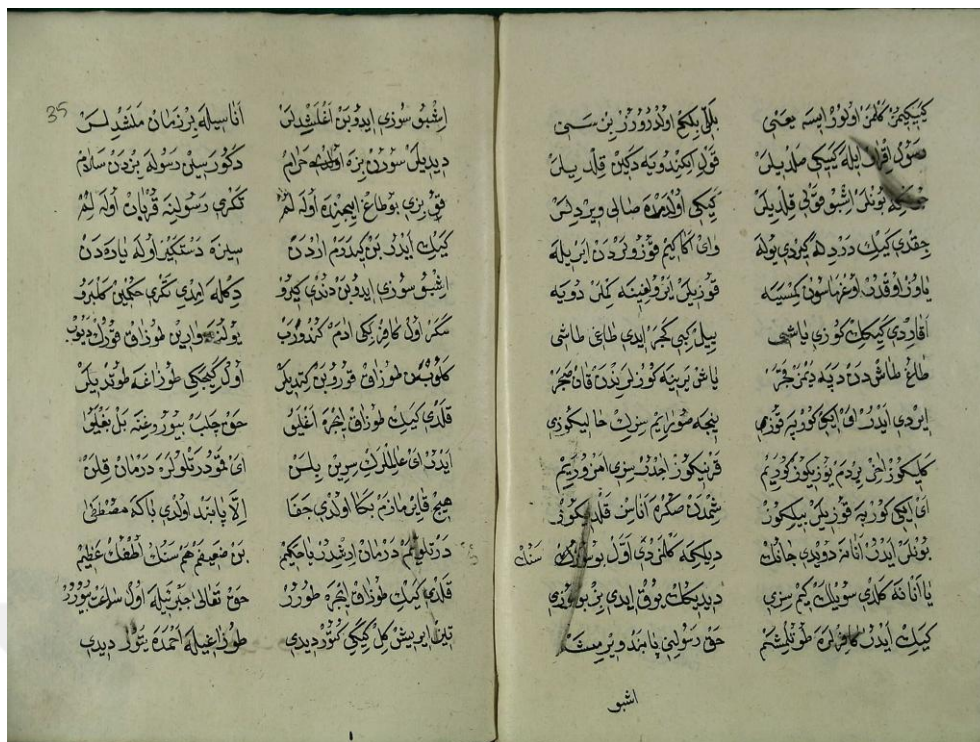
EK 59: 33a

EK 60: 32b

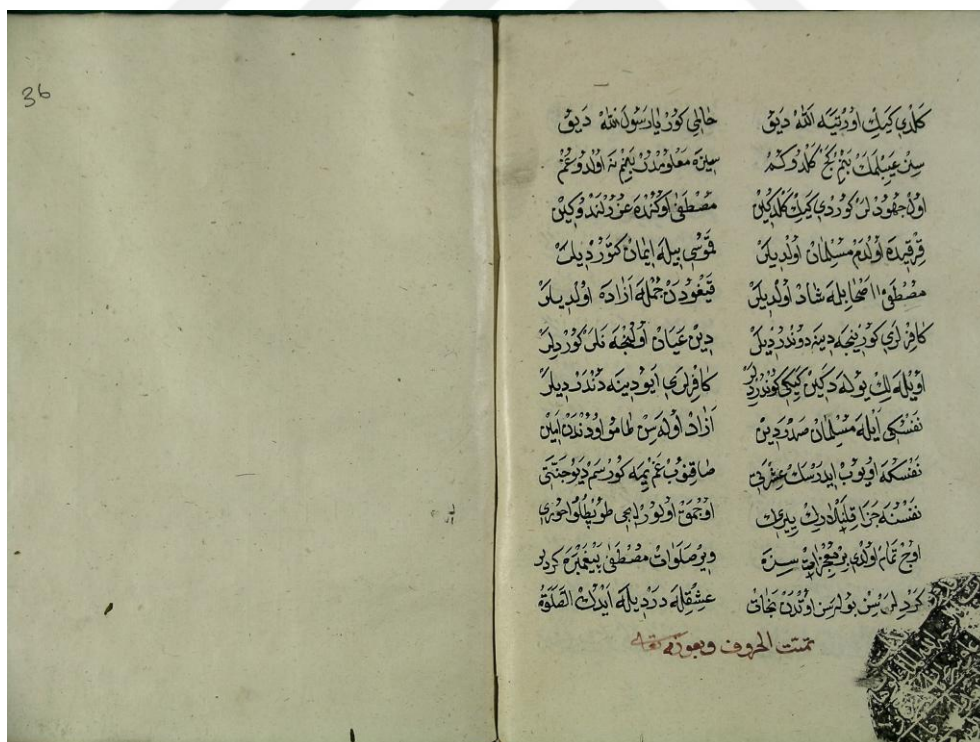
EK 61: 34a

EK 62: 33b

EK 63: 35a

EK 64: 34b

EK 65: 35b

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Eda ÖZKAN
Doğum Yeri ve Tarihi : Karabük-12.08.1993

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Selçuk Üniversitesi
Yüksek Lisans Öğrenimi : Bartın Üniversitesi
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce
Bilimsel Faaliyet/Yayınlar :
Aldığı Ödüller :

İş Deneyimi

Stajlar : Meram Mehmet Münevver Kurban Anadolu Lisesi
Projeler ve Kurs Belgeleri : Bilsayar Sertifikası
Çalıştığı Kurumlar : Özel Kurum

İletişim

E-Posta Adresi : ozkan_edaaa@hotmail.com

Tarih : 03/07/2019